

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

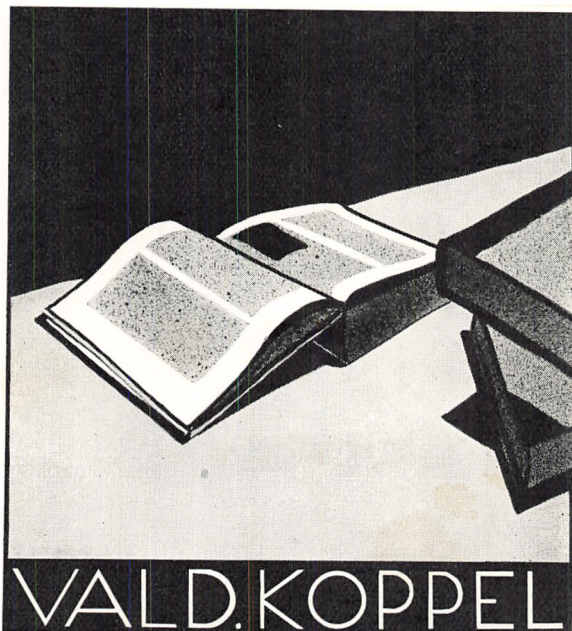
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSK ADEL

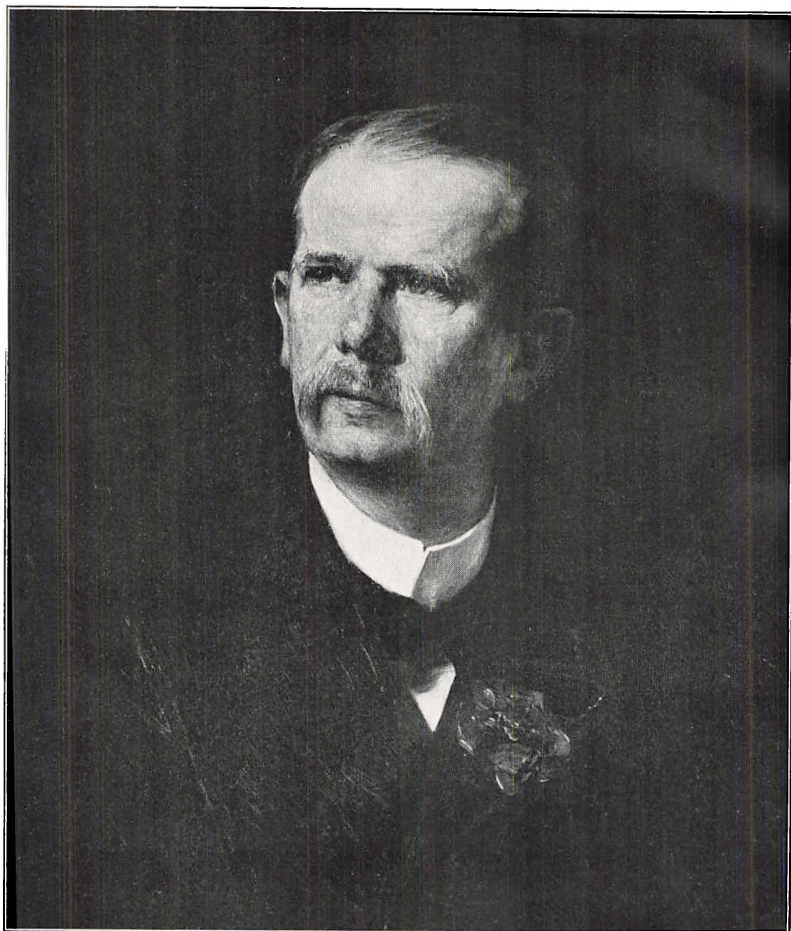

KØBENHAVN
ARTHUR-JENSENS FORLAG
1932

DANSK ADEL

Baron Gerhard *Christopher* Zytphen-Adeler
Arkivar i Udenrigsministeriet, K.^l D.M.
Stifter af Dansk Adelsforbund
Formand for Forretningsudvalget 1908—1915
f. 1851. d. 1915

DANSK ADEL

UDGIVET AF DANSK AEDELSFORBUND

I ANLEDNING AF DETS
25-AARS JUBILÆUM

REDIGERET AF PALLE ROSENKRANTZ

KØBENHAVN
ARTHUR-JENSENS FORLAG
1932

INDHOLD

	Side
Ved Dansk Adelsforbunds 25 Aars Jubilæum	7
Adelens Forhold til Fædrelandets Forsvar	21
I. Nogle Træk af Adelens Forhold til Hæren i det 17. og 18. Aar-	
hundrede. Af K. C. ROCKSTROH	23
II. Adelens Forhold til Flaaden i ældre Tid. Af C. G. H. HEDEMANN	38
En Oversigt over Medlemmerne af de danske adelige Slægter og deres	
Virksomhed fra 1848—1930	49
I. De adelige Slægter og Grundloven af 5. Juni 1849	51
II. Hvilke Slægter var de, hvor mange talte de og hvad var de ved 1848?	56
III. De adelige Slægter efter Grundloven	65
1. Kapitel: De adelige Slægter i dansk Politik efter 1849	65
2. — De adelige Slægter i dansk Landbrug efter 1849	87
3. — Embedsmænd ved Hoffet og i den civile Administra-	
tion, Læger og Præster i Frederik den VII's Tid ...	98
4. — Hæren og Flaaden samt Krigen i 1864	110
5. — By- og Embedsadel efter 1864	119
6. — Kunst og Videnskab	125
7. — Herregaardsliv og Herremandsliv	137
E P I L O G	
Af- og Tilgang — Før og nu	167
Billedfortegnelse	201

**VED DANSK AEDELSFORBUNDS
25-AARS JUBILÆUM**

TANKEN om Dannelsen af *Dansk Adelsforbund* stammer fra Baron *Gerhard Christopher Zytphen-Adeler*, født den 31. August 1851, Søn af Lensbaron *Georg Frederik Otto Zytphen-Adeler* til Adellersborg (Dragsholm) og hans Hustru Lensbaronesse *Bertha Henriette Frederikke, f. Løvenskjold*.

Baron *Zytphen-Adeler* gik i Skole i Schneekloths Skole, han blev Student 1871, juridisk Kandidat 1878 og blev ansat i Udenrigsministeriet. I 1879 gik han til Paris som Attaché ved Gesandtskabet der, i 1889 udnævntes han til Fuldmægtig og 1894 til Arkivar i det nævnte Ministerium. Sin Embedsgering udførte han med megen Interesse og Omhu og med den minutløse Punktlighed, som var et Særkende for ham. Foruden Kommandørkorset af 2. Grad af Dannebrog og Dannebrogsmændenes Hæderstegn bar han en lang Række udenlandske Ordre. I 1909 trak han sig tilbage og ofrede sig i sine sidste Aar væsentligst for filantropisk Arbejde.

Ved sin Død den 8. Juli 1915 var han Formand i »Dansk Genealogisk Institut« og for Selskabet »Kjæden«, Præsident i de samvirkende danske Haveselskaber, Direktør for Admiral Winterfeldts Stiftelse »Trøstens Bolig«, Formand i Bestyrelsen i Kjøbenhavns Bospisningsanstalt for Trængende og Næstformand i Foreningen til Dyrenes Beskyttelse.

Det er almindelig bekendt, at der blev trukket store Veksler paa Baron Zytphen-Adelers redebonne Vilje til at arbejde for andre, og i de mange Foreninger, han sad, var han som oftest Sjælen, hans Maal var at sprede Glæde blandt andre, at gøre Kaarene lettere, de daglige Byrder mindre tunge for de gamle, de svage, de daarligt stillede, at bringe det gode, det lyse og skønne ind i Tilværelsen.

Den store personlige Godgørenhed, han i det stille udøvede, stod i nøje Samklang med hans fine, beskedne Tænkemaade. Han ofrede intet paa sig selv, og for de — ikke store — Midler, han efterlod sig, havde han i sit Testamente bestemt, at der skulde oprettes

et Legat »Det Zytphenske Familielegat« bestyret af »*Dansk Adelsforbund*«. Legatet træder imidlertid først i Kraft, naar det om ca. 5 Aar har naaet 15,000 Kr. Sine Bøger gav han til »*Dansk Adelsforbund*«, og disse danner saaledes Grundlaget for dettes Bibliothek.

Baron *Zytphen-Adelers* varmeste Interesse omfattede i Virkeligheden Adelen. Hans Ønsker og Haab var, at Adelens Medlemmer kunde holde sammen som Stand, knyttede til hverandre ved Blodets Baand, til Gavn for den enkelte og til Gavn for Fædrelandet og Samfundet. I Gerning viste han dette paa mange Maader. Han søgte altid og skyede ingen Ulejlighed, naar det gjaldt om at hjælpe de unge frem og støtte de gamle og svage. Derfor vil mange, som direkte kom i Berøring med ham og lærte hans gode Hjerte at kende, bevare hans Minde i taknemmelig Erindring.

I nøje Samklang hermed var han meget personalhistorisk og genealogisk interesseret, og der er næppe mange indenfor den danske Adel, der som han i den Grad var inde i Adelens Personalhistorie og Slægtskabsforhold. Han var et levende biografisk Leksikon. Sin egen Slægt og dens historiske Herresæde »*Dragsholm*« omfattede han med særlig Interesse og Pietet, navnlig sin Fader, hvis Biografi han lod udgive i Anledning af 100 Aarsdagen for Faderens Fødselsdag.

Som Følge af disse Interesser var han i mange Aar fra 1882 og lige til sin Død Formand i »*Klubben*«, der var stiftet i 1862 af 11 danske Adelsmænd og særlig var Samlingssted for Godsejere fra Landet, Diplomater m. fl., ofte kaldet »den adelige Klub«, skønt Adgangen var aaben for alle, der kunde betale det ret høje Aarskontingent.

Den 8. Februar 1901 stiftedes *Adelsaarbogsforeningen*, væsentligst paa Baron *Zytphen-Adelers* Initiativ. Herved sikredes den fremtidige Udgivelse af *Adels Aarbogen*, der fra 1884 var udgivet af Etatsraad *H. R. Hiort-Lorenzen* og Arkivar *A. Thiset* som et privat Foretagende med Støtte af Adelen og det adelige Stift Vallø. Fra Stiftelsen til sin Død var Baron *Zytphen-Adeler* Medlem af Foreningens Bestyrelse og Chef for dets Bureau.

Men *Zytphen-Adelers* Kongstanke: at samle den danske Adel var ikke tilfredsstillet hermed, der var andre Opgaver, som skulde tages op, og derfor udsendte han i 1907 et fortroligt Skrift med Titelen »den danske Adel i Nutiden«. I dette slaar han til Lyd for Dannelsen af en Adelsforening, enten som en Udvidelse af *Adelsaarbogsforeningen* eller som en selvstændig Forening. Ifølge Skriftet skulde Foreningen tage følgende Opgaver op:

Stiftelsen af Legater, af hvilke der kun findes det Scheel-Plessenske Legat, til Hjælp for de unges Uddannelse.

Ved Bankforbindelse eller paa anden Maade skaffe ubemid-

lede Adelspersoner Adgang til billige Laan for at komme i Vej eller som Hjælp i øjeblikkelige Vanskeligheder.

Ved Støtte af juridiske Medlemmer skaffe ubemidlede Adelspersoner juridisk Assistance.

Indskrive ubemidlede Adelsmænds Døtre i Klostre eller hjælpe dem til Erhverv.

Søge at forhindre at gamle Arvestykker sælges.

Blive et Organ, der gennem Pressen eller eget Blad varetager Adelsens Interesser og Forsvar.

Blive en Forening, der raadspørges i alle Sager vedrørende Adelen.

Medvirke ved Dannelsen af Familielegater, Familieforeninger og Familiemøder.

Hævde Slægtsnavnenes Bevarelse og forhindre disses Misbrug.

Knytte Forbindelse med de i Danmark bosiddende ikke naturaliserede Adelslægter.

Samarbejde med andre Foreninger med tilsvarende Interesser f. Eks. »Klubben« og i Særdeleshed »Aarbogsforeningen«.

Træde i Rapport med udvandrede Standsfæller og med udenlandske Adelsforeninger.

Skaffe Stillinger og Fordele til unge Medlemmer af Standen og foretrække dem, naar Pladser skal gives bort.

At skaffe Adelen sit eget Hus som et Hovedkvarter i Kampen for Standens Interesser. I dette skulde unge Sønner, der kommer til København, finde et Hjem i Studie- og Forberedelsesaarene. Her skulde være et Bibliothek og et Musæum af adelshistorisk Interesse m. m.

Adelsforeningen burde støtte Kunst, Videnskab, Haandværk og Sport og ikke mindst Foreningen til gamle Bygningers Bevarelse.

Skriftet indeholder iøvrigt en Række sunde og smukke Tanker, som alle — ogsaa nu — kan underskrive, og Tanken, der var dygtigt udformet og smukt fremsat, slog Rod hos dem, til hvem Baron *Zytphen-Adeler* henvendte sig, og da Baron *Daniel Bille Brahe Selby* og Grev *Frederik Moltke* sammen med ham den 10. Oktober 1907 udsendte en Opfordring om at danne et Adelsforbund, blev dette dannet, idet en lang Række Medlemmer af danske Adelslægter sluttede sig til Indbyderne. Tallet var 308, hvortil kom 46, der havde givet Løfte om at indtræde, om Forbundet blev dannet. Denne Kreds udgjorde en Trediedel af samtlige mandlige Medlemmer af Adelslægterne over 18 Aar og repræsenterede 114 af de 150 Slægter, der den Gang havde Bopæl i Danmark.

Den 6. Marts 1908 stiftedes Forbundet saa paa et Møde i Koncertpalæet (Schimmelmanss Palæ), der indledes med en smuk Tale af Baron *Zytphen-Adeler*, der konstaterede, at *Dansk Adelsforbund*

allerede talte 783 Medlemmer, 548 Herrer og 235 Damer, der repræsenterede 141 Slægter.

Bestyrelsen, der foresloges af Baron *Zytphen-Adeler*, kom til at bestaa af:

Baron *Daniel Bille-Brahe-Selby* nu til Rønningsøgaard.
 Cand. jur. *Johan Keller Bülow*, nu Overpræsident i København.
 Kammerherre *Carl Vilhelm Behagen Castenskjold* til Borreby.
 Dr. med., Professor *Otto Ernst le Sage de Fontenay*.
 Baron *Chr. Eiler Holck* til Holckenhavn.
Chr. Benzon Hoppe til Pallisbjerg.
 Grev *Henrik Maximillian Knuth*.
 Grev *Frederik Josias Valdemar Otto Moltke*.
 Ingeniør *Eigil Neergaard*.
 Baron *Gunde Jørgen Holger Carl Rosenkrantz* til Sophiendal.
 Baron *Frederik Marcus Rosenørn-Lehn* til Guldborgland.
 Branddirektør *Otto Skeel*, Fredensborg.
 Grev *Rolf Tramp*.
 Baron *Gerhard Christoffer Zytphen-Adeler*.
 Som Revisorer valgtes:
 Kaptajn *Addo Løvenørn Bardenfleth*.
 Baron *Rudolph Wedell-Wedellsborg*.

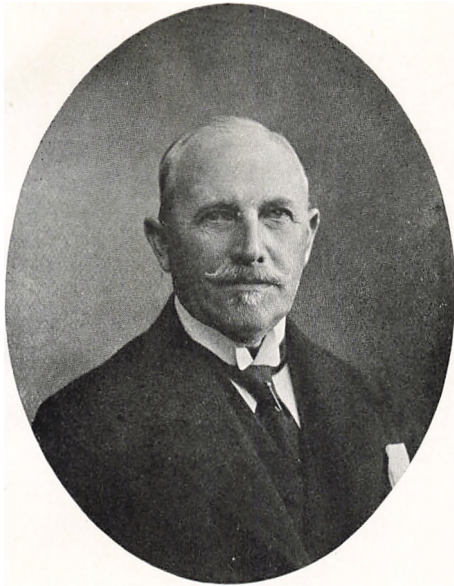
Den første ordinære Generalforsamling afholdtes den 13. Marts 1909. Paa denne blev de af den fungerende Bestyrelse udarbejdede Love vedtaget og Bestyrelsen valgt, nemlig den ved Stiftelsen foreslaede samt Bestyreren for Søværnets Bygningsvæsen, Kaptajn *C. G. H. Hedemann*.

Ved 1. Bestyrelsesmøde den 21. Marts 1909 blev Baron *Zytphen-Adeler* eenstemmig valgt til Formand, Baron *Rosenørn-Lehn* til Viceformand og Professor *le Sage de Fontenay* til 2. Viceformand.

Af Generalforsamlingen den 12. Marts 1910 blev Lensbaron *Chr. Eiler Holck* valgt til Præsident, og som Medlemmer af Bestyrelsen valgtes Kammerherreinde *Siegfriede Frederikke Bille* og Baronesse *Elisabeth Emely Frederikke Julie Løvenskjold*, medens Baron *Jørgen Rosenkrantz* udtraadte paa Grund af Sygdom.

Efter Lovene udførtes Forbundets løbende Forretninger af et Forretningsudvalg, der efter Lovens Vedtagelse kom til at bestaa af fem Medlemmer. De først virkende var Baron *Zytphen-Adeler*, Grev *H. Knuth*, Cand. jur. *J. K. Bülow*, Baron *D. Bille-Brahe Selby* og Kaptajn *C. Hedemann*.

Præsidenten Lensbaron *Holck* præsiderede, indtil han ved Generalforsamlingen den 26. Marts 1919 til alles Beklagelse meddelte, at han af Helbredshensyn ønskede at træde tilbage. Den 18. September s. A. afgik Baron *Holck* ved Døden.

Lensbaron *Christian Eiler Holck*
til Holckenhavn
Kammerherre, R.* D.M.
Præsident for D. A. F. 1909—1919
f. 1847, d. 1919

Hans *Helmuth Lüttichau*
til Tjele
Kammerherre, R.*
Præsident for D. A. F. 1919—21
f. 1868, d. 1921

Lensbaron *Georg Frederik (Fritz)*
de Falsen Zythpen-Adeler til Dragsholm
Kammerherre, R.*
Præsident for D. A. F. 1921—23
f. 1870, d. 1932

Carl Georg Harald Hedemann
fh. Chef for Søværnets Bygningsvæsen
K.², D.M.
Formand for Forretningsudvalget i D. A. F.
1915—1923, f. T. Næstformand i D. A. F.
f. 1865

Han var født den 9. Oktober 1847 som Søn af Lensbaron *Conrad Holck* til Holckenhavn og Hustru *Rudolphine*, født *Juel* af Hverringe, tilhørte saaledes paa fædrene og mødrene Side to gamle danske Adelslægter. Han blev Student fra Odense Skole i 1867 og gik efter Filosofikum over til Landvæsenet, som han viede sin Livsvirksomhed. Baroniet overtog han i 1877. Han gennemførte Restaurationen af *Jacob Ulfeldts* og *Ellen Marsvins* gamle Borg ved Nyborg Vig og blev gennem et langt og virksomt Liv Deltager i Landbrugets og den lokale Administrations Udvikling paa Fyn. Hans personlige Elskværdighed vandt ham en stor Vennekreds, og hans medfødte Forhandlingsevne gjorde det muligt for ham at yde Samfundet god Tjeneste. Han ægtede i 1880 *Louise Marie Julie*, Datter af Generalløjtnant *H. T. A. Kauffmann* født 1855 og efterlod sig en Søn, den nuværende Besidder af Holckenhavn, Lensbaron *Mogens Holck*, samt to Døtre.

For Adelsforbundet betød Baron *Chr. Holck* det samlende og bevarende Element. Den Modstand, Tanken ved sin Fremkomst havde vakt hos en Del af Lensadelen, fortog sig, og støttet af den fungerende Formand Baron *Christf. Zytphen-Adelers* utrættelige Arbejde tog Forbundet hurtig Vækst og samlede snart de fleste betydende Medlemmer af Godsejer-Adel og By-Adel, saaledes at det voksede jævnt og ved Udgangen af 1911 talte godt 1000 Medlemmer, der repræsenterede alle de i Landet levende Slægter paa 6 nær og over Halvdelen af den danske Adels Medlemmer over 18 Aar.

Det er en Selvfølge, at Forbundet, der ikke havde andre Indtægter end Kontingenterne, og hvis Hovedopgave var at støtte trængende Medlemmer, ikke kunde virke ved Kapital. Kontingenterne løb op til ca. 9,500 Kr. aarlig og, da Halvdelen henlagdes, var Formuen ved 1916 vokset til 42,000 Kr., der efter Forbundets Love tilhørte Understøttelsesfonden. Man var ved Hjælp af frivillige Gaver, ved Juletid o. lign. i Stand til foruden at afholde de lokale Driftsudgifter af Kontingenterne, at uddele Gaver og yde Laan paa ca. 4000 Kr. aarlig i en Række af Aar, praktisk talt fra Forbundets Stiftelse.

Efter Lovene foretoges Uddelingen strengt fortroligt af Forretningsudvalget, og denne Side af Virksomheden lededes med Takt og Forstaaelse af Baron *Zytphen-Adeler*. I denne Periode modtog Forbundet betydelig Støtte af flere af de store Godsejerslægter, der havde tegnet sig for anselige Aarsportioner.

Fra $\frac{1}{1}$ 1911— $\frac{1}{1}$ 1913 udgav Forretningsudvalget *Dansk Adelsforbunds Medlemsblad*, der udkom een Gang om Maanedn. Fra $\frac{1}{1}$ 1913 undvidedes Bladet fra et tosidet til et firesidet Blad og fik Navnet *Dansk Adels Blad*, og der ansattes en Redaktør. Fra $\frac{1}{1}$ 1913— $\frac{1}{1}$ 1915 Arkivregistrator Bredo Grandjean og fra $\frac{1}{1}$ 1915— $\frac{1}{1}$ 1926

Direktør Hauch-Fausbøll, da Bladet gik ind. Fra Marts 1926 til Februar 1927 udsendtes et Blad *Slægten* kaldet, redigeret af Kaptajn *Carl v. Kohl*. Dette var noget fyldigere, men da det var for kostbart til at udgives gratis til Medlemmerne, var det kun et Faatal, som subscriberede paa det, hvorfor Forbundet var nødsaget til at udsende »Meddelelser« til Medlemmerne. Det første Nummer udsendtes fra Kontoret Maj 1926 med vekslende Tidsinterval. Indtil Januar 1932 er der udsendt 50 Numre.

I Aarenes Løb er der afholdt mange Medlemsmøder med Foredrag og musikalsk Underholdning, samt nogle Sommerudflugter til adelige Godser og Klostre m. m. Baron *Zytphen-Adeler* forstod at samle Medlemmerne til disse Sammenkomster, der ikke paadrog Forbundet nævneværdige Udgifter og virkede fortræffeligt til Sammenhold og Støtte for Forbundets Formaal.

Zytphen-Adelers Virksomhed i Forbundet har sat sit Spor i dets hastige og solide Fremvækst. Ved Generalforsamlingen i Marts 1914 meddelte Baronen, at 1181 Standsfæller havde sluttet sig til Forbundet, og at der f. T. var 1033 Medlemmer. Dette var det højeste Tal, der naaedes, og det maa reduceres en Del, da der mellem disse var mange ikke betalende Medlemmer. Men saa kom Verdenskrigen, og den 8. Juni 1915 afgik Baron *Zytphen-Adeler* ved Døden. Interessen for Forbundet kølnedes, og Medlemsantallet er siden da gaaet ned. De gamle er døde, og de unge har ikke indmeldt sig. Medlemstallet er nu kun ca. 500, og Medlemsbidraget, som har været oppe paa ca. 10,000 om Aaret, er dalet til en Trediedel. Et »officielt« Præg har Forbundet aldrig faaet og vil næppe nogensinde opnaa, selv om der altid fra Autoriteternes Side er bleven vist det velvilligt Hensyn.

Dansk Adels Blad's August Nummer bringer et Billede af Baron *Zytphen-Adeler* og en Omtale af hans Virksomhed, og paa Generalforsamlingen mindede Præsidenten ham i varme Ord.

I Bestyrelsen var der ved Baron *Zytphen-Adelers* Død sket følgende Forandringer:

Professor, Dr. *le Sage de Fontenay* døde 1910, Hofjægermester *Chr. Hoppe* døde 1914, Kammerherreinde *Bille* og Baronesse *Løvenskjold* udtraadte.

Hofjægermester *H. H. Lüttichau*, Professor, Dr. *E. S. A. Hauch*, Kontorchef, Baron *H. R. Wedell-Wedellsborg*, Overretssagfører *Jon Krabbe*, Hofjægermester, Lensbaron *G. F. de Falsen Zytphen-Adeler*, Frøken *C. A. (Ida) Skeel* og Grevinde *C. P. Moltke* blev indvalgte.

Præsidenten, Lensbaron *Holck* var tillige Formand i Bestyrelsen, Hofjægermester *Lüttichau* blev Vicepræsident og Kaptajn *Hedemann* Formand for Forretningsudvalget.

Imidlertid var der foregaaet en betydelig Ændring i Forbundets Formueforhold.

Ved Forbundets Stiftelse i 1908 blev der nedsat et Udvalg for at undersøge, hvad Baron *Zytphen-Adeler* benævnte »vor Hovedopgave«: om det var muligt at faa realiseret Planen om et eget Hus eller Hjem. Som Medlemmer i dette Udvalg valgtes Kammerherre Greve *Frands Brockenhuus-Schack*, Kammerherre Arkitekt *Aage Basse Gustav v. Kauffmann* og Bestyrer af Søværnets Bygningsvæsen Kaptajn *Hedemann*. Udvalget supplerede sig med Ritmester, Greve *Frederik Moltke* og Premierløjtnant, Baron *Daniel Bille-Brahe*, Selby. Udvalget valgte Kaptajn *Hedemann* til Formand og indsendte allerede i Marts 1909 Forslag til Bestyrelsen om at stifte et Aktieselskab mellem Forbundets Medlemmer med det Formaal at købe et Hus, hvis Udbytte til sin Tid mulig kunde komme Forbundet tilgode, idet Aktionærernes Udbytte ifølge Forslagets Love begrænsedes til højst 5 pCt., og skulde Aktionærerne være forpligtede til at afstaa saamange af deres Aktier til *Dansk Adelsforbund* til Parikurs, som dette maatte ønske.

Den 19. April 1910 blev der udstedt Indbydelse til Tegning af Aktier paa henholdsvis 1000 Kr., 500 Kr. og 200 Kr., og Aktieselskabet stiftedes i 1910 med 23 Aktionærer, der valgte Kammerherre *A. Blixen-Finecke*, Rentier *Ross* og Kaptajn *Hedemann* til Bestyrelse, sidstnævnte som Formand og Direktør f. A/S. I April 1911 købte A/S. af Frøken *W. Rerup*, Ejendommen Dr. Tværgade 7, i hvilken der foretoges en Del Ombygninger og bl. a. indrettedes Lokaler i Stuen og 1. Sal til »Klubben« og nogle Kontorer til Aarbofsforeningen og *Dansk Adelsforbund* i Kvistetagen.

I 1912 skænkede Baron *Zytphen-Adeler* en Aktie paa 200 Kr. til *Dansk Adelsforbund*.

I 1919 ønskede Klubben at flytte, og da der meldte sig en Køber til Ejendommen, besluttede Aktieselskabets Bestyrelse at overdrage Aktierne til denne paa Betingelse af, at de gamle Aktionærers Aktier blev indfriet til Kurs 110, at *Dansk Adelsforbund* frafaldt sin Ret til at købe Aktierne til Pari, men til Gengæld fik en af det nye Aktieselskab udstedt 5 pCt. Panteobligation i Ejendommen paa 160,000 Kr., der skulde afdrages med 5000 Kr. aarlig og indfries i Juni 1931.

Som Aktiv paa *Dansk Adelsforbunds* Regnskab for 1920 blev derfor en Aktie paa 200 Kr. forandret til en Panteobligation paa 160,000 Kroner.

I de siden da forløbne Aar er Understøttelsesfonden ved rigelige Henlæggelser og paaløbne Renter vokset til ca. 141.000 Kr. og Forbundets Kapital til ca. 173,000 saaledes, at den samlede Formue ved Udgangen af 1931 udgør ca. 314,000 Kr., samtidig med at der fra

Forbundets Stiftelse og til denne Dato er udgivet som Gaver og Laan en Sum af 116,825 Kr. 46 Øre.

Ved Baron *Holcks* Fratræden blev Hofjægermester *Hans Helmuth Lüttichau* til Tjele Forbundets Præsident. Han var født 13. Januar 1868, Søn af Kammerherre *C. D. Lüttichau* og Hustru født *Jessen*.

I 1888 blev han Student, tog seks Aar efter statsvidenskabelig Eksamen og ægtede i 1894 *Fanny Basse Fønss*, Datter af Kammerherre *Niels Basse Fønss* til Hindsgaul. Ved Faderens Død 1915 overtog han Stamhuset Tjele, blev Formand i Hedeselskabet, og en Række Hverv aabnede sig for den fine, forstaaende og dygtige unge Mand, der havde skabt sig en enestaaende Tillid og Agtelse i alle jyske Kredse og blandt alle, der kendte ham, stille og bramfri som han var. Saa bortrev Døden ham, tre og halvtreds Aar gammel, og blandt de tomme Pladser, han efterlod sig, var Præsidiat i Adelsforbundet, hvor han, som overalt, havde skaffet sig en Kreds af Venner.

Hans Efterfølger blev Lensbaron *Fritz de Falsen Zytphen-Adeler* til Adellersborg, der netop, da disse Linier skrives, er afgaaet ved Døden den 9. Januar 1932.

Baron *Zytphen-Adeler* var født 31. Januar 1870, Søn af Lensbaron *Fr. Zytphen-Adeler* og Hustru *Malvina*, født *de Falsen* af Søby Søgaard. Han blev Student 1890, tog 1894 statsvidenskabelig Eksamen og ægtede 1895 *Petra Steensen Leth*, Datter af Hofjægermester *Steensen Leth* til Højriis. Hun døde allerede i 1922. Adellersborg, som han gav sit gamle Navn Dragsholm, ombyggede og restaurerede han med Forstaaelse. Han fungerede som Præsident til 1924. Imidlertid var der sket en Række Ændringer indenfor Forbundets Ledelse.

I 1919 indvalgte Baron *H. Berner Schilden-Holsten* i Stedet for afdøde Kammerherre *Castenskjold* til Borreby, og, efter at en Lovændring var vedtaget, hvorefter Bestyrelsen kunde bestaa af indtil 25 Medlemmer, indvalgte Baron *Cosmus Adeler*, cand. ph. *Josias Bille*, Overretssagfører *Einar Bülow*, Baron *Palle Rosenkrantz* og Greve *Chr. Trampe*, fordi man vilde forsøge, om en Udvidelse kunde bidrage til at skaffe større personlig Tilslutning, væsentligt blandt de unge.

I 1923 vælges Premierløjtnant *Harbou* og Assistent *G. Hauch* til Revisorer, da Kaptajn *Bardenfleth* og Baron *H. Adeler* ønskede at udtræde, og af Bestyrelsen ønskede Professor *Hauch* og Overretssagfører *Jon Krabbe* ikke at modtage Genvalg, Baron *Rosenørn-Lehn* og Baron *Palle Rosenkrantz* udtraadte, Grevinde *Moltke* var afgaaet ved Døden.

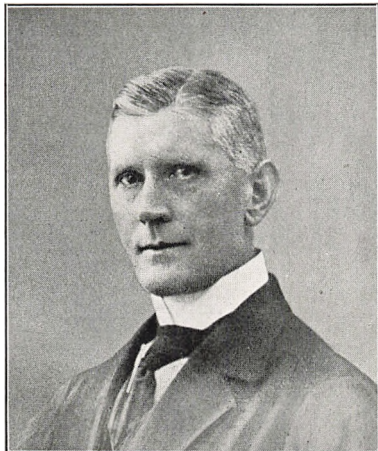
Den 10. April s. A. meddelte Kaptajn *Hedemann*, at han ikke ønskede at være Formand for Forretningsudvalget længere, og dette valgte da Baron *Cosmus Adeler* til Formand. Præsidenten beklæ-

**Lensgreve *Josef* Johannes Ignatius Maria Holstein-Ledreborg
til Ledreborg**

R.*

**Formand for D. A. F. 1926—30
f. 1874**

**Baron *Cosmus* Adeler
Formand for D. A. F. 1923—26
f. 1867, d. 1927**

***Oluf* Vilhelm Tyge Krabbe,
f. T. Formand for D. A. F.
f. 1873**

gede Kaptajns Fratrædelse og meddelte, at han selv ønskede at nedlægge sit Mandat.

Forretningsudvalget var derefter: Baron *Cosmus Adeler*, Formand, Overretssagfører *Einar Bülow*, Forfatteren *Josias Bille*, Kaptajn, Greve *Chr. Trampe* og Kaptajn *Hedemann*.

I den Anledning stilles Forslag om at ændre Lovene, saaledes at Præsident og Vicepræsident bortfalder og erstattes med en Formand, der vælges af Bestyrelsen, hvilket vedtoges paa Generalforsamlingen den 24. Marts 1924, ved denne indvalgte Postexpedient *L. Römeling* til Revisor i Stedet for Assistent *G. Hauch*, og Kontorchef *I. K. Bülow* og Baron *Wedell-Wedellsborg* udtraadte af Bestyrelsen, da de ikke ønskede at modtage Genvalg.

Der havde indenfor Bestyrelsen rejst sig Stemmer for at opgive Udgivelsen af Medlemsbladet, og skønt der traadte flere frem for at bevare det, blev det besluttet at ophøre med Udgivelsen fra December 1925.

Bladet havde nu i en Aarrække været fortræffeligt redigeret af Redaktør *Hauch-Fausbøll*, der i 1916 uden at staa opført som Redaktør havde afløst Arkivar *Grandjean*, og det maa være den dygtige Redaktør en Trøst, at hans Blad med dets afvekslende og livfulde Stof og dets personalhistoriske Meddelelser vil være en Guldgrube for Personalhistorikere i kommende Tider.

Med Bladet gik et Bindeled mellem Medlemmerne tabt. Og man foretog nu, da Lensgreve *Josef Holstein-Ledreborg* i 1926 afløste Baron *Adeler* som Formand, den Ændring at ansætte Kaptajn *Hedemann*, der efter Baron *Chr. Zytphen-Adelers* Død, havde været den ledende i den daglige Gerning, som lønnet Forretningsfører i Forbundet.

Grev *Holstein* tog fat med stor Energi, og der forsøgte atter at skabe det Foreningsliv, der efter Forbundets særlige Karakter aldrig rigtig havde kunnet trives. Som vi har set, var Forbundet nu økonomisk velstillet, og dets Formue voksede Aar for Aar, men samtidig rejste der sig stadig Stemmer for at søge at indskrænke dets Formaal.

Hvad man fra denne Side anførte, var i det væsentlige, hvad der fremgaar af nærværende Oversigt, at de gode Forsøg paa at organisere Møder og lignende ikke var lykkedes, og at der ikke kunde siges at være noget egentlig »Foreningsliv« i Forbundet.

Paa den anden Side har man i de forløbne 23 Aar uden anden Baggrund end Kontingenter og Gaver oparbejdet et Understøttelsesfond og en filantropisk Virksomhed, der i Aarenes Løb har kunnet give Gaver af over 100,000 Kr., der er kommen trængende Medlemmer af Adelen til Gode og har hjulpet i en overordentlig stor Række Tilfælde efter deres Bestemmelse. Skole- og Undervisnings-

hjælp til trængende Unge og en haardt tiltrængt Husleje- og Brændselshjælp til en mindre konstant Kreds af ældre enligtstillede Kvinder er saa at sige bleven en Institution, og hvad Laan i paatrængende Tilfælde angaar, har de virket overordentlig tilfredsstillende og med ringe Tabsprocent.

Et saadant Velgørenhedskontor kunde administreres for en Fjerdedel af Forbundets nuværende Administrationsudgifter, og man tænkte at begrænse Formaalene til kun at angaa dette Punkt uden dog at iagttage, at man derved let kom til at slaa en Streg over, hvad der for Stifterne havde været det væsentlige, »en Forbindelse og et Samarbejde mellem de adelige Slægters Medlemmer«.

Imidlertid var der alligevel mange Medlemmer, som endnu havde den Opfattelse, at Forbundet skulde vedblive med Sammenkomster, og paa Grund af den Divergens, der var opstaaet indenfor Bestyrelsen, traadte Grev *Holstein* tilbage som Formand og afløstes i Oktober 1930 af Direktør *Oluf Krabbe*, og ved Generalforsamling i 1931 traadte en Række Medlemmer af Bestyrelsen tilbage, hvorefter denne fik den S sammensætning, som den for nærværende har.

Generalforsamlingen i 1932 vedtog nye Love, som efter en grundig Behandling i Udvalg og Bestyrelse blev forelagt denne. De nye Love, der var udarbejdede af et Lovudvalg bestaaende af Kaptajn *C. Hedemann*, Baron *Vincens Lerche*, Statsadvokat *Fischer*, Docent *Holstein-Rathlou* og Fuldmægtig *Klöcker*, holder sig nøje til Forbundets Formaal og er i Samklang med de ældre Love. Foruden en Del Smaaforandringer i de enkelte Paragraffer af redaktionel og praktisk Betydning er tvende væsentlige Punkter ordnede, nemlig Bestemmelser vedrørende Administration og Benyttelse af Forbundets Kapital og vedrørende Medlemsbidraget. Om dette sidste er bestemt, at der hvert Aar skal henlægges mindst 80 pCt. af det indbetalte Medlemsbidrag til Forøgelse af Understøttelsesfondens Kapital, hvis Renter som bekendt benyttes til Understøttelser. Dette opfordrer stærkt alle Medlemmer af dansk Adel til at indtræde i Forbundet for derigennem at støtte dettes Hovedformaal: i videst mulig Udstrækning at yde trængende Standsfæller Hjælp.

Forbundskapitalen (i Modsætning til Understøttelsesfondens Kapital) skal benyttes til saavidt gørligt at løse alle de andre af Baron *Zytphen-Adeler* stillede Opgaver (se Pag. 10—11).

— — — —

De adelige Slægter staar endnu socialt saa gunstigt i vort Samfund som ingen andre Slægtsgrupper, og det er dette, de i Fremtiden skal benytte. Adelsforbundet skal næppe være — som Baron *Zytphen-Adelers* Tanke var — et Forbund rettet udefter til Kamp

og Værn, men et Forbund rettet ind efter, hvor den Enkeltes Indsats er Værdien. I den Kamp for Individualismen, den personlige Menneskeret, der mere og mere trænger sig paa, har de adelige Slægter en Opgave, der løses indadtil gennem en bevidst og virksom Slægtsfølelse, et Arbejde, hvori de ikke betyder en særpræget men blot en ensartet Kreds. Samfundet bestaar af Individier, Individierne samles i Familiekrede, og Familiekrede vinder Styrke ved at forene sig i Slægter. En saadan Slægtskreds bør *Dansk Adelsforbund* stræbe at blive, ikke for at tilkæmpe sig utopisk politisk Magt og Indflydelse, men for at styrke og bevare Individualitets-Kravet hos hver enkelt, som det endnu er beskyttet ved vort Samfunds Love. I vor Tid kan man paa Fødsel basere en sund og stærk Individualitet, men ikke umiddelbart en politisk Forretstilling.

Og at underbygge denne Opfordring med historiske Beviser har været Hensigten med det Arbejde, Forbundet i Anledning af sit 25-Aars Jubilæum nu udsender. Ordene er ikke nye, men de er gode: Hvad udad tabtes, indadtil skal vindes.

Baron *Zytphen-Adeler* drømte om at gyde Kraft i Aristokratiet, og skabe det en Tilgang, uden hvilken det af sig selv maatte ophøre. Disse Drømme er i hvert Fald ikke Tidens; selv om det evige Kredsløb, Historien betegner, maaske kan vække dem tillive under ændrede Former; men *Zytphen-Adelers* Drømme voksede frem af hans dybtføjte Kærlighed til sine Medmennesker, af hans aldrig mættede Trang til at trøste og hjælpe. De tog efter hans Fødsel og Opdragelse en let forstaaelig Retning, det gyldne Skær, som Ordet Adel, trods alle Angreb — næsten ubevidst for Beskueren — endnu besidder, gjorde ham dog ikke mindre klartseende overfor den bramfri sunde Kærne: den rene Næstekærlighed. Adelsforbundets Maal er endnu det, der stod for *Zytphen-Adeler* som det væsentligste, han vilde naa, og som Bjørnson betegner med Ordene: »Hvad du evner kast af i det nærmeste Krav«.

Vi kan ikke hjælpe alle, men vi kan hver i sin Kreds hjælpe og støtte hverandre. Og et saadant Led i Hjælpsomhedens stærke gyldne Kæde skal Adelsforbundet være og saaledes levendegøre dets ædle hjertevarme Stifters Maal uden at bryde Historiens lovbundne Udvikling.

**ADELENS FORHOLD TIL FÆDRELANDETS
FORSVAR**

I.

NOGLE TRÆK AF ADELENS FORHOLD TIL HÆREN I DET 17. OG 18. AARHUNDREDE

AF K. C. ROCKSTROH

INDTIL Begyndelsen af det 17. Aarhundrede, nærmere bestemt indtil Aar 1614, bestod Rigets faste Hærstyrke i Danmark kun af nogle Kompagnier til Hest, nemlig Lenenes (Krongodsets) og Adelsgodsets *Rostjeneste*. Begge Arter af Rostjenesten var fra ældgammel Tid knyttet udelukkende til Adelen som den egentlige Kriegerstand. Ifølge ligeledes ældgammel Opfattelse var enhver Mand af Adel, som ikke var forhindret af Alder eller Skrøbelighed, forpligtet til personlig Krigstjeneste.

Rostjenesten af Lenene var det Antal til enhver Tid fuldt bevæbnede og indøvede Karle, som den kongelige Lensmand, der altid var en Adelsmand, navnlig af Højadelen, skulde holde rede til Mønstring eller til Udrykning i Fejdetid, samt ogsaa til Paradering for Kongen ved højtidelige Lejligheder. Den udgjorde en fast bestemt Del af den »Genant«, som Lensmanden skulde svare Lensherren, Kongen, i Afgift af Lenet og dettes Indkomster, og fastsattes — i Hovedsagen uforandret lange Tider igennem — ved ethvert Skifte af Lensmand. Disse Ryttere, »Lensrytterne«, indordnedes til Tider i et Kompagni for sig under Benævnelsen »Hoffanen« eller »Livvagten«.

Det Antal Ryttere, en Adelsmand skulde stille, afgang hovedsagelig af Størrelsen af hans Jordegods taget i videste Forstand og fastsattes med større og mindre Mellemrum, og da Mængden af Landets Jordegods kun var lidet foranderligt gennem Tiderne, var ogsaa det samlede Antal af »Adelsryttere« kun underkastet ringe Forandringer. Ved Begyndelsen af det 17. Aarhundrede var Maalestocken 1 Rytter af 312 Tdr. Hartkorn og Antallet af Adelsryttere i Jylland, Øerne, Skaane og Halland henved 900; af Lensryttere godt 300. Med *Officerer* og *Underofficerer* — saagodt som *alle Adelsmænd*, talte Rostjenesten omtrent 1300 Hoveder, eller hvad der nu vilde svare til to krigsstærke Rytterregimenter. Den inddeltes ved det nævnte Tidspunkt først i 6, derefter i 13 Kompagnier,

hvoraf det ene var »Hoffanen«. Kompagnierne bar Navn efter den Landsdel, hvor de hørte hjemme, eller efter Farven paa deres Standart, der ogsaa rettede sig efter Landsdelenes »Farve« fra ældgammel Tid.

Fra det 15. Aarhundredes Begyndelse kan man regne, at Bondeopbudenes Tid var forbi herhjemme og andensteds og afløstes af Landsknægtperioden. I Fejdetid sluttede Fyrsterne Kontrakt med Landsknægtobersterne om Stilling af Regimenter eller Fænniker (Kompagnier) for en vis Tid, og da disse Oberster og deres Officerer samt Knægtene mest var tyske, fandt kun en ringe Del af vore unge Adelsmænd i denne Periode Lejlighed til soldatermæssig Uddannelse og Krigstjeneste herhjemme, saa at de unge Adelige maatte søge til Udlandet, til Tyskland, Østrig, Nederlandene, Frankrig, Spanien o. s. v. for hos fremmede Fyrster eller andre navnkundige Førere at oplæres i Krigshaandværket. Fra den ganske unge Alder, ofte kun knapt udover Drengaaarene, drog de — iøvrigt ganske som Tilfældet var med den tyske Adel, den nordtyske ikke mindst — ud, ledsaget af en eller flere unge Karle hjemme fra Godset eller udstyret med Penge til deres personlige Udstyr, maaske ogsaa til Hvervning af et Par Karle i det Fremmede. Ofte opsøgte de derude en ældre Broder, Fætter eller anden Slægtning eller Standsfælle, som alt var i Krigstjeneste, og sluttede sig til ham. Efter flere eller færre Aars Udlændighed og Krigstog vendte de saa hjem — hvis ikke deres Skæbne blev den nærliggende at lide Soldaterdøden derude i det Fremmede.

Men bortset fra de faa, der fik Ansættelse ved Rostjenesten, var der det 16. Aarhundrede igennem kun ringe Lejlighed for vore unge Adelsmænd til at fortsætte Soldaterløbebanen herhjemme. Fra 1614 ændredes dette Forhold dog noget ved Oprettelsen af de første udskrevne Fodfolksregimenter, hvori en Del af de i Soldaterhaandværket uddannede Adelsmænd fik Ansættelse, navnlig i de højere Stillinger. Dette blev Indledningen til den Oprettelse af egentlig faste Afdelinger til Fods og til Hest af indfødt Mandskab og hovedsagelig indfødte Officerer, der under skiftende Forhold, Forøgelse og Reduktioner, fandt Sted indtil Enevældens Indførelse omtrent 50 Aar senere.

Nogle Navne iflæng paa unge Adelsmænd, der i det 16. og 17. Aarhundrede »gik Militærvejen« i udenlandsk Krigstjeneste, skal anføres.

Hans Thygesen Krabbe (f. 1595, d. 1647) drog som nittenaarig til Nederlandene, hvor han tjente som menig Soldat (Pikenér) i et af *Erik Brahe* ført Kompagni i tre Aar, hvorefter han vendte hjem. Kort efter udbrød Trediveaarskrigen (1618), og Krabbe drog nu

sammen med *Jesper Lunow* atter til Nederlandene for at søge »yderligere Uddannelse til sit Fædrelands Tjeneste« og lod sig med to af ham erhvervede Ryttere indskrive, antage, som Arkebuserer (tilhest) under den bekendte Fører Greven af Mansfeld. Denne kæmpede først under Frederik af Pfalz, senere under Christian den Fjerde. Her traf *Krabbe* blandt andre Danske *Jørgen Parsberg*.

Den senere Rigsmarsk og Feltmarskalk i Krigen mod Sverige 1611 *Steen Maltesen Sehested* (f. 1553, d. 1611), drog allerede som ganske ung, egentlig kun en stor Dreng, ud og fulgte som »Spitzdreng og Opvartere« med en tysk Adelsmand, der med 12 hvervede Ryttere gik i fransk Tjeneste. Efter dernæst at have tjent under forskellige andre Fyrster indtraadte han, ogsaa for at »dygtiggøre sig til sit Fædrelands Tjeneste«, under den berømte Feltherre Moritz af Oranien, under hvem saamange andre danske Adelige søgte Uddannelse, som »Adelburs« (Korporal, Officersaspirant) under »Knægtene« (Pikenéerne) og avancerede her til Fændrik. Efter yderligere 6 Aars Tjeneste under en anden Fyrste vendte han tilbage i nederlandsk Tjeneste som Hauptmann, senere som Oberstløjtnant, under Greven af Nassau. En Broder til ham, Claus, tjente herved under ham som Fændrik, og en anden Broder, Jens, faldt i en af Kampene derude. Efter ialt 19 Aars Krigstjeneste i Udlandet blev *Sehested* hjemkaldt. Han døde i Feltoget 1611.

Christoffer Steensen til Grimsted paa Lolland, der blev Chef for Sjællandske Regiment og senere Landkommissarius i Lolland og Falster (en Slags Generalinspektør), havde som ung i 8 Aar søgt Uddannelse under fremmede Krigsherrer og herunder tjent sammen med bl. a. *Tyge Sandberg* (faldt 1659 i Slaget ved Nyborg som Oberstløjtnant), *Enevold Kruse* (faldt 1626 i Slaget ved Lutter am Barenberge som Oberst og Chef for det »Røde Livregiment«), *Anders Bilde* (dødelig saaret Oktober 1657 ved Forsvaret af Fredericia, Rigsmarsk) og den senere Rigsmarsk *Jørgen Urne*.

Endnu skal kortelig nævnes *Knud Olufsen Brockenhuus*, der 1572 indtraadte i fransk Tjeneste som Fændrik; *Mogens Hendriksen Bilde*, der 1637 gik i nederlandsk Tjeneste som menig Pikenér, samt den som Soldat, Fører og Foresat for sine Undergivne lige fortræffelige *Niels Rosenkrantz*, der ogsaa tjente »von der Pique auf« — foruden mange flere.

De første Skridt til Oprettelsen af den lille staaende Hær 1614 kan skyldes de indtrængende Opfordringer, som vor berømte Historieskriver *Arild Huitfeldt* omtrent Aar 1600 rettede til den unge Christian den Fjerde i Fortalen til sin store Danmarks Krønike om at skabe et Værn for Riget, hvilende paa Landets egne Børn. Kalmarkrigen fra 1611—1613 førtes dog endnu hovedsagelig med frem-

mede Lejetropper og viste skarpt Skyggesiderne ved en saadan Krigsmagt, der baade var højst bekostelig og alligevel utilstrækkelig.

Det var i denne Krig, at *Christian Barnekow* 1612, for at dække Kongens og en lille Hærafdelings Tilbagetog, ifølge Sagnet ofrede sig paa Skellinghede i Halland. Hans Ligkiste og hans Sværd m. m. kan man se i Tølløse Kirke, og Svenskerne har forlængst rejst en Mindestøtte for ham paa Dødsstedet. Samme Aar faldt den unge *Steen Rosensparre* i en Fægtning ved Varberg i Spidsen for sine Rostjenesteryttere. En Kammerat skal under Kampen have tilraabt den kampivrige *Steen* ikke at glemme, at han var den sidste Mand af sin Slægt og ikke ligefrem burde udfordre Skæbnen. Men *Steen* skal have svaret, at det ikke nu var Tiden og Lejligheden at tænke paa saadant, og kort efter blev han dræbt.

Det er sandsynligt, at *Huitfeldts* Maning til Kongen har vakt stærk Genklang blandt Standsfællerne, thi det bør antages, at Rigsraadet, Adelsens udvalgte Mænd, har været den drivende Kraft i *Forsvarsanstalterne*. Foreløbig gik man dog ikke videre end til at foreslaa og gennemføre Udskrivning af Mandskab paa Kronens Gods — ikke paa Adelsens —, hvadenten Grunden til denne Begrænsning skyldtes Utilbøjelighed til at stille for stærke Kræfter til Raadighed for den ærgærrige Konge eller dette, at Adelen mente at yde tilstrækkeligt gennem sin Rostjeneste.

Kong Christians ulykkelige Deltagelse i Trediveaarskrigen 1625—1629 skete vel for Størstedelen med i Tyskland hvervede Tropper under tyske Førere; men nogle af hans Hærs bedste Afdelinger var dog enten helt eller delvis danske, og et ikke ringe Antal danske Adelsmænd deltog i Krigen, først i Tyskland og senere paa dansk Grund, og flere af de mest velhavende blandt dem hvervede og førte større eller mindre Afdelinger allerede under den første Del af Krigen. Af særlig kendte blandt disse skal nævnes *Corfitz Ulfeldt* (den senere Rigshofmester), *Frands, Jacob* og *Ebbe Ulfeldt* (senere General i dansk, derpaa efter Skaanes Afstaaelse i svensk Tjeneste), *Knud Ulfeldt* (til Østergaard i Salling, senere General; faldt 1657 i Kamp mod Svenskerne) og dennes Fætter af samme Navn (faldt ved Kongens Side 1644 paa Kolberger Heide), *Steen Bilde* (til Kjærsgaard paa Fyn), *Anders Bilde* (den senere Rigsmarsk), *Henrik Holck* (senere kejserlig Feltmarskalk), *Otto Giøe* (Gøye), *Enevold Kruse* (Oberst og Chef for det »Røde Livregiment«), *Anders Lindenow*, *Henrik* og *Tyge Sandberg*, *Axel Urup* (senere General og dygtig Fører for Hæren i Skaane 1657) o. s. v. Disse hørte alle til Højadelen; men under mere beskedne Forhold tjente andre af Adel med mindre kendte Navne. Af saadanne bør særlig nævnes *Vogn Vognsen* til Stenshede i Vendsyssel, der først havde været Major ved et af

Livregimenterne men efter dettes Ødelæggelse ved Lutter optraadte som dristig og dygtig »Partigænger« i den »lille Krig« i Spidsen for en hvervet Styrke. Senere, under Torstensonfejden 1644—45, kastede han ny Glans over sit gamle Adelsnavn som Fører for sine Landsmænd, Vendelboerne.

Efter at Kong Christian var bleven dreven ud af Tyskland, gjaldt det om at forsvare selve Danmark eller rettere Øerne, da Jylland lige op til Skagen blev oversvømmet af Wallensteins Tropper og to Aar igennem blev fastholdt af disse. Til den nødvendige store Forøgelse af Hær og Flaade udkrævedes der store Pengemidler, og paa et Møde 1628 bevilgede Adelen hertil en Femtedel af sine Indkomster. Under Obersterne *Jesper Friis* (til Ørbækklunde), *Falk Lykke*, den foran nævnte *Christoffer Steensen*, *Holger Rosenkrantz* (til Nybølle), *Mogens Kaas* (til Støvringgaard) m. fl. opstilledes der helt nye Regimenter, hvilke dog alle blev reduceret (ophævet) ved Krigens Slutning.

De Ulykker, navnlig de store Ødelæggelser af materielle Værdier, som Christian den Fjerdes Indblanding i Trediveaarskrigen havde ført ind over Landet, blev en stedse stærkere Kilde til den Strid mellem Kongemagten paa den ene Side, Rigsraad og Adel paa den anden Side, der endte med den førstes Sejr, Enevældens Indførelse under Frederik den Tredie ved en Revolution fra oven. De første Aar efter Kejserkrigen var det nye Forsvarsværn faktisk ophævet. Rigsraadet tilbød at lade udskrive Mandskab ogsaa af Adelsens Gods; men Kongen, hvis Tanker mest var optaget af, hvad der foregik mod syd, og ventede paa Lejlighed til atter at gribe ind dér, interesserede sig ikke for nationale, udskrevne Soldater, navnlig ikke for Adelsens, der kun maatte bruges i selve Riget og til dettes Forsvar. Han vilde have hvervede Afdelinger, som han kunde benytte, naar og hvor han selv vilde, uden Hensyn til Rigsraadet.

Aarene før Torstensonfejden 1644—45 fremkaldte Frygten for de sejrriige svenske Hære i Tyskland et nyt, stærkt Opsving i Forsvarsvillien. Rigsraadet bevilgede betydelige Pengemidler til Opstilling af en lille hvervet Hær, og hele Adelen gik baade ind paa meget betydelige Ofre til Forsvaret og bevilgede desuden igen Udskrivning af Soldater paa Adelsgodset. Men samtidig var Vejen for de unge Adelsmænd til ligesom tidligere at søge krigersk Uddannelse hos fremmede Fyrster næsten ganske spærret, da Forholdet til Sverige ikke godt tillod dem at søge til de svenske Hære, medens andre Grunde, navnlig Religionen, hindrede dem i at søge til Svenskernes Modstandere. Blandt de ældre fandtes der vel et Antal med Krigserfaring til at overtage de højere Stillinger, men i de henved tredive Aar, der hengik mellem Kejserkrigen og til den skæbnesvangre Krig med Karl Gustav brød ud 1657, var næsten enhver Mulighed for

de Unge til at søge krigersk Uddannelse i Udlandet spærret. Dette blev saa meget mere skæbnesvangert, som Uvejrsskyerne trak stærkere og stærkere sammen i dette Tidsrum, medens de virkelig beundringsværdige Anstrængelser og Ofre for at rejse en slagkraftig Hær meget hæmmedes ved Umuligheden af at tilvejebringe det nødvendige store Antal af veløvede unge Befalingsmænd.

Som et Varsel for det Uvejr, der pludselig skulde bryde løs i December 1643, Torstenson's Indfald gennem Holsten og det samtidige Angreb mod Skaane, kan det anses, at Kongen i August nævnte Aar beordrede 22 unge Adelsmænd af de mere formuende i Jylland og Fyn til at møde hos sig i Glückstadt en bestemt Dag i September — antagelig til Forhandling med dem om Hvervning af Tropper. De var allesammen Officerer i Rostjenesten, og man genfinder deres Navne under Torstensonfejden (1644—45) eller Krigen mod Karl Gustav (1657—60). Af de mere kendte skal nævnes *Mogens Arenfeldt*, *Mogens og Steen Bilde* (Holgersen), *Erik Grubbe* (Marie Grubbes Fader), *Falk Giøe* (Gøye), *Christoffer Hvass*, *Ejler* og *Erik Høg*, *Erik og Jørgen Kaas*, *Valdemar Lykke*, *Jørgen Marsvin*, *Erik Quitzow*, *Henrik Rantzau* (Møgelkjær), *Jacob*, *Jørgen* og *Peder Seefeldt* og *Klaus Sehested*.

Kort før Torstensonfejden var *Anders Bilde* (Bille) til Damsbo bleven udnævnt til Rigmarsk. Han blev den sidste i Rækken af de udmærkede Krigsmænd, alle af Adel, der Aarhundreder igennem havde beklædt dette vigtige Embede. Han blev ogsaa den mest kendte og omtalte, ligesaa meget paa Grund af den vældige Energi, Dygtighed og Maalbevidsthed, hvormed han under vanskelige Forhold arbejdede paa at opbygge en til Tidsforholdene virkelig svarende Hær, som paa Grund af de tragiske Omstændigheder ved hans Død. Rigmarsken var Leder af Rigets Krigsmagt til Lands i Fred og Krig, og *Anders Bilde* havde som foran nævnt forud for Kejserkrigen søgt Uddannelse i Udlandet og som Ritmester tjent i denne Krig. Han var efter Tidens Forhold i enhver Henseende særdeles vel egnet til sin Stilling.

Torstensonfejden blev paa dansk Side udkæmpet under meget ugunstige Vilkaar med i Hast sammenskrabede og løst sammenføjede Afdelinger mod en fortrinlig krigsøvet og vel ført Modstander. Men *Anders Bildes* Navn er knyttet til de faa Lyspunkter, denne bedrøvelige Krig har at opvise.

Ved denne Krigs Ophør stod det klart for alle indsigtfulde og ansvarsbevidste Mænd, at den nylig dyrt købte Fred ikke vilde blive af lang Varighed, og at der maatte træffes Forberedelser til at optage en endnu alvorligere Kamp for Rigets fortsatte samlede Bestaaen. Umiddelbart efter Krigen samledes derfor Adelen og vedtog en Fællesudtalelse angaaende Rigets fremtidige Værneforfatning

samt henstillede til Rigsraadet at sammenkalde alle Stænder til Raadslagning om, hvorledes »voris fædreneland kunde settes udi nogen sikkerer positur och tilstand«. Der valgtes et fast Forsvarsraad af tolv af de mest ansete Adelsmænd i de forskellige Landsdele til at paasé Gennemførelsen af vedtagne Forsvarsanstalter. Inden de Forsamlede skiltes, vedtoges en yderligere Henstilling fra Adelen til Rigsraadet om »med al Flid« at sørge for Gennemførelsen af en Række Forslag vedrørende Landeforsvaret. Det udtaltes derhos, at det størst mulige Antal indfødte Danske burde søge krigersk Uddannelse i fremmede Hære for derved at gøre sig nyttige til Fædrelandets Forsvar.

Det blev *Anders Bilde*, der med Støtte navnlig af den højt fortjente Rigsraad *Christen Skeel* (Albretsen) tog fat paa Gennemførelsen af saadanne Anstalter, som langt overgik, hvad tidligere Tider kunde opvise. Til Striden mellem Kongemagt, Rigsraad og Adel var imidlertid nu, til Ulykke for Land og Folk, ogsaa kommen Uenighed blandt Højadelen indbyrdes, der hindrede Sammenhold og vanskeliggjorde Samarbejde mellem *Anders Bilde* og *Christen Skeel* paa den ene Side og »Svigersønnerne«, nemlig de højt begavede og dygtige Svogre *Corfitz Ulfeldt* og *Hannibal Sehested*, paa den anden. Og yderligere havde de Ulykker, der var overgaaet Land og Folk under Christian den Fjerdes Regering, fremkaldt Uenighed mellem de forskellige Landsdeles Adel om, hvorledes Byrderne ved Forsvarsanstalterne skulde fordeles.

Efter en Række skiftende Faser i Udviklingen, og efter at de af Krigene ødelagte økonomiske Forhold havde bedret sig noget, samledes Rigsraadet, Forsvarsraadet og andre Fuldmægtige for Landsdelenes Adel 1652 og vedtog endelig Grundlaget for den Forsvarsordning, der kom til at gælde, indtil Enevældens Indførelse ganske ændrede Forholdene ogsaa paa dette Omraade. Hovedtrækkene i den saakaldte »Adelens Bevilling af 1652« var, at alt det unge Mandskab paa Landet, paa Adelens Gods som paa Kronens, skulde indøves i Vaabenbrug, dels som egentligt Infanteri, dels som Landeværn. Et talrigt Rytteri af Sognene, Adelens Gods som Kronens, de saakaldte Sogneryttere, skulde opstilles og suppleres af Ryttere fra de delvis skattefri Præstegaarde, Fogedgaarde o. s. v. — altsammen »til vort kære Fædrenelands Conservation«. Yderligere bevilgede Adelen en Fordobling af sit Rostjenestehold, altsaa fra ca. 900 til ca. 1800 Ryttere.

Om denne »Bevilling« er det i den nyeste Tid uimodsagt bleven udtalt, at »dette Dokument er . . . et af de vigtigste Indlæg i Undersøgelsen af, hvorvidt Adelen i det hele og store kan siges at være optraadt lunkent eller endog uvilligt overfor Spørgsmaalet om Rigets Forsvar, saaledes som det saa ofte er bleven paastaaet lige

indtil den aller nyeste Tid. At disse Paastande savner tilstrækkeligt Grundlag er . . . bleven paavist . . .« At de trufne Anstalter, de af Adelen og Landbefolkningen bragte Ofre ikke viste sig tilstrækkelige, da Krigen atter kom, paa et Tidspunkt, da det svenske Vælde stod paa sin største Højde, var en Skæbnens Styrelse og kan hverken bebrejdes nogen enkelt Mand eller den danske Adel i Almindelighed.

Da Beslutningen om Krig blev tagen i Foraaret 1657, tilbød et Antal Adelsmænd yderligere at hverve hele eller halve Regimenter. Men da Opstillingen af en militær Afdeling krævede betydelige Pengemidler og medførte stor Risiko, lykkedes det kun de mest velhavende at gennemføre Hvervningen fuldtud. Blandt saadanne skal nævnes *Kjeld Lange*, *Niels Krabbe* (ved *Ejler Holck* og *Paul Bentfeldt*), *Anders Bilde*, *Sten Bille* (til *Kjærsgaard*), *Kaj Lykke*, *Frands Brockenhuus*, *Christian Friis* (til *Lyngbygaard*), *Knud Ulfeldt* (til *Østergaard*), *Henrik Lindenow*, *Gunde Rosenkrantz*, *Ulrik Christian Gyldenløve* og *Axel Urup*. Nogle af disse fik afgivet en Del Mandskab fra de alt bestaaende Afdelinger som Stamme i de nye. Af holstenske Adelsmænd hvervede *Henrik Sehested*, *Ditlev Brockdorf*, *Hinrich Ahlefeldt*, *Ditlev Ahlefeldt* og *Hans Rantzau* hele Regimenter. Derimod er det paafaldende, saa tilbageholdende den skaanske Adel gennemgaaende forholdt sig i saa Henseende — navnlig de rige og mægtige Mænd af Thott-Slægten.

Disse meget omfattende Nyopstillinger og Udvidelser krævede et talrigt Officerskorps, langt udover hvad der kunde faas i selve Riget, da de hidtil bestaaende Afdelinger jo vedblivende krævede til deres Behov. I det forholdsvis meget stærke Rytteri udfyldte den danske Adel i Overensstemmelse med sin gamle Tilbøjelighed langt de fleste Officerspladser. Ved Krigens Begyndelse 1657 tilhørte 5 Generaler og Ligestillede, 20 Oberster, 14 Oberstløjtnanter, 16 Oberstvagt-mestre (Majorer) og 70 Ritmestre og Kaptajner, samt yderligere et betydeligt Antal af de lavere Grader den gamle danske Adel. Allerede ved en løsere Undersøgelse kommer man op paa et Antal af omtrent 200 danske Adelsmænd i Officersstillinger i denne Krig, hvorhos uden Tvivl et yderligere Antal af de ganske unge har tjent som Underofficerer — i Rytteriet navnlig. Den gamle Adel var allerede dengang en faatallig Stand, og man kan vistnok hævde, at langt den største Del af de unge Adelsmænd havde taget Tjeneste i Hæren.

Af de omtrent 200 hørte 60 eller henved en Trediedel til de mest ansete Slægter, idet 10 bar Navnet *Bilde* (*Bille*), 6 *Brockenhuus*, 7 *Holck*, 10 *Kaas*, 12 *Rosenkrantz*, 8 *Steensen* og 7 *Urne*. Mindre talstærkt repræsenteret var f. Ex. *Banner* med 4, *Friis* 5, *Grubbe* 3, *Giøe* 3, *Høg* 4, *Juel* (*Juul*) 4, *Krabbe* 5, *Lange* 5, *Lykke* 6, *Parsberg* 3, *Podebusk* 3, *Powisch* 4, *Rostrup* 3, *Sandberg* 3, *Svab* 3, *Vind* 3.

Med kun een enkelt Repræsentant møder Slægterne Beck, Bildt, Brahe, Munk, Naufl, Paslich, Pors, Thott, Urup, Vinter og Vognsen.

Det gik i Krigen 1657—60, som det maatte gaa under de givne Forudsætninger. Det endte med Afstaaelsen af Østdanmark og ligeledes tunge Tab for Norge. Krigen savnede dog ikke Lyspunkter, til hvilke en Række adelige Navne er knyttet. Her skal nævnes Rigmarsken Anders Bildes og Kjeld Langes i Forbindelse med det heldigt begyndte Felttog i Stift Bremen og det dygtigt og heldigt gennemførte Felttog i de østlige Landsdele, hvortil Navnene *Axel Urup*, *Claus Kaas* og *Knud Ulfeldt* er knyttet. Som foran nævnt faldt den sidste i Spidsen for sine Landeværnsfolk, skaanske Bønder, efter et beundringsværdigt gennemført Tog. Omtrent paa 250-Aars Dagen for hans Fald mindedes hans Navn og hans Gærning af det ridderlige svenske Folk ved en storstilet militær-civil Højtidelighed paa Dødsstedet paa Grænsen mellem Skaane og Smaaland og Rejsningen af et pompøst Mindesmærke.

Paa Langeland havde den 67aarige Landsdommer *Vincens Steensen* til Steensgaard med fortrinlig Støtte af Oberst *Joch. Körber* og Oberstløjtnant *Bernebach* samt Brødrene *Erik* og *Enevold Bilde*, Sønner af den flere Gange nævnte Oberst *Steen Bilde* til Kjærsgaard, og *Henrik Ditlev Greve Holck* organiseret de langelandske Bønder til Forsvar af deres Ø, foruden at de nævnte Officerer havde taget nogle af deres Ryttere og Soldater med fra Nakskov over til Øen. Med stedse talrigere Styrker havde Svenskerne gentagne Gange søgt at gøre Landgang, men var blevet slaaet tilbage med betydelige Tab. Den 7. Februar 1659 førte Svenskerne et nyt Angreb med et stærkt Landgangskorps indskibet i 18 store Skuder og støttet af 4 Krigsskibe. Det lykkedes dem i første Anløb at kaste Forsvarerne tilbage og trænge et Stykke ind paa Land. Men i sidste Øjeblik naaede *Steensen* frem til Undsætning med hvad Mandskab, han i en Fart havde kunnet samle. Højt til Hest i Spidsen for sin Skare, med Pistolen i Haand, førte *Steensen* sine Folk frem til et rasende Angreb. En fjendtlig Kugle knuste Pistolen i Haanden paa ham, og gennemboret af mere end tyve Kugler sank han af Hesten, men raabte endnu i sin Dødsstund til Oberstløjtnant *Bernebach*, der var ved hans Side: »Ak Broder, jeg er skudt; jeg maa dø. Men gør Du nu dit Bedste og hold Folket sammen, saa at de ikke viger fra hverandre men ærlig forsvarer deres Fødeland!« Fjenden maatte atter denne Gang vige med store Tab; men nogen Tid efter under Beskyttelse af Taage og efter en Krigslist lykkedes det ham endelig med et endnu stærkere Landgangskorps paa en hel Flaadeafdeling at overvælde de tapre Forsvarere.

I den allersidste Tid er der rejst et Mindesmærke for *Vincens*

Steensen og hans tapre Hjælpere paa det Sted, hvor den gamle Helt ofrede sig for sit Folks og sit Lands Uafhængighed.

Til det tapre men haabløse Forsvar af Frederiksdode (Fredericia) i Oktober 1657, er den her dødelig saarede Rigsmarsk *Anders Bildes* og *Ejler Holcks* Navne uløseligt knyttede. Med den samtidige Rejsning af den modige og stridbare Befolkning nord for Limfjorden er Navnet *Niels Lykke* forbundet. Med Kjøbenhavns Forsvar 1658 —60 Feltherren *Hans Schacks*, *Erik* og *Otto Quitzows*, *Niels Rosenkrantz*, *Kjeld Langes*, *Ulrik Christian Gyldenløves*, *Friedrich*, *Hans* og *Claus Ahlefeldts*. Mindre kendt er det tapre Forsvar af Møen, Falster, Lolland og Langeland, efter at Karl Gustav for anden Gang, i August 1658, vendte sine Vaaben mod Danmark. Disse Steder rejste Befolkningen sig til yderst haardnakket og virksomt Forsvar under Førning af Mænd som *Christoffer Lindenow*, *Christian Christoffer Holck*, *Vincens Steensen*, Lensmanden *Philip Barstorf* og *Enevold Bille* — med fortræffelig Støtte af Officerer som *Hans Skrøder* (Løvenhjem), *Kørber* og *Bernebach*.

Den dristige Partifører i Skaane efter Afstaaelsen til Sverige, *Corfitz Trolle*, bør ikke forglemmes.

I Jylland indrettede Oberst *Hans Friis* sin Gaard Clausholm til en lille Fæstning, der samtidig blev Centrum for Forsvaret af denne Del af Jylland og Tilflugtssted for alle i en vid Omegn, der endnu havde bevaret noget af Værdi. Efterhaanden og med store Opofrelser opstillede Friis et Rytterregiment og gjorde det muligt i det nordlige Jylland at rejse andre Rytterafdelinger under Obersterne *Ove Brockenhuus* og *Mogens Kruse* samt udskrive og hverve Mandskab til Fodfolksafdelinger. Disse nye Afdelinger blev Kærnen i den Hærafdeling, hvormed Feltherren *Hans Schack* besejrede Svenskerne i Slaget ved Nyborg i November 1659 og derved befriede Fyen for Fjenden. Foruden Schacks Navn bør ved dette Slag nævnes *Claus* og *Hans Ahlefeldt*, *Mogens Kruse*, *Ulrik Frederik Gyldenløve* (Frederik den Tredies Søn med Vibeke Kruse), *Frantz Joach. Trampe*, *Johan Brockenhuus* og *Hans Friis*.

— — —

Ved Enevældens Indførelse efter denne Krigs Afslutning støttede Kongemagten sig paa de hvervede Regimenter med Mandskab af blandet Nationalitet og med hovedsagelig holstenske eller tyske Officerer. Det blev Mænd som *Hans Schack*, *Eberstein*, *Körbitz*, *Eckerich Lübbes*, *Rüse*, *Hans Fr. Levetzau*, *Ahlefeldter*, *Arenstorffer* o. s. v., der nu traadte ind i Stedet for den gamle Adel — allesammen dygtige Mænd og paalidelige Støtter for Kongemagten. Men de trængte den af Krigene haardt medtagne danske Adel ud, ikke alene af Hærene og den civile Styrelse, men ogsaa i økonomisk Henseende. De indbringende Embeder ved Hoffet, i Hæren og udenfor

gled efterhaanden hovedsagelig over til de nye Mænd, saa at den indfødte Adel mest blev henvist til at slaa sig igennem, med hvad de udstaaede Krige og haarde Skattepaalæg levned dem og deres Fæstere. Ikke faa af den danske Adel søgte til den norske Hær, i hvis nationale Afdelinger tysktalende Officerer vanskeligt kunde anbringes, og hvor Forholdene i Almindelighed ikke tiltalte Fremmede. Yderligere fik Hæren i Danmark under Frederik den Tredie og Christian den Femte betydelig og ofte udmærket Tilgang fra den nordtyske Adel, af Slægter som *Bülow*, *Bibow*, *Dewitz*, *Eicksted*, *Lütichau*, *Lützow* o. s. v., der hurtigt vænnede sig til Forholdene og knyttede sig fast til deres nye Hjemland.

Nogle Aar før Frederik den Tredies Død straaledes ligesom et Lysglimt op for den gamle Adel, da Kongen under en krigersk Situation 1666 anordnede Genoprettelse af Adelens Rostjeneste. Det siges, at det var Opfyldelse af et Løfte, som Kongen ved en eller anden Lejlighed havde givet som en Indrømmelse til Adelen. Men den Glæde, som Genoprettelsen vakte, tabte sig hurtig, da der til Officerer ved den nye Rostjeneste valgtes næsten udelukkende udenlandske fødte.

Med Tanken paa Tilbageerobring af de til Sverige tabte Landsdele begyndte Christian den Femte straks fra sin Tronbestigelse at forøge Hæren med nationale Infanteri- og Rytterregimenter. I disse blev et betydeligt Antal af den indfødte Adel, navnlig saadanne, der havde Krigserfaring fra 1657—60 eller tidligere, ansat. Men med Undtagelse af nogle faa, navnlig *Jørgen Bjelke*, *Ejler Holck* og *Niels Rosenkrantz*, der var forbleven tjenstgørende ogsaa efter Enevældens Indførelse, og *Anders Sandberg*, naaede ingen Danske Generalsgraden. Blandt de nye Regimentschefer kan nævnes *Christian Christoffer Holck*, *Mogens Kruse*, *Peder Juel* og *Maximilian Rosenkrantz*, der alle førte Regimenter i Skaanske Krig (1675—79).

I den nye og udvidede Adelens Rostjeneste, der blev delt i to stærke Regimenter, det sjællandsk-fyenske og det jyske, var næsten samtlige ældre og de fleste af de unge Officerer af dansk Adel. *Chr. Holck* var Chef for det sjællandsk-fyenske, *Mogens Kruse* for det jyske. I de to Regimenter genfinder man yderligere de gamle Navne som *Hvass*, *Sehested*, *Høg*, *Sparre*, *Rantzau* (de jyske), *Lunow*, *Pors*, *Vinter*, *Powisch*, *Brockenhuus*, *Grubbe*, *Kaas*, *Krabbe*, *Below* o. s. v. Ved de andre Rytterregimenter tjente ca. 35 af den gamle danske Adel, men ved Fodfolket forholdsvis faa. Den indvandrede Adel var talrigt repræsenteret saavel i Rytteriet iøvrigt som i Fodfolket.

Der er Grund til at omtale de to Regimentschefer noget nærmere. *Holck* var tillige Chef for det fornemme Drabantkorps, hvis 'Menige' o. s. v. alle var mest gamle Officerer. Som Følge af denne særlige Stilling skulde *Holck* forblive i Kjøbenhavn ved Hoffet, ligesom hans Regiment holdtes tilbage til Beskyttelse af Sjælland, medens Hæren

var i Nordtyskland og senere overførtes til Skaane. Ved indtrængende Anmodninger fik *Holck* endelig sat igennem., at han med sit Regiment kom over til Skaane til Deltagelse i Krigen, og fra Efter-sommeren 1676 blev Regimentet indordnet i den Hærafdeling, der holdt Malmø indesluttet. Dette gav ham imidlertid ikke nok af Beskæftigelse, Kampe, hvorfor han stadig søgte ud paa »Parti« med sine Ryttere, snart mod Styrker fra Malmø, snart mod andre fra den svenske Hær i aaben Mark, saa at Kong Christian fandt sig foranlediget til at befale ham, at han ikke maatte »skærmysere« saa meget, men holde sig mere i Ro. I Slaget ved Lund den 4. December 1676, hvor baade den danske og den svenske Hær mistede Halvdelen af deres Styrke, kæmpede de to Rostjenesteregimenter næsten til Tilintetgørelse. Ved en Mønstring nogen Tid efter Slaget afgav Generalkommissariatet den Erklæring, at »De fleste Rostjenesteryttere er døde og borte, saa kun faa igen til Hjemmene kommer!« Af de atten *Officerer* ved Sjælland-Fyenske Rostjeneste, *Holcks*, tre pr. Kompagni, blev de tretten paa *Valpladsen*, og de resterende fem synes at være blevet saaret. Tilsvarende skønnes at have været Tilfældet med Jyske Rostjeneste, *Kruses*.

Ifølge de Efterretninger, der haves, blev Liget af *Holck* aldrig identificeret. Det var fra gammel Tid Skik, at til et Slag iførte Officererne sig deres skønneste Uniform, og *Holck* har antagelig i *Slaget* baaret sin pragtfulde Klædning som Drabanthauptmand. Aaret efter berettede den tapre General *Bibow*, der faldt samme Aar (1677) i Stormen paa Malmø, at der paa en Gaard i Nærheden af Landskrona var 4 fjendtlige »Salvegarder« (Soldater eller Ryttere, der tjente til Beskyttelse mod Omstrejfere), af hvilke en roste sig af at have »skudt Grev *Holck* ihjel og funden meget paa ham« — altsaa udplyndret ham og antagelig afklædt ham, som det var almindelig Skik.

Mogens Kruse, Oberst for det andet Regiment, havde den store Sorg i dette Slag at miste sine Hærpavker, det kosteligste Klenodie ved et Rytterregiment, endog foran Estandarterne. Hans Pavkeslager havde som syg opholdt sig ved Bagagen, der var blevet plyndret af Fjenden i Ryggen paa Regimentet, hvorved Pavkerne var gaaet tabt — men, som *Kruse* fremhævede, ikke i regulær Kamp. Han bad nu indstændigt Kongen om at maatte tage det ene af de to Par i Brug, som han havde erobret i Slaget ved Nyborg fra to svenske Regimenter.

Rostjenesten blev dog aldrig mere genoprettet. Men »den usle Rostjeneste«, som adskillige med de virkelige Forhold ukendte Historikere har benævnet den, og med den gamle danske Adel, aflagde i Slaget ved Lund det mest glimrende Bevis paa Dødsforagt og Tapperhed til sidste Blodsdraabe.

Mogens Kruse døde kort efter. Han havde været en betydelig Godsejer, men i Fædrelandets Tjeneste i tre Krige var det gaaet med altsammen, saa at en Søn af ham, der endnu var Løjtnant, maatte bede Kongen om lidt af Faderens Afregning for at faa Liget hæderlig begravet. Og som det gik *Mogens Kruse*, gik det mange andre af den gamle Adel. — En Søn af ham var den Generalmajor *Ulrik Christian Kruse*, der udkæmpede en Tvekamp med Karl den Tolvte under dennes Indfald i Norge 1716. Han blev højt hædret af Kong Karl, der havde saaret ham haardt; og endnu denne Dag fremhæves *Kruse* af Nordmændene som et Eksempel til Efterfølgelse for alle brave Ryttere.

Frederik den Fjerde synes ikke at have næret Betæneligheder ved at give den gamle danske Adel høje Stillinger i Hær og Flaade. Under den store nordiske Krig (1709—20) var det ganske vist udefra komne Mænd saasom Hertug *Carl Rudolph af Würtemberg*, *Chr. Ditlev Reventlow*, *Jobst Scholten* og *F. J. Dewitz*, der kom til at indtage de højeste Stillinger i Hæren; men blandt Generalløjtnanterne, Generalmajorerne og Regimentscheferne fandtes der forholdsvis mange fra de gamle Slægter. Kong Frederik udtalte endog ved en bestemt Lejlighed ved Besættelsen af en meget betroet Generalsstilling, at det var en anbefaling at være Dansk Henimod Krigens Afslutning var de fleste Chefer ved de 17 Rytterregimenter adelige, hvoraf dem af den gamle danske — de holdt sig stadig mest til Rytteriet, det »fornemste« Vaaben — de øvrige navnlig af indvandrede Slægter, som allerede i to—tre Generationer havde været her i Landet. Af de 15 Fodregimenter havde de 11 adelige Chefer, navnlig af den indvandrede eller den nyere danske Adel. I den norske Hær fandtes der vedblivende ikke faa af dansk Adel. I det ulykkelige Slag ved Helsingborg 1710 faldt der mindst 15 adelige (7 af den gamle danske), medens 24 blev haardt saaret. Da Oplysningerne om Tabene i dette Slag er mangelfulde, er disse Tal endda vistnok for lave. Blandt de faldne skal særlig nævnes Chefen for Dronningens Livregiment, Oberst *Mandrup Due*. Han havde været Soldat fra sin første Ungdom og med Udmærkelse deltaget i Krige i England, Irland og Flandern med de danske Hjelpekorps og var gentagne Gange blevet saaret. I Slaget ved Helsingborg blev han i Spidsen for sit Regiment truffet af to Kanonkugler, men vedblev at føre Kommandoen over Regimentet, indtil han bevidstløs sank sammen. Dagen efter døde han. Det hed sig, at han var den sidste Mand af sin Slægt. Saaledes i Dansk biogr. Lex. Flere af hans nærmeste var ganske vist forud faldet som Officerer i vore Krige, men han overlevedes dog af den *Albert Skeel Due*, der søgte Afsked som Ritmester 1719 og vistnok gik til Udlandet.

Fra Aaret 1764 haves der en fuldstændig Oversigt over Officererne

i den danske og den norske Hær med Konduitelister for dem alle. I dette Aar tjente der omtrent 240 af Adel i de to Hære — 80 af den gamle danske og norske, 160 af oprindelig holstensk, tysk eller nyere dansk Adel — altsaa et meget betydeligt Antal. Man kan her-efter nogenlunde forstaa, at Hærens Reorganisator paa dette Tids-punkt, Franskmanden, Elev af Frederik den Store af Preussen, Grev *Saint-Germain*, mente at kunne gennemføre, at hele Officerskorpset burde og kunde bestaa af lutter Adelige. Af den gamle danske Høj-adel findes der kun faa — dog endnu nogle faa af Slægterne *Arenfeldt*, *Brockenhuus*, *Holck*, *Rosenkrantz*, *Sehested*, *Trolle* og *Vind*. Særlig talrige er nu Mænd af Slægterne *Ahlefeldt*, *Bülow* (20), *Krogh*, *Lüttichau*, *Lützow* o. s. v. Et Par Træk til nærmere Belysning af Tiden og Forholdene kan muligvis interessere.

Der findes opført en eneste Mand af Slægten *Kruse*, Ritmester ved Sjællandske Kyrasserregiment. Han var 44 Aar gammel; har tjent i 26 Aar og er »af gammel Slægt i Danmark«, d. v. s. af Adel. Indtil for omtrent 6 Aar siden var han en paalidelig og tjenstivrig Officer, men da han har ægtet en fattig borgerlig Pige (hun var for-øvrigt af ret anset Familie) har han af Græmmelse over sine Fa-milieomstændigheder »vænnet sig til Brændevin«, hvad der, trods alle Formaninger har bragt ham saa vidt, at han er blevet ganske svagelig og næsten ubrugbar. — Han var Slægtens sidste Mand.

Der var endnu tre tjenstegørende af den gamle *Trolle*-Slægt, der ogsaa kort efter uddøde her i Landet. Om en af dem, *Frederik Trolle*, der var Premiermajor ved Sydjyske nationale Infanteriregiment, skriver hans Regimentschef, at Faderen var Oberst (*Anders*) *Trolle*, der i »sidste Krig« (1709—20) var Chef for Jægerkorpset (han var død 1715), Moderen var født *Vind*, »begge af gammel Adel«. *Frederik Trolle* var født 1707 paa Sjælland og indtraadte 1720 i det nylig (1713) oprettede Kadetkompagni. Han omtales som en dygtig og brav Officer, en ærlig Mand af meget god Konduite og sund Fornuft; en »stærk« og meget flittig Major; ufortrøden under alle Forhold; af et ræsonnabelt Gemyt; fører sig meget an-stændig og »à parte« en god Husholder (d. v. s. hans Formuesforhold i god Orden). Han opretholder sit Kompagni godt og har grundig Indsigt i Forholdene ved de udskrevne Tropper. »Men beklagelig nu hjærtelig nedslagen og bekymret, da han er een af de ældste Majorer i Armeen: da at maa friste den Skæbne at vide tvende langt yngre Majorer at indkomme i Regimentet (og) ved forventen-de Forandring »og« vorde med Batailloner benaadede«.

Det var efterhaanden blevet ret almindeligt, at de højeste Poster i Hæren, Feltmarskalstillingerne, besattes med Fyrster og Prinser fra de tyske Smaastater — ikke sjældent saadanne som stod i Slægt-skabsforhold til Dronningerne. Gennemgaaende tog de sig med Al-

vor og Flid af deres tjenstlige Pligter; men med enkelte Undtagelser vedblev de at føle sig som Tyske og vendte efter flere eller færre Aars Ophold her i Landet tilbage til deres Hjemland. Det Princip, som de første Enevoldskonger havde gennemført: ikke at ville have Mænd af den gamle danske Adel i de højeste Stillinger i Hæren blev vel ikke gennemført hen i det 18. Aarhundrede, men det var dog en Undtagelse, at en Mand af denne Adel naaede op over Graden som Generalløjtnant. En saadan Undtagelse var den brave Rytterofficer *Henrik Bjelke Kaas*, der i sin høje Alder blev General af Rytteriet, det højeste der kunde naas af ikke-fyrstelige Personer. Han havde tjent sig op fra neden af i Hjælpetropperne i den spanske Arvefølgekrig i Begyndelsen af det attende Aarhundrede og var gentagne Gange blevet saaret. Derefter deltog han i den store nordiske Krig under Frederik den Fjerde. Han var en ligesaa dygtig Godsejer som Rytterofficer, der friskt og djærvt fremsatte sine Meninger om Hærvæsenet til de højeste Steder, og dansk til Hjærterødderne.

— — —
 I Tidsrummet 1764—1800 tjente i den danske og norske Hær omtrent 800 af Adel, hvoraf omtrent 150 kan henregnes til den gamle danske og norske, de øvrige til den indvandrede eller nye Adel. Man træffer endnu adskillige af Slægterne *Arenfeldt*, *Bjelke*, *Holck* (*Winterfeldt*), *Brockenhuus*, *Huitfeldt*, *Rosenkrantz* (10), *Urne* og *Vind*. Særlig talrige er Mænd af Slægterne *Ahlefeldt* (40), *Brockdorf* (15), *Bülow* (51), *Haxthausen* (17), *Holck* (15), *Holstein* (20), *Kaas* (15), *Krogh* (31), *Krabbe* (12), *Lützow* (19), *Moltke* (17), *Osten* (17), *Rantzau* (25), *Sehested* (16). Af Navnet *Koefoed* 35 o. s. v.

Krigen 1848—50 er saa vel kendt, at Omtale af Begivenheder og Personer skønnes overflødig. Der kan derimod være Anledning til at nævne, at Antallet af Adelige i Hæren 1848 var større, end man vistnok almindelig vilde antage. Af Generalspersonerne tilhørte nemlig ikke mindre end 10 Adelen; af Oberster 6, Oberstløjtnanter 8, Majorer 4, Kaptajner (Ritmestre) 31, Løjtnanter 85.

II.

ADELENS FORHOLD TIL FLAADEN

I ÆLDRE TID

AF C. G. H. HEDEMANN

Den Rolle, som Adelen spillede i vort Søværn i ældre Tid, er saa velkendt, at vi kun i korte Træk skal minde herom. De fleste Chefposter i Flaaden beklædtes og ofte med stor Hæder af adelige, og mange subalterne Officerer i Flaaden tilhørte den danske Adel.

Under Grevens Fejde (1533—36), da Grev Christopher af Oldenburg, som Leder af Lübeckernes Operationer havde besat København samt de fleste af de danske Øer, lykkedes det »Danmarks Vovehals« Admiral *Peder Skram* — f. 1491 d. 1581 —, som havde Overkommandoen over den allierede svensk-danske Flaade at fordrive Lübeckerne. Og det danske Rige blev atter samlet. Blandt Skibscheferne i denne Periode kan nævnes *Michel Brockenhuus*, *Erik Ugerup*, *Christopher Huitfeldt*, *Knud* og *Erik Gyldenstjerne*.

Mogens Gyldenstjerne, f. 1481, blev i 1527 sendt med en Flaadeafdeling til Norge for at rense Havet for Skipper Clement og andre Fribyttere. Han indtog Akershus d. A. Under Grevefejden var han Hovedanfører i Skaane ved Belejringen af Lund, Landskrona og Malmø. I 1543 var han Admiral for en Flaade paa 40 Skibe i Nord-søen mod fjendtlige Skibe, Kapere og Sørøvere. Han blev Statholder i København 1555 og døde 1569.

I den nordiske Syvaarskrig (1563—70) førte *Peder Skram* Flaaden det første Aar. Svenskerne blev fordrevet fra Østersøen. I en Kamp ved Øland den 11. September faldt Viceadm. *Frantz Bille*. I 1564—65 førtes Flaaden af *Herluf Trolle* — f. 1516 d. 1565 —, som slog Svenskerne d. 1. Juni 1564 mellem Øland og Gulland. I 1565 førte *Peder Huitfeldt* en lille danske Escadre, som blev jaget og tvunget til at sætte paa Land ved Jasmund d. 20. Maj af den svenske Flaade under Claes Horn, som var paa Vej for at opsøge *Herluf Trolles* Flaade. Under en blodig Kamp d. 4. Juni ved den mecklenburgske Kyst blev *Herluf Trolle* saaret. Han døde d. 25. Juni og efterfulgtes af *Otto Rud* — f. 1520 d. 1565 —, som den 7. Juli traf den overlegne svenske Flaade mellem Bornholm og Rügen. Svenskerne sejrede, Tabene var meget store. Flagskibet

»Jægermester« med 1000 Mands Besætning blev skudt i Sænk og *Otto Rud* blev saaret og maatte overgive sig. Han kom i svensk Fangenskab, hvor han døde d. 11. Oktober. Admiral *Niels Trolle*, der førte »Danske Kristoffer«, blev ligeledes saaret, og Skibet sank. Admiral *Erik Rud* førte Flaaden hjem. I 1569 førte Adm. *Peder Munk* — f. 1534 d. 1623 — en dansk-lybsk Flaade paa 30 Skibe, som i Juni beskød Reval og tog den i Havnen liggende Koffardi-flaade, et Bytte paa 200.000 Daler. — Rigsadmiral *Peder Munk* var Medlem af Formynderregeringen under Christian IV's Mindreaarighed.

Foruden ovennævnte deltog følgende Adelsmænd i Syvaarskrigen som Admiraler: *Jacob Brockenhuus*, *Jørgen Brahe* og *Erik Munk* og som Skibschefer og Officerer: *Christopher Basse*, *Evert Bille*, *Fr. Brockenhuus*, *Oluf Torbjörn* og *Peder Daa*, *Palle Griis*. *Hendrik Gyldenstjerne*, *David Gyntelberg*, *Jacob* og *Henrik Høg*, *Christen*, *Christian*, *Jens*, *Iver* og *Vincentius Juel*, *Erik Kaas*, *Peder* og *Erik Lykke*, *Eskild Oxe*, *Knud Reventlow*, *Christopher Rosenkrantz*, *Malte Sested*, *Albert*, *Christian*, *Claus* og *Jakob Skeel*, *Hartwig Skram*, *Erik* og *Arild Ugerup*.

Christian IV — f. 1577 d. 1648 — blev Konge 1588 og overtog Regeringen 1596. Han udviste den største Interesse for Sølivet og Flaaden og var selv en duelig Sømand og Skibschef og udmærkede sig som dansk Admiral og Højstkommanderende for Flaaden. *Christian IV* deltog personlig i mange Ekspeditioner, saaledes f. Eks. i 1599 omkring Nordkap med en Escadre under *Børge Trolles* Kommando og i 1606 med 7 Orlogsskibe under Rigmarsk *Peder Munk* til England. Kongen interesserede sig ogsaa for Opdagelsesrejser og sendte saaledes Admiral *Godske Lindenov* i 1605 med 3 Skibe for at opsøge Østkysten af Grønland og i 1606 med 5 Skibe til Davisstrædet. *Lindenov* døde 1612. I Maj 1619 sendtes *Jens Munk*, f. 1579 d. 1628, med 2 Skibe til de arktiske Farvande for at finde en Nordvestpassage til Indien. Han naaede Hudsonbugten, hvor hele Besætningen omkom af Kulde og Skørbug med Undtagelse af ham selv og to Mand, som med det ene Skib Jagten »Lamprenen« efter mange Genvordigheder naaede tilbage i September 1620. *Jens Munk* havde forinden efter et eventyrligt og daadrigt Liv i hollandsk Tjeneste, bl. a. til Brasilien, ført Skib til Spanien, Frankrig og Østersøens Kyster og deltaget i to Ekspeditioner til Nowaja Zemblija samt udmærket sig i Kalmarkrigen. 1617 blev det ostindiske Kompagni stiftet, og *Ove Gjedde*, f. 1594 d. 1660, blev kun 24 Aar gl. udnævnt til Escadrechef for de 2 Krigsskibe og 2 store Handelsskibe, som udsendes November 1618. Undervejs ved Kap Verde erobredes 2 Fribytterskibe, som indlemmedes i Escadren. Ombord i Escadren var 300 Soldater under Kommando af *Erik Grubbe* og *Niels Rosenkrantz*.

Blandt Skibsofficererne var *Otto Urne*, som døde undervejs, og *Hans Lindenov*. Paa Ekspeditionen erhvervedes Trankebar, som blev i Danmarks Besiddelse til 1845, samt Triconomale paa Ceylon. I Februar 1622 kom *Ove Gjedde* tilbage. Under Christian IV's Regering var Flaaden inddelt i flere Escadrer under Kongens Overkommando, og der førtes mange Søtræfninger og Søslag med Svenskerne. I Kalmarkrigen (1611—13) førte *Erik Urne*, *Godske Lindenov* og *Jørgen Daa* hver sin Escadre. Kalmar Slot overgav sig 3. August 1611 og Øland besattes. I 1612 erobredes Elfsborg. S. A. foretoges Angreb paa Stockholm med en Flaade paa 36 Skibe under Admiral *Mogens Ulfeld* med Christian IV som øverstbefalende ombord i Skibet »Viktor«. Den svenske Flaade trak sig tilbage og Freden blev sluttet. I December 1643 rykkede General Torstenson ind i Jylland og besatte Jylland, hvorved Danmarks Eksistens var alvorlig truet. Flaaden udrustedes, og i April 1644 sejlede Kongen med 10 Skibe til Belejring af Gøteborg, hans Flag vajede paa »Trefoldigheden«, men da det rygtedes, at en hollandsk Flaade var paa Vej for at hjælpe Svenskerne, sejlede Kongen til Føhr og slog forenet med *Ove Gedde's* og *Pros Mundt's* Escadrer de hollandske Skibe ved Listerdyb i Maj 1644, hvorefter disse maatte sejle hjem, men de kom ud igen efter Reparation i Holland, og det lykkedes dem at forene sig med den svenske Flaade. Hovedslaget fandt derefter Sted paa Kolberger Heide den 1. Juli 1644. Flaadens 3 Delinger førtes af *Jørgen Vind*, *Peder Galt* og *Pros Mundt*. Kongen saaredes og mistede det ene Øje, men vedblev at lede Slaget. *Jørgen Vind* mistede det ene Ben og døde d. 17. Juli. *Eiler Ulfeld* faldt og *Knud Ulfeld* blev dødelig saaret. Den svenske Flaade maatte søge Ly i Kieler Fjord. *Peder Galt*, der efter Kongens Bortrejse kommanderede Blokaden men ikke forhindrede den svenske Flaade i at slippe ud d. 30. Juli, blev stillet for en Krigsret og henrettet den 31. August. Det sidste og blodigste Søslag under Christian IV's Regering stod i den sydlige Del af Store Belt d. 13. Okt. 1644 mod den overlegne svensk-hollandske Flaade under Wrangel. *Pros Mundt* faldt.

Som tjenstgørende adelige Officerer under Christian IV kan yderlig nævnes: Admiralerne *Sigvard Akeleye*, *Jacob Beck*, *Claus* og *Herluf Daa*, *Jochum Grabow*, *Christopher Lindenov*, *Hendrik Vind*, *Albert Skeel* og *Jørgen Ulfeld* samt Skibscheferne: *Svarte Arnt*, *H. Bilde*, *Matz Gagge*, *Moritz Galle*, *Erik Høg*, *Børge Juell*, *Claus* og *Staller Kaas*, *Corfitz Ulfeld*.

I Krigen med Sverige (1657—60) traf den danske Flaade paa 26 Skibe med 970 Kanoner under *Henrik Bjelke* — f. 1615 d. 1683 — den svenske Flaade paa 40 Skibe med 1388 Kanoner under *Bjelkestjerne* d. 12. September 1657 ved Møen. Kampen varede til Mørkets Frembrud, da *Niels Juell* kom til Hjælp med 10 Skibe. Kampen fort-

sattes næste Dag og om Aftenen sejlede den danske Flaade til Kjøbenhavn og den svenske til Rügen og derfra til Wismar, hvor den kort Tid efter blev blokeret af *Henrik Bjelke*, der saaledes forhindrede Kong Karl Gustav, som havde besat Jylland i at gaa over til Øerne. Men da Isen lagde til og Flaaden maatte ligge uvirksom, gik Karl Gustav over Isen til Fyen og Sjælland, hvorfor Freden blev sluttet i Roskilde den 26. Februar 1568. Den 7. August d. A. gik Karl Gustav uventet og uden Krigserklæring i Land i Korsør og indsluttede Hovedstaden baade til Lands og til Søs. Den hollandske Flaade under Admiralerne Opdam og senere Ruyter kom imidlertid til Hjælp. I dette og det følgende Aar førte *Henrik Bjelke* ligeledes de danske Skibe i Øresundsslaget d. 29. Oktober 1658 og i Slaget ved Rødsand d. 30. April 1659 samt ved Overførslen af Tropperne til Fyen i November. *Henrik Bjelke* blev Rigsadmiral 1660, da *Ove Gjedde* døde.

I den skaanske Krig (1675—79) førtes den danske Flaade i det første Aar af *Cort Sivertsen Adeler* med *Niels Juel* som Ecadrechef, medens Admiralerne *Jens* og *Markvor Rodsten* førte 2 mindre Escadrer. Flaaderne holdt Farvandet fri, men den svenske Flaade kom ikke ud. Den 2. November blev *Cort Adeler* syg og afgav Kommandoen til *Niels Juel*. *Cort Adeler* var født i Norge 1622, uddannedes i Holland under Admiral Tromp den ældre, og var i venetiansk Tjeneste mod Tyrkerne, hvor han ved sin Sømandsdygtighed opnaaede store Hædersbevisninger. Han kom til Danmark 1663, blev udnævnt til Generaladmiral og indlagde sig stor Fortjeneste ved Flaadens Administration. Han blev adlet 1666 og døde 5. November 1675. I 1676 blev den berømte hollandske Admiral, Grev *Cornelis van Tromp* udnævnt til Chef for den danske Flaade, men forinden hans Ankomst var *Niels Juel* med en Flaade paa 8 Linieskibe og 5 Fregatter stukket i Søen og sejlede til Gulland, hvor han d. 1. Maj indtog Visby og som Øens Guvernør forberedte Øens Administration og Forsvar. Den 15. Maj afsejlede han og blev under Bornholm forstærket med en hollandsk Escadre paa 9 Skibe. Med denne dansk-hollandske Flaade mødte han den svenske Flaade, der talte 38 Skibe, som han kæmpede med den 25. og 26. Maj. Saavel det hollandske Flagskib som de danske Flagskibe, der førtes af Admiralerne *Jens Rodsten* og *Christian Bjelke* led megen Skade. *Niels Juel* afbrød Kampen i Tide og stod op i Sundet, hvor han d. 28. Maj traf Admiral *Tromp*, som overtog Kommandoen over hele Flaaden, som nu var paa 35 Skibe. Ved Øland tilkæmpede den allierede Flaade sig en afgørende Sejr over den svenske Flaade den 1. Juni. Admiralerne *Rodstens* 2 Escadrer dækkede derefter Transportoverførslen til Skaa-ne, og senere sejlede *Jens Rodsten* til Karlshamn og Kristianstad, som tilligemed 2 Orlogsskibe erobredes den 25. September. Med Støtte

af Flaaden indtog Hæren Ystad, Landscrona og Helsingborg, hvorefter saa godt som hele Skaane var i de danske Hænder, men da Kong Karl XI rykkede frem og den 4. December slog den danske Hær ved Lund, blev Skaane med Undtagelse af Landscrona tilbageerobret, idet Flaaden var oplagt for Vinteren. I 1677 mødte *Niels Juell* under Møen en svensk Escadre og tilkæmpede sig en afgørende Sejr den 1. Juni. *Niels Juells* største og berømteste Sejr var dog Søslaget i Køgebugt den 1. Juli. Hans Flaade talte 27 Skibe med 1412 Kanoner og den svenske Flaade under Admiral Henrik Horn talte 30 Skibe med 1651 Kanoner. *Niels Juells* Flaade var delt i 3 Dele. Han førte selv den midterste Escadre. *Markvor Rodsten* den første og *Jens Rodsten* den 3de Escadre. Under Kampen maatte *Niels Juell* to Gange flytte sit Flag. Svenskerne mistede 8 Linieskibe og ca. 4000 Mand, Danskerne intet Skib og kun ca. 400 Mand. I den paafølgende Periode var *Niels Juell* ofte Chef for Flaaden og rensede Østersøen for Fjenden. I 1683 var han Chef for en Flaade paa 26 danske og 13 franske Linieskibe.

Niels Juell var født den 8. Maj 1629 og nedstammede fra en af de ældste adelige Slægter. Han fik først en udmærket Opdragelse og Uddannelse i Danmark og Frankrig. 21 Aar gl. gik han i hollandsk Tjeneste, hvor han deltog i flere Søslag mellem Holland og England, ligeledes i Middelhavet mod de tyrkiske og mauriske Sørovere. I 1656 kom han tilbage til Danmark og blev Chef for »den sorte Rytter« i Admiral *Lindenovs* Escadre. Foruden sine Bedrifter paa Søen udmærkede *Niels Juell* sig ved som Holmens Admiral fra 1657 til 1690 at udvikle Flaaden og organisere Orlogsværftet. Hverken før eller siden har nogen enkelt Mand haft en saa stor Betydning for vor Marine. Da *Henrik Bjelke* døde 1683 blev *Niels Juell* Præsident i Admiralitetet. Den 8. April 1697 døde *Niels Juell* og bisattes i Holmens Kirkes Kapel.

Under *Niels Juell* tjente foruden foran nævnte: Admiralerne *Frederik Gedde* og *Iver Hoppe* og Skibscheferne: *Otto Arenfeldt*, *Jacob Høg*, *Jost Juell*, *Jørgen Bille*, *F. Kaas*, *Cornelius Kruse*, *Søfren Orning*, *Knud Reedtz*, *Johan Schinkel*, *Mogens Sehested* og *Christian Vibe*.

Ved Udbruddet af den store nordiske Krig (1700—1721) talte den danske Flaade ca. 50 Linieskibe og Fregatter, men savnede indøvet Mandskab. *Niels Juells* Broder, General-Admiral *Jens Juell*, f. 1631, som havde deltaget i mange af *Niels Juells* Togter, var Flaadens Chef og sejlede med en Flaade paa 23 Skibe til Landskrona, men maatte paa Grund af Sygdom kort efter afgive Kommandoen til den unge Greve *Ulrik Christian Gyldenløve*, f. 1678 d. 1719, som ved *Niels Juells* Død var udnævnt til Præsident i Admiralitetet. *Jens Juell* døde den 23. Maj 1700, og *Gyldenløve* blev kaldt tilbage til Sundet,

fordi en engelsk-hollandsk Flaade paa 23 Linieskibe var undervejs for at støde til den svenske Flaade, som talte 38 Linieskibe og 10 Fregatter. Mod den forenede Flaade paa 61 Linieskibe kunde intet udrettes og ikke forhindres, at Svenskerne satte en Hær paa 10.000 Mand i Land ved Humlebæk, hvorfor Freden sluttedes den 18. August 1700. I 1709 brød Krigen ud igen. Imidlertid var den danske Flaade udvidet og talte ikke mindre end 177 Skibe, hvoraf 46 Linieskibe, 4783 Kanoner og 32.000 Mand. Alt var dog ikke samtidig udrustet. En Del Skibe laa i Norge. *Gyldenløve* var stadig Flaadens Chef. I 1710 førte Viceadmiral *Peter Raben*, f. 1661 d. 1727 en Escadre paa 8 Linieskibe i Nordsøen og Kattegat for at bevogte den svenske Flaadeafdeling i Gøteborg og holde Forbindelsen med Norge fri. Hovedflaaden under *Gyldenløve* beherskede Østersøen og holdt den svenske Flaade indesluttet i Karlskrona.

Nu fik *Gyldenløve* Ordre til at overføre fra Vestpreussen et Hærkorps paa 6000 Mand, som var stillet til Disposition for at kunne genoptage Angrebet paa Skaane. Han afsejlede derfor den 14. September, men i Østersøen led hans Skibe saa meget af Storm, at han maatte søge til Ankers i Køgebugt. Den svenske Flaade paa 21 Linieskibe under General-Admiral Wachtmeister løb imidlertid ud og overraskede den danske Flaade den 4. Oktober. Under Kampen kom der Ild i Linieskibet »Dannebrog« hvis Chef *Ivar Hvitfeldt*, f. 1665 vedblev at kæmpe for ikke at drive ned paa de andre Skibe. Kommandør *Christen Thomesen Sehested* søgte at bringe Hjælp, men inden det lykkedes sprang »Dannebrog« i Luften med Flaget vajende. Den stormende Kuling standsede Slaget og Svenskerne mistede 2 Linieskibe, der kom paa Grund, men de erobrede en Del af den danske Transportflaade.

I Aaret 1711 udrettedes intet væsentligt paa Grund af Pest og Pengemangel. Den 2. August 1712 lykkedes det Viceadmiral *C. T. Sehested*, f. 1664 d. 1736, som Chef for en mindre Escadre efter flere Dages Kamp at drive Svenskerne, der laa i Greifswalder Bugten, ind til Stralsund. Den 27. September kom *Gyldenløve* med Hovedflaaden til Rügen i Kamp med den svenske Flaade under Wachtmeister, der havde overført en Transportflaade til Rügen til General Stenbochs Undsætning. Det lykkedes *Gyldenløve* at fordrive den svenske Flaade og at ødelægge og splitte Transportflaaden.

I Kattegat henleder i denne Tid Lieutenant *Peder Jansen Wessel* Opmærksomheden paa sig, først som Fører af Snauen »Ormen« og derefter som Chef for Fregatten »Løvendahls Galei« ved sine mange dristige og heldige Smaatørefninger med Kapere og fjendtlige Krydsere. I 1714 bliver han Kaptajn. I Slaget ved Femern den 24. April 1715, hvor den danske Escadrechef Schoutbynacht *Christian Carl Gabel*, f. 1679. d. 1748, overvandt den svenske Escadre ført af

Schoutbynacht Carl Wachtmeister, vil denne sætte sine Skibe paa Land og ødelægge dem. Dette forhindrede *Wessel* ved resolut at gaa ombord til Wachtmeister og true i *Gabels* Navn med, at Fangerne ikke vilde faa Pardon. *Gabel* bliver udnævnt til Viceadmiral og *Wessel* faar den erobrede svenske Fregat »Hvide Ørn« at føre. Den 8. August 1715 finder Slaget ved Rügen Sted. Den danske Flaade paa 21 Linieskibe under *Rabens* Overkommando træffer den svenske Flaade af samme Størrelse under Admiral Sparre, som har overført en stor Transport til Rügen. Den svenske Flaade maa trække sig tilbage til Karlskrona, medens den danske staar ned i Prorer Vig paa Rügen og gaar derefter til Køgebugt for at proviantere. Viceadmiral *Just Juel*, der førte den ene Escadre, faldt i Slaget. *Sehesteds* Escadre, der allerede fra Juli Maaned under meget vanskelige Forhold havde ligget ved Rügen i Kamp med de derværende svenske Skibe lykkedes det efter flere Dages Kamp at forcere Nydyb og ligesom i 1712 at besejre de indenfor i Greifwalder Bugten liggende svenske Skibe. Stralsund overgav sig den 24. December, efterat det var lykkedes Kong Karl XII at slippe over til Sverige. For sin glimrende Førelse i disse Kampe udnævntes *Sehested* til Admiral, i 1718 udnævnes han til Overlanddrost i Oldenburg. I sin Rapport om Kampene berømmer *Sehested* særlig Kaptajn *Wessel*, der førte »Hvide Ørn« — — »thi omendskønt de (Svenskerne) var ham stærkere i Stykkerne, saa har han været dem for stærke i Sømandskab« — —. 1 Februar 1716 bliver *Wessel* adlet under Navnet *Tordenskjold*. Den 8. Juli 1716 staar *Tordenskjold* med Fregatterne »Hvide Ørn« og »Vindhunden«, Kaptajnløjtnant *Peder Grib*, 2 Stykpramme og 3 Galeier ind i Dynekilen og erobrer eller ødelægger den svenske Transportflaade. Den 14. Maj 1717 foretager *Tordenskjold* sit dristige Angreb paa Gøteborg. Han raader over 2 Linieskibe, 2 Stykpramme, 12 Galeier og 14 Skærbaade. Overrumplingen mislykkes og han maa trække sig tilbage med Tabet af 2 Galeier og 171 Mand. Den 19. Juli foretager han et Angreb paa Strömstad med en lignende Styrke, men maa trods stor Dristighed og Tapperhed opgive det med et Tab paa 342 døde og saarede. Han bliver selv saaret. I 1719 fik *Tordenskjold* Kommando over en større Styrke: 7 Linieskibe og 12 mindre Skibe og med denne besluttede han at angribe Marstrand med Fæstningen Karlsten den 21. Juli. Angrebet førtes med Dygtighed, Marstrand og de indesluttede Skibe erobredes og endelig indtages Fæstningen ved List, hvorfor Kommandanten Oberst Danckwardt senere maatte bøde med sit Hoved. Et Angreb paa Fæstningen Ny Elfsborg den 1. til 4. August med en lignende Styrke mislykkedes fuldstændig, skønt det var fortrinlig ledet og udført med sædvanlig Tapperhed. Den 17. Aug. blev *Tordenskjold* Viceadmiral. Endelig den 8. Oktober om Natten roede *Tordenskjold*,

og Kaptajn *Budde* med 2 Galeier og 10 Slupper ind til Gøteborg, forbi Ny Elfsborg og stak Ild paa 2 svenske Galeier, en Fregat og et Krudtskib, der alle sprang i Luften, erobrede en Galei og slap ud uden at miste en Mand. *Tordenskjold* var født i Trondhjem den 28. Okt. 1690 og faldt i en Duel med Oberst Stahl den 20. Nov. 1720.

De adelige Søofficerer, som tjente i Flaaden i denne Periode og ikke allerede er omtalt, var — opført efter Anciennitet — følgende:

Jørgen Scheel, Magnus Sehested, Claus Gyntelberg, Søren Munk, Ebbe Ulfeld Gedde, Hans von Offenberg, Bertel Bartholin, Fr. Chr. Vind, Ulrich Kaas, Chr. von Hatten, Olaus Falk, Johan Vibe, Michel Bille), Lauritz Ulfeld, Rasmus Krag*), Hans Kaas, Henrik Bjelke, Niels Rosenkrantz, Jens Juel, Mogens Friis, Niels Banner, Chr. Gyntelberg, Hans Rostgaard*), Frederik Hoppe*), Jochum Friis, Michael Vibe, Frantz Arenfeldt, Henrik Gyntelberg, Tønnes Friis, Andreas Stibolt, Niels Friis, Ulrich Lilltenskiold, Conrad Ployart, Carl F. le Sage de Fontenay*), Lars Bille, Caspar Wessel*), Henning Reventlow, Frederik Gyntelberg, Ahasverus Kaas, Lauritz Arenfeldt, Niels Vind, Benjamin de Fontenay, Frederik Lütken, Olfert Fischer*), Anders Kierulff.*

I den lange Fredsperiode til 1801 gik det op og ned med Flaaden. Her bør dog fremhæves, at Greve *Frederik Danneberg-Samsøe*, der stod i Spidsen for Marinen 1735—46, bragte Flaaden i god Stand og at Udenrigsminister *Andreas Peter Bernstorff* viste stor Interesse for Flaadens Udvikling i Aarhundredes Slutning. Statsminister *Fr. Chr. Rosenkrantz* var Marinens Chef 1784—88. Flaaden gjorde dog stor Nytte i denne Periode — den væbnede Neutralitet — ved Beskyttelse af Handelsskibene under de store Krige, som opfyldte Aarhundredet. Under disse Forhold blomstrede Handelen overordentlig, men dens Beskyttelse navnlig i Form af Konvoiering gav Anledning til en ikke ringe Virksomhed for Krigsskibene, som udsendtes helt ned til Sydafrika, ofte til Middelhavet og Vestindien, og til mange andre Steder, saaledes sendtes i 1736 Fregatten »Blaa Heyren« ført af Kapt. *Benjamin de Fontenay* til Grønland for at beskytte Kolonien og hævde Kongens Ret til dette Land. Af Episoder, i hvilke Skibene kom i Kamp, kan omtales Angrebet paa Algier d. 2. Juli 1770, af Schounbynacht *Fr. Chr. Kaas*, f. 1724 d. 1803, der førte en Escadre paa 4 Linieskibe og 2 Fregatter m. m. Generaladjutant var Kommandørkapt. *Greve A. F. Moltke*, Flagkaptajn *Christopher Lütken*, Skibschefer: *I. C. Krieger*)*, *A. G. Ellbrecht*)*, *U. C. Kaas*)*, *H. Arenfeldt*, der døde undervejs og afløstes af *I. P. Wleugel*)*, *N. K. Juel*, *O. A. Kierulff*)* og *Chr. Lütken*. Angrebet faldt, trods tappert ført, uheldigt ud, men *Kaas* blev ved den af ham selv forlangte Krigsret pure frikendt. *Kaas* førte senere en større Escadre,

De med *) mærkede naaede op i Admiralsklassen.

blev 1775 Admiral, 1790 Rdr. af Elefanten og døde 1803. Den 15.—17. Maj 1797 bestod Kommandørkapt. *Steen Andersen Bille*, f. 1751 d. 1833, en særdeles hæderlig Kamp mod Tripolis Forter og den der værende overlegne Flaade. *Bille* førte Fregatten »Najaden«. Kaptajnlieut. *C. C. v. Holck* Briggen »Sarpen«. Tjenestegørende Officerer under Kampen var bl. a. *Hans Munk*, *Fr. Lütken*, *Antonius Krieger**) og *Wolfgang Kaas**). *Bille* ledede i 1807 Forsvaret af Kjøbenhavn mod Sø siden med Kanonbaadsflotillen. Han blev Admiral 1829. Geheimestatsminister 1831 og døde 1833. Den 25. Juli 1800 mødte Fregatten »Freia« Kapt. *Peter Krabbe* i Kanalen 4 engelske Fregatter, som forlangte at visitere Konvoien, hvad *Krabbe* nægtede. Efter en Times helt modig Kamp overgav *Krabbe* sig. Fik Æressabel af Kongen og Hædersgave af Grosserersocietetet. I Affairen deltog bl. a. *R. A. de Fontenay* og *H. D. Brink-Seidelin**).

I Tiden 1720—1800 deltog 152 Søofficerer af danske adelige Slægter i alle de mange Togter og Træfninger rundt i Farvandene, hvor det danske Flag vistes, og respekteredes. Af disse Officerer døde 87 inden Aarhundredets Udgang, mange i en ung Alder, hvilket ofte skyldtes de uhygiejniske Forhold i Skibene, Pest og andre Smit-soter. Følgende 37 Officerer naede op i Admiralsklassen (opført efter Anciennitet):

Hans Hendrik Römeling	født 1707,	Adm. 1758,	død 1775
Olfert F. Fischer	— 1700	— 1758	— 1761
U. A. Greve Danneskjold-Samsøe	— 1724	— 1746	— 1751
Henrik Lorentz Fisker	— 1720	— 1769	— 1797
Carl Fr. le Sage de Fontenay	— 1724	— 1770	— 1799
Chr. Greve Danneskjold-Samsøe	— 1723	— 1755	— 1783
Anton Nic. le Sage de Fontenay	— 1725	— 1770	— 1787
Bendix Lasson Bille	— 1724	— 1781	— 1784
Joh. Cornelius Krieger	— 1725	— 1781	— 1797
Wolfgang Kaas	— 1724	— 1777	— 1778
Fr. Chr. Kaas	— 1726	— 1768	— 1803
Jacob Arenfeldt	— 1724	— 1782	— 1788
Fr. Greve Danneskjold-Samsøe	— 1703	— 1743	— 1770
Fr. Chr. Kaas	— 1727	— 1781	— 1804
Ulrich Chr. Kaas	— 1729	— 1790	— 1808
Christian Lerche	— 1711	— 1777	— 1793
Johan Peter Wleugel	— 1736	— 1796	— 1825
W. W. Stockfleth	— 1736	— 1797	— 1818
Adam Ferdinand Greve Moltke	— 1748	— 1791	— 1820
Ole Andreas Kierulff	— 1743	— 1809	— 1822
Anton Fr. Lützwow	— 1744	— 1809	— 1819
Johan Olfert Fischer	— 1747	— 1809	— 1829

Lorentz H. Fisker	født 1752, Adm. 1809, død 1819
Otto Lütken	— 1749 — 1801 — 1835
Steen Andersen Bille	— 1751 — 1809 — 1833
Paul de Lövenørn	— 1751 — 1812 — 1826
Joh. Cornelius Krieger	— 1756 — 1812 — 1824
Anthon Günther v. Ellbrecht ..	— 1757 — 1815 — 1819
Jacob Arenfeldt	— 1755 — 1815 — 1820
Cornelius Wleugel	— 1764 — 1828 — 1833
Peter Johan Wleugel	— 1766 — 1833 — 1835
Michael J. P. Bille	— 1769 — 1837 — 1845
Jens Peter Stibolt	— 1774 — 1836 — 1860
Antonius Krieger	— 1776 — 1842 — 1847
Christopher Lütken	— 1782 — 1847 — 1857
Hans Diderich Brinck-Seidelin ..	— 1779 — 1848 — 1859
Magnus Lütken	— 1782 — 1847 — 1847

og som Skibschefer og subalterne Officerer gjorde 115 af danske adelige Slægter Tjeneste: Acheleye 7 (4), Adeler 2 (1), Arenfeldt 2 (2), Arenstorff 1 (1), Bille 10 (6), Bjelke 2 (1), Briand de Crevecoeur 1 (1), Conradt Eberlin 1 (1), Fabritius de Tengnagel 1 (0), Fischer 1 (1), Fisker 1 (0), Fontenay 6 (4), Grib 2 (1), Gyldenfeldt 1 (0), Gyldenkrone 1 (1), Gyntelberg 5 (4), Hauch 2 (1), Holck 2 (1), Juel 3 (2), Kaas 8 (4), Kierulff 2 (2), Krabbe 2 (1), Krieger 3 (0), Levetzau 1 (1), Lillienkjold 2 (1), Lütken 5 (2), Lützou 5 (5), Løvenørn 1 (1), von der Maase 1 (1), Moltke 1 (1), Munk 1 (0), Munthe af Morgenstjerne 1 (1), Obelitz 1 (0), Ployart 1 (1), Rappe 1 (1), Reventlow 1 (1), Rosenvinge 1 (0), Römeling 1 (1), Stibolt 13 (13), Schrødersee 1 (0), Thurah 3 (1), Tordenskjold 1 (1), Trampe 1 (0), Wedel 1 (1), Wleugel 1 (0).

[Tallene i () angiver, hvormange der var døde eller afgaaede inden Aaret 1800]. De fleste af de, der levede i Aaret 1800 kom til at deltage i Landets Forsvar i Kampene 1801 og 1807—14.

Foruden de nævnte var der i Flaaden en Del Søofficerer, hvis Slægt først efter 1800 er optaget i dansk Adel.

Vi vil slutte den danske Adels Forhold til Flaaden i ældre Tid ved kort at omtale Slaget paa Rheden Skærtorsdag den 2. April 1801, i hvilket Kommandør *Olfert Fischer* havde Kommandoen over den udlagte danske Defensionslinie bestaaende af 2 Linieskibe, 7 Blokskibe, 3 Stykpramme, 3 Kavalleripramme, 1 Flaadebatteri, 1 Defensionsfregat og 1 Fregat samt 2 Blokskibe i Kroneløbet. I Yderhavnen laa 2 Linieskibe, 1 Fregat og 2 Brigger under Kommandørkaptajn *Steen Bille*, som ikke kom til at deltage i Kampen. Admiral Sir Hyde Parker laa i Sundet med en engelsk Flaade paa 20 Linieskibe og 33 Fregatter og mindre Skibe. Angrebet førtes af Lord Nelson,

hvis Escadre bestod af 12 Linieskibe, 5 Fregatter, 2 Korvetter, 2 Brig-ger samt 15 Bombarderfartøjer. Kampen førtes med stor Heftighed fra lidt før Kl. 11 til Kl. 2^{1/2}, da Nelson sendte en Parlamentær i Land, hvorefter der sluttedes Vaabenhvile.

Det er bemærkelsesværdigt, hvor overordentlig mange af den danske Adel der gjorde Tjeneste i Søværnet, medens det overvejende Antal af Officererne i Landværnet var Udlændinge — i hvert Fald efter 1660. Før Enevælden var Forholdet, som det fremgaar af foranstaaende, det, at Tjenesten til Søs i Kommandostillinger ofte forrettedes af Adelsmænd, der ikke var uddannede som Sømænd, men dette Forhold ophørte midt i det 17. Aarhundrede og fandt ikke Sted efter den skaanske Krig.

EN OVERSIGT OVER MEDLEMMERNE
AF DE DANSKE ADELIGE SLÆGTER OG DERES
VIRKSOMHED FRA 1848—1930

I.
DE ADELIGE SLÆGTER OG GRUNDLOVEN
5. JUNI 1849

DA Stænderforsamlingen i København den 16. Oktober 1660 kasserede Kong Frederik den Tredies Haandfæstning, mistede den danske Adel sin af Udviklingen gennem Hundreder af Aar betingede overvejende Indflydelse paa Rigets Styrelse og samtlige sine gennem Tiderne erhvervede Forrettigheder og Privilegier.

Alt stod nu i Arveenevoldskongens Haand. Det er ikke her Stedet til at gaa nærmere ind paa Aarsagerne til, at den danske Adel mistede sin politiske Magt og Indflydelse, det er nok at antyde, at næppe nogen, end ikke Kongen selv, havde tænkt sig Adelen helt slettet som politisk Faktor. Stænderforsamlingen gik ud fra, at Kongen vilde »formere en Reces« d. v. s. ved Lov ordne en Statsform, hvori Stænderne var forbeholdt en Andel i Rigsstyret, og under en saadan vilde Adelen nødvendigst have faaet en vigtig Plads.

Denne Reces spøgede under hele Resten af Kong Frederik den Tredies Regeringstid, og det formentes, at Kronprins Christian, der havde Venner i den unge Adelskreds, havde Sympathi for Planen. Naar undtages en streng Fremgangsmaade mod *Corfitz Ulfeldts* formodede Venner og enkelte udtalte oppositionelle Adelsmænd var Aarene fra 1660 til 1670 ikke stærkt prægede af Regeringsforandringen. Kongens indvandrede Venner, det saakaldte unge Raad fra Halvtredserne, sluttede sig ved Giftermaal og Godserhvervelser til den gamle Adels Slægter, og den Kreds af borgerlige — hvoriblandt *Peder Schumacher* er den betydeligste — som af Københavns dygtige Lærde og Købmandsstand fik Arbejde i Regeringskontorerne stod vedblivende under de gamle Adelsmænd i Centraladministrationen; Kongeloven var hemmeligholdt og meget tyder paa, at den lovede Reces var under Overvejelse.

Kong Frederik den Tredie døde 1670 og Christian den Femte besteg som 23-aarig Tronen. Hans Fortrolige, *Morten Skinkel*, var af gammel dansk Adel, og Kongens Halvbroder, *Ulrik Frederik Gyl-*

denløve hørte til Adelen Kreds. Samtidig blev *Schumacher* en af de ledende i Styrelsen, og Statholderen i Holsten, Rigsgreve *Frederik Ahlefeldt* til Langeland blev efter *Gabels* Fald en af Regeringens vigtigste Personer.

Alt tydede paa en Ordning, der vilde give Adelen i Forening med de andre Stænder en politisk Indflydelse, som vilde have ført til en Udvikling lig den, der kendes fra England og vort Naboland, Sverige. Taabelige personlige Rivninger mellem *Gyldenløve* og hans Omgangsfæller var den ydre Anledning til, at det hele blev forstyrret. *Ahlefeldt* nærrede ingen Interesse for Adelen udenfor Hertugdømmerne, og *Schumacher* sluttede sig, efter at *Skinkel* og andre af den gamle Adel havde søgt at faa ham fjernet, ganske til Enevældsprincipet efter Ludvig d. XIV's Stil.

Da de lovede Privilegier for Adelen kom, indeholdt de intet, der kunde bevirke politisk Indflydelse, og ved Oprettelsen af Greve- og Friherre-Institutionen skabtes en ny Adel, der — ganske vist med Bibeholdelse af Jordegodsbesiddelsen og Rettigheder knyttet til den — gjorde Adelen i udpræget Grad til en ren Hofadel.

Peder Schumacher steg til høj Værdighed som Greve af Griffenfeld og meget tyder paa, at han i de faa Aar, han virkede, nærmede sig den gamle Adel og havde Øje for, at Tiden endnu havde Brug for Adel som politisk Faktor. Hans bratte Fald afskar enhver Udvikling i denne Retning. Christian den Femte og hans Søn Frederik den Fjerde blev bitre Modstandere af den historisk betingede Adel og har efterladt sig Vidnesbyrd om denne deres personlige uvillige Opfattelse.

Frederik den Fjerde, hvis personlige Dygtighed hævede ham højt i den danske Kongerække, var den sidste af de egentlige Enevoldskonger i Danmark. Det gik, som det maatte gaa, Christian den Sjette var en flittig Landsfader, men hans dygtige Ministre, *Plessen*, *Schulin* og *Holstein* regerede, og under Frederik den Femte og Christian den Syvende gik det helt ned ad Bakke med Kongens personlige Magt. Heller ikke Frederik den Sjette som mangeaarig Kronprinsregent og senere Konge blev faktisk stort andet end sine Raadgiveres egensindige, ansvarlige Skjold. De fremragende Mænd, der i Hundrede Aar ledede Statsstyrelsen, dels halvt fremmede Adelsmænd som *Bernstorfferne* og *Schimmelmann*, dels danske Mænd som *Høegh-Guldberg*, *Reventlowerne*, *Stemann*, *Ørsted* og *Mösting*, var ikke Suverærens »Creaturer«, men styrede som selvstændige Intelligenser.

De repræsenterede ikke en Stand, deres Magtstilling var ikke bygget paa Fødsel, enhver kunde komme til — herpaa er *Struensee* et talende Eksempel — og om politisk Magt hos Stænder er der ikke i fjerneste Maade Tale. Den store Godsadel gled ud af Styrelsen og

Byadelen blev en Embedsadel, hvem Posterne i Hæren og den højere Civiladministration naturligt tilfaldt uden at være den egentlig forbeholdt.

Da saa Frihedsbevægelsen i 1848 gjorde det af med Enevælden, var dens Bestræbelser udelukkende rettede mod Kronen, der valgte at følge Adelen Eksempel fra 1660: at give op uden Sværdslag.

Det er en simpel Følge af det i det foregaaende skizzerede, at Grundloven politisk set ingen Indgreb gør i Adelen Ret, tværtimod, den gør den delagtig i Statsstyrelsen lige med andre: Borgere og Bønder, ja, byder dem endog som en Følge af de politiske Forholds Udvikling betydelige Fordele, der senere bevirker en stigende Indflydelse paa Landets indre Politik for Medlemmer af de adelige Slægter.

Nu skal det straks siges, at dette ikke var tilsigtet, men paa den anden Side var det ikke heller aldeles overset, og paa den grundlovgivende Rigsdag falder der idelig Hentydninger til, hvilken Rolle den store Grundbesiddelse ogsaa i Adelen Haand kan tænkes at faa for det Tokammersystem, som vandt Flertallet for sig. Disse Ræsonnementer er ligeligt for og imod en saadan Udvikling.

Venstre, særlig de rene Bonderepræsentanter, var ikke blinde for dette, der for dem betød en Fare, men da Regeringsformen fremtraadte som en — ganske vist ikke helt frivillig — Gave fra Kongen til hans Folk, veg man paa disse principielle Spørgsmaal og derved skabtes det Landsting, der ganske vist først senere fik en Sammensætning, som først Grundloven af 1915 helt berøvede Karakteren af en Art Udtryk for den større Grundbesiddelse.

At det gik saa let skyldtes dog tillige den i 1848 herskende Opfattelse, at Adelen ikke spillede den fjerneste politiske Rolle, ja, at dens største Betydning var — som det af Tscherning blev udtalt — »at formuende Damer gerne ønskede at indgaa adelige Ægteskaber!« Overhovedet blev Adelen paa denne Rigsdag overvældet med Haan. Da selve Grundtvig rejste sig som dens eneste Talsmand, blev han let ud, og det skyldtes ene den Omstændighed, at Indenrigsministeren *Peter Georg Bang* meddelte, at Kongen nødig vilde af med Adel, Titler og Rang, at Grundlovens § 78 ikke fik den af Folkepartiernes Mænd foreslaaede Affattelse »Adel, Titler og Rang afskaffes«.

Samtlige Talere gjorde Undskyldning for, at de beskæftigede sig med disse Lapperier, og fra de faa Adelsmænd i Forsamlingen blev der ikke ytret et Ord om Principet. Majoratvæsenet blev af alle betragtet ud fra et Ejendomsrets Synspunkt.

Faa var dog i Sandhed Repræsentanterne fra de adelige Slægter.

Da Frederik den Sjette i 1833 oprettede de raadgivende Provincialstænder fik 32 adelige som Godsejere Sæde i Stænderne dels ved Census-Valg, dels udnævnte af Kongen. Af disse var de 19 Lens-

besiddere og 13 Stamhusbesiddere eller større Godsejere. Af Adelen kom kun 15 ind i den grundlovgivende Rigsdag, kun 4 valgt af Folket og Resten 11 udnævnt af Kongen, eller rettere udpegede af det national-liberale Ministerium, hvori Kompromisset havde faaet Udtryk, med Greve *Adam Vilhelm Moltke* som Præsident.

Det kan maaske interessere at se Navnene paa de 15 danske Adelsmænd, der var med til at behandle »den lige og almindelige Valgrets Grundlov«. Af de Kongen valgte var: *Peter Georg Bang*, f. 1797, Deputeret i Rentekammeret, *H. Chr. Cederfeld de Simonsen* til Erholm, f. 1817, Greve *Frederik Marcus Knuth* til Grevskabet Knuthenborg, f. 1813, Kammerherre *Chr. Sehestedt Juul* til Ravnholt, f. 1806, Major *M. Lüttichau* til Tjele, f. 1795, Generalmajor *W. Oxholm* til Taarnborg, f. 1805, Godsejer *P. B. Scavenius* til Gjorslev, f. 1795, Kammerherre *Jørgen E. T. Skeel* til Birkelse, f. 1802, Greve *V. E. T. Sponneck* (der udtraadte, da han blev Minister), Embedsmand i Finansministeriet, f. 1815, Højesteretsadvokat *F. W. Treschow* til Brahesborg, f. 1786, Baron *C. T. Zeuthen* til Tølløse, f. 1794. Folkevalgte var: Højesteretsassessor *Andreas Frederik Krieger*, f. 1817, Herredsfoged *W. Stockfleth*, f. 1802, *C. Neergaard* til Gunderslevholm, f. 1800 og Generaldecisor *C. Brinck Seidelin*, f. 1787.

Af de nævnte tilhørte *Sehestedt Juul*, *Lüttichau*, *Neergaard*, *Scavenius* og *Zeuthen* yderste Højre, *Oxholm*, *Brinck Seidelin* lidt liberale og *Knuth* og *Krieger* Højre Centrum. Til Venstre Centrum regnedes *Cederfeldt* og *Stockfleth*.

Af disse Repræsentanter for Adelen spillede kun *Scavenius*, *Zeuthen* og *Krieger* en mere fremtrædende Rolle i Debatten. Da Grundloven den 25. Maj 1849 vedtoges paa Rigsdagen, stemte *Scavenius* og *Zeuthen* imod den, *Neergaard* erklærede: stemmer ikke. *Lüttichau*, *Stockfleth*, *Oxholm* og *Treschow* var fraværende. Blandt de 119 Ja-Stemmer var *Cederfeldt*, *Sehestedt Juul*, *Knuth*, *Krieger* og *Brinck Seidelin*, *Skeel* var udtraadt paa Grund af Sygdom, han døde samme Aar, og *Sponneck* var udtraadt, da han blev Minister.

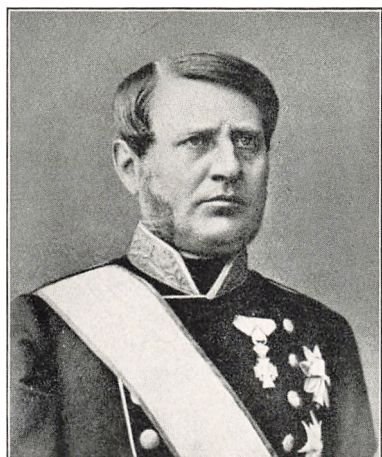
Det er saaledes uomtvisteligt, at de adelige Slægter i Danmark kun i saare ringe Grad deltog i det »store Frihedsværk«, der prægede de 80 Aar, der nu er rundne. Det er let forstaaeligt, at de store Jorddrotter og de Embedsmænd, hvoraf Adelen i 1848 bestod, befandt sig vel under den patriarkalske og af højt begavede Mænd som *Stemann* og *Ørsted* ledede Enevælde. I Grev *Adam Vilhelm Moltke* til Bregentved havde Standen en ypperlig Repræsentant i Regeringen, gennem Amtmænd af dens egen Stand stod den i Forbindelse med Centraladministrationen og med Deltagelse i politisk Liv var den ganske afvænt. Stændermøderne siden 1833 havde i dens Øjne kun betydet Tovtrækning mellem den franske Revolutions Disciple og Kongemagten af Guds Naade og af parlamentari-

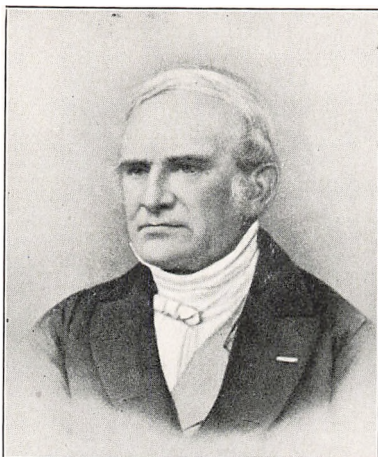
Lensgreve *Adam Vilhelm Moltke*
til Bregentved
Konseilspræsident, R.E.* p. p.
f. 1785, d. 1864

Andreas Frederik Krieger
Professor juris, Minister, S.K.*, D.M.
f. 1817, d. 1893

Rigsgreve *Vilhelm Carl Eppingen Spønneck*
Minister, S.K.*, D.M.
f. 1815, d. 1888

Peder Brønnum Scavenius
til Gjorslev
Kammerherre, C.*
f. 1795, d. 1868

ske Forsamlinger ventede den sig intet godt for Landet; og mange personlige Ulemper for sig selv.

Den udbrudte Opstand i Hertugdømmerne og Faren fra Syd betød mere for Godsejerne end Friheds- og Lighedsprinciper, som de ikke hyldede, men ligesom Kongemagten bøjede de sig for Uvejret og trøstede sig med, at Grundloven intet nævneværdigt Indgreb havde gjort i deres personlige Rettigheder, og at Statsformens Forandring var sket i fuld Overensstemmelse med Kronen og med fuld Respekt for Ejendomsretten.

Ved Grundloven blev i Virkeligheden Adelen sociale Stilling ikke i nogen Maade forringet, tværtimod skabtes der Betingelser for Styrkelse udadtil og indadtil, ikke for Adelen som Stand — Stændernes Tid var for altid forbi — men for de adelige Slægter som saadanne, knyttede til den store Besiddelse af Jord.

Og det er denne Udvikling, hvormed vi i det følgende skal beskæftige os, idet vi selvfølgelig maa bevare i Erindringen, at den følgende Tid betyder en mægtig Udfoldelse af alle Kræfter indenfor Nationen, saavist som den sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede og det første Decennium af det tyvende hele Verden over vil faa Plads som en næsten eventyrlig social Udviklingsperiode, af dem, hvoraf Historien kun har faa at antegne. At vore Bedsteforældre ikke anede dette, kan vi ikke med Rette bebrejde dem, der kun saa Frihedsbevægelsen paa Baggrund af den store franske Revolution og dens Efterfølgere i det mindre.

II.

HVILKE SLÆGTER VAR DE, HVORMANGE TALTE DE OG HVAD VAR DE VED 1848?

FOR at forstaa den Udvikling, der fulgte, maa vi gøre os klart, hvorledes de adelige Slægters Stilling var, da Grundloven blev givet og modtaget, deres Personantal og sociale Forhold.

Riget bestod af Kongeriget, Hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg og nogle smaa Kolonier i Troperne. Det er naturligt kun at beskæftige sig med det egentlige Kongerige Danmark, da Hertugdømmerne den Gang havde deres egen Forfatning; men ligesom en Del danske Adelige havde Embeder i Hertugdømmerne, var et stort Antal Adelige fra Hertugdømmerne optagne i dansk Adel — ikke mindst fordi Hertugdømmernes Adel var en afsluttet Stand med større politiske Privilegier. Hvor der altsaa er Tale om Embeder omfattes hele Monarkiet, medens vi, hvor der er Tale om Godser, kun beskæftiger os med det egentlige Kongerige.

Til den danske Adel i 1848 regner vi alle i dansk Adelsstand optagne Slægter, der havde Godser i Danmark eller beklædte Stillinger i Danmark og Hertugdømmerne, samt Slægter, der vel ikke havde deres Hjem i Monarkiet, men stod i Tjenesteforhold til den danske Konge og var optagne i den danske Adel.

Ved 1660 bestod, efter afd. Arkivar Thisets Opgivelser, den danske Adel af 131 Slægter, under Enevælden blev optaget 275 Slægter, medens der i Tiden fra 1660 uddøde 192, saaledes at Tallet paa danske Adelslægter ved 1848 opgives til 214.

Helt nøjagtig bliver disse Tal aldrig, da Opstillingen af Slægtsnavne varierer og Linier af en Slægt undertiden opstilles som en særlig Slægt. Desuden maa vi til vort Brug udelade de Slægter, der helt opholdt sig i Udlandet, eller hvoraf ingen voksne optræder ved 1848, ligesom vi maa medregne Slægter fra Hertugdømmerne, som faktisk tilhører dansk Adel, men ikke af Forfattere, der har opstil-

let foranstaaende Beregninger er medregnede. Vore Tal ligger da ved 210 og Antallet af Mænd over 18 Aar synes efter en Gennemgang af Slægterne at maatte sættes til ca. 900. De samlede Individer maa vel regnes til 3000. Vi kan altsaa til vort Brug regne med ca. 210 Slægter og 900 Mænd over 18 Aar. Paa Baggrund af en Befolkning i Kongeriget Danmark af ca. 1 Million 350,000 Indb. og i København 127,000 Indb. er dette Tal uomtvistelig meget ringe, og den »sociale« Betydning det har i 1848, at tilhøre en adelig Slægt, vil vise sig at være ganske uforholdsmæssig stor. Tidens Statistikere opgiver, at 78,000 Tdr. Hartkorn eller $\frac{1}{4}$ af Landets samlede Hartkorn udgjordes af de paa 37 Slægter fordelte Lensgodser med ca. 100 Hovedgaarde, samt at yderligere 200 Stamhuse og større Gaarde tilhørte de adelige Slægter, der saaledes ejede ca. 300 af Landets 800 Herregaarde. Godsejer Adelen (efter vor Opgørelse) udgjordes af ca. 90 Slægter med ca. 500 Mænd over 18 Aar. Den ikke godsvejende Adel udgjorde ca. 120 Slægter med ca. 400 Mænd over 18 Aar. Vi regner — særlig af Hensyn til Militæret — med Lavalder 18 Aar for Mænd. Kvinderne udelades, da de i 1848 kun helt forsvindende indtog særlige Stillinger i Samfundet.

Førnævnte Arkivar Thiset har med Lune afgørende fastslaaet, at den almindelige Brug af Ordet »gammel Adel« om Slægter fra før 1660 er urimelig, naar den nu modstilles Slægter fra efter 1660, der i 250 Aar har tilhørt den danske Adel. Vi har i vore Dage slet ikke Brug for denne Betegnelse »gammel Adel«. Den overvejende Del af den nu bestaaende Kreds af danske adelige Slægter er forsaavidt gammel Adel, som kun meget faa Slægter er af yngre Adel end 100 Aar. I 1848 var Antallet af Slægter, der ikke var 100 Aar gamle som Adel, naturligvis betydelig større som en Følge af de mange Optagelser i Adelstanden, der skyldtes Christian den Syvende og Frederik den Sjette, men til Bedømmelsen af Slægternes sociale Stilling spiller dette Moment ingen Rolle for os. Vore Bilag 4 og 5 belyser indgaaende disse Spørgsmaal.

Her bliver Godsbesiddelsen og Indehavelsen af de fremtrædende Embeder i Staten det afgørende. Samtiden regnede med en »højere« Adel, der omfattede de 55 grevelige og friherrelige Slægter og en »lavere« Adel, der omfattede Resten af Slægterne. De højeste Titler og den dermed forbundne høje Rang saavel som Elefantstjernerne og Storkorsene tilfaldt væsentligt den højere Adel, der ganske vist omfattede $\frac{2}{3}$ af de endnu bestaaende Adelsslægter fra før 1660.

Ejendommeligt er det, at de Slægter, der havde det største Antal Mænd over 18 Aar, var blandt de *ældste* Slægter. Saaledes tæller Slægterne:

Ahlefeldt	27
Rantzau	25
Moltke	21
Reventlow	16
Holstein	25 (optg. 1700)
Knuth	25 (» 1714)

Ialt 139 Mænd over 18 Aar

Det vil sige, at disse 6 Slægter af »Højere« Adel, alle grevelige, der udgør $\frac{1}{35}$ af det samlede Slægtantal, omfatter 139 Mænd eller $\frac{1}{7}$ af det samlede Antal ca. 900 Personer, hvormed vi regner.

De ca. 120 Slægter udenfor Godsadelen omfatter knapt 400 Mænd over 18 Aar, og af disse tilhører 56 eller $\frac{1}{7}$ de fire Slægter *Baudissin-Bauditz*, *Krogh*, *Hedemann* og *Römeling*. De aller fleste af de 120 Slægter rummer kun højst 4 Mænd, ja et stort Antal kun én enkelt.

Det maa dog bemærkes, at vi har medregnet Slægter, f. Eks. *Bauditz*, der først er anerkendte efter 1848, men dette er sket for at danne en Baggrund for vort Hovedformaal, en Fremstilling af Slægternes Historie efter 1849 og en Sammenligning med Nutiden.

Saa meget om Slægterne i Almindelighed og Tallene, der efter Materialets Karakter ikke kan være nøjagtige.

— — —

Som vi har set, havde Adelen efter 1660 ingen politiske Forretigheder, de personretlige og privatretlige Privilegier, der i 1671 tilsikredes den, findes optagne i Forordn. af 25. Maj 1671, der almindeligvis angives at skyldes Griffenfeld. Den sondrer mellem tre Klasser Grever, Friherrer (Baroner) og Adelige.

Fælles Rettigheder for hele Adelen var Ret til Vaaben og Skjold, Ret til i Livs- og Æressager at søges ved Højesteret, Ret til Ja-Ord og Morgengave, Ret til Fritagelse for Udskrivning. Desuden, om de ejede Jordegods, Ret til at oprette Stamhuse af mindst 400 Tdr. Hartkorn, Sigt- og Sagefaldsret dog med Pligt til i saa Fald at bекoste Retsforfølgningen, Kaldsret til Skolelærere, Indstillingsret til Præste- og Birkedommer-Embeder og til at eje Kirker.

Grever og Baroner havde foruden Arveret til Titlerne Ret til høj Rang, Ret til ubetinget at søges ved Højesteret, saafremt de ikke var Militære, Ret til frit Valg af Værger for deres Børn. Saafremt de havde Len desuden Ret til Skattefrihed, Ret til udstrakt Besættelse af Præste- og Birkedommer-Embeder, Ret til at fungere som Amtmænd i deres Len, Greverne tillige paa Allodialgodset, udvidet Testationsret og Frihed for personlig Arrest udenfor Majestætsfornærmelsessager.

Greverne desuden Ret til at bruge Himmel over Bordene i deres Gemakker, Ret til Danefæ og Strandingsgods, Skattemoderation i København og Gaardsret i deres Hus.

Disse Rettigheder blev aldrig senere udvidede, tværtimod blev der i Tidens Løb gjort Indgreb i dem, og ved 1848 følte Jus patronatus væsentlig som en Byrde; den indrømmede Ret til at stifte Gæld i Majoraterne og det tilladte Salg af Len og Stamhuse med Bibeholdelse af en Fideicommisskapital, der, efter som Tiderne gik op, kun svarede til en ringe Del af Godsets Værdi, Ændringer i Skattefriheden etc. havde bevirket et betydeligt Skaar i Privilegierne.

Den lavere Adel var i saa ringe Grad anderledes stillet end den ikke adelige Overklasse, at Grundlovens § 95, der afskaffede »enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret egentlig ikke berøvede den noget som helst.

Derimod medførte den Omstændighed, at Grundloven ikke angreb det bestaaende Majoratsvæsen, at den højere Adel, Greverne og Baronerne, beholdt en Række faktiske Arverettigheder, der maatte særtægne dem som en særlig Klasse i Samfundet. De beholdt den arvelige Titel, den Rang, der fulgte med den, da Rang og Titler ikke afskaffedes, Lenenes Udelelighed og visse Arvedispositionsrettigheder, hvortil endelig kom den betydelige sociale Anseelse og økonomiske Betydning, Godsbesiddelsen faktisk medførte.

Den øjeblikkelige Indflydelse, som den frie Forfatning havde paa Adelen's Stilling, var næsten umærkelig. De vigtigste Faktorer var som antydet Stillingen til Kongen og Godsbesiddelsen.

Hvad det første Moment angaar, var Frederik den Syvende en Monark af en helt anden Beskaffenhed end alle Forgængerne paa Tronen, men han besteg den netop i 1848, og en Skildring af Adelen's Milieu maa derfor bygges paa de Tilstande, der herskede under hans Forgænger Christian den Ottende.

Af alle de Oldenborgske Konger er Christian den Ottende maa-ske den af Samtidens og Historiens Dom mest miskendte. Man havde set hen til ham med Haab fra »Frihedsmændenes« Side, og dette Haab havde han skuffet. Indadtil stod den haarde Strid om Forfatningsændringskrav, Hertugdømmernes Forhold og Tronarveforholdene var indviklede, Oprøret lurede i Holsten, og de ledende Statsmænd, fremragende Personligheder, som de var, stod i skarp Modsætning til det Borgerskab, der helt ledede den offentlige Mening i Landet d. v. s. Hovedstaden.

Frederik den Sjette omgav sig med Militære og Jurister. Adelen stod ikke i særlig Yndest hos ham, Christian den Ottende var en Skønaand og stod sin Adel fjernt, men Forholdene bevirkede, at han hos den fandt en Støtte mod Frihedsbevægelsen, som han stillede sig afgørende imod, og der samledes derfor om ham et Hof, der var

en stærkere Afglans af Enevoldshofferne, end man havde kendt siden *Struensees* Fald i 1772.

Det gav sig Udslag i en overvældende Vækst i den til Hoffet knyttede Kreds af Mænd og Kvinder. I 1833 fungerer der saaledes ca. 100 Kammerherrer og Hofjægermestre samt 175 Kammerjunkere. I 1846 er Tallene voksede til op mod 250 Kammerherrer og Hofjægermestre og 350 Kammerjunkere!

Af disse 600 Hofbetitlede udgjorde Personer af dansk Godsadel 260 og af den øvrige Adel 140, det vil sige de to Trediedele. Saa godt som alle Hoffets Embedsmænd var adelige, af Godsadelen 12 og af den øvrige Adel 12. Med Hensyn til Ordensdekorationer gør noget lignende sig gældende. Fem Elefantriddere tilhørte den højere Adel og en (*Stemann*) den lavere Adel. Den højere Adel havde 30 Storkors, den lavere 11 af de uddelte 70, hvoraf omtrent Halvdelen var tildelt Udlændinge.

I Kommandørklassen, der den Gang kun var én, finder vi 180 Kommandører, 25 af Godsadelen og 19 af den øvrige Adel, den overvejende Del er ogsaa her Udlændinge, og endelig finder vi den tredje Klasse Ridderne blandt 1350 ikke mindre end 150 af danske Adelslægter, altsaa over 10 pCt.

Endnu tydeligere fremgaar de adelige Slægters Stilling til Titel- og Ordensvæsenet ved at betænke, at af 900 Personer var op mod Halvdelen benaadede med tildelte Titler, deraf 300 i Godsadelen og af de samme 900 var ca. 250 dekorerede.

Men en langt større Betydning for de adelige Slægter havde selvfølgelig Godsbesiddelsen, eller som Samtiden ogsaa kalder den, Herregaardsbesiddelsen. Det falder her naturligt at sondre mellem de fire Former for Godsbesiddelsen:

Grevskaberne, Baronierne, Stamhusene og Herregaardene.

Ved 1848 fandtes i Kongeriget 19 Grevskaber*), af hvilke de 16 laa paa Øerne og kun 3 i Jylland. Det er ikke her Stedet at opregne dem. Kun skal her siges, at paa dette Tidspunkt, da Fæstegodset endnu ikke var frasolgt og Hoveriforpligtelsen i stort Omfang bestod, udgjorde de hele Smaastater med en ganske anselig Befolkning og som Regel foruden Hovedsædet omfattede flere Herregaarde og store Skovarealer. Arealet af et Grevskab anslog man til $2\frac{1}{2}$ til 3 Kvdr. Mile med 300 Bøndergaarde og en Befolkning af 7000 Mennesker. Til Grevskabet hørte en Række Kirker, det udgjorde et eller flere Birker, hvis Dommere udvalgte af Greven, der selv fungerede som Amtmand.

Hertil kom, at en Lensgreve foruden sit Grevskab kunde besidde et eller flere Baronier og Stamhuse samt et Allodialgods, der var hans frie Ejendomsret undergivet.

*) Med Grevskabet Reventlow egentlig 20.

De 19 Grevskaber tilhørte ved 1848 Grever af Slægterne *Vind-Frijs, Ahlefeldt, Bille Brahe, Holstein, Knuth, Lerche, Moltke, Daneskjold, Raben, Reventlow, Schaffalitzsky* og *Wedell*. Disse tolv var danske gennem lange Tider. Af de øvrige var Lindenburgs Besidder en ung tysk Greve, *Schimmelmann*, Gyldensteen ejedes ligeledes af en ung tysk Greve, *Bernstorff*, Grevskabet *Roepsdorff* (Einsiedelsborg paa Fyn) var lige tilfaldet den tyske Greve *Petersdorff*, og *Schackenburg* i den kongerigske Del af Slesvig tilhørte den danske Greve *Otto Diderich Schack*, medens *Hardenberg* ejedes af den danske Grevinde *Ida Augusta Hardenberg-Reventlow*, gift med en dansk *Gersdorff*, *Frederiksdal* af Grev *S. Schulin*, der havde Titel af *Lensgreve*, ogsaa han var dansk.

Som alt fremhævet var Besidderen af *Bregentved*, Grev *Adam Vilhelm Moltke*, Landets første Minister. Samtlige *Lensgrever* over 18 Aar fungerede som særlige *Kammerherrer* ved Hoffet tilligemed deres ældste Sønner. Det saaledes fungerende Antal var i alt 18, men kun 13 *Lensgrever* og *Stamherrer* var repræsenterede, hvorimod de suppleredes af Greve *Blome*, Greve *Blücher Altona*, Greve *Eyben* og Greve *W. H. B. Scheel Plessen*, alle tyske.

Til de grevelige Slægter sluttede sig saa Medlemmerne af de *lensgrevelige Slægter*, der i Regelen bar *Grevetitel*, nogle *Besiddere* af *Fideiscommiser* oprettede af *bortsolgte Grevskaber* og enkelte, hvem *Grevetitel* særlig var tillagt.

Det drejer sig om ialt 32 Slægter, af hvilke 24 ejede *Grevskaber*, *Baronier*, *Stamhuse* eller *Herregaarde* i *Kongeriget* og *Substitutioner* for saadanne, medens 8 Slægter ikke ejede *Jordegods* i Riget, de to *Trediedele* ublandet danske.

Det vil heraf ses, at en til den seneste Tid gentagen *Fabel* om vore *Greveslægter* som tyske savner enhver rimelig Grund. Af de ca. 250 Mænd, disse Slægter omfatter, var de allerfleste *danskfødte* og *dansktalende* Mænd. En *Undtagelse* danner naturligvis for en Del *Medlemmers Vedkommende* de her opførte Slægter, der havde talrige *Medlemmer* i *Hertugdømmerne*, nemlig *Ahlefeldt*, *Rantzow* og tildels *Reventlow*, der tydeligt forgrener sig i danske og *holstenske Slægtsgrene*.

Selvfølgelig var der stor Forskel paa *Grevskabernes Størrelse*, det største var *Frijsenburg* med 8 Kvdr. Mile, 34 Kirker, 13 *Hovedgaarde* foruden de to frie, *Boller* og *Møgelkjær*, et *Hartkorn* af 5817 Tdr. og et *Skovareal* af 11,000 Tdr. Land, et helt lille *Fyrstendømme*. Det næststørste var *Bregentved* med 3056 Tdr. *Hartkorn*, 4515 Tdr. Land *Skov* og 6 *Hovedgaarde*. Det mindste var *Ledreborg* med 1559 Tdr. *Hartkorn*, 120 *Bondegaarde*, 945 Tdr. Land *Skov* og 2 *Hovedgaarde*. Foruden disse *Jordegodser* var der for *afhændede Grevskaber* *baandlagt* det grevelige *Scheel Plessenske*

Forlods med Stamhuset Fussingø, hvis Besidder Excellence Greve W. H. B. Scheel Plessen var dansk Lensgreve, ligesom Greve W. Plessen til Selsø, Lindholm og Salto var dansk Greve, skønt begge var af tysk Nationalitet og ejede store Godser udenfor Kongeriget.

Baroniernes Antal er mindre, en Del af dem var i Tidens Løb blevet afhændede og Kapitaler substituerede. Ved 1848 var der 14. De var alle under 2000 Tdr. Hartkorn, undtagen Gaunø med 2308 Tdr. Hartkorn, 5 Kirker og 1100 Tdr. Land Skov. De ejedes alle af danske Slægter, *Løvenskjold, Reedtz Thott, Stampe, Zeuthen, Zytphen-Adeler, Reventlow, Holck, Holsten, Juel, Vind Frijs, Rosenørn, Bertouch Lehn* og *Güldenchrone*. Nogle af disse Besiddere tilhørte den grevelige Stand og er nævnt i det foregaaende, men til Lensbaronerne og deres Descendens af Baroner slutter sig en Række Slægter, der bærer Titler af Baroner som Besiddere af substituerede Baronier, forsaavidt de ikke er Grever.

Disse var *Juul* (Rysensteen), *Rosenkrantz* (Rosenlund), *Düring Rosenkrantz* (Villestrup) og *Gersdorff* (Marselisborg). Desuden *Krag Juel Vind Arenfeldt* til Stamhuset Sæbygaard, *Blixen Finecke* til Stamhuset Dallund samt Baronerne *Heintze* og *Selby* med to »Forlods«. Og uden Godser *Hobe Geltingen, v. Thienen Adlerflycht, Brockdorff, Dirkinck Holmfeld, Lilliencron, Bertouch* og *Bretton*.

Af dem var *Hobe* Stamhusbesidder i Slesvig, Slægterne *Bertouch, Bretton, v. Thienen* og *Dirkinck Holmfeldt* er indvandrede ved 1800. *Selby* var engelsk og *Heintze* tysk.

»Den højere Adel« udgjordes saaledes af 32 grevelige og 23 friherrelige Slægter med et Antal af ca. 300 Mænd over atten Aar.

Saavel de yngre Godsbesiddere og Stamherrerne som Slægternes Medlemmer uden Godsbesiddelse gjorde en Del Tjeneste i den dengang staaende Hær og Flaaden, hvis samlede Officersantal udgjorde ca. 800 Personer. Af de grevelige og friherrelige Slægter tjente ca. 40 i Hæren og Flaaden, ikke mindre end 13 var Amtmænd og 15 Diplomater, ca. 40 indtog højere Stillinger i den civile Statstjeneste. I Slægternes Eje var ca. 200 Gaarde.

Den lavere Adel bestod dels af Stamhusbesiddere og Ejere af frie Herregaarde, dels af Mænd uden Godsbesiddelse. De godsejende Slægter er ca. 40, der omfatter ca. 200 Mænd over 18 Aar. Gaardenes Antal var ca. 190, ikke mindre end ca. 60 var Officerer og ca. 40 Embedsmænd. Der har formodentlig i disse Slægter været ikke faa praktiske Landmænd. De ikke godsejende Slægter var de talrigste i Antal ca. 120, men de enkelte Slægter tæller kun et ringe Antal Mænd over 18 Aar, saaledes at det samlede Antal kun er knapt 400 Personer, af disse er ca. 160 tjenestegørende i Hæren og Flaade og et lignende Antal i civile Embedsstillinger.

Det betydelige Antal Titler, hvormed Adelen Personer var be-naadede er allerede omtalte.

Dog var det væsentligt Hof titler, der meddeltes de Adelige. Naar man bortser fra 6 Geheimekonferentsraadstitler, der gav Excellence-rang, drejer det sig for de 900 Personer kun om 25 Titler. Adelen har øjensynlig ikke sat Pris paa disse.

Det fremgaar heraf, at de høje Ordner og Hof titler ganske overvejende meddeltes Adelige, ja, selv en Titel som Kammerjunker, der i rigeligt Maal meddeltes unge Officerer, tilfalder i overvejende Grad de Adelige, der i høj Grad maa siges at være knyttede til Hoffet og Hæren.

De civile Embedsstillinger, Adelen vælger, er ikke Centraladministrationens lavere Poster og ikke heller lavere Post- eller Toldembeder, kun i forsvindende Grad Dommerembeder, men hele Diplomatiets og den langt overvejende Del af Amtmands embeder er besatte med Adelige, ligesom en betydelig Mængde danske Adelige gør Tjeneste i Hertugdømmernes civile Administration.

Kun meget faa har tilhørt Købmandsklassen eller drevet andet borgerligt Erhverv og kun 5 Læger og 10 Præster af Adel findes optegnede i denne Periode.

Det Totalindtryk Oversigten giver til Sammenligning med senere Tider er altsaa dette:

Ca. 210 Slægter med ca. 900 Mænd over atten Aar ejede ca. 300 Godser og Herregaarde, og beklædte ca. 540 Stillinger i Statens Tjeneste. De indehavde ca. 400 Hof titler og var benaadede med ca. 250 danske Dekorationer. Med andre Ord en udpræget Overklasse, der aabnede sine Medlemmer en selvfølgelig Adgang til Statens Embeder og hvis Økonomi var sikret af en omfattende Godsbesiddelse i den højere Adels Slægter — men uden politisk Indflydelse.

Hvad det personlige angaar, saa vil der i det følgende blive rig Anledning til at beskæftige sig med de enkelte af de her anførte Slægters Medlemmer. En stor Del af dem var med i den Udvikling, som de følgende Blade skal prøve at skildre; det er om deres Liv og Virksomhed, der nu vil blive talt. Det bemærkes udtrykkeligt, at medens det (saavidt gørligt for den tidligste Tids Vedkommende) er overholdt, at Personer, der bære samme Navn som de adelige Slægter uden at være naturaliserede eller optagne i Adelsstand, ikke er medtagne, har vi dog i enkelte Tilfælde medtaget Personer, der hørte til samme Slægt, som de adelige, selv om deres Linie ikke er naturaliseret eller indbefattet i Patenterne. Heraldisk set er dette vel næppe korrekt, men i en Fremstilling som vor, vilde det være urimeligt ikke at medtage disse Personer. Særlige Vanskeligheder frembyder der sig for Slægter som *Bülow*, *Buchwaldt*, *Koefoed*, *Leth* og *Benzon*. Hvad Slægten *Neergaard* betræffer er Adelsaarbogens Stamtavle benyttet.

En Undersøgelse af hvilke Medlemmer af Slægterne, der før 1884 (1. Bind af Adelsaarbogen) har drevet borgerligt Erhverv havde været i høj Grad ønskelig, men dens Løsning stiller saa omfattende Krav til Studier, at de ikke let lader sig honorere i et Lejligheds-skrift som dette. Opgaven bør imidlertid tages op af Fagmænd. Hvor det gælder Præster, Læger o. lign. burde fuld Nøjagtighed kunne naas ved de mange let tilgængelige Hjælpemidler, og den er ogsaa tilstræbt, men det tør langtfra hævdes, at den statistiske Nøjagtighed er naaet; det vilde kræve aarelangt Arbejde med Stoffet og er omend ønskeligt saa dog ikke absolut nødvendigt for Planen i dette Skrift. Selv Aarbøgenes Angivelser paa disse Omraader er langtfra at være udtømmende, og Tallet paa dem, hvis Erhverv og Livsstilling ikke kan opgives, er meget stort.

Det maa desuden allerede her fremhæves, at den begrænsede Plads kræver en sammenfattende Behandling, der maaske med sine mange Navne kan virke lidt »tørt«. Men det kan ikke være anderledes; i det sidste Kapitel har vi forsøgt en lettere Tone, men at gennemføre den vilde have været at omforme det historiske Stof til et Kauseri uden reelt Indhold, og vort Arbejde gør kun Krav paa at være en Oversigt.

Om Billedstoffet dette:

Vi bringer ca. 100 Portrætter af Medlemmer af de adelige Slægter. De repræsenterer ca. 70 Slægter og de Virksomheder, vi i vor Oversigt omtaler. Pladshensyn forbyder at bringe flere, og der ligger i Valg eller Udeladelse ikke det ringeste Forsøg paa at vurdere eller fremhæve ved at medtage eller udelade. Maaske vil Læseren synes, at Valget af de portrætterede er *for* tilfældigt, hertil er kun at svare, at et saadant Valg umuligt kan tilfredsstille alle, ligesom Grupperingen om Stoffet yderligere binder Udvalget.

III.

DE ADELIGE SLÆGTER EFTER GRUNDLOVEN

Kapitel I.

DE ADELIGE SLÆGTER I DANSK POLITIK TIL VORE DAGE.

UNDER Enevælden havde det i det første Hundrede Aar været en Selvfølge, at de ledende Ministre og højeste Embedsmænd tilhørte Adelen. Det hændte ikke sjældent, at Mænd af borgerlig Fødsel ved Dygtighed og medfødte Evner naaede frem i saadanne Stillinger, men deres Succes blev altid beseglet med Optagelse i Adelstanden endog i de grevelige og friherrelige Privilegiers Klasse.

Denne Sædvane blev efter Struensees Fald snart forladt og da den franske Revolutions Ideer banede sig Vej i Europa og naaede Danmark under Kronprins Frederiks Enevoldsstyre, var den Tid forbi, da Fødselsadel eller erhvervet Adel betød noget for »Intelligensens« Mænd. *Ove Høgh Guldberg* var en af de sidste »adlede« Statsmænd, hverken Colbjørnsen eller Ørsted optages i Adelstanden.

Adel var som vi har set en Adgang til at naa frem, men den Embedsklasse, som Begivenhederne i 1848—49 førte til den overvejende Indflydelse i det politiske Liv, de Nationalliberale, var meget uvenligt indstillede overfor Fødselsaristokratiet.

Vi har set, hvorledes de adelige Slægters Stilling i Politikken var ved 1848, og de 18 Aar, der hengik, inden det Slesvig-Holstenske Spørgsmaal blev hugget over, ændrede ikke væsentlig dette Forhold. Man kan vel nok sige, at det var Godsbesiddelsen, der atter førte adelige Navne ind i dansk Politik. Det er naturligt, at de grevelige og friherrelige Majoratsbesiddere maatte komme til at spille en Rolle, naar Grundbesiddelsen blev gjort til en afgørende Faktor i Landets Valglove. Grundloven af 5. Juni 1849 var yderliggaaende demokratisk, det var den lige og almindelige Valgret, den byggede paa.

Men ligesom »den hellige Alliance« fødtes som en Reaktion mod den franske Revolutions Ideer, efterfulgtes Frihedsaaret 1848 overalt i Europa af en konservativ Bevægelse, der navnlig i Danmark fremtraadte meget tydeligt. Enevælden ebbede ud i et Embeds-

hierarki, der støttede sig til Monarkens Person. »Frihedsmændenes« Fører var Overklasse-Intelligensen, der ønskede selv at blive Embedsmænd støttet til Folkets Villie, som den fremtraadte i et Parlament. Det naaede de, og samtidig blev de mærkeligt konservative og gjorde Front mod en helt ny Bevægelse, »Bondevennerne«; den udgik fra Bondestanden, der ved Stavnsbaandets Løsning var blevet en fri Stand og i de forløbne halvthundrede Aar havde opnaaet meget og ønskede at opnaa mere. Købstadsborgerne stod bag de Nationalliberale, men Bønderne fik efter Forfatningens Valgregler hurtig en meget betydelig Overvægt paa Rigsdagen.

Kongemagten var som en Følge af Kongens Personlighed uden stor Betydning, Folket elskede Kongen, der havde skænket det Frihedens Gave og havde Evner til at tale kongelige og folkelige Ord, men i Virkeligheden var Frederik den Syvende ikke betydelig som Monark, og han gjorde aldrig noget alvorligt Forsøg paa virkelig at regere. Da Stemningen vendte sig fra de Nationalliberale, kom Ørsted og den gamle Regimes Konservative igen til Magten. Det gik ikke. Saa kom de Nationalliberale igen og Statsskibet drev mellem de Skær, Forholdet til Hertugdømmerne og Tyskland betegnede, til det kom ud for en Storm, det kunde have klaret, hvis Frederik den Syvende var død ti Aar før 1863. Det kan alle se nu, og af hans Folkekærlighed er kun en Samling mer eller mindre rædselsfulde Statter rundt i Landet tilbage. Med den danske Adel var Frederik den Syvende mildest talt næppe en Gang »paa Hat«.

Tokammersystemet var meget lidt udbygget. Valgretten til Landstinget var de samme Betingelser undergivne som Valgretten til Folketinget, blot at Valget var umiddelbart og foregik ved Valgmænd. Valgbarheden var betinget af, at vedkommende var 40 Aar (Folketinget 25 Aar), havde betalt Skat 200 Rdl. til Stat eller Kommune eller kunde godtgøre en ren aarlig Indtægt af 1200 Rdlr.

Paa disse Bestemmelser kunde der naturligvis ikke bygges et Overhus i aristokratisk Forstand.

Men ganske faa Aar efter 1849 begyndte de Nationalliberale og den herskende Embedsklasse at opdage, at den lige almindelige Valgret rummede den Fare, at »Bondevennerne«, Almuens Repræsentanter, truede med at faa en alt overvejende Indflydelse paa det politiske Liv. Novemberministeriet med Grev A. W. Moltke som Premierminister havde repræsenteret et Kompromis mellem de Nationalliberale og den gamle konservative Embedsmands- og Godejerkreds. Ikke mindre end sex af dets Medlemmer, der i dets Ministertid til 13. Juli 1851 udgjorde ialt tretten, tilhørte adelige Slægter. Men Grundloven betød jo ikke, at det danske Monarkis Forfatning var ordnede. Slesvig, Holsten og Lauenburg stod udenfor Grundloven, faktisk var Kongen der enevældig, naturligvis med den

Begrænsning, at han ikke kunde disponere enevældigt over de Forhold, der stod i Forbindelse med Kongeriget's Økonomi og Administration. Man har aldrig villet udtale, at Grundloven blev betalt med Tabet af Hertugdømmerne, men at det forholder sig saaledes, er det umuligt at bestride.

Hertugdømmerne skulde altsaa have en Forfatning, og da Holsten og Lauenburg hørte til det tyske Forbund, var Danmark og de Danske ikke eneraadende her. Uden at komme ind paa disse Forviklinger, der endte med den ulykkelige Krig 1864 og Tabet af Hertugdømmerne, maa det dog fremhæves, at det var disse Forhold, der bevirkede, at Grundloven af 1849, der vedblev at gælde for Kongeriget, undergik visse Ændringer, hvis væsentlige Ejendommelighed var en Ændring i Landstingets Sammensætning. Først i Forfatningsloven for det danske Monarkis Fællesanliggender af 2. Okt. 1855 under *Peter Georg Bangs* Ministerium med Kundgørelse af samme Dato om Indskrækning i Grundloven af 5. Juni 1849. Her oprettedes et Rigsraad, en blandet Forsamling af Borgere fra Kongeriget og Hertugdømmerne, der ganske vist var efter Etkammer-systemet, men hvoraf 20 Medlemmer var valgt af Kongen, og hvortil de særlige Stænderforsamlinger og Ridderskaber i Hertugdømmerne havde særlig Valgret, og hvor Forholdstalsvalgmaaden benyttedes.

Ganske vist maatte man, da Forfatningsloven vakte en Storm i tyske Kredse allerede i 1858 indskrænke den til at gælde for Slesvig alene, men, da saa Krigen kom og Hertugdømmerne tabtes, stod man her i Kongeriget med en Rigsdag paa almindelig lige Valgrets Grund og et Rigsraad, der svævede delvis i Luften, men som, inden Krigen udbrød, var blevet omdannet efter Tokammersystemet med et Landsting, der havde privilegeret Valgret, og hvis Medlemmer var Dobbeltgængere, fordi 100 af dem sad i Rigsdagen. De Nationalliberale havde været Godsejere og Adelen's fødte Fjender, deres Presse havde haanet dem og kaldt dem »Smørfjerdingsyrster« og »Knaldespiskeriddere«, der gerne havde villet indgaa Forbund med de tyske Slesvig-Holstenere. Men samtidig var de Nationalliberale komne paa alvorlig Kant med Bondevennerne, der tituleredes »Transtøvler« og »Trælles Ætlinge« og for det daværende Danmark stod det som en Kendsgerning, at det var de Nationalliberales Ledelse, der havde ført til Danmarks Sønderlemmelse.

Da derfor den nødvendige Revision af Grundloven skulde finde Sted, kom det til den bekendte Alliance mellem de store og de smaa Bønder betegnede ved Navnene Lensgreve *C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs* og *I. A. Hansen*, bag hvilke Estrups kloge Profil tegner sig; den besegledes ved den bekendte Middag paa Hotel »Phoenix«, hvor *I. A. Hansen* talte for Gæsterne: *Grev Frijs*, Kammerherre *Neergaard*, *Svenstrup*, Kammerherre *Skeel*, *Birkelse*, Kammerherre, *Ba-*

ron *Gottlob Rosenkrantz*, Baron *Blixen-Finecke* og Baron *Zytphen-Adeler* til Dragsholm m. fl.

De mødtes begge Sider i Kravet om at vise Kongedømmet og dets Repræsentant Ærbødighed og Hengivenhed, de vilde begge arbejde hen til Sparsommelighed i Statens Husholdning, og de var begge enige om, at Embedsmændene var Statens Tjenere og ikke dens Herrer.

Der fik de Nationalliberale og den borgerlige Intelligens den!

Grev *Frijs* svarede med de kendte Ord: »Jeg vil med mit Hus og med alt, hvad jeg ejer, tjene Danmark, mit kære, nu sønderrevne Fædreland.«

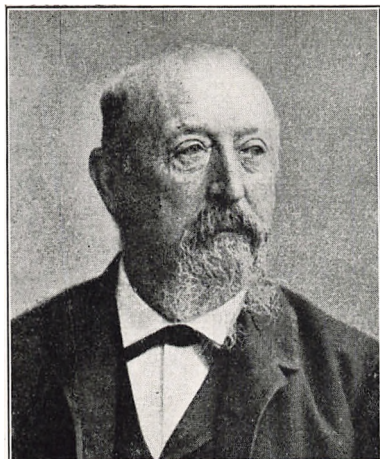
Og Estrup, der var tilstede, sluttede sig til I. A. Hansen. Det var hans Tanke, der var ved at vinde Sejr, den, *at den store Grundbesiddelses Overvægt i et Førstekammer var den solideste Garanti for en rolig politisk Udvikling i et konstitutionelt Monarki.*

Resultatet af Rigsdagens Arbejde med Forfatningens Ændring, der iøvrigt kaldte gamle Grundtvig frem med flammende Modstand og foranledigede Tscherning til en skarp Protest, blev Danmarks Riges gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849, underskrevet af Kong *Christian den Niende* den 28. Juli 1866 med den Sammensætning af Landstinget, der blev afgørende for Danmarks indre Politik til Aarhundredskiftet, den Periode vi her beskæftiger os med — de »umiddelbare« Landstingsvælgeres.

De smaa Bønder opdagede hurtigt, at de vist ikke skulde have indladt sig paa Alliancen. For det danske Landbrug var Fejlen vel nærmest den, at denne Alliance ikke blev befæstet og udviklet, men herfor bar ikke Godsejerne, men de nu konservative Nationalliberale Skylden. De Nationalliberale, der havde faaet visse Fordele ved Handelen, gik nemlig med fuld Musik over til det Købstadshøjre, for hvem Godsejerne nu var bleven en uundværlig Støtte.

Og saaledes gik det til, at en betydelig Kreds af Medlemmer af de danske adelige Slægter kom til at spille en naturlig Rolle i et halvt Aarhundredes danske Politik efter i 200 Aar saa godt som helt at have været udelukket fra den. Deres Rolle spillede de ikke, fordi de tilhørte Adelen, men fordi en saa overvejende Del af dansk Jord endnu var paa de adelige Slægters Hænder; og med deres politiske Indflydelse gik Haand i Haand deres Stilling til en ridderlig høj-konservativ Anskuelse opvokset Konge, hvis Familieforbindelser gjorde hans i sig selv beskedne Hof til et straalende Samlingssted for de europæiske Monarker og deres Slægt, der i en Række fredelige Aar gjorde Hoffet til en betydelig Faktor i Overklassens Tilværelsesformer.

Det vilde være ugørligt at fremstille paa en indskrænket Plads som her, den politiske Udvikling, der i fem og tredive Aar under

Lensgreve
Christian *Emil* Krag-Juel-Vind-Frijs
til Frijsenborg
Konsejlspræsident, R.E.* p. p.
f. 1817, d. 1896

Lensbaron
Georg Frederik *Otto* Zytphen-Adeler
til Adellersborg
Kammerherre, R.*, D.M.
f. 1810, d. 1878

Baron *Carl* Frederik Axel Bror Blixen-Finecke
til Dallund m. fl.
Minister, S.K.*
f. 1822, d. 1873

Landstingshøjres politiske Overvægt gav de adelige Slægter de gunstigste tænkelige Betingelser. Det kunde være snurrigt nok at se Provisorietiden fra den Side, udskreget og lagt for Had, som den har været i Skrift og Tale i mange Aar, men det maa være nok at sige, at Estrups tyveaarige Regeringsledelse hvilede paa en Betragtning, som ethvert Aristokrati som Selvfølge kunde tiltræde: *Kongens frie Valg af sine Ministre, de to Tings Ligeberettigelse og Kongemagtens Pligt og Ret til at tage Initiativet, naar Tingene ikke kunde enes.*

At denne Statsskik nu er fraveget behøver ikke at betyde, at den aldrig har været berettiget, og Danmarks materielle og økonomiske Udvikling i de fem og tredive Aar, synes at tyde paa, at den ikke, som Modstandere vil paastaa, har været en »Nedværdigelsens Tid«. Tværtimod, mange mener, at det er den Tid, vi tærer paa endnu.

For vort Emne staar en Omtale af de vigtigste Medlemmer af de danske adelige Slægter, der spillede en Rolle i det politiske Liv i den sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede, i første Række; og det ligger ganske uden for vor Opgave at vurdere Politik.

Et overordentligt stort Antal af danske Adelige beklædte i denne Periode Ministerposter i Regeringen, ikke mindre end ca. fyrre.

Med Undtagelsen af det Estrupske Ministerium, der sad fra 11. Juni 1875 til 7. August 1894 var de fleste af denne Periodes Ministerier, der begyndte med de fire Ministerier med Grev A. W. Moltke som Premierminister, der sad fra 22. Marts til 27. Januar 1852, ret kortvarige (et af dem, Ministeriet Rottwitt sad saaledes kun fra 2. December 1859 til 24. Februar 1860). Ialt byder Perioden paa 13 Ministerier før Grundlovsændringen og syv følgende indtil Systemskiftet 1901.

I denne Periode er der af de adelige Slægter fremgaaet 6 Premierministre eller Konseilspræsidenter, som de kaldtes fra 12. Oktober 1855, nemlig: Lensgreve Adam Vilhelm Moltke til Bregentved, Peter Georg Bang, f. 1797, d. 1861 som Justitiarius i Højesteret. Lensgreve Christian Emil Krag-Juel-Vind-Frijs, f. 1817, d. 1896, til Frijsenborg, Lensgreve L. H. C. H. Holstein til Holsteinborg, f. 1815, d. 1892, Lensbaron K. T. T. O. Reedtz-Thott til Gaunø, f. 1839, d. 1923. og Stamhusbesidder Hannibal Sehested til Broholm, f. 1842, d. 1924. Tilsammen har disse Mænd ledet Regeringen i 20 Aar. Den Estrupske Periode paa 20 Aar kan vi ikke i denne Forbindelse tage os til Indtægt, men ligesom Estrups Moder tilhørte den adelige Slægt Scavenius og hans Hustru Slægten Holsten, var han som Stor-Godsejer og iøvrigt efter hele sin Livsanskuelse saa nøje knyttet til de adelige Slægter, at kun den Omstændighed, at Optagelse i Adelsstand ikke benyttedes i hans Tid, foranledigede, at han selv ikke søgte, hvad der under ældre Statstilstande vilde have været en Selvfølge. Jacob

Brønnum Scavenius Estrup er, selv om han var af borgerlig Slægt, en af Danmarks aller betydeligste og mest typiske »*Aristokrater*«.

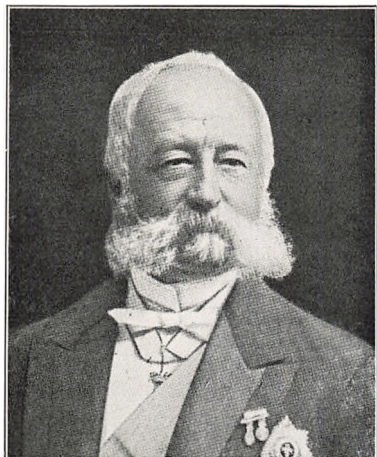
Blandt de øvrige Ministre indtager en særlig Plads Lensbaron *O. D. Rosenørn Lehn* til Guldborglund, f. 1821, d. 1892, der udnævntes til Udenrigsminister den 28. Maj 1870 i Grev *Holsteins* Ministerium, gik over i Fønnesbechs og senere i Estrups Ministerium og forblev der som Udenrigsminister til sin Død, 21. Maj 1892, altsaa virkede som Leder af den danske Udenrigspolitik i to og tyve Aar, med en kort Afbrydelse af fire Maaneder.

Udenrigsministerposten blev i Martsministeriet besat med Lensgreve *Frederik Marcus Knuth* til Knuthenborg, f. 1813, d. 1856, og Rækken af danske Udenrigsministre har efter Grundloven været denne: i 1848—50 Lensgreve *A. V. Moltke*, 1850—51 Kammerherre *H. C. Reedtz*, 1851—54 C. A. Bluhme, derefter i korte skiftende Perioder Lensgreve *W. H. D. Scheel-Plessen*, *L. N. Scheele*, *O. V. Michelsen*, fra 1858—53, C. Hall efterfulgt af *D. G. Monrad* og *C. J. Quaade*, samt *Bluhme* igen i en kort Periode, ligesom Baron *Blixen-Finecke* fungerede ganske kort i det Rottwitske Ministerium. Herefter har Rækken fra 1865—1901 været Lensgreve *Frijs Frijsenborg*, Lensbaron *Rosenørn Lehn*, Lensgreve *Moltke*, Lensbaron *Reedtz Thott* og Stamhusbesidder *Hannibal Sehested* i 36 Aar udelukkende Adelige med Undtagelse af *N. F. Ravn*, der fungerede i det Hørringske Ministerium fra Maj 1897 til April 1900. Det er Lensbaron *Rosenørn* Traditionen tillægger den Bemærkning til Kongen: »Naar Deres Majestæts Adel gaar ud af Døren der, vil Deres Majestæt komme til at gaa ud af den anden«.

Rækken af Udenrigsministre bestaar saaledes i denne Periode paa over halvtreds Aar saa godt som udelukkende af Medlemmer af danske adelige Majoratsslægter, idet kun 6 ikke har tilhørt saadan Slægt, og disse har tilsammen kun fungeret i ti Aar af de 52.

Dog skyldes det Retfærdigheden at betone, at samtlige disse Udenrigsministre fra 1858 i den højtbegavede Direktør, Geheimeraad *P. Vedel* af *Anders Sørensen Vedels* Slægt har haft en Støtte, hvis Betydning aldrig kan sættes for højt.

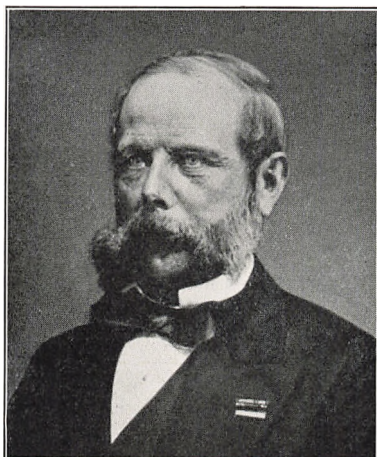
Listen over de Ministre, der har tilhørt den danske Adel, er som antydnet meget lang. Det drejer sig her udelukkende om Mænd, hvis politiske Virksomhed enten for de ældstes Vedkommende tilhører Fædrelandshistorien og er velkendte af alle, eller for de senere om Mænd, hvis Biografier — om de ikke er Læserne velbekendte, uden at de behøver at tage deres Tilflugt til Litteraturen — er let tilgængelige for alle, og det er i og for sig nok at nævne deres Navne, hvor deres Virksomheder paa andre Omraader har været knyttede til vort hjemlige Samfund, vil der være Anledning til at komme nærmere ind paa deres Virksomhed. Listen over samtlige Ministre og

Lensgreve
Ludvig Henrik Carl Herman Holstein
til Holsteinborg
Konseilspræsident, R.E.* p. p.
f. 1815, d. 1892

Lensgreve *Frederik* Marcus Knuth
til Knuthenborg
Minister, S.K.*, D.M.
f. 1813, d. 1856

Lensbaron *Otto* Ditlev Rosenørn-Lehn
til Guldborgland og Lehn
Minister, S.K.*, D.M.
f. 1821, d. 1892

Waldemar Tully Oxholm
til Taarnborg
General, Overhofmarskal, R.E.* p. p.
f. 1805, d. 1876

Rigsdagsmænd af adelige Slægter vil findes som Tillæg til nærværende Afhandling. Der er kun her Grund til at fremhæve de ældste ud over de før berørte. Om *Peter Georg Bang* kan det anføres, at han i 1848 fik Sæde i Moltkes 2. Ministerium som Indenrigsminister, men desuden har fungeret som Kirkeminister i Moltkes 4. Ministerium, Indenrigsminister i Bluhmes 1. Ministerium og Minister for Slesvig i sit eget Ministerium. Hans Virksomhed under Grundlovens Behandling er foran omtalt. Greve *W. C. E. Sponneck*, f. 1815, d. 1888, der under Begivenhederne i 1848 o. s. fr. spillede en førende Rolle; Højesteretsassessor *A. F. Krieger*, f. 1817, d. 1893, Finansminister i Ministeriet Hall 1857, Justitsminister i *Holstein Holsteinborgs* Ministerium 1870, vil senere blive omtalt.

Antallet af Medlemmer af de danske adelige Slægter, der har deltaget i aktiv Politik som Medlemmer af Rigsdagen og Rigsraadet er meget stort. 54 har været valgt til Folketinget, 46 til Landstinget og 37 til Rigsraadet i Perioden 1855—64. Ogsaa en udtømmende Liste over disse er anført i Tillæget.

Her er kun Plads til at omtale de mest kendte, og dem der har spillet en førende Rolle i Rigsdagsarbejdet og Partibevægelserne.

Det var vel næppe at vente, at Adelen i Danmark, der var saa faatallig, skulde fremvise en Række fremtrædende Politikere. I England var den parlamentariske Historie Aarhundreder gammel, og i det nittende Aarhundrede skød den sine stolteste Blomster. Hos os var det hele nyt, og paa Baggrund af den lige almindelige Valgret var der ikke meget for en Godsejeradel at udrette. Embedsmændene stod endnu udenfor Partipolitik, de traadte nærmest ind i den »paa Befaling«. Og alligevel viser denne Periode os adskillige dygtige Politikere af den her omhandlede Kreds. Vi har nævnt en Række Ministre, og det er naturligt, at, naar Ministerierne idelig skifter, som de gjorde i den første femogtyveaarige Periode, vil de dygtigste Politikere, om de tilhører de Partier, der er ved Magten, altid blive benyttede i de skiftende Kabinetter.

Enkelte Adelige stod de Nationalliberale nær og blev Ministre. I de gammelkonservative Ministerier *Bangs*, *Bluhmes* og *Ørstedes* optoges adskillige af Godsejerkredsen og Embedsadelen, men i Oppositionen fandtes saa godt som ingen af disse Kredse udover den faste Godsejerkreds, der kom til Magten med Ministeriet *Frijs* og holdt sig omtrent til Aarhundredskiftet. To betydelige Oppositionelle sad der dog, *Jacob Frederik Scavenius*, f. 1838, d. 1915, og Greve *Holstein Ledreborg*, f. 1839, d. 1912.

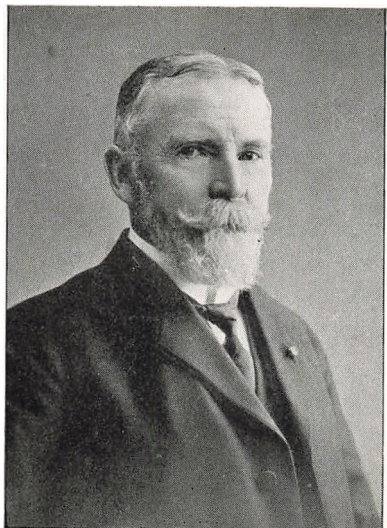
Scavenius valgtes til Rigsdagens Folketing i Storeheddinge i 1866. Han støttedes af Bondevennerne, men var allerede da knyttet til Estrup, i Tiden til 1870 regnedes han for Venstremænd, men særlig af nationale Grunde og sin Iver for Forsvarssagen gik han helt over

i Højre og blev næst Chefen Ministeriet Estrups betydeligste Medlem. Han traadte ud af Kabinettet i 1891, fordi han ikke vilde Forlig paa Forsvarets Bekostning, og under de svage Højreministerier var han nærmest Frondør, men underligt nok endte han, hvis Evner som Politiker var fremragende, med at anerkende og støtte den I. C. Christensenske Regering. Der er faa danske Politikere, der har haft saa meget tilfælles med den engelske Aristokrat-Politiker som den smidige og elegante Herre til Gjorslev.

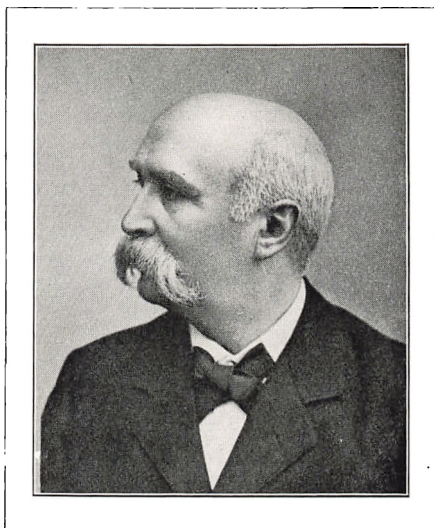
Det skulde da være hans Modstander Grev *Louis Holstein Ledreborg*. Grev *Holstein* var en højt begavet Mand, præget af den katolske Tro, til hvilken han i moden Alder var gaaet over, skabt i Pligt og Lydighed. De Nationalliberale hadede han med samme Had, som *Scavenius*, hvem han i meget stod nær i Begyndelsen af sin politiske Bane, da han i 1872 valgtes i Lejrekredsen. Skønt han aldrig sluttede sig til Kravet om Folketingsparlamentarismen, blev han i en Række Aar en af Venstres Førere, ypperlig Taler og Taktiker, som han var. Da Kampen med Estrup ebbede ud i 1890, trak han sig tilbage. Han havde været stemt for et Forlig, der brast, og først i 1909 vendte han tilbage til Politiken i et kort Ministerium efter I. C. Christensens Uheld med Alberti. Han døde paa *Ledreborg* 1912, ingen dansk Adelsmand har i den her omhandlede Periode staaet saa skarpt overfor sine Standsfællers Kreds som han, bidsk og barsk, som han var, men en rolig Vurdering af hans Eftermæle vil tilføje, at han blandt dem alle var den højest begavede, mest særprægede Skikkelse af et Format, som er sjældent i vort Fædreland.

Det konservative Partis faste Støtte i det nittende Aarhundrede var fremragende Jurister som Ørsted, Bang, Nellemann og Goos i andet Plan Matzen og Steffensen. De adelige Godsejere traadte ikke selv ledende frem, efter at *Frijs* og *Holstein Holsteinborg* havde ført dem til Magten. Men Mænd som Grev *Mogens Frijs*, f. 1849, d. 1923, Grev *Christian Moltke Lystrup*, f. 1833, d. 1918, Grev *Christian Ahlefeldt Laurvig*, f. 1844, d. 1917, Baron *Tage Reedtz Thott*, Stamhusbesidder *D. E. Lüttichau*, f. 1832, d. 1915, Grev *Ludvig Reventlow*, f. 1848, d. 1916, Grev *Christoffer Knuth*, Lilliendal, f. 1855, Kammerherre *P. C. J. Bruun Neergaard* til Svenstrup, f. 1806, d. 1893, Grev *F. C. R. Scheel*, Rygaard, f. 1833, d. 1912, Kammerherre *S. Skeel*, Birkelse, f. 1836, d. 1897, Grev *Frederik Danneskjold Samsøe* til Ulrikdal, f. 1837, d. 1895, og Baron *C. F. O. Zytphen Adler* til Dragsholm, f. 1810, d. 1878, har hver for sig ydet et dygtigt politisk Arbejde bestemt af deres Stilling som Godsejere og Aristokrater.

Grev *Holstein Ledreborg* var den eneste Frondør iblandt dem. Den lange Liste over Rigsdagsmedlemmer indeholder for 1901 kun faa af dansk adelige, der tilhørte Venstre eller Socialdemokratiet.

**Christopher Krabbe
til Hald
Kammerherre, Minister, R.*, D.M.
f. 1833, d. 1913**

**Jacob Frederik Scavenius
til Gjorslev
Kammerherre, Minister, D.M., S.K.*, F.M.
f. 1838, d. 1915**

**Lensgreve Johan *Ludvig* Carl Christian Tido Holstein
til Ledreborg
Konseilspræsident
f. 1839, d. 1912**

En særlig Stilling indtog *Christoffer Krabbe*, f. 1833, d. 1913, Jurist og Underrettsdommer, men fra 1881 tillige Ejer af den gamle Herregaard Hald ved Viborg. Han tilhører den ældste Tid i den her omhandlede Periode, var født i 1833 og som ung Mand en skarp og vittig Modstander af de Nationalliberale og den da forgudede Hall. Han førtes ved sin Beundring for Grundtvig og sine nationale Synspunkter over til Bondevennerne, var med til Stiftelsen af det forenede Venstre og under Kampen med Estrup Folketingets Formand i en Række Aar, en sikker, stejl Natur med udpræget Retfærdighedssans — der tillægges ham de aristokratiske Ord, da Talen var om Parti: »Jeg er Christoffer Krabbe.« Hans politiske Liv var fuldt af Sammenstød og skarpe Episoder, han døde 1913 efter i sine sidste Aar at have været Forsvarsminister i det første radikale Ministerium Zahle, en Tribut til det gamle Venstre! Ved sin Slægt og Oprindelse tilhørte han Godsejerstanden, men hans Livsvirksomhed var Juristens og den aktive Politikers.

De to sidstnævnte er vel med Undtagelse af Baron *Iver Holger Rosenkrantz*, f. 1813, d. 1873, der i 1868—69 var valgt til Folketinget i Skanderborg og Præsten C. H. Thurah, de eneste af danske adelige Slægter, der i Tiden før 1900 har sluttet sig til Venstres Politik.

Bemærkelsesværdigt er det, at kun faa af den Del af Adelen, der ikke tilhørte Godsejeradelen, var aktive indenfor dansk Politik i den her omhandlede Periode. Vi træffer blandt Officererne i de skiftende Ministerier, Marineminister *St. A. Bille*, f. 1797, d. 1883, bekendt fra Fregatten Galatheas Jordomsejling (Bluhmes og Ørsteds Ministerier). General *M. Lüttichau*, f. 1795, d. 1870, Krigsminister i *Bangs* Ministerium. Orlogskaptain *O. H. Lütken*, f. 1813, d. 1883, i Bluhmes II Ministerium, men efter 1866 kun General *W. F. L. Kauffmann*, f. 1821, d. 1892, i Estrups Ministerium 1881. Af tjenestegørende Officerer, der spillede en politisk Rolle, kan nævnes i Folketinget General *M. S. F. Hedemann*, f. 1836, d. 1903, der spillede en betydelig Rolle, og General *C. D. Hegermann Lindencrone*, f. 1807, d. 1893. I Landstinget finder vi General *W. T. Oxholm*, f. 1805, d. 1876, der i Grundlovsperioden havde betydelig Indflydelse som Kongens Tillidsmand og havde Sæde i den grundlovgivende Forsamling, men ingen efter hans Udtræden i 1853 til General *Hedemann* i 1893 blev kongevalgt.

Det ansaas ikke for rigtigt som Militær at beskæftige sig med Partipolitik efter de Traditioner, der herskede i det gamle Officerskorps fra vore Kriges Tid, man tav, lystrede Ordre og præsenterede Gevær for Hs. Majestæt.

Ikke heller blandt de civile Embedsmænd, Amtmænd og højere administrative Embedsmænd finder vi, udover enkelte, der traadte ind i Ministerierne efter Kongens Ønske, mange i aktiv Politik. Af

Slægten *Bardenfleth*, der stod Kongehuset meget nær, kan nævnes Minister *C. E. Bardenfleth*, f. 1807, d. 1857, udtraadt 1852, og Stiftamtmand *V. Bardenfleth*, f. 1850, der blev Minister kort før Aarhundredskiftet. Amtmand *C. St. A. Bille*, den kendte nationalliberale Redaktør og senere Diplomat og Amtmand hørte til de mest fremtrædende af den Kreds, der her omtales, han ansaas for Danmarks bedste Taler, paa Højde med Ploug og Orla Lehmann, men nogen Rolle som Parlamentariker har han ikke spillet. Dagbladet var hans politiske Arena. Borgmester *J. C. v. Jessen* fra Horsens, der var Indenrigsminister i *Rottwitts* 3 Maaneders Ministerium, var en Tid et virksomt Medlem af Rigsdagen. Om *A. F. Krieger* er allerede talt, Geheimeraad *E. E. Rosenørn*, f. 1810, d. 1894, var Kirkeminister i *Frijs's* Ministerium, ligesaa Stiftamtmand *M. H. Rosenørn*, f. 1814, d. 1902, var Indenrigsminister i *Moltkes* »Novemberministerium«. *S. J. Schulin* sad i Folketinget ved 1860, ligesom Amtmand *L. Brockenhuus Schack*, f. 1825, d. 1906, Svendborg, i fem Aar til 1895 repræsenterede Svendborg Kredsen og Herredsfoged *G. F. Tillisch*, f. 1807, d. 1872, var Landstingsmand fra 1851—54. Endelig var den tidligere nævnte Geheimeraad *F. F. Tillisch*, f. 1801, d. 1889, Medlem af *Moltkes* Kabinetter til 1851 og Folketingsmand til 1861.

Pastor *F. R. C. Bülow*, f. 1821, Søn af Generalløjtnant *F. R. Bülow*, d. 1858, spillede, som Folketingsmand fra Svendborg i 1866, en vis Rolle under Grundlovsændringen og endelig kan nævnes som »venstre Repræsentant« for en gammel Adelsslægt fra Enevældens Barndom Cand. theol. »Fotograf« *C. H. Thurah*, f. 1830, d. 1898, der fra 1864—69 repræsenterede Præstø, skønt hjemmehørende i Hovedstaden. Han deltog ivrigt i Behandlingen af Leunings Straffelov og Finanslovbehandlingen og hørte iøvrigt til dem udenfor Lederne, der hyppigst begærede Ordet. Hans Navn er kendt fra Striden om Søren Kierkegaards: »en Forførelers Dagbog«, og senere er han bekendt som Angriber af Biskop Martensen, han stemte mod den gennemsete Grundlov, blev siden Forstander for Hindsholm og døde som Præst i Hesselager i 1898.

— — —

Det er naturligvis svært at fremhæve, hvad den Godsejerpolitik, der i en Menneskealder var ledende i Danmark, *positivt* har udrettet. For Historien markeres den særligt ved Kampen mod Folketingsparlamentarismen, der gjorde det svært for den at skabe Love og alle Tidens betydende Lovgivningsarbejder ligger derfor mellem 1849 og 1874. Fra den anden Side er det skarpt nok fremhævet og tildels indgaaet i Bevidstheden hos Lægmand, at den negativt har modvirket Frihedens Sag og Aanden fra 48. En nøgtern Betragt-

ning vil dog muligvis give Plads for en Antydning af, at den materielle og kulturelle Fremgang, som vort Fædreland viser i den sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede omend ikke er fremstaaet af denne Politik, saa dog i ingen Henseende hæmmet af den.

Vi kom tidsnok med i Reformarbejdet, og selv om det vilde være uretfærdigt at give den lige og almindelige Valgret Skylden for visse følelige Ulemper, der nu tynger vort Fædreland, er det dog heller ikke uforsvarligt at pege paa den Periode, vi her beskæftiger os med, i hvilken en stor Kreds af danske Aristokrater samvittighedsfuldt deltog i det politiske Arbejde som Forfatningen havde anvist dem, og Landet trivedes i Velstand.

I denne Periode kan de Repræsentanter for de adelige Slægter, der ejede de store Godser, som ikke støt og stadig deltog i det politiske Liv paa Rigsdagen og i det kommunale Liv, i Amtraad og Sogneraad, meget hurtig tælles. Den Uvillie, der kom til Orde mod dem i Venstres radikale og Socialdemokraternes Blade og i Hovedstadsintelligensens Kredse, skyldes ikke, som det saa ofte er udtalt, deres Uvirksomhed, men afgjort deres Virksomhed til Støtte for en Politik, der i det nittende Aarhundredes sidste Halvdel maaske var ligesaa berettiget og betinget af Tiderne som Enevælden, da den blev knæsat i Danmark, og de Nationalliberales Forfatningskamp havde været. Ud fra disse Synspunkter skal denne deres Virksomhed af Historien bedømmes — og bliver det sikkert ogsaa, naar de er døde, der kendte Hørup og Berg, disse to iøvrigt ufortalt. Vi gaar herefter over til at nævne en Række Politikere af de adelige Slægter lige op til vore Dage. Grev *Christian J. F. Ahlefeldt Laurvigen* til Grevskabet Langeland, f. 1844, d. 1917, var en fremragende Landmand. Han valgtes i 1883 til Landstinget og sad der til 1910. Han hørte til Godsejerkredsens mest betydende Politikere. Grev *Carl William Ahlefeldt Laurvigen*, Broder til den førnævnte, f. 1860, d. 1923, var fra 1889—1903 Diplomat. Han sluttede sig paa sine senere Aar til Venstre og blev Udenrigsminister i Neergaards Ministerium 1908, hvilken Post han beklædte i flere Ministerier til 1913.

Carl Emil Bardenfleth, f. 1807, d. 1857, var som ung knyttet til Frederik den Syvende, blev senere juridisk Embedsmand og i 1848 Minister, i 1851 Justitsminister og Minister for Slesvig, men allerede i 1853 udtraadte han. Han stod Kongen nær, og hans Sønner traadte i nær Forbindelse med Kong Christian den Niende og hans Hof. *Vilhelm Bardenfleth*, f. 1850, blev Jurist og traadte i 1894 som Indenrigsminister ind i *Reedtz Thotts* Ministerium. Han virkede en Aarrække som Amtmand i Vejle.

Carl Sten Andersen Bille, f. 1828, d. 1898, blev Jurist, men gik i 1851 som Redaktør af Dagbladet over i Journalistik. Han tilhørte de Nationalliberale og spillede en meget fremragende Rolle som

Pressemand. I 1872 kom han ind i Folketinget, hvor han sad til 1894, derefter sendtes han til Amerikas Fristater som Gesandt og endte sit Liv som Amtmand i Holbæk. Han regnedes, næst Ploug, for Landets mest fremragende Journalist.

Christian Bille, f. 1799, d. 1853, var Diplomat og virkede i Stockholm i »Skandinavismens« Periode. I 1852 var han Gesandt i London og deltog i Arbejdet om den sørgelig bekendte Londonertraktat af 1852, der brast i 1864. Han var Konservativ og stod Ørsted-Bluhme nær. Hans Søn, *Torben Bille*, havde den utaknemmelige Opgave i sin Egenskab af dansk Gesandt i London, at deltage i Londoner Konferencen 1864.

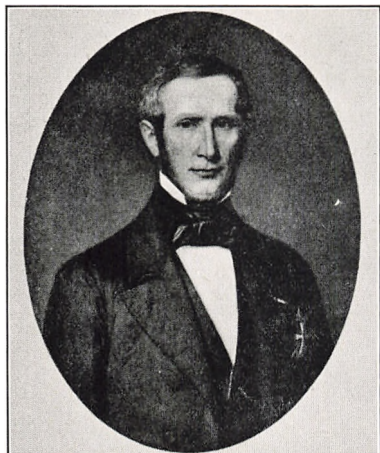
Steen Andersen Bille, den før omtalte berømte Jordomsejler, Chef for Fregatten Galathea i 1845—47, blev Marineminister i 1852 og virkede i Ørsted og Bluhmes Ministerier. Han indførte Panserskibene i dansk Marine. Hans sidste Hverv i Statstjenesten var hans Sendelse til Kina i 1864. Fra 1868 var han Privatmand. I Rigsdagen havde han Sæde fra 1852—53, valgt i København.

Baron *Carl Blixen Finnecke*, f. 1822, d. 1873, var Søn af en svensk Godsejer. Han deltog i Trearskrigen som Fører for en Eskadron Herregaardsskytter. I 1851 traadte han ind i Folketinget og i 1854 ægtede han Dronning Louises Søster, Prinsesse Augusta af Hessen. Han var »Skandinav«, som Politiker nationalliberal Venstremand og blev Minister i det Rottwitzske Ministerium, men kom aldrig til at spille en fremtrædende Rolle i dansk Politik, uagtet hans Navn ofte i Ministerkriser var paa Tale, særlig da han i 1862—64 atter var Medlem af Folketinget. Han døde i Baden-Baden. Som ung havde han været Kammerat og Ven med Bismarck og søgte i 1863, dog uden Resultat, at benytte dette Venskab i sit Fædrelands Tjeneste.

Ludvig Christian Brinck Seidelin, f. 1787, d. 1865, blev Jurist og Embedsmand i Finansministeriet. Han var Medlem af den grundlovgivende Forsamling. Som landøkonomisk Forfatter var han i sin Tid kendt. Hans Søn *J. C. Brinck Seidelin* til Østergaard, f. 1824, d. 1908, sad i en Aarrække fra 1866—75 i Landstinget.

Hans Rasmussen Carlsen, f. 1810, d. 1887, hører til forrige Aarhundredes mest bekendte Politikere. Han deltog i Grundlovens Behandling og sad, efter fra 1841 at have været Stænderdeputeret, i 1855 i Rigsraadet og fra 1859 i Landstinget. Han var Grundtvigs Svoger og stod denne nær som national Venstremand. I sine senere Aar blev han Konservativ og sad som Kongevalgt i Landstinget til sin Død. Partimand var han aldrig, og han kom derfor aldrig i Forgrunden, men den Rolle, han spillede, var ubestridelig betydelig. Han var gift med en Søster til Grev *Chr. Emil Frijs-Frijsenborg*.

Hans Chr. J. Cederfeld de Simonsen til Erholm, f. 1817, d. 1906,

Carl Emil Bardenfleth
Geheimekonferensraad, Minister
S.K.*
f. 1807. d. 1857

Frederik Ferdinand Tillisch
Geheimekonferensraad, Minister
R.E.* p. p.
f. 1801, d. 1889

Johan Christian v. Jessen
Kammerherre, Borgmester og Byfoged
K.², D.M.
f. 1817, d. 1884

Otto Hans Lütken
Kommandør, Minister
C.*, D.M.
f. 1813, d. 1883

blev Amtmand i Svendborg og sad i Landstinget fra 1878—86. Han tilhørte Højre og virkede desuden i det fynske Landvæsen som en virksom Deltager i dets Udvikling.

C. P. H. M. W. Baron Dirckinck Holmfeldt, f. 1799, d. 1880, var Søn af en hollandsk Marinekaptajn. Han virkede som politisk Forfatter og stillede sig gentagne Gange til Valg til Rigsdagen. I 1861 blev han, da man tillagde ham tysk Sympathi, upopulær og udvandrede til Tyskland. I Aarene fra 1827 til 1855 spillede han en fremragende Rolle som politisk Forfatter. Hans Broder *U. J. C. D. Dirckinck Holmfeldt*, f. 1801, d. 1877, var Søofficer, blev senere Diplomat og vil blive omtalt senere.

Johan Hegermann-Lindencrone, f. 1838, d. 1918, blev Diplomat og virkede som Gesandt i Paris, Washington og Rom. I 1896 sendtes han til Berlin. Han ansaas for den dygtigste Diplomat i dansk Tjeneste i de mange Aar, hvori han virkede, til han i 1912 trak sig tilbage. Hans Hustru, *Anna Lillie Moulton*, født *Greenough*, stod ved hans Side som ledende i det diplomatiske Selskabsliv overalt, hvor han virkede; hun har udgivet *Erindringer* fra sit Liv, der indeholder meget af Interesse.

Den før omtalte *Johan Christian von Jessen*, f. 1817, d. 1884, blev juridisk Embedsmand og traadte som Borgmester i Horsens i 1864 ind i Folketinget, sad senere i Landstinget til 1884 og var Indenrigsminister i Rotwitts Ministerium; han stod Venstre nær men endte som Højremand, var en udmærket Taler, men spillede ingen betydelig politisk Rolle.

Foruden førnævnte Medlemmer af Slægten *Holstein* var *Carl Chr. F. A. v. Holstein* til Dyrehavegaard, f. 1816, d. 1881, Medlem af Folketinget fra 1864—66, han hørte til dem, der stemte for den gennemsete Grundlov. Han var gift med Komtesse *Charlotte Frederikke Knuth*, der døde 1883. Linien uddøde i 1907 med hans Søn, *Carl Johan E. N. V. Holstein*.

Jens Laasby Rottbøl Koejoed, f. 1832, d. 1913, fungerede i en lang Aarrække som Statsraadssekretær under den bevægede politiske Kamp.

Den før omtalte *Andreas Frederik Krieger*, f. 1817, d. 1893, hører til de betydeligste Skikkelser i vort offentlige Liv i den Periode, vi behandler. Han studerede Jura og blev i 1847 Professor ved Universitetet. En ualmindelig Dygtighed, en udstrakt Læsning og en fænomenal Hukommelse udmærkede ham. Selvsikker var han, men tillige smidig og bestemt til at spille en fremtrædende Rolle. I det politiske Liv traadte han ind i 1848 paa den grundlovgivende Forsamling, hvor han ledede Forhandlingerne med sin overlegne Dygtighed. Han var Nationalliberal og forblev en af Partiets første Mænd. I 1849 valgtes han ind i Folketinget, 1856 blev han Inden-

rigsminister under Andræ. I Rigsdagen sad han til 1896. Hans Livs største Skuffelse var Londonerkonferencen, hvor han kæmpede for Danmarks Sag, men desværre næppe med den Forsigtighed, der havde været at ønske. Han gled over til Højre efter i 1865—66 at have været en af de bærende ved den gennemsete Grundlovs Tilbliven, senere kom han i Modstrid med Estrup. Han hører til de Personer i en Historie, hvorom den grupperes i deres Virketid, og er med Hall at nævne blandt de første i sin Tid. Ogsaa i Kunst og Videnskab har han spillet en Rolle, hans smukke Forhold til Johanne Louise Heiberg er en Episode i vort Fædrelands intellektuelle Livs Historie.

Hans Brodersøn, *Antonius M. N. Krieger*, f. 1858, blev som ham Jurist, virkede i Centraladministrationen og blev 1910 Kabinetssekretær hos Hs. Majestæt Kongen. Navnlig i filantropiske Virksomheder har han et kendt og skattet Navn.

Christian Ditlev Lüttichau til Tjele, f. 1832, d. 1915, var kendt som en fremragende Leder af Hedeselskabet og som jysk Landmand. Han traadte ind i Folketinget i 1879, blev 1894 Finansminister i *Reedtz Thotts* Ministerium, men traadte ud af Politik i 1898, hvorefter han som Formand i Hedeselskabet viede dette sit Arbejde til sin Død. Hans Søn *Helmuth Lüttichau*, f. 1868, fulgte i sin Faders Fodspor, 1909 valgtes han til Folketinget, han faldt 1910 og døde allerede i 1921, savnet af alle, der i ham saa en af de bedste Mænd i Godsejerkredsen. Fra 1919—21 var han Præsident i Dansk Adelsforbund.

Mathias Lüttichau, f. 1795, d. 1870, var Artilleriofficer og deltog i Krigen 1848—51, han blev Medlem af Rigsraadet i 1854 og Krigsminister i *Bangs* Ministerium samme Aar. Han er kendt som den eneste Officer, der i 1864 stemte mod Dannevirkes Rømning, og han kommanderede en kort Tid Hæren efter de Mezas Hjemkaldelse. 1865 gik han af. Han ejede Egebjerggaard.

Greve *Adam Vilhelm Moltke*, f. 1785, d. 1864, har vi tidligere haft Lejlighed til at omtale som Premierminister i Grundlovsministerierne. Han opgav sin politiske Virksomhed i 1852 med de Ord til Kong Frederik den Syvende: »Skulde De igen have Brug for mig, saa er jeg en Moltke«. Han sad i Landstinget til 1860 og i Rigsraadet til 1861 og var i 1855 en af de Godsejere, der begyndte Samarbejdet mellem de store og de smaa Bønder ved Forhandlinger med I. A. Hansen om Fæstesagen. Grevskabet Bregentved besad han fra 1818 til sin Død.

Hans Søn, Grev *Frederik Georg Julius Moltke*, f. 1825, d. 1875, hvis Moder var en Komtesse *Knuth*, begyndte sin Statstjeneste som Diplomat i London 1850. Han traadte i 1855 ind i Rigsraadets Folketing valgt i Køge, var oprindeligt Nationalliberal, men gik over til

Højre og var et virksomt Medlem af Godsejerforeningen. Han blev Udenrigsminister i Estrups Ministerium, men døde kort efter d. 1. November 1875. Bregentved besad han fra 1864 til sin Død.

Hans Søn, Grev *Frederik Chr. Moltke*, f. 1854, er mest bekendt som Landmand og Godsejer, men ogsaa han fik Sæde i Rigsdagen, hvor han virkede i Landstinget fra 1894 til 1910 uden at træde frem blandt Tingets Talere og Ordførende.

Grev *Carl Moltke*, f. 1798, d. 1866, var Jurist og i 1846 Præsident i det slesvig-holstenske Kancelli. I 1851 blev han Minister uden Portefølje, i 1854 Minister for Slesvig. Han tilhørte de Højkonserverative, der samledes om A. S. Ørsted, og da de Nationalliberale efter 1864 havde udspillet deres Rolle, henvendte Kong Christian den Niende sig til ham, der hørte til Kongens fortrolige Raadgivere. Han blev Minister i det andet Bluhme'ske Ministerium, men udtraadte i 1865 og døde kort efter.

Den før nævnte Grev *Chr. C. H. Moltke* til Lystrup, en Broder til Lensgreve *Frederik G. J. Moltke*, traadte ind i Politik 1875 som Landstingsmand. Han havde deltaget i Krigen 1864 som Rytterofficer. I 1887 blev han kongevalgt Landstingsmand og sad i Tinget til 1917, da han udtraadte. I de 42 Aar »talte« han kun een Gang, men han spillede en betydelig Rolle i sine Standsfællers Politik. Som Landmand spillede han en fremtrædende Rolle.

Grev *Gebhard Léon Moltke Huitfeldt*, f. 1829, d. 1896, traadte i Udenrigstjenesten i 1849 og var fra 1860 Danmarks Gesandt i Paris til sin Død. I de bevægede Aar 1864 og 1870 spillede han en fremtrædende diplomatisk-politisk Rolle og gjorde sit Fædreland god Tjeneste. Han ejede Glorup paa Fyn.

Grev *Carl P. O. Moltke*, f. 1869, oprindelig Søofficer, blev Diplomat og var Minister i Berlin. Han indtraadte i Staunings Ministerium som Udenrigsminister.

Slægten *Neergaard* er en sjællandsk Landmandsslægt, der, navnlig i Midt- og Sydsjælland, har samlet sig store Besiddelser. I Politik har adskillige af dens Medlemmer deltaget, uden dog at indtræde i Ministeriet eller være førende paa Tinge.

Af denne Slægt er Godsejer *E. Neergaard* til Dovergaard, f. 1822, d. 1874, der sad i Folketinget fra 1858—66 og tilhørte det saakaldte bevægelige Venstre under Forfatningsforhandlingerne i 1865.

Carl Neergaard til Gunderslevholm, f. 1800, d. 1850, var Medlem af Stænderforsamlingerne og den grundlovgivende Forsamling, samt af Landstinget fra 1849—50.

Peter Christian Joachim Brun de Neergaard til Svenstrup, f. 1806, d. 1893, var Slægtens betydeligste Medlem. Han sad i Stænderforsamlingen, 1875 blev han kongevalgt Landstingsmand og beklædte en Række offentlige Hverv.

Wenzel Neergaard til Faarevejle, f. 1864, d. 1919, var Medlem af Folketinget fra 1906 til sin Død. Han var gift med en Datter af Estrup.

Carl L. V. Nutzhorn, f. 1828, d. 1899, var Jurist. Han blev i 1863 Indenrigsminister i Monrads Ministerium og senere i 1868 Justitsminister i Grev *Frijs'*. 1869—70 sad han i Folketinget og var i sin sidste Levetid Amtmand i Vejle til 1898. Han hørte oprindeligt til de Nationalliberale, men var i sin sidste politiske Periode moderat Højremand.

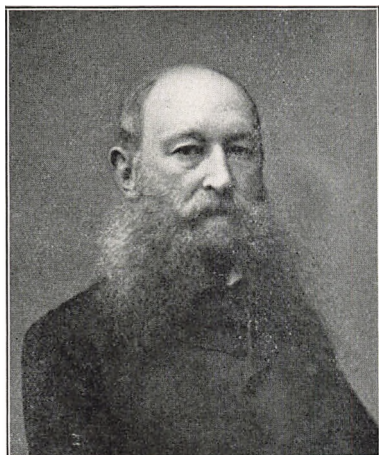
Fritz Oldenburg, f. 1828, d. 1890, var oprindeligt Forstmand, men blev senere politisk Forfatter og en skarp Modstander af Estrup. Ved sin Død var han endog dømt til Fængsel for Fornærmelse mod Domstolene. Han spillede en betydelig Rolle i Provisorietidens Kamp, men blev aldrig aktiv Politiker paa Rigsdagen.

Valdemar Tully Oxholm til Taarnborg, f. 1805, d. 1876, var uagtet han aldrig traadte frem paa Rigsdagen eller blev Minister, en meget betydelig Mand i Landets Politik, fra 1848 til sin Død. Han stod Kong Christian den Niende meget nær, var hans Hofmarskal og politiske Raadgiver. De Nationalliberale havde et alvorligt Horn i Siden paa ham, men i konservative Kredse nød han, med sit personlige vindende Væsen og udprægede Retsindighed, stor Anseelse.

Lensgreve *Frederik C. O. Raben-Levetzau* til Aalholm, f. 1850, traadte sent ind i dansk Politik, da han i 1905 blev Udenrigsminister i I. C. Christensen's Ministerium. I Tinget fik han aldrig Sæde. Han er nøje knyttet til Ordenskapitlet som Ordensskatmester.

Holger Chr. Reedtz til Palsgaard, f. 1800, d. 1857, var oprindeligt Historiker, senere Diplomat, og i 1850 blev han Udenrigsminister. Hans Enke, født Komtesse *Krag Juel Vind Frijs*, blev gift med Biskop Grundtvig.

K. T. Tage Otto Lensbaron *Reedtz-Thott* til Gaunø, f. 1839, d. 1923, traadte ret sent ind i aktiv Politik. Han valgtes til Landstinget i 1886, efter i en Række Aar, uden Held, at have stillet sig til Folketingsvalg, blev Udenrigsminister i Estrups Ministerium 1892, efter en meget virksom Deltagelse i Rigsdagsarbejdet, og efter Forliget i 1894 blev han Konseilspræsident. To Aar efter gik han af. Han sluttede sig til de Frikonservative i 1902, men faldt ved Valget 1910. Som Godsejer og i over 25 Aar Forstander for Herlufsholm har han indlagt sig megen Fortjeneste. Hans Udvikling foregik langsomt, men ved sin Død stod han af alle anerkendt som den smukkeste og mest sympatiske Repræsentant for den danske Adel. Paa sit Dødsleje modtog han Elefantordenen, som mange mente, han længe før havde gjort sig fortjent til. Hans Søn, *Otto* Lensbaron *Reedtz-Thott* optog hans Livsgerning, han var født 1872, gjorde Tjeneste i Diplomati, men gik saa over til Landvæsenet, i

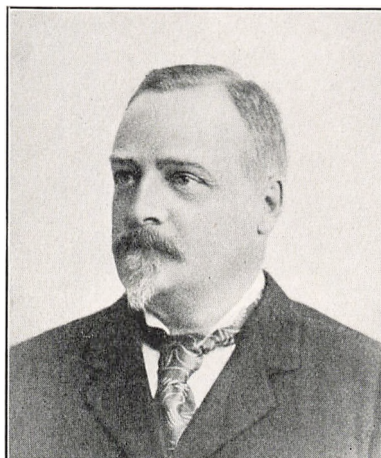
Lensbaron
Kjeld Thor *Tage* Otto Reedtz-Thott
til Gaunø
Konseilspræsident, R.E.*, Gb. E.T. p. p.
f. 1839, d. 1923

Lensgreve
Mogens Christian Krag-Juel-Vind-Frijs
til Frijsenborg
SK.*, D.M., Gb. E.T.
f. 1849, d. 1923

Lensgreve *Christian* Johan Frederik
Ahlefeldt-Laurvig til Langeland
S.K.*, D.M.
f. 1844, d. 1917

Knud Sehested
til Addithus
Kammerherre, Minister, R.*, D.M.
f. 1850, d. 1909

1920 blev han valgt til Folketinget og kom snart til at indtage den mest fremskudte Stilling i det konservative Parti. Han døde efter en kort Sygdom 1927, savnet af alle, der havde knyttet de største Forhaabninger til ham.

Ludvig A. E. Greve Reventlow til Rudbjerggaard, f. 1848, d. 1916, der andetsteds bliver omtalt, blev i 1895 indvalgt i Folketinget, hvor han sad til 1913. Han var moderat Højremand og udførte et stort Arbejde i Tinget.

Gottlob Emil Baron Rosenkrantz til Sofiendal, f. 1803, d. 1884, var Jurist, og 1841 blev han konstitueret Stiftamtmand i Aarhus, senere Amtmand i Thisted og til 1878 Stiftamtmand i Viborg. Han var Medlem af Stænderforsamlingen i Viborg og af Rigsraadets Landsting 1864—66, hvor han var virksom for den gennemsete Grundlov. Hans historiske Interesser var udprægede, og han var en af de mest anerkendte Repræsentanter for gammel dansk Adel. Hans Broder, *Iver Holger Rosenkrantz*, f. 1813, d. 1873, er før omtalt. Han var en i vide Kredse bekendt Mand, der har efterladt sig Erindringer og et enkelt skønliterært Værk. *I. C. Baron Rosenkrantz* til Balskov, f. 1808, d. 1887, var 1853—55 Medlem af Landstinget, hvor han særlig tog Ordet i Landbrugsspørgsmaal.

Ernst Emil Rosenørn, f. 1810, d. 1894, var oprindelig Jurist, blev saa Landmand og sluttede sig til de Nationalliberale. I 1855 traadte han ind i Folketinget og sad paa Rigsdagen til 1894. Han blev i 1862 Kultusminister i *Frijs'* Ministerium og var Minister til 1870. Senere blev han Overpræsident i København og Kansler for Vallo og Vemmetofte.

Mathias H. Rosenørn, f. 1814, d. 1902, var ligeledes Jurist, han blev Stiftamtmand paa Island og 1849 Indenrigsminister i *Moltkes* Ministerium til 1851. Han var Nationalliberal, senere Højremand. Fra 1849 sad han en lang Aarrække i Rigsdag og Rigsraad og var en Tid Kabinetsekretær. Fra 1854—85 Amtmand i Randers. Han var en anerkendt Historiker. Om *Baron O. D. Rosenørn Lehn* er foran talt.

Chr. P. Theodor Rosenørn-Teilmann til Nørholm, f. 1817, d. 1879, var ligeledes Jurist, han blev 1849 konstitueret Amtmand paa Bornholm, senere Borgmester i Fredericia og ansaas desuden for en overordentlig dygtig Godsejer. Fra 1859 var han Medlem af Landstinget og en af de dygtigste Forkæmpere for den reviderede Grundlov 1866. I 1865 blev han Kultusminister i *Frijs'* Ministerium men udtraadte 1868. Dog beholdt han sit Sæde i Landstinget til 1879 og var Ordfører i alle Landbrugsspørgsmaal.

Om *Jacob Scavenius* er forhen talt og *Otto Scavenius* til Basnæs, f. 1849, d. 1913, vil senere blive omtalt, han sad i Folketinget fra 1890—98. *Erik J. C. Scavenius*, f. 1877, af Klintholmslægten sluttede sig tidligt til det radikale Parti og blev i 1909 Udenrigsminister

i Zahles Ministerium I. I Zahles Ministerium II blev han atter Udenrigsminister og vandt almindelig Anerkendelse ved sin kloge Holdning under Verdenskrigen. Han hører til de adelige Slægters betydelige Mænd i vor Tid.

Anton Wilhelm Scheel, f. 1799, d. 1879, er mest bekendt som Retslærd. Han var født i Norge, blev 1836 Professor ved Københavns Universitet og sad som Justitiarius i Højesteret i 1861. Han deltog i Fredsforhandlingerne i Tyskland i 1850 og medunderskrev Freden, kom ind i Ständerforsamlingen, i Rigsdagen traadte han aldrig ind, men blev meget benyttet ved de betydelige politiske Overvejelser i Krisetiderne. Minister var han en kort Tid i *Moltke's* 3. og 4. Ministerium 1851 og i *Bluhmes* i 1852.

Ludvig Nicolay Scheele, f. 1796, d. 1874, var Holstener men kongetro Dansk. Han var en Aarrække Embedsmand i Holsten. I *Bangs* Ministerium 1854 var han Udenrigsminister fra 1855. Det var ham, der i 1854 fældede Ørsted, selv var han Konservativ. Efter 1864 levede han i Holsten som Privatmand.

Greve *Carl Th. A. Scheel Plessen*, f. 1811, d. 1892, var Holstener og spillede en betydelig Rolle i Hertugdømmernes Politik. Tillige var han dansk Majoratsbesidder. Politisk var han Helstatsmand og loyal mod den danske Konge, men i 1864 sluttede han sig til Preussen og blev Overpræsident i Slesvig Holsten. Han var Minister for Hertugdømmerne i 1848.

Greve *W. H. B. Scheel Plessen*, f. 1809, d. 1876, Udenrigsminister i *Bangs* Ministerium, var dansk Diplomat, i 1851 Gesandt i Stockholm. Han forblev i dansk Tjeneste og afgik først i 1872. Direktør P. Vedel fortæller om ham, at han i sine sidste Aar, hver Gang han passerede et Værelse, i hvilket Christian den Niendes Billede hang, gjorde Front og bukkede. Han var Elefantridder og hørte til Christian den Niendes nærmeste Venner.

Baron *Otto von Scheel Plessen*, f. 1816, d. 1897, en Broder til førnævnte, var ligesaa trofast dansk. Han gjorde fra 1846 udmærket Tjeneste som Gesandt i Petersborg, hvor han stod højt anskrevet hos Kejser Nicolaj. Men da Gortschakoff blev russisk Udenrigsminister, blev hans Indflydelse ringere, og det lykkedes ham ikke at skaffe Danmark russisk Støtte i 1864. Han nød i høj Grad Christian den Niendes Tillid, men de Nationalliberale saa skævt til ham. I 1866 traadte han ud af dansk Tjeneste og døde faa Aar efter i Baden-Baden.

Den gamle danske Slægt, *Skeel*, tæller i denne Periode flere danske Politikere, *Erik V. R. Skeel* til Dronninglund, f. 1818, d. 1884. Jurist, siden Landmand og i 1859 indvalgt i Landstinget, hvor han med en kort Afbrydelse i 1866 sad til sin Død. Han forenede sig med Grev *Frijs* og Estrup i 1865, blev i 1874 Indenrigsminister i Estrups

Ministerium. Han maatte i rigeligt Maal døje det Had, der vendte sig mod Provisorieministeriet, men anerkendtes som en dygtig Politiker og Minister. Han gik af paa Grund af Sygdom kort før sin Død.

Sofus Skeel til Birkelse, f. 1836, d. 1897, sad i Landstinget fra 1885—97. Han var en anset Landmand og en dygtig Rigsdagsmand, afholdt i vide Kredse.

Vilhelm S. Skeel, f. 1810, d. 1887, var Assessor i Overretten og Kammerherre, han sad i Landstinget i 8. Kreds, Kbhvn., i 1852—53.

Frederik Ferdinand Tillisch, f. 1801, d. 1889, var Jurist, blev 1826 Amtmand paa Færøerne, senere i Ringkøbing og Aalborg. I 1844 blev han Kabinetssekretær og i 1848 Medlem af Regeringskommissionen for Slesvig. I 1854 indtraadte han i Ministeriet Ørsted og gik fra Nationalliberalismen over til Højre. Han stemte mod Novemberforfatningen i 1863, blev Indenrigsminister under Bluhme i 1864, men afgik i 1865 og blev Direktør for det Classenske Fideikommiss. Fra 1851—63 havde han, med Afbrydelse, Sæde i Folketinget. Hans Broder *G. F. Tillisch*, f. 1807, d. 1872 som Herredsfoged, var fra 1851—54 Medlem af Landstinget.

Greve Chr. J. F. Trampe, f. 1842, d. 1918, Søofficer, var fra 1876—79 Medlem af Folketinget. Han var saaret ved Helgoland og virkede i en Aarrække som Postmester i København.

Greve J. D. Trampe, f. 1807, d. 1868, var Stiftamtmand paa Island og sad i 1864—68 i Folketinget.

Jørgen Wichfeldt til Engestofte, f. 1800, d. 1888, var i 1864 udnævnt som Landstingsmand og sad i Landstinget til 1876. Han var en lærd Historiker, en Kender af danske Oldtidsminder.

Georg Frederik Otto Baron Zytphen Adler, f. 1810, d. 1878, til Dragsholm, var oprindelig Officer. Han adledes 1838, da han overtog Adlersborg og kastede sig over Landvæsenet, indenfor hvilket han indtog en fremragende Stilling. Hans Anskuelse var liberale, og i 1865 traadte han ind i Folketinget, hvor han arbejdede paa at forene Venstre og Højre. I 1866 valgtes han til Landstinget, hvor han sad til sin Død. Han var æret og anset som en af Godsejerstandens fornemste Repræsentanter og spillede en betydelig politisk Rolle.

Ved Systemskiftet gik den politiske Magt over i Folketingsflertallets Hænder. Dets Formaal var Folketingsparlamentarismen og Tilbagevenden til Junigrundloven af 1849 ved Ophævelsen af den privilegerede Valgret til Landstinget. Arbejdet gik ud paa at borttrydde alle Levninger fra en Tid, da en Overklasse, hvad enten den nu bestod af Ejendomsbesiddere eller af Embedsmænd, havde den overvejende Del i Styrelsen. Det var i første Række Bønderne, Gaardmændene og deres Støtter blandt Provinsredaktører og Læ-

rere, der havde sejret, og det første Tiaar prægedes af deres Overvægt, men selve Systemskiftet skete ikke uden Medvirkning fra en Del adelige Politikere.

De otte Medlemmer af Landstinget, der i 1900 traadte ud af Højre som Følge af Uoverensstemmelse med Konseilspræsident *H. Sehested*, konstituerede sig i December 1901 i et nyt Parti »*de Fri-konservative*«, blandt hvilke var Baron *Reedtz-Thott*, Grev *Chr. Ahlefeldt-Laurvig*, Grev *M. Frijs-Frijsenborg* og Godsejer *L. A. Steensen-Leth* til Hvolgaard, f. 1842, d. 1929. De havde allerede stor Andel i Forliget i 1894, der gik forud for Systemskiftet, og som i første Omgang havde Estrups Afgang til Følge. Da Folketingsvalget i 1895 efter en ny Valgkredsordning bragte Forligets Modstandere, Venstrereformpartiet, til Flertal i Folketinget, var det klart, at der ikke ved Forliget var banet Vej for det Lovgivningsarbejde, der havde været hæmmet under den 20aarige Kamp med Estrup. Man forsøgte, og det endda ved Landbrugsminister *Knud Sehesteds* Tale, at samle Landhusholdningsselskabet, Fællesforeningen og Agrarforeningen, der var fremstaaet i 1893, om et Lovgivningsarbejde for Landbruget. Det vakte en Storm i Højre, uagtet Konseilspræsidenten var i tydelig Modstrid med sin Landbrugsminister. Men i Landstinget viste der sig en Tendens til Forhandling med Venstre samtidig med, at *Reedtz-Thott* stadig tabte Terræn hos det gamle Højre. Vel blev enkelte demokratiske Landbrugslove gennemførte, men i 1896 skete ved Finanslovsbehandlingen det i Danmarks politiske Historie ikke før set, at Landstinget i 1897 fældede et Ministerium, der var udgaaet af det og kaldtes et Højreministerium. Under Ministeriet Hørring vedblev Spændingen, og Reformpartiet viste stadig Kløerne, *Frijs* havde undslaaet sig for at danne Ministerium. Ved Valget i 1898 kom Højre ind med kun 21 Mand. I Landstinget udvidedes Bruddet mellem de otte og Højre stadigt. Grev *Ahlefeldt* udtalte sig skarpt mod »det unge Højre« og hævdede, at Forliget havde givet Stødet til Højres Opløsning. Ministeriet Hørrings Tid var kort. Dets Medlemmer var alle Embedsmænd — en kort Tid var *V. Bardenfleth* Indenrigsminister, han udtraadte 1899 — og *Ahlefeldt* udtalte, at under den nuværende Partideling var det ikke muligt at skabe et parlamentarisk Flertal, ikke en Gang i et enkelt Ting. I April 1900 gik Hørring af og *Hannibal Sehested* dannede saa et Ministerium i hvilket Baron *C. F. A. Juul Ryssensteen*, f. 1838, d. 1907, fik Sæde som Minister for offentlige Arbejder. Han prøvede paa at faa de otte med og rettede gennem Grev *Chr. Moltke*, Lystrup, Forespørgsel til *Frijs*. Svaret blev afslaaende, idet man dog erklærede, at man ikke vilde gøre systematisk Opposition.

Rigsdagsarbejdet stod i Skattelovens Tegn, og det kom til et voldsomt Opgør mellem *Frijs* og Højre, hvor man spottende mindede

ham om hans Faders Ord paa Phønixmødet i 1865 og citerede galt, idet de i Stedet for »Fædreland« satte »Konge«, hvad *Frijs* af Pietets-hensyn rettede.

Den 24. Juli 1901 gav *Sehested* op og Systemskiftet kom. Da Rigsdagen om Efteraaret samledes, stiftedes det Frikonservative Parti, hvis Opgave det var at værne den konservative Sag under Arbejdet mod Demokratiets Ministerium og Folketingsflertal uden at lamme Lovgivningsarbejdet. Den Spaltning, der forelaa i Venstre, bød visse Udsigter til at sligt kunde gøres, men det gik helt anderledes, end nogen havde kunnet ane.

For alle uindviede og for de indviede ogsaa stod Venstreministeriet som beskaaren en Levetid mindst ligesaa lang som det Estrupske Ministerium. At Deuntzer gik i 1905, betød ikke noget, han hørte ikke hjemme i et renlivet Venstre-Landbo-Ministerium. Man skulde have en fin Mand, der kunde tale fransk, som Udenrigsminister, og ham fik man, da Manden for det hele, *I. C. Christensen*, i 1905 blev Konseilspræsident, i Grev *Fr. Raben-Levetzau*, der ikke var aktiv Politiker, men gennem Familieforbindelser vel orienteret mod Syd. Grev *Raben* maatte døje mange Stikpiller, men saa kom Albertiskandalen i 1908, der gjorde en brat Ende paa Venstregaaerdmændenes Sejrs-gang. Ministeriet faldt, man havde vel allerede i Juli skilt sig af med Alberti, hvis Stilling var truet, men nu da hans Brøde afsløredes, maatte Ministeriet gaa. De moderate under *Neergaard* kom til Magten, men uden sikker Støtte i Folketinget. I 1909 forsøgte man med Grev *L. Holstein-Ledreborg*, i hvis Ministerium Grev *W. Ahlefeldt-Laurvig*, der i *Neergaards* Ministerium som aktiv Diplomat havde overtaget Udenrigsministeriet, blev bibeholdt. Ministeriet sad til Rigsdagen kom ind, saa gav Grev *Holstein* op, og de radikale kom til Magten med *C. Th. Zahle*, i hvis Ministerium *Chrfr. Krabbe* blev Krigsminister.

Samtidig var Socialdemokratiet gaaet mægtigt frem, det talte nu 24 Stemmer i Folketinget, altsaa mere end Højres 21 og det radikale Venstres 20. De Moderate talte 22 og Reformpartiet 27 Mandater.

Den Ledende i *Holsteins* Ministerium havde en Tid *I. C. Christensen* været som Forsvarsminister, men det Lovgivningsarbejde, der nu stod paa Dagsordenen, var Grundlovsændringen: den gamle Juni-Grundlov paany i Højsædet. I første Omgang lykkedes det ikke det radikale Venstre at faa sin Villie, og i 1910 kom de Moderate under *Cl. Berntsens* Ministerium igen til Magten. Det varede dog kun kort, 21. Juni 1913 besatte de Radikale alle Ministertabureterne og det blev dem og Socialdemokraterne, der nu raadede for Initiativet i Lovgivningsværket. Saa kom Verdenskrigen, det radikale Ministerium sad uanfægtet i syv Aar og med en kortvarig Afbrydelse har det yderste Demokrati regeret i Danmark i næsten tyve Aar og regerer endnu.

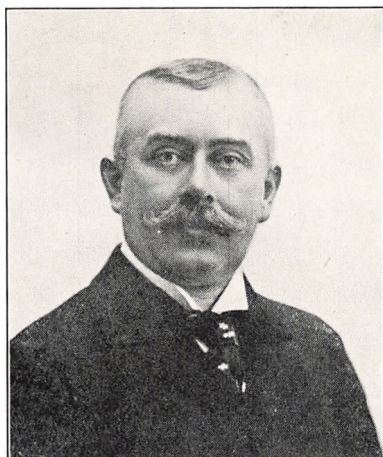
Det Frikonservative Parti kom ikke til at spille nogen Rolle, det smuldrede hen, dets Mænd forlod Rigsdagen, *Ahlefeldt* i 1910, *Steen- sen-Leth* allerede 1902, *Reedtz-Thott* i 1910, *Frijs* var endnu med til Afstemningen om Grundloven og valgtes i Maj 1915. Og i den Rigs- dag, der begyndte Arbejdet efter Grundloven af 5. Juni 1915 sad af de gamle Kongevalgte fra Systemskiftet kun een adelig, Grev *Chr. Moltke*, Lystrup, valgte blev tre, nemlig foruden *Frijs*, Grev *Chr. Knuth Lilliendal*, Hofjægermester *H. R. Juel*, Hverringe, f. 1859, d. 1923, altsaa ialt fire. I Folketinget var valgt Hofjægermester *Wen- zel Neergaard*, f. 1864, d. 1919, som eneste Mand af Adelen. Fra 1918—20 og 1925—27 sad *Erik Scavenius*, f. 1877, som tingvalgt Medlem af Landstinget.

Med den privilegerede Valgrets Udslettelse forsvandt Godsejerne og med dem de adelige Slægters Mænd af Folkerepræsentationen for aldrig mere at optræde. I 1924 fandtes i Landstinget ikke en adelig og i Folketinget kun tre, Baron *Otto Reedtz Thott* til Gaunø, f. 1872, d. 1927, *Niels Juel* til Meilgaard, f. 1861, og Grev *Bent Hol- stein-Holsteinborg*, f. 1881. Nu rider den sidste Herre alene, gan- ske vist et personligt kraftigt og interessant Ridt — men hvornaar rejser hans Vælgere en uoverspringelig Barrière?

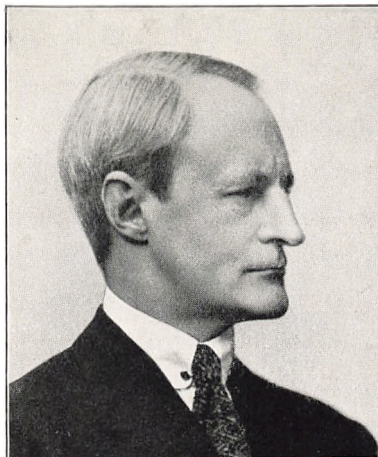
For den Betragtning, der ligger til Grund for de adelige Slæg- ters Opfattelse af Adels-Begrebet i moderne Forstand, betyder det i og for sig ikke meget, at dens Medlemmer ikke deltager i et Lov- givningsarbejde, der udelukkende hviler paa et Flertal, en saa lille Kreds har intet med Flertalsherredømme at skaffe, men en alvor- lig Ting har det været, at en gennem Aarene opsamlet Misstem- ning mod en Klasse, der ikke længer var politisk Faktor, har med- ført en delvis Ødelæggelse af deres Økonomi som private Borgere.

Den Indflydelse, de danske adelige Slægter ved Grundloven af 1849 og siden ved den gennemsete Grundlov af 1866 fik i det po- litiske Liv, har de maattet betale med deres Formuer og Ejen- domme. Var Adelen blevet ophævet i 1849 og Majoraterne over- gaaet til fri Ejendom, var det sket paa langt fordelagtigere Vilkaar, fordi Besidderne den Gang faktisk betød noget, og Ejendomsretten betød mere. Naar saa Demokratiet havde vundet frem, vilde de adelige Godsejere have været stillet lige med de andre store Ejen- domsbesiddere og op mod 2 Millioner Privatformue være sparet!

Det eneste gode er da, at de adelige Slægter i de to Menneske- aldre, der gik, fik Lov til at bidrage deres til det danske Land- brugs Fremgang og Landets Opbygning i det hele, og der er vel ikke et Menneske, der for Alvor vil hævde, at vor Rigsdag blev rin- gere intellektuelt eller menneskelig set, om vi i Stedet for flere ud- mærkede Mænd, der nu sidder paa Tinge, vilde sætte Mænd af de adelige Slægter, der endnu blomstrer. Deres Politik vilde maaske

Lensgreve *Frederik* Christopher Otto
Raben-Levetzau til Aalholm
Geheimekonferensraad, fh. Minister
S.K.* i Diam., D.M., Gb. E.T.
f. 1850

Lensgreve Bent Holstein
til Holsteinborg
f. 1881

Greve *Christopher* Adam Valdemar Knuth
til Lilliendal
Kammerherre, R.*, D.M.
f. 1855

og det endda kun »maaske« blive en anden, men Mændene selv vilde være lige saa agtværdige og fortræffelige.

Historiens Muse har en klog Kvindes forstaaende og megetsigende Smil om sine Læber. Der kan vel ikke nævnes den Statsmand eller Politiker, over hvem ikke hans Modstandere i Tiden og nedarvede Meningers Historieskrivere i et Spand af Eftertid udtaler en ubarmhjertig fældende Dom. Men Tiden fortsætter sit af Evigheden bestemte Kredsløb, og naar disse Domme holdes op for Eftertiden, tændes Musen Klios kloge Smil og lyser for os.

Engang hed det om de fleste af de Politikere, vi her har nævnt, »stokkonservative«, »skadelige« o. s. fr. Og nu, naar vi ædrueligt prøver deres Værd: Navne som Stemann, Moltke, Frijs, Holstein og Navne paa den Kreds, der stod fast om Estrup — Estrup, som nu selv vore mest renlivede Demokrater beundrer — har de da ikke en selvstændig Værdi, som Kriegers, Holstein Ledreborgs, Christoffer Krabbes har det? Dygtighedens almene Værdi.

Lad os derfor smile med Klio og yde dem, hvad de ærlig har fortjent, nu da vi har dem paa Historiens sunde Afstand i en meget ændret Tid.

Kapitel II.

LANDBRUG OG SKOVBRUG FRA 1848 TIL VORE DAGE.

Det er en fastslaaet Kendsgerning, at det danske Landbrugs enestaaende Udvikling, i første Række skyldes Stavnsbaandets Løsning i 1788. Det løste de Baand, der hæmmede den danske Mands Hovederhverv, gjorde Bonden fri og gav ham Lønnen for det trange, seje Arbejde, der var hans. Det kan ikke bestrides, at det danske Folk, som det var Aar 1900 skyldte sin høje Kultur, Bondens Frigørelse.

Men det er uberettiget deraf at slutte, at det var Bondens tidligere Herskab, navnlig den adelige Godsejerstand, der holdt Folket nede, og hvis Magt maatte brydes, for at Velsignelsen kunde komme. De danske Landbrugsforhold var historisk udviklede, og Bondens Frigørelse var et historisk Led i Udviklingen. I Virkeligheden tyngede de gamle Forhold fuldt saa meget økonomisk Godsejerne, det gik saa vidt, at Bøndergods forringede Ejendommene, og Byrderne hvilede utaaeligt paa Ejerne.

Reformperioden i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede var

en trang Tid for alle Landmænd. Det var Udskiftningen af Markjorderne, der var i Gang, Mergling og Rydning samt ringe Avl og ingen Afsætning. Det hele var et Hjemmemarked med Naturaløkonomi, der bedst illustreres ved, at da Lindencronernes Stamhus, Gjorslev, ophævedes, substitueredes der for de 2000 Tdr. Hartkorn en Kapital paa 100,000 Rdlr. Allerede ved 1850 var Gjorslev Millioner værd.

I Trediverne begyndte Tilstanden at bedres, Kornavlén udvide- des, bedre Sædskifte indføres fra Tyskland, man interesserer sig for Hoveriets og Fæstets Afskaffelse, og da Forfatningsændringen sker i 1849, begynder en Grotid i dansk Landbrug, som aldrig før var kendt.

Endnu i en Menneskealder er Herregaardene de førende, og det er dem, vi i første Række skylder det danske Landbrugs rivende Fremvækst til 1880. I 1849 blev en ny Landbokommission nedsat og et virksomt Lovgivningsarbejde begyndte, de første Jernbaner anlagdes i 1850 og Dampskibstonnagen udvidedes. En mægtig Rolle spillede det, at England i 1849 ophævede Tolden paa Korn og 1853 nedsatte Smørtolden, vort Landbrug gik over til Eksport, og i 1865 havde vi fast Dampskibsforbindelse med England. I 1871—75 var Hvedepriserne oppe paa over 20 Kr., Rugen 14,32, Byg 12,48 og Havre 8,24 efter Kapitalstakst pr. Td.

Men Landbruget var endnu 1848 Storbrug. Der fandtes 1829 Gaarde med over 12 Tdr. Hartkorn, næsten 60,000 Tdr. Hartkorn af det samlede Antal ca. 370,000, hvoraf atter over 20,000 var Fæstebøndergaarde. I Tiden 1850—1880, en fortsat Opgangsperiode, var Kornafgrøden Hovedindtægten. Arbejdslønnen var lav og Driften rentabel, men da Virkningen af Merglingen ophørte, og Rovdriften var fortsat til 1870, begyndte det at knibe med Driften af de store Gaarde, hvoraf de fleste dreves af Forpagtere.

Under disse Forhold indrømmer Forfatterne den danske Gods- ejerstand store Fortjenester, og det maa til en retfærdig Skiften af Sol og Vind mellem Godsejerne og Forpagterne, der gjorde det daglige Arbejde, erindres, at Godsejernes Indsats af Kapital og forstaaende Administration muliggjorde Overgangen til den nye Form for Landbrug, der afløste Afgrødedyrkningen, nemlig Kreaturholdets Udvikling, Mejeridriften og Svineavlén. Fra 1872 kommer saa Sukkerøedyrkningen til.

Her spiller Majoratsinstituttet en mægtig Rolle. De store Landbrugsejere overtager som Regel Besætningen, Grundforbedringerne og Landbygningernes Opførelse, og indtil Kreditforeningsinstitutionerne og Andelsvirksomhederne i Slutningen af Aarhundredet udvidedes og funderedes, er det i høj Grad de store Grevskaber, Baronier og Stamhuse, der, efterhaanden som Fæstevæsenet afskaffes,

med deres baandlagte Kapitaler støtter Bondelandbrugets Kredit og Kapitalerhvervelse, ganske særligt paa Øerne.

Alle er enige om, at her har Godsejerne i fuldt Maal gjort deres Pligt. Det danske Landbrug i forrige Aarhundrede naar sin Kulmination ved 1880, og i denne Periode har Herregaardene Têten. Fra nu af bliver det Bondelandbruget, der bliver Tyngdepunktet i vort Landvæsen, men for de store Eksperimenter, for Kvæggracernes Forbedring og Produkternes Kvalitet har Storlandbruget endnu i vore Dage en overvejende Betydning, og Velstandshøjden i 1880 har vi aldrig siden naaet.

Det er fremhævet af flere Forfattere, at samtidig med Landbrugets Fremskridt traadte et nyt Moment til »Risikomomentet«, der skabtes, da man fra det fattige Hjemmemarked gik over til en lukrativ Handel paa Udland. Det viste sig allerede i 1870'erne og er stadig blevet mere og mere truende, til det i vore Dage er blevet katastrofalt.

Ogsaa her betød Storlandbrugets Kapitaler et solidt Rygstød, og Majoratsvæsenet, der modvirkede Gældsstiftelse i Jorden, bidrog yderligere til at styrke Stordriften.

Det er store Kapitaler, de her behandlede Slægter har haft at forvalte i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, og de bevægede Aartier i dette har afgivet fyldestgørende Bevis for, at de har forvaltet dem godt.

Det er selvfølgelig ugørligt at komme nærmere ind paa de enkeltes Indsats, vor Opgave er her kun at henlede Opmærksomheden paa de Mænd, der har været fremme i Landbrugets Arbejde. Deres Tal er, som det vil ses af det følgende, ikke helt ringe i Forhold til den begrænsede Kreds, ja, det omfatter snart sagt næsten alle de store Godsejere.

Naar man saa tidt hører den Sætning fremsat, at Adelen ikke mere yder de fremragende Medborgere d. v. s. Mænd i fremtrædende Stillinger — som den i tidligere Tid kunde opvise, saa ligger det for allerstørste Delen i, at dens Mænd dengang paa Grund af deres økonomiske Stilling, deres nøje Tilknytning til den øverste Administrations Mænd o. lign. var saa at sige selvskrevne til disse Stillinger. At deres borgerlige Kolleger i hin Tid ofte overgik dem i Dygtighed og Intelligens betyder blot, at *Udvalget* her var langt større, og at der krævedes en personlig Dygtighed hos de ikke adelige, for at de kunde naa frem i saadanne Stillinger, der lettere aabnede sig for de adelige Slægter.

I vort Decennium, og i hvert Fald ogsaa i de nærmest foregaaende, gør disse Omstændigheder sig ikke gældende og deraf følger, at de adelige Slægters Medlemmer — uden at de behøver i mindste Maade at være ringere end deres Fædre var — ikke op-

naar saadanne Stillinger, ja, endogsaa af let forstaaelige Grunde holdes ude fra dem. Typisk er dette, for saa vidt angaar politiske og kommunale Stillinger, Rigsdag, Amtsraad og Sogneraad, men ogsaa i Foreninger, Selskaber og industrielle Aktieselskaber gør dette sig i høj Grad gældende. I det i 1916 oprettede Landbrugsraad har saaledes nu ikke én adelig Godsejer Sæde, saalidt som i de samvirkende danske Landbrugsforeningers Ledelse.

Naar vi nu i det følgende kommer til at omtale en ikke ubetydelig Række Medlemmer af adelige Slægter, der har spillet en Rolle i det danske Landbrugs Udvikling i dets mest iøjnefaldende Udviklingsperiode, i sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede, maa Læserne holde sig dette Synspunkt for Øje, og opnaar derved dels ikke at overvurdere de to forrige Generationer, dels — og navnlig dette — ikke at undervurdere den nuværende Generation, som slet ikke er ringere end de foregaaende.

Virkelig store og fremragende Mænd er selv i et Spand af Tid som et Aarhundrede, yderst faa. De største Personligheder fremgaar oftest af det største Udvalg: Fortidens Almue f. Eks. Brdr. Ørsted, H. C. Andersen, Rasmus Rask o. fl., det største Antal betydelige Mænd fremstaar af den dannede Middelstand, og der skal meget til, at mere end ganske enkelte betydelige Mænd fremgaar af en saa talmæssig lille og afsluttet Kreds som den, der betegnes af vore adelige Slægter. Modstykket hertil er saa paa den anden Side, at saa godt som ikke én af disse sidste som associal glider ned i Samfundets Brokkasse.

Betydelige Mænd indenfor det danske Landbrug var ikke faa af de store Godsejere. Mænd som Grev C. E. Frijs Frijsenborg, Grev Ludvig Holstein-Holsteinborg og Etatsraad C. de Neergaard, Kammerherre Rosenørn-Theilmann og Grev B. Wedell til Wedellsborg var i denne Forbindelse særlig betydelige, men saavel som praktiske Landmænd og Godsejere som i Egenskab af Ledere af Landbo Organisationer har en Række Mænd været saa virksomme, at de res Navne er indskrevne i det danske Landbrugs i forrige Aarhundrede meget ærefulde Historie.

Professor *Harald Viggo Stockfleth*, f. 1824, var oprindelig Dyr-læge og blev ved Landbohøjskolens Oprettelse i 1858 knyttet til denne som Lektor i Kirurgi og Bestyrer af den ambulatoriske Klinik. Han blev ved Universitetets Hundredaarsfest Æresdoktor og nød stor Anseelse som Forfatter. Han døde 1879. Hans Minde er hædret med et Mindesmærke paa Veterinærskolens Grund. De bekendte Landmænd tilhører ellers naturligt Godsejerklassen, og blandt dem er foruden de faa nævnte flere af vore Lensbesiddere og Stamhusbesiddere. Nævnes kan saaledes af det danske Landhusholdningsselskab (stiftet 29. Januar 1769 med *Johan Hartvig*

Ernst Bernstorff som Præsident), efter *Etatsraad C. de Neergaard*, der var den første aktive Landmand i Præsidiet, *Geheimeraad F. V. Treschow*, *Geheimeraad F. F. Tillisch*, *Grev C. C. S. Danneeskjold Samsøe*, *Grev L. Holstein-Holsteinborg*, *Grev C. F. Danneeskjold Samsøe*, *Kammerherre C. Castenskjold*, *Borreby*, *Grev F. Moltke*, *Bregentved*, *Grev B. Wedell* til *Wedellsborg*, *Kammerherre Knud Sehested* og *Kammerherre Niels Juel*, *Meilgaard*.

Blandt dets øvrige Bestyrelsesmedlemmer — foruden Præsidiet, der bestaar af 3 Præsidenter, udgøres den af 37 Medlemmer — kan her nævnes: *Kaptajn F. v. Buchwald*, *Annehjerggaard*, *Kammerherre J. Wichfeldt*, *Engestofte*, *Hofjægermester Thygeson* til *Damgaard*, *Konferentsraad L. C. Brinck Seidelin* i *Halvtredserne* og i *Perioden* efter 1860 *Grev C. I. F. Ahlefeldt Laurvig*, *Baron G. J. Wedell-Wedellsborg*, *Overdrevsgaard*, *Kammerherre Otto Scavenius*, *Basnæs*, *Hofjægermester Vind*, *Sanderumgaard*, *Kammerherre C. D. Lüttichau*, *Tjele*, *Proprietær B. Barner*, *Mørdrupgaard*, *Godsejer P. I. Neergaard*, *Førslev* og *Hofjægermester H. Sehested*, og i de sidste Aartier *Baron Otto Reedtz Thott*, *Baron H. C. O. Rosenkrantz*, *Kammerherre H. C. F. V. Cederfeld de Simonsen*, *Grev C. A. Danneeskjold Samsøe*, *Baron Gustav Lerche*, *Forstander H. A. R. Hauch* og *Grev A. P. Bernstorff*.

Det er uomtvisteligt, at det danske Landhusholdningsselskab lige til vore Dage har været den førende Forsamling i dansk Landbrugsliv, og under dens Ægide er vor fremragende Litteratur om disse Emner skabt, som førende Videnskabsmænd og ledende praktiske Landmænd har arbejdet Haand i Haand med dette ærværdige Selskab, der i sin første Tid talte Medlemmer som *Chr. Colbjørnsen* og *Anders Sandøe Ørsted*.

Tidligt i forrige Aarhundrede dannedes en Række Landboforeninger, der snart spredtes over alle Landets Egne og efter 1848 indgik som fast Led i Landvæsenets Foreningsliv. De sammensluttedes saa i samvirkende Landsforeninger, den ældste er den jyske af 1872, i hvilken *Kammerherre Sofus Skeel* til *Birkelse* blev Formand 1876—84, efter ham fulgte *Kammerherre C. D. Lüttichau* til *Tjele*. Efter ham har ingen Godsejer indtaget Stillingen. Næstformand var i mange Aar *Overretssagfører Høegh Guldberg* i *Aarhus*, hans Søn *Politimester O. Høegh Guldberg* er nu *Kasserer* i Foreningen. Af dens Bestyrelsesmedlemmer kan nævnes fra 1900: *Baron P. C. Rosenkrantz*, *Balskov* og *Baron J. Rosenkrantz*, *Sofiendal*.

De samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger er stiftede i 1896 med *Grev Ludvig Reventlow* som Formand. Senere er *Hofjægermester Ebbe Neergaard*, *Skelstofte*, blevet Foreningens Formand. Den benævnes ogsaa *Maribo Amts landøkonomiske Selskab*.

De samvirkende sjællandske Landboforeninger stiftedes i 1880

med Baron *G. J. Wedell Wedellsborg* til Overdrevsgaard som Formand. Han virkede til sin Død og efterfulgtes af Grev *Frederik Moltke*, Bregentved, der virker endnu. Af betydende Landmænd indenfor denne Kreds kan vi nævne: Baron *Gustav Lerche*, Birkenegaard.

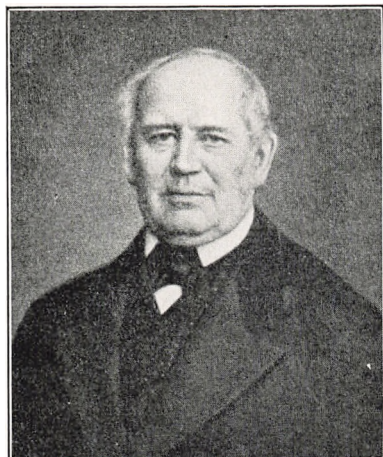
Den fynske Fællesforening, der sammensluttedes med det i 1810 stiftede Fyns Stifts patriotiske Selskab afholdt sit første Delegeretmøde i 1881. Dets Formand blev Kammerherre *S. Vind* til Sandrumgaard, der virkede til 1891, da han afløstes af Grev *Frederik Ahlefeldt-Laurvig* til Kjersgaard, som virkede til sin Død 1909. Af det fynske patriotiske Selskabs Mænd kan her yderligere nævnes: den senere Formand, Hofjægermester *H. C. F. V. Cederfeld de Simonsen*, Erholm.

Landbrugsministeriet udsondredes af Konseilspræsident, Baron *Reedtz Thott* i 1896 fra Indenrigsministeriet. Minister blev Kammerherre *Knud Sehested*, der var Departementschef for Landbrugsdepartementet, Greve *F. S. C. L. Danneskjold Samsø* blev Sekretær hos Ministeren, han var en lang Aarrække knyttet til Ministeriet. Det er betegnende for Udviklingen indenfor vort Landbrug, at *Sehested* blev den første og eneste Landbrugsminister af Gods-ejerstanden, over Gaardmænd med *Ole Hansen* som den første gik man over til Husmandsklassen, og ret naturligt er det ogsaa i Landbrugets Foreninger de smaa Landbrugs Mænd, der fører Forsædet og udgør Foreningens Bestyrelser.

En Forening, der særligt samlede de adelige Godsejere, er Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme. Den stiftedes i 1859, og dens første Formand var Lensgreve *L. Holstein Holsteinborg*. I en lang Aarrække var Kammerherre *Otto Scavenius* Formand, Grev *C. C. S. Danneskjold Samsø* og General *I. F. v. Hegermann Lindencrone* Bestyrelsesmedlemmer. Foreningens nuværende Formand er Grev *A. Moltke* til Lystrup. I det i 1901 stiftede Dansk Travelskab var Oberst, Baron *A. F. Wedell-Wedellsborg* en lang Aarrække Formand.

Ganske naturligt finder vi ogsaa i denne Periode adelige Godsejere knyttede til andre Foreninger af beslægtet Art som f. Eks. Haveselskaberne, der oprettedes ved Aarhundredskiftet. I Østifternes Haveselskab, stiftet 1888, var Baron *F. M. Rosenørn Lehn* Formand. I Fjerkræavlsselskabet, stiftet 1878, var Hofjægermester, Baron *A. Berner-Schilden-Holsten* til Holstenshus Formand, senere var Baron *P. C. Rosenkrantz-Charisius* Præsident, for Tiden beklædes Præsidiat af Grev *F. Ahlefeldt Laurvig* til Langeland.

Blandt alle de til Landbruget knyttede Selskaber indtager det danske Hedeselskab en ubestridt Hædersplads. Det var Grev *Adam Gottlob Moltke*, der under *Frederik den Femte* gjorde de første

Peter Christian *Joachim* Bruun Neergaard
til Svenstrup
Kammerherre, K², D.M.
f. 1806, d. 1893

Baron
Gustav *Alexander* Berner-Schilden-Holsten
Kammerherre, K¹, D.M.
f. 1823, d. 1889

Baron Gustav Lerche
fh. til Birkendegaard
Hofjægermester, R.*
f. 1859

Hans *Sophus* Villhelm Barner
til Eskildstrup
Kammerherre, R.*
f. 1839, d. 1921

Forsøg med Beplantning af den jyske Hede. Det blev kun ved Begyndelsen, og Grev *C. D. F. Reventlows* Forsøg i Slutningen af det 18. Aarhundrede lykkedes ikke heller. Man var fra 1864 begyndt med Klitplantningen, og den fremmedes under *T. de Thygesons* Ledelse, fuldt ud tilfredsstillende. Kammerherre *Thyge G. C. F. de Thygeson* var født 1806. Hans Fader ejede Mattrup og Bygholm og var tillige Stiftamtmand i Norge. Han blev født i Kristianssand, kom 1814 til Danmark og blev Student. Det berettes, at han er Model til Halvor Thygesen i Carl Baggers: »Min Broders Levned«. Han studerede Forst- og Jagtvæsen, købte Mattrup af sin Fader og ophjalp Gaarden. Han solgte den først i 1851 og erhvervede Damgaard, som han ejede til sin Død. I 1861 blev han Klitinspektør, og her udførte han sit Livsværk: de jyske Klitplantager. Han traadte ind i dansk Politik i 1868 og sad i Landstinget til sin Død 1905, Dagen før han fyldte 99 Aar.

Det var hans Gerning, der fortsattes af Hedeplantningens Førstemand *Enrico Mylius Dalgas*. Oprindeligt Officer blev han, hvis Moder tilhørte den adelige Slægt *Stibolt*, militær Ingeniør ved Vejanlæg i Jylland og her fattede han den Plan at genoptage Hedyrkingen. I 1866, efter vor ulykkelige Krig, stiftedes Hedeselskabet under det berømte klangfulde Motto: »Hvad udad tabtes, indadtil skal vindes«. En af Medstifterne var Kammerherre *C. D. Lüttichau* til Tjele, der i 1904 blev Hedeselskabets Formand. Ved *Lüttichaus* Død 1915, blev Formandspladsen besat med hans Søn, Hofjægermester *H. H. Lüttichau*, der døde 1921. I Hedeselskabet har i den forløbne Tid adskillige Medlemmer af danske adelige Slægter haft Sæde, saaledes Kammerherre *Niels Juul* til Meilgaard, nu Formand for Repræsentantskabet, Amtmand *V. Bardenfleth*, Forstander *H. A. Hauch* og Hofjægermester *G. Lichtenberg*, Hessel. Selskabets nuværende Formand er Kammerherre *Niels Juul* til Meilgaard.

Ogsaa udenfor Ledelsen af de store Fællessammenslutninger finder vi fremragende Landmænd af de Slægter vi beskæftiger os med. Grev *E. C. D. Reventlow*, født 1788 var en Tid Jurist, hans Fader var Geheimstatsministeren til Christianssæde og han begyndte sin Virken som Landmand, da hans Helbred forbød den juridiske Tjeneste, paa en Bondegaard under Christianssæde. Han hørte til de første paa Lolland, der indførte Kvægopdræt. I 1820 forpagtede han Aalstrup og var efter Excellencen Hardenbergs Død Administrator af Grevskabet Hardenberg, senere af Knuthenborg, efter Grev *F. M. Knuths* Død. En Tid lang ejede han Gods i Sverige, han døde 1867, hans Slægt blomstrer nu i Sverige. Af samme Slægt var den før nævnte Grev *Ludvig Reventlow*, født 1848 til Rudbjerggaard, Brodersøn af fornævnte, der en Aarrække var Medlem af

Folketinget, Formand for Maribo Amts økonomiske Selskab og ledende i Lolland-Falsters Landbrugskreds, han døde 1916.

Blandt de fynske Landmænd bør nævnes Baron *Alexander Berner-Schilden-Holsten*, født 1823, oprindelig Officer, men fra 1853 Ejer af Ulriksholm og senere Besidder af Stamhusene Holstenshus, Langesø, Nakkebølle og Clausholm. Han blev Formand i Randers Amts Husholdningsselskab og nød stor Anseelse for sin Indsats for Opdræt af Faar og jysk Hornkvæg, ligesom han i alle Henseender var Foregangsmand i Landbruget, ikke mindst hvor det gjaldt at løse sociale og filantropiske Opgaver, han døde 1889.

Kammerherre *C. P. Th. Rosenørn-Teilmann*, der tidligere er nævnt som Politiker, ejede Stamhuset Nørholm, født 1817, var en fremragende Landmand, der navnlig gjorde sig bekendt ved Drænings- og Engafvandingsarbejde i vort Landbrugs første Fremstødsperiode og som hørte til de første, der beplantede Hede. Han døde 1868. Hofjægermester *H. Lüttichau*, Viskum, født 1834, var i sin Ungdom Officer og deltog i Krigen 1864. Han var særlig knyttet til Viborg Amts landøkonomiske Forening og fra 1883 Direktør i den jyske Kreditforening for Landejendomsbesiddere. Han døde 1889. Godsejer *Chr. B. Hoppe* til Pallesbjerg, født 1844, nævnes ogsaa blandt vore førende Landmænd. Han var knyttet til det jyske Haveselskab. Formand i Ulvborg Herreders Landboforening og Repræsentant i Hedeselskabet. Han døde 1914.

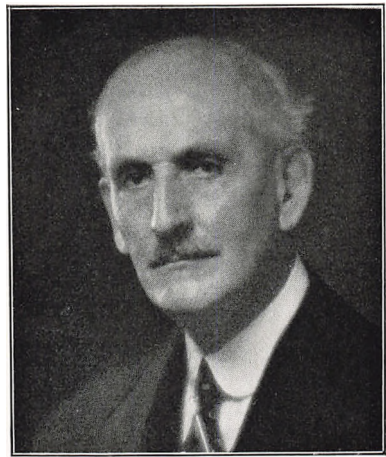
H. S. V. Barner til Eskildstrup, født 1839, død 1921, var fra 1870 knyttet til Sorø Amts landøkonomiske Selskab, blev 1897 Næstformand i de samvirkende sjællandske Landboforeninger og var Agrarforeningens første Præsident i 1893—95. Fra 1903—06 var han Medlem af Folketingets Højre.

H. C. O. Baron Rosenkrantz til Rosenholm, født 1870, blev i 1879 Ejer af den gamle Gaard som, opført i 1559, uafbrudt har været i Slægtens Eje, studerede Jura og gjorde en kort Tid Tjeneste i Diplomati. I 1888 overtog han Rosenholm, og traadte senere ind i en Række Tillidshverv knyttede til Landbruget. Derigennem førtes han ind i Nationalbankens Direktion, hvor han nu har Sæde.

Af Slægten Wedell har vi nævnt Grev *Bendt Wedell* til Wedellsborg som en højt anset Landmand, han arvede Wedellsborg efter sin Fader, Grev *Julius V. G. F. Wedell*, der kun besad Grevskabet i et Aar. Han døde 1883 og var fulgt efter sin Broder, Grev *Carl W. A. Wedell*, født 1806, der i 1828 havde tiltraadt Grevskabet og virkede der som en meget anset Godsejer, hvis Fodspor Grev *Bendt Wedell* fulgte, saaledes, at han, da Majorats afløsningen kom i 1919, var Besidder af Landets rigeste Grevskab, og hans Søn, Grev *Julius Wedell*, født 1881, endog var i Stand til i en Tid, da det kneb for

Lensbaron Otto Reedtz-Thott
til Gaunø
Kammerherre, R.*
f. 1872, d. 1927

Lensbaron *Hans* Carl Oluf Rosenkrantz
til Rosenholm
Kammerherre, Nationalbankdirektør
K.², D.M.
f. 1870

Christian Ditlev Lüttichau
til Tjele
Kammerherre, Minister, SK.*, D.M.
f. 1832, d. 1915

Erik Vilhelm Robert Skeel
til Dronninglund
Gehejmekonferensraad, Minister
S.K.*, D.M.
f. 1818, d. 1884

de tidligere Lensbesiddere, at restaurere og indrette Hannibal Sehesteds gamle Gaard i kunstnerisk gennemført og pragtfuld Stil.

Iøvrigt vil de øvrige Majoratsejendomme og deres Besiddere i den her behandlede Periode blive omtalt i det følgende. Paa den ene eller den anden Maade griber deres Ejere ind i, hvad vi har foresat os at skildre, og hver paa sit Sted vil det glide ind i Beretningen.

— — —

Da Spørgsmaalet om Majoraternes Ophævelse kom op, blev det fra Forstvidenskabens Side hævdet, at de store Godsbesiddere var et Værn for de danske Skove. Ret naturligt har Skovbruget været nøje knyttet til Godserne. Af Danmarks Skovareal ca. 590,000 Tdr. Land falder 170,600 Tdr. Land paa Smaaskove under 1000 Tdr. Land. Statsskovene udgør ca. 160,000 Tdr. Land og Majoraterne udgjorde ca. 100,000 Tdr. Land, fordelt paa 76 Skovdistrikter. Desuden falder ca. 50,000 Tdr. Land Skove over 1000 Tdr. Land væsentlig paa store Godser i adelige Slægters Eje, ligesom 51 Distrikter med 35,000 Tdr. Land mellem 500 og 1000 Tdr. Land ogsaa væsentlig tilhører saadanne. Det er derfor ikke underligt, at Medlemmer af adelige Slægter har været stærkt interesserede i og virksomme for dansk Skovbrug.

Dansk Skovforening stiftedes 1888 med Grev *C. F. Danneskjold* til Samsøe som Formand. Ved hans Død 1914 blev Baron *I. Wedell-Neergaard* til Svenstrup Formand, han virkede til 1923, da han paa Grund af Sygdom trak sig tilbage. Hans Efterfølger blev Grev *William Ahlefeldt-Laurvigen* til Eriksholm, som afgik ved Døden samme Aar og den efter ham valgte Formand, Grev *C. C. Holstein-Holsteinborg*, døde allerede 1924. Han efterfulgtes af den mangeaarige Formand for den Lolland-Falster'ske Afdeling, Skovrider *G. Wilhjelm*.

En Række adelige Godsejere har været knyttede til Skovforeningen, saaledes Grev *F. Ahlefeldt-Laurvig-Lehn*, f. 1853, d. 1909, Hvidkilde, Hofjægermester *H. Cederfeld de Simonsen*, Erholm, Baron *Lerche*, Daugaard, Lensbaron *A. Berner-Schilden-Holsten*, f. 1855, d. 1927, Holstenshus, Grev *A. Brockenhuus-Schack*, Direktør for Statskovbruget *H. I. Buchwald*, Hofjægermester *Chr. v. Folsach*, Gjesinggaard, Hofjægermester *C. Sehestedt-Juul*, Ravnholt, og Hofjægermester *O. Vind*, Sanderumgaard.

Paa talrige store danske Godser er man gaaet i Spidsen med Skovregulering og rationel Skovdrift, og en Række af vore dygtige Forstmænd har virket paa Godserne, hvor Skovdriften altid havde Besidderens levende Interesse, og hvor intet har været sparet for at gøre Driften og Skovene værdifuld. I Spidsen er Frijsenborg, de Reventlowske Ejendomme paa Lolland og Fyn, Svenstrup og Bre-

gentved gaaet, men overalt er Eksemplet for Stats-Skovdriften fulgt, ja enkelte Steder er man endog naaet frem for den. En Oversigt for 1911 viser, at ikke mindre end 31 Forstkandidater af 286 Skovridere, Assistenten og Skovfogeder har været ansatte paa Majoratsgodserne og 170 paa de store private Godser, en Etat, der med ca. 100 overgaar Statsskovenes.

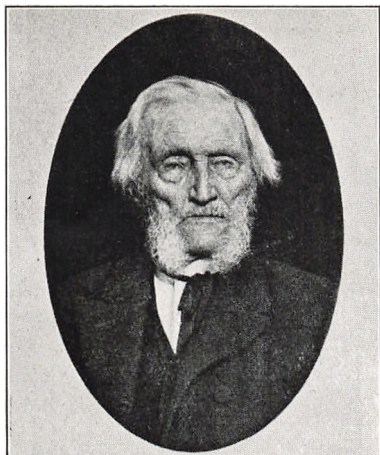
Hvad Jagtvæsenet angaar har Majoraterne og de store Godser altid været dets sikre Værn. Her er Vildtet blevet fredet, Fuglevildtet opdrættet og Jagterne drevne med rationel Omtanke. Revierer som Frijsenborg, Bregentved, Lerchenborg, Samsøe, Gisselfeldt og Gaunø stod ikke tilbage for de store udenlandske, og det var altid en Hovedopgave ved Godsernes Arveordning at sikre og bevare Jagten og Vildtets Pleje og Fredning. Den, nu desværre om sig gribende, Udlejning af Jagten, der somme Steder udarter til en Udhøring gennem en Art Jagtforpagtere og truer Vildtet med Udryddelse, var indtil for faa Aar siden aldeles ukendt.

Dansk Jagtforening, der stiftedes i 1884, har stor Fortjeneste af Vildtfredning og rationel Jagt, dens Arbejde hæmmes nu af en demokratisk Lovgivning, der ser skævt til alt saakaldt »Herremandsvæsen«, og det gaar sørgeligt tilbage med Vildtbestanden i Danmark.

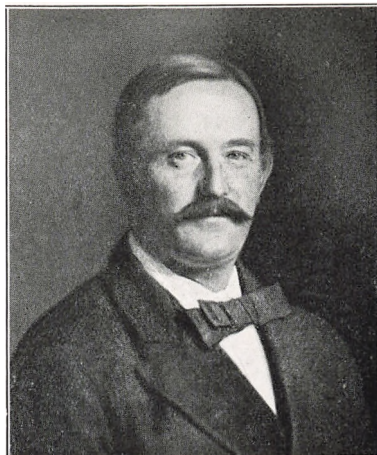
Blandt de virksomme Medlemmer af Dansk Jagtforening kan nævnes Hofjægermester *H. Wichfeldt* til Engestofte, f. 1849, d. 1907. Foreningens mangeaarige Formand og Hofjægermester *H. Treschow*, f. 1872. Hofjægermester *O. Vind*, Sanderumgaard er efter *Treschows* Død 1926 Foreningens Formand.

Det ligger udenfor vor Hensigt at inklude os paa en Undersøgelse af Godser og Herregaardes Skæbne i de forløbne 80 Aar. Majoraterne stod fast til 1919, Herregaarde skiftede Ejer, som de altid har gjort, ved 1900 var Forholdet det, at adelige Slægter ejede 387 Gaarde over 20 Tdr. Hartkorn mod 309 i 1848. Naar det betænkes, at Tallet, som vi senere skal se, i 1930 er gaaet ned til 251 (i 1931 til 243) vil det sige, at Adelen i de 30 Aar har mistet en Trediedel af sine Herregaarde, men i de 80 Aar kun 66. Af Godser over 100 Tdr. Hartkorn ejede Adelen i 1900 et Antal af 111, nu er Tallet 72.

Af Godserne er Afgangen størst efter Majoratsafløsningen. Lerchenborg, Einsidelsborg, Tølløse, Vilhelmsborg, Gl. Estrup, Hindsgavl, Sandbjerg er solgte. Gaardene Gersdorffslund, Faurskov, Gudumlund, Vognserup, Kiding, Dønnerup, Boller, den sydlige Del af Dragsholm, Lindersvold, Uggerslevgaard, Østrupgaard, Nakkebølle, Nislevgaard, Lykkesholm, Tryggelev, Aalstrup og Bramslykke solgte. Ved Arv er Nysø og Sandholt udgaaede. Dette er sket efter 1919 og omfatter 24 Herregaarde. Før 1919 var Overgaard, Gl. Køgegaard og Dallund solgte, det bliver af Majoratsgaarde 28. Af

Thyge Georg Carl Frederik de Thygeson
til Damgaard
Kammerherre, K.¹, D.M., F.M.
f. 1806, d. 1905

Lensgreve Vilhelm Carl Casper Joachim
Bendt Wedell til Wedellsborg
S.K.*, D.M.
f. 1840, d. 1922

Niels Joachim Christian Gregers Juel
til Meilgaard
Kammerherre, K.², D.M.
f. 1861

frie Gaarde er solgte Lundbæk, Birkendegaard, Lerchesminde, Astrup, Eskildstrup, Gjorslev og Nordfeld, Oxholm, Ulstrup, Møllerup, Hald, Højriis, Løvenholm, Hessel, Viskum, Dronninglund, Rydhave, Palsgaard, Ussinggaard, Haraldskær, Tirsbæk, Store Grundet, Søbygaard, Annebjerggaard, Taarnholm, Falkenstein, Ulriksholm, Søbysøgaard og Knuthenlund, for at nævne de betydeligste.

Det løber op til 29 med den foranførte ialt 57, og saa er alligevel henvend 100 mindre, som vi ikke har nævnt.

Vi skal senere se, at Godsejeradelen har omtrent ligesaa mange voksne mandlige Medlemmer knyttet til eget Landbrug som i 1848, men det er ikke til at tage fejl af, at den store Godsbesiddelse har udspillet sin Rolle. Som Administrator af Jordegods er Adelen Bestemmelse forbi. Men dette er et Tidsfænomen, der viser sig overalt. Selv i de Lande, hvor Adelen stod stærkest, i England og Sverige, er Forholdet ganske det samme. Samfundets Udvikling gaar hen imod Deling af Jorden eventuelt dens Overtagelse af Staten og den lykkelige Tid i forrige Aarhundrede har mere været en Afvikling af Enevældens Godsejerforhold under gunstige Vilkaar end, hvad man en Tid maatte vente, en Opvækkelse af Forholdene før Enevælden ved en ny stærk og politisk indflydelsesrig Godsejerstand i sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede. Den Cirkelbevægelse der tegnes af Godssamling til Stordrift og Spredning i mindre Brug, er vel iøvrigt en Art Naturlov, som intet kan modstaa. Tider kommer, gaar og sendes tilbage ad Cirkelns evige Bane.

For os Medlemmer af de adelige Slægter er det tilstrækkeligt at kunne paavise, at Tilbagegangen udelukkende skyldes Flertallet Stemmesedler. Det er en saare rig Høst, Demokratiet gjorde, da den gav sig til at meje Adelen Marker, lad det da saa i det mindste indrømme, at det ikke ved Uduelighed og Dovenskab eller Ødselhed, lader sig gøre at byde Høstmændene saa gyldne Aks.

Den Adel, som Tidens Udvikling berøver Gaarde og Godser, er ikke en dødsdømt Overklasse, men en Kreds af Statsborgere, der staar bedre rustet end Flertallet i Folket til at tage den Gerning op, som Tiden paalægger danske Statsborgere, efter sine ændrede Forhold og Love. Et adeligt Proletariat findes ikke i Danmark, og om Slægterne bevarer deres Traditioner, vil det vare længe, inden sligt sker.

Vi har paa de foregaaende Blade holdt en ganske indgaaende Parade over de adelige Slægters Mænd, og vi tør ganske rolig opfordre Demokratiet til at holde dem frem, der ikke har kunnet passere Paraden, og paa senere Blade skal vi yderligere underbygge, hvad vi her har sagt, dér vil vi ikke faa Brug for mørke Farver.

Kapitel III.

EMBEDSMÆND VED HOFFET OG I DEN CIVILE ADMINISTRATION, LÆGER OG PRÆSTER UNDER FREDERIK VII.

Kong Frederik den Syvendes Hof var mere Rammen om et Hof end en virkelig kongelig Husholdning. Han modtoges med Jubel i Frihedens Aar, han var elsket af Folket og blev ved sin Død næsten ophøjet til Helgen. En vis Sømmelighedsfølelse har holdt en objectiv Kritik af ham som Menneske og Konge tilbage og dette er ikke Stedet til at afvige herfra.

Hans Sympatier og Livsførelse var saadanne, at hans Slot eller Slotte aldrig kunde blive Samlingssted for de adelige Slægters Mænd, endsige deres Kvinder, men paa Ærbødigheden for Hs. Majestæt Kongen blev der aldrig gjort Brud. Fra Christian den Ottendes Tid fungerede Grev *A. W. Moltke* som Overkammerherre, *I. G. v. Levetzau* som Overhofmarskal, Grev *C. C. F. Danneskjold-Samsøe* som Overskænk, Grev *C. F. E. Ahlefeldt-Laurvigen*, født 1792, død 1871 som Ceremonimester, og en stor Skare af Kammerherrer, Hofjægermestre og Kammerjunkere, vel op ved 250, var knyttede til Hoffet ved officielle Lejligheder. Af Kammerherrer og Hofjægermestre, ca. 200 i Tallet, var kun godt en Snes ikke af adelig Slægt, medens det største Antal af adelige Officerer var Kammerjunkere saavel som en stor Del adelige Embedsmænd og yngre Godsejere. Staldmester var Kammerherre *F. W. A. Haxthausen*, født 1806, død 1889, der 1822 tiltraadte Staldetaten og beholdt sin Stilling til sin Død. Den ældre nulevende Generation vil erindre denne elskværdige gamle Herre, der langt op i 80'erne var at træffe ved Stambordet i Stephan à Portas Kafé i sluttet Selskab med Chefen for Adjudantstaben, Oberst *Chr. R. v. der Maase*, f. 1831, d. 1899, og Kong Christian den Niendes Adjudant, Baron *Chr. Guldencrone*, f. 1837, d. 1902, smukke og værdige Repræsentanter for Hofkredsen fra Aar før 1864. Anden Staldmester var Kammerherre *F. A. v. Scheele*, født 1833, død 1903, der ogsaa vil erindres fra de store Fyrstebesøg ved Christian den Niendes Hof.

En nu ophævet Stilling som Ridejunker beklædte Baron *Julius G. T. W. Wedell-Wedellsborg*, født 1808, død 1883, Fader til den ofte nævnte Grev *Bendt Wedell* til *Wedellsborg*. Han fulgte i 1882 sin Broder Grev *Carl Wedell* i Besiddelsen, men døde som angivet Aaret efter.

Enkedronning *Caroline Amalies Hofstat* lededes af Grev *G. Blücher-Altona*, født 1798, d. 1864. Kavalier var Grev *A. S. F.*

Tramp, født 1810, død 1863, Fader til den kendte Søofficer og Postmester Greve *Christian Tramp*, f. 1842, d. 1918, der tidligere er omtalt.

Hos Arveprins Ferdinand var ansat som Hofchef Oberst *S. T. W. v. Römeling*, f. 1809, d. 1878, og Ritmester *W. v. Lindholm*, f. 1818, d. 1892, Fader til Grevinde *Elisabeth Holstein-Holsteinborg*, og den i Sejlsportskredse velkendte Kammerjunker *Adolf Lindholm*. Ogsaa *Lindholm* er den ældste Slægt bekendt som en typisk Hofkavaller fra det forrige Aarhundredes Midte.

Kavaler hos Hs. Højhed Prins *Christian* til Danmark, der ved Arvefølgeoven af 1852 var bestemt til at følge Kong *Frederik den Syvende*, var Premierløjtnant à la Suite i Kavalleriet *L. v. Castenskjold*, f. 1823, d. 1905, senere Hofchef hos Dronning *Louise*, Kong *Christian den Niendes* Dronning, og i en Række Aar en af Hoffets mest skattede Embedsmænd. Som Officer havde han udmærket sig i 1848 ved et dristigt Kavalleriangreb, hans Hjem paa *Christiansborg* var i en Række Aar et af Aristokratiets Samlingssteder.

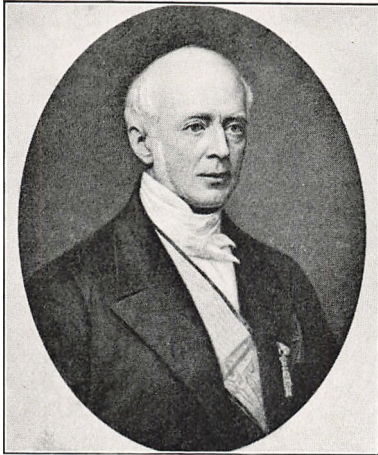
De Excellencer, der som Geheimekonferensraader eller Elefantriddere var knyttet til Hoffet, var foruden de to Grever *A. W. Moltke*, *Bregentved*, og *Carl Moltke*, samt Landsdrost i *Pinneberg*, *L. N. v. Scheele*, der alle var Elefantriddere, foran omtalte *F. F. v. Tillisch*, Ordenssekretær *Grev C. E. Moltke* til *Aagaard* og *Grev C. E. L. Moltke*, Geheimeraad *F. v. Lowzow*, f. 1788, d. 1869, Justitiarius i Højesteret, den tidligere nævnte *F. W. Treschow*, Gesandt i *Wien* *Grev Bille-Brahe*, der senere vil blive omtalt, og den foran omtalte *Grev W. H. B. Scheel-Plessen*.

Da Spørgsmaalet om Adelen Afskaffelse blev rejst paa den grundlovgivende Rigsdag blev det for Alvor fra flere Sider fremhævet, at det var hensigtsmæssigt at have en Adel, for af dens Medlemmer at kunne udtage Personer med Formue, belevent Væsen og Sprogkundskaber, der mentes at gøre bedre Figur ved de udenlandske Hoffer end borgerlige Mænd. Desværre havde man i Enevældens sidste Tiaar — og forøvrigt ogsaa tidligere — i høj Grad benyttet sig af Udlændinge eller tyske Holstenere, og det var først Erfaringerne fra 1848—51 der bevirkede, at man gik over til at vælge gode danske Mænd til alle Poster.

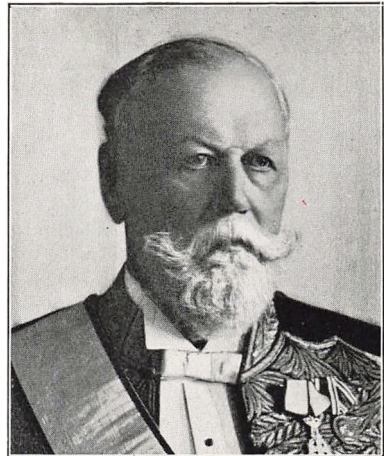
Dette medførte, at den højere danske Adel i Tiden fra 1848 til langt ind i vor Tid beklædte Gesandtskabsposterne i Europas Hovedstæder, medens de unge som Legationssekretærer og Attachéer uddannedes til deres Efterfølgere. Danmarks corps diplomatique bestod til Verdenskrigen ganske overvejende af Mænd af Godsadelens fornemste og rigeste Slægter, saaledes at den danske Adels »Renæssance«, som vi før har omtalt, ogsaa, og det i høj Grad, fremtræder paa dette Punkt.

I Frederik den Syvendes Regeringstid var Gesandtskabsposterne saaledes besatte:

- I Washington fra 1830—1854 med Kammerherre *Steen Andersen Bille*, f. 1781, d. 1860, efter ham fulgte hans Søn *Torben Bille*, f. 1819, d. 1883 (der senere omtales) til 1857, da han afløstes af den senere General Raasløf.
- I Paris: Baron *U. J. C. D. Dirckinck-Holmfeldt*, f. 1801, d. 1877, var Søofficer og omtales som saadan senere, han virkede i Paris til 1862. Hans Efterfølger blev Grev *Gebhard Léon Mollke-Huitfeldt*, f. 1820, d. 1896, der beklædte Posten til sin Død, d. v. s. i omtrent 30 Aar. Han vil senere blive omtalt.
- I St. Petersborg: Baron *O. Scheel-Plessen*, der tidligere er omtalt. Han virkede til 1865.
- I Berlin: Fra 1851 Kammerherre *Holger Fr. Rud. Bielke*, f. 1810, der afløste Grev *E. Reventlow*, som efter Krigen 1848—51 valgte Tyskland til Fædreland. *Bielke* tog sin Afsked i 1855 paa Grund af Sygdom og døde samme Aar. Hans Efterfølger blev Baron *L. U. H. Brockdorff*, f. 1806, d. 1875 (Holstener), der først i 1863 afløstes af den senere Geheimeraad, Quaade. *Brockdorff* havde virket som Chargé d'affaires i Paris efter *Dirckinck-Holmfeldts* Afgang.
- I Frankfurt a. Main, ved de tyske Forbundsstater, i den Tid den mest udsatte Post i det danske Diplomati, virkede fra 1851 til 1862 Kammerherre *Bernhard Ernst v. Bülow*, f. 1815, d. 1879. Han efterfulgtes af den før nævnte Baron *Dirckinck-Holmfeldt*, der, inden Krigen brød ud, havde en besværlig og utaknemmelig Post ved Forbundsdagen. *Bülow* traadte ud af dansk Tjeneste i 1862 og døde i Frankfurt.
- I Hamborg, Hannover o. a. ved de nordtyske Stater virkede fra 1857 General *Carl Ernst Johan v. Bülow*, f. 1814, d. 1890, til 1862, da han blev Gesandt i Wien paa en udsat og lidet taknemmelig Post. I 1865 blev han Gesandt i London. Den noget ældre Generation vil huske denne elskværdige og sympatiske Kavaller af l'ancien régime fra Gaunø, hvor han som Fader til Baronesse *Elisabeth Reedtz-Thott* hyppigt var Gæst, og i sin høje Alderdom vandt alle de unges Hjerter.
- I London virkede til 1851 Grev *Frederik Ditlev Reventlow*, f. 1792, d. 1851, han efterfulgtes af Admiral v. Dockum til 1860, da Posten overtoges af den før nævnte *Torben Bille*, der efter sin Ansættelse i Washington havde virket i Haag og Brüssel fra 1857. Han tog sin Afsked 1864, men levede i England til sin Død.
- I Wien virkede fra 1847 Lensgreve *Henrik Bille Brahe*, f. 1798, d. 1875. Han fratraadte 1862, da General *Bülow* blev udnævnt

Lensgreve Henrik Bille-Brahe
til Brahesminde
Gesandt, S.K.*, D.M.
f. 1798, d. 1875

Johan Henrik Hegermann-Lindenkrone
Geheimkonferensraad, Gesandt
S.K.* i Diam., D.M.
f. 1838, d. 1918

Greve Gebhard *Leon* Moltke Hvitfeldt
til Glorup
Gesandt, S.K.*, D.M.
f. 1829, d. 1896

og virkede saaledes i hele den her behandlede Periode. Sine sidste Aar viede han sit udstrakte Grevskab Brahesminde paa Fyn.

- I Stockholm virkede under hele Perioden Grev *W. Scheel-Plessen*, der tidligere er omtalt.
- I Haag og Brüssel virkede fra 1849—56 den tidligere nævnte Baron *Dirckinck Holmfeldt*. Han efterfulgtes af den ligeledes før omtalte *Torben Bille*, der 1860 afløstes af Baron *Fr. Preben Bille Brahe* til Egeskov, f. 1824, d. 1882. Posten ophævedes, da han i 1867 forflyttedes til Florentz.
- I Italien virkede som Ministerpræsident i Turin ved det nye Kongerige Italien den tidligere omtalte Baron *Iver Holger Rosenkrantz*, f. 1813, d. 1873. Han tiltraadte i 1863, men virkede kun i faa Aar.

Kun tre Ministre i denne Periode tilhørte ikke de adelige Slægter.

Som Legationssekretærer og Attachéer virkede i denne Periode ved de forskellige Legationer: Kammerjunker *Ferdinand F. v. Harthausen*, f. 1823, d. 1888. Kammerherre, Ritmester, Legationsraad, Baron *E. R. Bertouch*, f. 1808, d. 1869 i Paris. Legationssekretær Ritmester *H. T. C. G. Greve Moltke-Huitfeldt* (deltog i Krigen 1864), f. 1838, d. 1878, Baron *Ludvig E. Güldenchrone*, f. 1833, d. 1871 i London, Kammerjunker *C. R. E. Vind*, f. 1829, d. 1906, Baron *Holger Rosenkrantz*, f. 1836, d. (under Paris Belejring) 1871, Kammerjunker *F. C. R. v. der Maase*, f. 1825, d. 1905, Kaptajn i Generalstaben *Franz E. v. Bille*, f. 1832, d. 1918 (der deltog i Krigen 1864) og Grev *Christian Moltke* (Lystrup) foran omtalt, *J. M. Grevenkop-Castenskiold*, f. 1807, d. 1878, og Baron *Emil Gyldenkrone*, f. 1838, d. 1902, senere Amtsforvalter i Maribo. Endelig kan nævnes Generalkonsul i Sverrig *H. Scheel*, f. 1797, d. 1865.

— — —

Kredsen af Diplomater talte saaledes 27 Medlemmer af de adelige Slægter. Særlig god og ofte fremhævet Tjeneste gjorde Baron *O. Plessen*, der stod den russiske Kejser Nicolaj I nær og havde stor Indflydelse i St. Petersborg, indtil under Alexander den Anden Grev Gortschakoff blev Leder af Ruslands Udenrigspolitik. Som anført lykkedes det ikke Baron *Plessen* af bevæge Rusland til at gribe aktivt ind til Beskyttelse af Danmark i 1864. Den samme Stilling indtog i Paris Grev *C. L. Moltke-Huitfeldt*, men Sagerne var her i høj Grad vanskeliggjorte ved Kejser Napoleon den Tredies indviklede Spil med Prøjsen og Østrig, der umuliggjorde Støtte fra Frankrig, da Faren truede os. Kammerherre *Torben Bille* havde den vanskelige Stilling at varetage Danmarks Tarv i London paa Konferencen i 1864, hvor den engelske Stemning var fuldt ud for os,

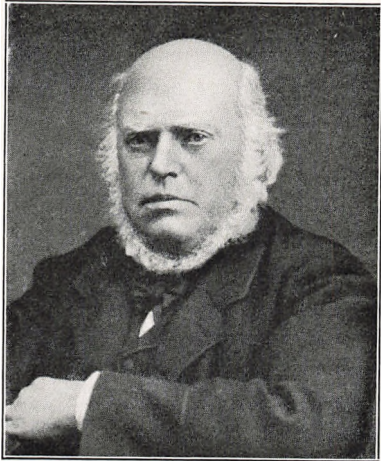
mens Dronning Victoria lod sig lede af sine gennem Ægteskab stærkt tysksfarvede Sympatier, og hvor de tre danske Delegerede havde hver sin Opfattelse, og den ene endog modarbejdede sine Kolleger, mens Monrad i København hverken vidste ud eller ind. Saa-vel i Rusland som i England stiftedes i denne Periode fyrstelige Ægteskaber, Prinsesse Dagmar med Storfyrsttronfølgeren af Rusland og Prinsesse Alexandra med Prinsen af Wales. Men fyrstelige Ægteskaber har erfaringsmæssigt oftere beredt Vejen for følgende Krige, end de har skabt nyttige politiske Alliancer i Uvejrets Tid. Og desuden er Kong Carl den Femtendes forgæves Anstrengelser for at yde Danmark effektiv Hjælp i 1864 det bedste Bevis for, hvor lidt Monarker efter 1848 formaaede at præge deres Lands Politik udadtil.

Det blev efterhaanden almindelig Sædvane at laste og haane Diplomater. Nu er Tiden en anden, Aviser, Telegrafer og det demokratiske Krav om fuld Offentlighed vilde have fyldt vore gamle Diplomater med Forfærdelse. Man mener nu, at Handelsinteresser er de eneste, og at Journalister kan besørge Resten. Dog bør man ikke derfor laste Fortidens Mænd. Historien, der bygger paa deres Indberetninger, viser, at de ikke var ringe, og den Skole, de gennemgik i de store Lande med Modstandere som Fyrst Bismarck, Gortschakoff, Russel, Palmerstone, Rechberg i Wien og den snedige Kejser i Paris, maatte give Erfaring. Det viste sig, da en af Danmarks bedst begavede Mænd *A. F. Krieger* i 1864 overtog Rollen som Diplomat, ladet med nationalliberal Spot overfor disse Hoffigurer, voldte hans Selvovervurdering større Ulemper end hans store Belæsthed, Viden og høje Intelligens kunde erstatte. En Diplomat som Quaae, og *Torben Bille* iøvrigt ogsaa, var langt bedre skikket til saadant Hverv end *Krieger*.

Ulykken ved Danmarks Udenrigspolitik har i uoverskuelig Fortid været den, at Diplomaterne paa faa Undtagelser nær før 1800 var holdt udenfor den udenrigske Politik.

I adskillige af vore Diplomater var der Stof til Statsmænd, men i forrige Aarhundrede blev det heller ikke benyttet. Det er først i de aller sidste Aar, at det er gaaet op for Folket, at der er noget, der hedder Udenrigspolitik, som *vil* og *skal* forstaas af de Mænd, som Folkestemningen bærer frem. Endnu den Dag i Dag kniber det haardeligt.

I Halvtredserne var Omordningen af den danske Centraladministration fuldendt. Dens øverste Organ var det kgl. Geheime Statsraad under Kongens Forsæde, hvori Ministrene fra de forskellige Ministerier havde Sæde. Den ejendommelige Omstændighed, at Grundloven kun gjaldt for Kongeriget Danmark, og at Kongen saaledes var enevældig Fyrste i Hertugdømmerne, foranledigede, som

Baron *Johan Christian* Bille-Brahe
til Svanholm
Gehejmekonferensraad, Stiftamtmand
S.K.*, D.M.
f. 1819, d. 1899

Baron Gotlob Emil Georg Frederik
Rosenkrantz til Sophiendal
Gehejmekonferensraad, Stiftamtmand
S.K.*, D.M.
f. 1803, d. 1884

Cosmus Bornemann
Kammerherre, Højesteretsassessor
R*, D.M.
f. 1806, d. 1877

Greve *Ludvig* Frederik Henrik
Brockenhuus-Schack
Kammerherre, Amtmand, K.¹, D.M.
f. 1825, d. 1906

før bemærket, en Række vanskelige Forfatningsspørgsmaal, der førte til Krigen i 1864. I 1855 var der oprettet et *Rigsraad* for Monarkiets fælles Anliggender, der virkede sideordnet med Rigsdagen. Ministerierne var: Udenrigsministeriet, Krigsministeriet, Marineministeriet, Finansministeriet og Ministeriet for Monarkiets fælles indre Anliggender, Kirke- og Undervisningsministeriet for Danmark, Justitsministeriet for Danmark og Indenrigsministeriet for Danmark.

Organisationen var forskellig i hvert Ministerium, under Ministerne stod Departementschefer for nogle civile Ministeriers Vedkommende, Krigsministeriet var organiseret i Kontorer, Sekretariat og Direktion, Marineministeriet i Afdelinger.

Af de adelige Slægters Medlemmer var i Frederik den Syvendes Tid forholdsvis faa ansatte i Central-Administrationen.

I Udenrigsministeriet Arkivsekretær *P. L. de Serène d'Acquéria*, f. 1812, d. 1870, og Baron *Ludvig E. Güldencrone*, f. 1833, d. 1871.

I Finansministeriet træffer vi Grev *Eggert Constans Knuth*, f. 1826, d. 1898.

I Fællesministeriet er Kammerherre *I. T. Bauditz*, f. 1817, d. 1885, i 1858 fungerende Departementsdirektør og Grev *W. C. E. Sponneck*, der ofte er nævnt, Generaltolddirektør. Grev *O. S. Danneskjold Samsoe* er Generalpostdirektør, en Stilling, der fra Enevælden var som arvelig i Slægten Danneskjold; han afløstes af *Fr. Chr. v. Jessen*, f. 1810, d. 1853.

Alle disse Ministerier vedrørte fælles Anliggender for hele Monarkiet.

Den anden Gruppe af Embeder, der stiltiende var forbeholdt Adelen, var Amtmandsembederne. De krævede Repræsentation og et Kendskab til Landboforhold, der laa de nationalliberale Ledere fjernt, men var naturligt for Mænd, der var fødte og opvoksede paa Godsadelens Herregaarde. Som Stiftsbefalingsmænd havde Amtmændene ved Enevælden overtaget de adelige Lensmænds Forretninger, og i henved 200 Aar var Amtmændene fremgaaede af de betydeligste Adelsslægter, danske og indvandrede.

I Frederik den Syvendes Regeringstid begyndte heri en Forandring. En Oversigt over Amter og Amtmænd vil vise dette:

Overpræsidenten i København var Kammerherre *H. H. Lüttichau*, f. 1794, d. 1869, fra 1857 til 1864.

I Frederiksberg: Grev *I. S. Schulin*, f. 1808, d. 1880.

I Sorø: Kammerherre *T. A. Hoppe*, f. 1801, d. 1871.

Paa Bornholm: Kammerherre *Ludvig Vilhelm Henrik Krabbe*, f. 1798, d. 1857.

I Odense: *Chr. Fischer*, f. 1816, d. 1885 (constitueret).

I Svendborg: *H. C. J. Cederfeld de Simonsen*, f. 1817, d. 1906.

Paa Lolland-Falster: Baron *F. C. Holsten*, f. 1804, d. 1885.

I Thisted: Baron *Gottlob E. Rosenkrantz*, f. 1803, d. 1884.

I Viborg: Baron *L. P. Bretton*, f. 1797, d. 1880.

I Skanderborg: Baron *I. C. Bille Brahe*, f. 1819, d. 1899.

I Ringkøbing: *I. S. Schulin* og efter ham Grev *I. D. Trampe*, f. 1807, d. 1868.

I Haderslev: Overauditor *W. Stockfleth*, f. 1800, d. 1885, tidligere Herredsfoged.

I Randers: *M. H. Rosenørn*, f. 1814, d. 1902.

Paa Island: Grev *I. D. Trampe*, senere i Ringkøbing.

I Flensborg, senere Hjørring: *V. F. Baron Wedell Wedellsborg*, f. 1827, d. 1914.

Det vil sige, at der i denne Periode kan antegnes 14 adelige Amtmænd, idet den fremragende Arkæolog *Emil Vedel* først i 1866 blev Amtmand paa Bornholm.

Under disse erfarne og besindige Mænds Ledelse blev Vej- og Jernbanenet lagt over Danmark, Amdtsraad og Sogneraad organiserede og Regeringens som Lovgivningsmagts Foranstaltninger bragt ud til de lokale Samfund af Mænd, der kendte Landbefolkningen samtidig med, at deres Opdragelse bød Garanti for Viden, og deres Stand og Stilling indgød en Respekt, som en mere fremskreden Befolkning maaske ikke behøver, men som er uomgængelig nødvendig for et organisatorisk Arbejde som det, der foregik i vor Periode.

Kongerigets Ministerier var departementalt indrettede, men ogsaa her finder vi sjældent Medlemmer af de adelige Slægter.

I Justitsministeriet træffer vi Fuldmægtig *Frederik Brinck Seidelin*, f. 1822, d. 1891, senere Assessor i Overretten, og fornævnte *C. Fischer*, f. 1816, d. 1885, senere Etatsraad og Borgmester i København og Generalauditor; han var desuden Kontorchef og Departementssekretær i Indenrigsministeriet og konst. i 1858 som Stiftamtmand i Odense. I Indenrigsministeriet træffer vi Fuldmægtig *C. L. W. R. Nutzhorn*, tidligere omtalt som Amtmand og Minister. Generaldecisor var *L. C. Brinck Seidelin*, nævnt foran. Kammerjunker *W. v. Halling*, f. 1803, d. 1882, er Fuldmægtig i Revisionskontoret. I Kultusministeriet er Etatsraad *A. C. P. Linde* Departementschef. Han er f. 1814, d. 1888.

I Rentekamret *A. A. H. Irgens-Bergh*, f. 1820, d. 1896, i Revisionsdepartementet *J. P. le Sage de Fontenay*, f. 1809, d. 1881, Departementschef.

— — —

Medens Centraladministrationen i denne Periode ikke syntes at have været søgt af de mere betydende Slægters Medlemmer, træffer vi i Dommerstanden ligesom i den højere Lokaladministration i

Amterne et meget betydeligt Antal Mænd af disse Slægter. I Højesteret træffer vi til 1861 som Justitiarius fhv. Konseilspræsident *Peter Georg Bang*, desuden havde Konferensraad *H. I. Koefoed Sæde*. Han er født 1785, d. 1870, og var tillige Generalauditor for Søetaten. Baron *F. E. Bretton*, f. 1799, d. 1878. Ekstraordinær Assessor var den foran nævnte Dr. juris. *A. W. Scheel*; Generalauditor for Landetaten, Professor *T. C. Bornemann*, der senere bliver omtalt, Geheimeraad *F. W. Treschow* og *A. F. Krieger*, der begge ofte er nævnte.

I Landsover- samt Hof- og Statsretten kan følgende Assessorer nævnes: Kammerherre *C. Bornemann*, f. 1806, d. 1877, senere Højesteretsassessor, *Frederik Tekla Lütken*, f. 1808, d. 1879, Etatsraad og Fader til den senere kendte Overretsassessor *A. F. Lütken*, Kancelliraad *Michael Ditlev Krieger*, f. 1805, d. 1876. Kammerjunker *F. I. v. Haxthausen*, f. 1810, d. 1877, Broder til Overstaldmesteren og selv Kammerherre i 1862, *Vilhelm Samuel Skeel*, f. 1810, d. 1887, Kammerherre og Forfatter til den udtømmende Skeel'ske Slægts-historie. Han var Søn af Overretsprokurator *Holger Frederik Skeel*, og selv var han gift med en Datter af Prokurator *Jørgen Skeel* — Jura paa alle Sider. Hans Fætter, Kaptajn *Holger Skeel*, f. 1830, d. 1901, var Fader til Storsiren i Odd Fellow Logen, Kammerjunker *Christian Skeel*, f. 1862, der selv i en Aarrække var knyttet til Overretten, ligesom Kaptajn *Skeels* Søster, *Regitze*, var gift med Rettens mangeaarige Justitiarius, *Frederik Schlegel*. *Gebhard Christian Vilhelm Obelitz*, f. 1816, d. 1881, senere Assessor i Højesteret og Fader til Kriminalretsassessor *Bredo Ove Ernst Obelitz*, f. 1849, d. 1910, og endelig Kammerherre *E. F. I. P. Scheel*, f. 1814, d. 1878.

Højesteretsadvokater var efter *F. W. Treschows* Afgang ingen, og blandt Overretsprokuratorer træffer vi af adelige heller ingen.

I Viborg sad i Overretten *Peter Alexander Montague Lillienkjold*, f. 1819, d. 1891 som Assessor i Højesteret. Som Overauditor virkede Greve *Harald J. Holck*, f. 1807, d. 1877, senere Udskrivningschef.

Det vil heraf ses, at særdeles mange adelige valgte Dommervejen, og det er underligt, at vi ikke finder et større Antal i Underdommer-embeder, der takket være den i hin Tid gældende Sportellønning var Embeder paa mange Tusinde Rigsdalers Indtægt og et efter Datidens Skik enevældige over Herredets eller Birkets »Sjæle«.

Paa Sjælland træffer vi Kammerjunker *L. V. Serene d'Acquéria*, f. 1807, d. 1886 i Frederiksværk, Justitsraad *M. I. T. de Svane-skjold*, f. 1799, d. 1876 i Nykøbing, Sjælland, *Adolf Em. Conradt Eberlin*, f. 1822, d. 1903 paa Samsøe.

Paa Fyen og Lolland-Falster Kammerherre *G. N. Klaumann*, f. 1791, d. 1863 i Odense, Kammerjunker *H. C. D. V. v. Levetzau*, f. 1819, d. 1898 i Kjerteminde, den foran omtalte *J. C. v. Jessen*, f.

1817, d. 1884 i Svendborg, Kammerjunker *I. M. G. v. Bülow*, f. 1817, d. 1870 i Nakskov Nørre Herred.

I Jylland Justitsraad *P. L. Benzon*, f. 1799, d. 1879 i Løgstør; Kammerherre *C. H. L. v. Haxthausen*, f. 1801, d. 1860 i Lemvig, han var en Tid Overretsassessor i Viborg og blev Aaret før sin Død Kammerherre, hans Søn *Hans Frederik Julius Haxthausen* blev saaret ved Dybbøl og døde af sit Saar i 1864, Kammerjunker *H. R. v. Scholten*, f. 1816, d. 1895 i Aarhus, senere Byfoged i Hillerød og Kammerherre; Kammerjunker *H. C. Lillienskjold*, f. 1801, d. 1866 i Hasle Herred, Aarhus, Overauditor; Auditor *Albert Ferdinand Bülow* i Skanderborg, f. 1817, d. 1867, *C. P. T. Rosenørn-Teilmann* i Skads Herred er omtalt tidligere som Minister. Overauditor, Kammerjunker, Baron *I. H. Rosenkrantz* i Lemvig er ligeledes omtalt tidligere, Kammerjunker, Auditor *P. C. C. Holck*, f. 1802, d. 1865, senere Etatsraad, i Holmboe Herred m. fl. Kammerherre *G. F. Tillisch*, f. 1807, d. 1872 i Horsens, Overauditor *L. F. J. Moltke*, f. 1819, d. 1878 som Herredsfoged i Fredericia og *Axel Rosenørn* i Skads Herred, f. 1824, d. 1891.

Blandt Underretsprokuratorerne i Provinsen finder vi ingen adelige udover den før nævnte Underretsprokurator *Skeel*. Som Direktør for Viborg Tugthus finder vi Kammerherre, Generalkrigskommissær *L. C. Undall*, f. 1783, d. 1861.

I Hovedstadens Administration vil vi ikke vente at finde adelige, og dog træffer vi som Overpræsident Kammerherre *H. H. v. Lüttichau*, som vi tidligere har omtalt. Blandt Borgerrepræsentanterne er Major *W. H. F. v. Abrahamsen*, f. 1822, d. 1911, den eneste Repræsentant for Adelen.

Blandt de i Tiden virkende Læger var der forholdsvis faa adelige, og det er ikke let at give en fuldstændig Fortegnelse over dem under Frederik den Syvendes Regering. Vi skal dog forsøge paa at nævne nogle. Stadsfysikus, Dr. med. *B. A. Hoppe*, f. 1796, d. 1865, er Medlem af det Kgl. Sundhedskollegium. *Johan Anton Holstein*, f. 1820, d. 1916, er Læge paa Oringe, han blev senere Overlæge ved Frederiksberg Kommunehospital. I København virkede *Lorenz Henrik Fisker*, f. 1817, d. 1859. Dr. med. *Harald Krabbe*, f. 1831, d. 1917, Lærer ved Landbohøjskolen og Medlem af Videnskabernes Selskab, hans Sønner er de højt ansete Brødre, Professor *Otuf Krabbe*, Overretssagfører *Jon Krabbe*, Fyrdirektør *Thorvald Krabbe* og Dr. med. *Knud Krabbe* ved Kommunehospitalet; *Johs. C. Krieger*, f. 1811, d. 1890, Overlæge; *Ditlev Nutzhorn*, f. 1800, d. 1865, Fader til *Bendix Nutzhorn* paa Askov Højskole; *Frederik R. B. Wilster*, f. 1831, d. 1865, Læge ved Sorø Akademi, samt Overlæge i Hæren *C. A. F. Hedemann*, f. 1810, d. 1879, der senere vil blive nævnt.

Blandt Provinsiallægerne nævner vi Justitsraad, Dr. med. *O. C. Høegh Guldberg*, f. 1805, d. 1869, Distriktslæge *Frederik Høegh Guldberg* i Korsør, f. 1834, d. 1905, Regimentskirurg *Lorenz Vilhelm Castenskjold*, f. 1807, d. 1903 i Næstved, Generalkrigskommissær *P. A. v. Scholten*, f. 1800, d. 1874 i Odense.

For Lægerne som for Præsterne gælder det i høj Grad, at det er svært at afgøre, om de tilhører adelige naturaliserede Slægter. Særlig volder Navne som Bülow, Buchwald, Fischer, Benzon, Koefoed og Jessen svære Vanskeligheder, hvis Overvindelse vilde kræve et Arbejde, der i en Oversigt som denne næppe kan forlanges.

Endnu i Frederik den Syvendes Tid var det kun faa Mænd af de adelige Slægter, der valgte Gejstligheden til Livsværk. Det er ogsaa her svært at opgive Tallet, da ogsaa en Del Præster bærer Navne, som bæres af adelige Slægter, men da Stamtavler ikke findes over den største Del af de nulevende Slægter udenfor Majoratsadelen, volder det Vanskelighed i en Oversigt, der ikke er udarbejdet af Fag-Genealoger, at afgøre det herhen hørende Spørgsmaal.

Povl Christian Tillisch, f. 1805, d. 1876, var Præst paa Herlufsholm til 1876 og som saadan velbekendt for de ældste nulevende Herloviaanere. *Christian H. de Thurah* har vi foran omtalt. *Frederik Oldenburg*, f. 1799, d. 1866, var Sognepræst til Idstrup paa Falster og Fader til den før omtalte politiske Forfatter *Fr. Oldenburg*. Af Slægten *Brockdorff* træffer vi *F. R. C. Brockdorff*, f. 1842, og *F. N. Brockdorff*, f. 1808, d. 1879, Sognepræst til Alrø.

Frederik Chr. J. H. Høegh Guldberg til Vor og Nimb, f. 1813, d. 1902, var Søn af den tidligere nævnte Læge *Ove Høegh Guldberg*. *Ernst Albrecht le Sage de Fontenay* var Sognepræst til Udbyneder, f. 1813, d. 1878, hans Søn *Fritz L. R. le Sage de Fontenay*, f. 1844, var Sognepræst til Søby og Thurup, senere knyttet til Askov. *Ely Sofus Falkenskjold*, f. 1812, d. 1898, var Sognepræst til Nørre Nisum. Af Slægten Bülow nævnes ikke mindre end fire Præster i den Periode, *H. V. Bülow*, f. 1832, d. 1890, var Sognepræst til Todbjerg og Meilby. *Fr. Vilh. Bülow*, f. 1840, d. 1914, var Sognepræst til Havrebjerg og Gudum, *Axel Severin Bülow* var Kapellan til Hviring og Hornborg, *F. R. C. Bülow*, f. 1821, er tidligere omtalt som Politiker. *Peter Efraim Fischer*, f. 1786, d. 1862, var Slotspræst i Helsingør, og *E. Chr. Fischer*, f. 1802, d. 1878, var Sognepræst til Viby. Af Slægten Neergaard kan nævnes: *I. Th. Neergaard*, f. 1794, d. 1877, var Provst i Faxe og *Peter Neergaard*, d. 1863, Sognepræst til Ugilt og Taars. *N. A. Buchwald*, f. 1835, Sognepræst til Højrup-Aarslev. *B. C. H. A. Nutzhorn*, f. 1833, d. 1925, cand. theol., Lærer ved Askov, en Søn af den fornævnte Læge.

Ved Periodens Afslutning træffer vi som Direktør for Landbohøjskolen foran nævnte Kammerherre *E. E. Rosenørn*, f. 1810, d. 1894,

og som Inspektør ved Klasselotteriet Kammerjunker *C. T. L. V. Bülow*, f. 1825, d. 1897.

I Vestindien er Dr. med. *J. Bretton*, f. 1797, d. 1882, Læge, og i Hæren er ansat Oberstløjtnant *F. J. Castonier*, f. 1802, d. 1867, Kap-
tajn *C. F. C. v. Holstein*, f. 1805, d. 1896, Premierløjtnant, Baron
Anton Verner Rosenkrantz, f. 1817, d. 1894.

Iøvrigt er Antallet af Medlemmer af de adelige Slægter, der ved dette Tidspunkt er ansat i Told-, Post- og Telegraf- og Forstsvæsen meget ringe. I de to første Etater kun 14, ikke mindre end 5 af Slægten *Bülow*, i Forstsvæsenet 6, nemlig: Overførster *W. Moltke*, f. 1802, d. 1882, Skovrider *H. v. Krogh*, f. 1814, d. 1889, Forstraad *O. Chr. P. Obelitz*, f. 1805, d. 1869, Skovrider *A. L. v. Staffeldt*, f. 1795, d. 1865 Skovrider *F. W. Berregaard*, f. 1819, d. 1892, og Overførster i 3. Inspektion Kammerherre *N. J. Jessen*, f. 1798, d. 1866, hvis Datter *Malvine* adledes og ægtede *C. A. Lüttichau* til Tjele.

Amtsforvaltere i Perioden er følgende: *Baron C. Güldenchrone*, f. 1803, d. 1875 i København, Kammerjunker *H. G. F. Lerche* i Hillerød, f. 1808, d. 1890, Kammerjunker *C. V. Barner*, f. 1800, d. 1873 i Tryggevejle, Baron *W. H. I. Schaffalitzky de Muckadell*, f. 1811, d. 1876 i Randers.

Frederik den Syvendes Tid er, socialt set, en Fortsættelse af Christian den Ottendes. Vi faar senere Lejlighed til at omtale Herregaardene i deres Forhold til Kunst og Videnskab. Digterne har skildret deres Pragt og Velstand, men vi ved, at selv paa de største og rigeste Godser førtes der det sparsommelige Liv, hvorom Christian den Ottende Møblerne paa Herregaardenes Gæsteværelser bringer trofast Meddelelse. Tjenerskabet var vel stort nok, Levemaaden rigelig, da man selv producerede Fødemidlerne, Jagtselskaber og større Gilder var ikke sjældne, men »Onkel Bræsig Stilen« var den fastslaaede, selv for en Ekscellence og Lensgreve. Rokken snurrede, man spandt og vævede, samlede Urter og sydede selv alle Klæder. Husmoderen færdedes med Støveklud over det ganske Slot og Pigebørnene i Mamelukker blev holdt til huslig Gerning. Smaat var det med Læsning, og bortset fra Vinteren i nogle Maaneder i Hovedstaden — sjældent i Frederik den Syvendes Tid, hvor der intet Hof fandtes — var Livet ensformigt, ikke »indendørs« men bundet til Egnen.

De højfornemme Lensgrever og store Godsejere levede til daglig mere jævnt og sparsommeligt end nogen Middelstandsfamilie i vore Dage.

Det gjaldt selvfølgelig i endnu højere Grad de adelige Slægter i Byerne. De fleste har vel kendt de københavnske Officershjem, med deres strenge patriarkalske Tone, hvor »Fader« var enevældig Pa-

triark, »Mor« en diplomatisk Mellemand mellem ham og en Ungdom, der begyndte at ændre Syn paa det meste. Livet var indendørs, lidt Fester, men kun for Ungkarle Kaféliv, en Dame kunde ikke lade sig se i en »Beværtning«. Offentlige Forlystelser kendtes ikke. For Familiefaderen gik Aftenen med Rambus, Tarok eller L'hombre med gamle Krigskammerater. Ungdommen havde travlt med Studier, Selskabslivet var ret stift og højtideligt, Dagliglivet mere end spartansk. Man levede i høj Grad i Minder. Aviserne var smaa og indeholdt meget lidt Nyhedsstof, det væsentligste Emne var den hjemlige Politik og Grevinde Danner. Man gik i Kirke og hørte til Biskop Martensens Retning. I Studenterforeningen kunde Ungdommen slaa sig løs om Aftenen, men naar Solen gik ned, lignede iøvrigt København en øde mørk Smaakøbstad. Natteliv var der ikke Tale om. Livet levedes personligt, præget af de nærmeste Omgivelser og i høj Grad nationalt. Det var de talrige Officersslægter, der prægede Byadelen — hvor er de henne nu?

Da København i Slutningen af Firserne blev en Verdensby som andre, var denne Periode løbet ud. Men i Halvfjerdserne og de første Aar af Firserne var de adelige Slægter i København endnu prægede af Tiden 1848 og 1864. En konservativ By, endnu noget af et »Kongens København« fra Frederik den Sjettes Tid, men i Skæret af den synkende Sol. De nationalliberale døde ud eller gik fuldstændig op i Højre, men Borgerskabet i København, det vi kender fra Heibergs Vaudeviller, overvandt aldrig sin indgroede Mistillid til den fødte Adel. Og derfor førte disse Officersslægter, der ikke omgikkes Hofkredsen eller Godsejeradelen, et snævert indkredset Liv, der ikke kunde undlade at præge dem. Midlerne var det smaat med, Gage eller Pension forslog ikke meget, og Skindet skulde bevares. Pligttopfyldende og økonomisk redelige var de til det yderste, Fædrene saa ugerne Sønnerne vælge andet Erhverv end Hær eller Embedsvej, de store Bankkontorer, Kommunalforvaltning i stor Stil eller Forsikringsvæsen og Stormagasiner kendtes ikke. Sønnerne fandt Vej til Hær eller Flaade eller de blev Jurister og søgte til Kancellierne. I Modsætning til tidligere Dage bliver Juraen Hovedstudiet for Byadelens Ungdom. Virkningen spores først i den følgende Periode.

Men selv om Adelen ikke levede i Pragt — tværtimod, som vi har set — bevarede den et vist Sammenhold paa Land og By. Den var ikke mere en Stand, men den udgjorde en ikke ubetydelig og anset Klasse, hvoraf endnu i Slutningen af forrige Aarhundrede en anseelig Del af Statens Embedsmænd fremgik. Vi skal senere faa Lejlighed til at se, hvorledes de saakaldte »borgerlige Erhverv« mere og mere drager de unge til sig. I den Periode, vi nu har behandlet, var det et saare sjældent Fænomen.

Frederik den Syvendes Tid er for Adelen væsentlig en Tid knyttet til Fortid og Fortids Traditioner. Her lægges Grunden til Landadelens Rigdom og store Indflydelse, og her glider Byadelens Slægter i Fortids Minder mod en helt ny Tid, der enten smelter dens Medlemmer sammen med Storstadens Overklasse eller isolerer den i Minderne.

Men af disse Slægter fremstod, som vi senere skal se, en Slægt af unge, der i en ny Tid, i hvilken man ikke valgte dem eller fremmede dem, fordi de hørte til de adelige Slægter, ud fra deres Slægtskultur *selv* valgte og hævdede sig i et Samfund, der bestemt fastslog, at Adel intet betød mere. For denne Slægtskultur, hvis Betydning ingen kyndig Biolog eller Sociolog i Historien mere bestrider, staar den unge Generation i vor Tid i dyb Taknemmeligheds-gæld til den Slægt, vor Oversigt paa de foregaaende Blade har behandlet.

Og derfor bør vi ære dens Minde.

Kapitel IV.

HÆR OG FLAADE SAMT KRIGEN I 1864.

Erfaringer med Hensyn til vor Hærordnings Utilstrækkelighed havde man gjort under Treaarskrigen, og Aaret 1851 betegner da ogsaa Begyndelsen til en ny Hærordning, der desværre ikke var naaet blot nogenlunde hen mod Forbedring, da Hæren skulde staa Prøven. Det blev ved Lovforslag og Mobiliseringsforsøg, og da Spørgsmaalet i September 1863 stilledes til Krigsminister Lundbye, der lige var tiltraadt Posten i Ministeriet, gav han det Svar, at Hæren vilde kunne stille en Styrke af 55,000 Mand, ca. 3.500 Nonkombattanter iberegnet.

Flaadens havde i Tiden efter 1851 haft en Afgang paa 11 mindre betydende Fartøjer og en Tilgang paa 2 Skruedorvetter, 2 Sejlkorvetter, 1 Dampskib og 9 Smaafartøjer. I 1861, da Krigen begyndte at true, blev der sat Kraft ind paa Flaadens Udvikling, og i Efteraaret 1863 begyndtes Hærens og Flaadens Mobilisering for Alvor.

Det er en Selvfølge, at der ikke i denne Periode af 12 Aar skete nogen væsentlig Ændring i Hærens Officerskorps, som vi tidligere har omtalt. Tilgang og Uddannelse var den samme, kun at de højeste Poster nu besattes efter de politiske Lederes Ønsker, det vil sige

i Begyndelsen ved de Nationalliberale, senere ved de Højkonserverative. Blandt Generalerne i Frederik d. VII's Tid træffer vi *F. R. H. v. Bülow*, f. 1791, d. 1858, Generalløjtnant *Hans Christoffer Georg Fr. Hedemann*, f. 1792, d. 1859, General *G. C. v. Krogh*, f. 1785, d. 1860, Generalløjtnant *A. C. F. v. Moltke*, f. 1784, d. 1863, Generalløjtnant *Oluf Krabbe*, f. 1789, der tog Afsked 1860 og døde 1864, og Kongens Generaladjutant, General *P. M. v. Bülow*, f. 1796, d. 1877.

Kun to af Frederik den Syvendes adelige Generaler deltog i Krigen 1864, nemlig den foran omtalte General *M. Lüttichau*, der i 1864 stod à la suite ved Artilleriet og Generalløjtnant *Cai Ditlev Hegermann-Lindenchrone*, f. 1808, d. 1893, der i 1863 var blevet Generalløjtnant.

I Fortegnelsen over de i Krigen deltagende Officerer har vi saaledes en nogenlunde fyldig Oversigt over, hvilke Medlemmer af de adelige Slægter, der gjorde Tjeneste i Hær og Flaade i Frederik den Syvendes Regeringstid.

Vor under Bilag 3 vedføjede Oversigt over Medlemmer af de adelige Slægter i Hær og Flaade ved 1864, der giver et anslaaet Antal af c. 200 i Hæren og ca. 20 i Flaaden skal nærmest tjene som Grundlag for Opgivelse af hvem, der var »med i 64«, og hvem der faldt for Fædrelandet. En nærmere Omtale af selve Krigen ligger ganske udenfor vor Opgave, men vi er sikre paa, at den blotte Nævneelse af Kampe og de kæmpendes Navne vil være af Værdi, særlig for de ældre blandt os, men maaske ogsaa give Ungdommen Lyst til at lære Begivenhederne i Krigsaaret nærmere at kende gennem den fortrinlige Literatur, der findes om dem.

Det er bekendt, at Dannevirkestillingen, der blev besat 1. Februar 1864 efter Kampene ved Mysunde, Over Selk og Jagel, blev rømmet efter Krigsraadets Beslutning d. 4. Februar. Tilbagetoget skete under store Vanskeligheder, men uden andre Fægtninger end Sankelmark. Den 8. Februar blev Overgeneralen de Meza kaldt til København, og General *M. Lüttichau* overtog en kort Tid Kommandoen. Det første Afsnit af Krigen endte 10. Februar med Hærens Opstilling paa Sundeved, Dybbøl og Als.

Tabene ved Dannevirke og Sankelmark var ikke talmæssig store. Af adelige Officerer saaredes ved Mysunde Kaptajn *A. A. F. Moltke* af 3. Reg., der havde ledet Udfaldet. Ialt faldt 6 danske Officerer, 3 saaredes.

Ved Over Selk og Jagel, hvor Kaptajn *Stockfleth* med Kraft deltog i Ledelsen af Forsvaret af den sydlige Saxarm, faldt Sekondløjtnant *Bech*, og Premierløjtnant *F. L. Greve Rantzau* faldt saaret i Fjendens Hænder. Ialt faldt 4 danske Officerer, 5 saaredes.

Ved Sankelmark faldt Sekondløjtnant Baron *I. C. Dirckinck-*

Holmfeldt, saarede blev Sekondløjtnant *J. C. H. Leth* og *E. Benzon*. Ialt faldt 4 Officerer og 7 saaredes.

Tabene ved Tilbagetoget og Kampene var ialt 1302 Mand, hvoraf dog kun 49 døde, deraf 5 Officerer, og 169 saaredes, deraf 8 Officerer. 896 blev taget til Fange, deraf 9 Officerer og 2 Læger, og 283 savnedes, deraf 1 Officer. Det maa her bemærkes, at en Del af Mandskabet var Slesvigere, af hvilke flere forlod Hæren.

Kampene ved Dannevirke havde givet Tab af 10 døde Officerer og 70 Mand. De saarede Officerers Tal var 6 og 215 Mand. Fangne var 2 Officerer og 204 Mand, savnede 51 Mand.

Den danske Hær var saaledes uden større Tab sluppet bort fra en Stilling, som nu af alle erkendes for at have været uholdbar. Det var Befaling til Overkommandoen at bevare Hæren, og Diskussionen om de Mezas Handling er forlængst afsluttet. Fjendens Tab havde været ialt 1062 Kombattanter.

— — —

Krigens andet Afsnit samler sig om Forsvaret af Dybbøl og General *Hegerman-Lindencrones* Operationer i Jylland. Allerede i Januar 1863 havde Østrig og Prøjsen proklameret, at Erobringen af Danmarks Øer var umulig paa Grund af manglende Flaademagt. Opgaven var at tage Slesvig i Pant for en tilfredsstillende Ordning af Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Stilling til det danske Monarki. Okkupationen af Jylland var vel et godt Middel til at tvinge den danske Regering, men den rummede en Fare for andre Magters Intervention, og navnlig Østrig var bange herfor. Det egentlige Objekt for Krigen var derfor den danske Hær.

Men allerede 11. Februar 1864 sejrede den prøjsiske Opfattelse, at Jylland skulde besættes. Herimod protesterede Østrig og gav først sit Samtykke til Indrykningen i Jylland noget senere, men da var den forlængst sket og Kolding besat ved en fremskudt prøjsisk Afdeling.

I Fredericia stod 13. og 14. Regiment under General *Lunding*. General *Hegermann* overtog foruden sin 4. Division Kommandoen over 3. Division, og da de Allierede gik over Grænsen, stod denne Hær ved Kolding. Overkommandoen gav ham Ordre til at operere uafhængig af Fæstningen Fredericia og fik Ordre til at retirere mod det nordlige Jylland. Oberst *Neergaard*, der kommanderede 9. Brigade, stod ved Koldings Besættelse nordvest for Byen. Først den 8. Marts rykkede de Allieredes Hær over Kongerigets Grænse. Da stod *Hegermann* ved Vejle med 4. Division, og 3. Division samt 1. og 11. Reg. under General *Wilster* gik til Fredericia. Den 8. Marts kæmpede de foran Fredericia, som cerneredes af Fjenden.

Samtidig udviklede Kampen sig ved Vejle, hvorfra General *Hegermann* trak sig tilbage nordpaa. Fjendens Styrke udgjorde 30,000

Mand, og den 17. Marts førte *Hegermann* Divisionen over Limfjorden. Det var under dette Tilbagetog, at vort Kavalleri med 3. og 5. Dragonregiment udmærkede sig og ganske særligt Ritmester *C. Castenskjold* af 3. Dragonregiment.

Kampene ved Fredericia fortsattes, General *Wilster* blev saaret og General *Lunding* fik Kommandoen, han afslog *Wrangels* Opfordring om at overgive Fæstningen, og Fjenden bombarderede Fredericia.

Hovedstyrken af den danske Hær stod paa Sundeved og Als under General *Gerlach*, til hvem *Lüttichau* den 28. Februar havde overgivet Overkommandoen og var afrejst til København for at overtage Overkommandoen over Artilleriet. Der forefaldt ved *Dybbøl* en Række Kampe og Stillingen cerneredes. Et Forsøg paa Overgang til Als opgav Fjenden. General *Hegermanns* Anmodning om, at hans Division overførtes til Fyn, blev ikke efterkommet, det er af de sagkyndige senere beklaget, at man ikke paa denne Maade forstærkede Modstanden paa det afgørende Punkt.

I April gik *Hegermann* atter frem mod Syd for at omgaa Fjenden og naa ned i Slesvig, men inden han kunde opnaa Tilslutning hos Overkommandoen, var *Dybbøl* faldet. Den 22. Marts aflagde Kong *Christian den Niende*, ledsaget af Hofmarskal *Løvenskjold*, et Besøg i Skanserne. Omkring ved denne Tid begyndte den Kamp, der endte med den 18. April og Stormen paa *Dybbøl*, hvor det ved heltemodig Opofrelse fra 8. Brigades Side lykkedes at føre Hæren frelst over til Als. Blandt de tapre Forsvarere opnaaede Sekondløjtnant *C. W. B. Castenskjold* til *Borreby* et Navn, der har holdt sig til vore Dage.

Med Hensyn til faldne og saarede henvises til vedføjede Liste.

Den 25. April gav Overkommandoen Ordre til at rømme Fredericia. Ordren vakte Bestyrtelse i Fæstningen, men den 27. April var den rømmet, uden at Fjenden havde bemærket noget, først den 29. besatte Fjenden Byen.

Under alt dette var den i April aabnede Konference i London gaaet sin skæve Gang, og endelig var man enedes om en Vaabenhvile, der blev forlænget til 25. Juni og tog sin Begyndelse d. 12. Maj.

Den vedføjede Fortegnelse over Hærens adelige Officerer, Bilag 3, der deltog i Krigen, er opstillet efter Generalstabsværkets tre forskellige Ordres de bataille.

Den første 1. Februar 1864 giver Stillingen ved Dannevirke.

Den anden 15. April Stillingen før *Dybbøls Fald*.

Den tredie 26. Juni efter *Vaabenhvilens Udløb*.

Herefter er Officererne fordelt som de er opførte, men da Listen kun opgiver Stabe og Førere af Afdelinger og Underafdelinger, er den suppleret med de Officerer, der paa anden Maade er nævnt i

Værket som henhørende til Afdelinger. Forsaauidt Officerer ikke er nævnt i Generalstabsværket er de opførte efter Hærens Haandbog 1865, hvoraf følger, at der for enkeltes Vedkommende ikke er fuld nøjagtig Opgivelse af, hvor de stod under Felttoget. Hestgarden, $\frac{1}{2}$ Regiment Gardehusarer og $\frac{1}{2}$ Bataillon Livgarde var ikke udkommanderet. Med Hensyn til specielle Vaabenarter og Officianter er Nøjagtighed heller ikke mulig.

Fortegnelsen viser, at ca. 170 Medlemmer af de adelige Slægter og 17 med adelige Slægters Navne, tilhørende ikke adlede Grene af Slægterne, deltog i Krigen, hvoraf i det højeste 20 gjorde Tjeneste udenfor Krigsskuepladsen. Med Flaadens Officerer naar Tallet op til 200, d. v. s. godt op mod en Fjerdedel af Adelens Mænd over 18 Aar.

Af disse faldt 16, saaredes 20, blev fangne 9; Tab ialt 45.

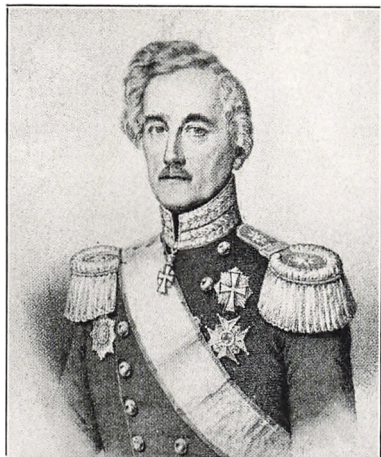
Til Sammenligning anføres fra Generalstabens Statistik: Samtlige deltagende Officerer fra Krigsskuepladsen 1431, faldne 101 + 6 døde af Sygdom, ialt 107; saarede 162, fangne, usaarede 93; ialt 322.

Naar alt regnes med, mener Generalstabsværket at kunne angive som Hærens samlede Tal ca. 75,000. Faldne og døde af Sygdom (ca. $\frac{1}{3}$) er 3087, saarede 3151 og fangne 7030, ialt Tab 14,269 eller ca. 20 pCt.

Højest ejendommeligt er det, at Staben og Rytteriet, der gjorde fortrinlig Tjeneste under hele Krigen, kun mistede 3 Officerer, ingen faldne. Af Mandskabet faldt eller saaredes kun 37 Mand! Ved Kavalleriet tjenstegjorde 50, altsaa 25 pCt. af de adelige Officerer.

Af de adelige blev i Dagsbefalingerne og Rapporter særligt fremhævede og modtog Ridderkorset eller Sølvkorset under eller efter Krigen:

Kaptajn <i>I. C. G. Hedemann</i> , Ing., 15. April Dybbøl	Ridderkors
Prmlt., Greve <i>W. F. Ahlefeldt</i> , L. Livg., 19. April Dybbøl	—
Kaptajn <i>O. Moltke</i> , Artilleri	—
Sekltl. <i>C. Baron Gùldenchrone</i>	—
Kaptajn <i>F. Bartholin</i>	—
Sekltl. <i>C. W. B. Castenskjold</i>	—
Prmlt. <i>W. Kolderup-Rosenvinge</i> , Ing.	—
Reserveoff. Asp. <i>J. F. Scavenius</i>	DM. Sølvk.
Kapt. <i>F. A. Moltke</i> , 3. Brg. Stab	— —
Seklt. <i>M. S. F. Hedemann</i> , Overkommandoen	Ridderkors
Oberst <i>O. C. S. A. Bùlow</i> , fremhævet 17. Marts, Dybbøl	
Major <i>I. C. Krieger</i> , Livgarden	Dm. Sølvk.
Seklt. <i>I. C. I. Baron Dirckinch-Holmfeldt</i> (falden) fremh.	
6. Febr.	
Major <i>P. J. F. Bauditz</i> saaret Dybbøl, død, fremh.	

Gerhard *Christopher* v. Krogh
Generalløjtnant, S.K.*, D.M.
f. 1785, d. 1860

***Cai* Ditlev Hegermann-Lindenkroner**
Generalløjtnant, S.K.*, D.M.
f. 1808, d. 1893

Wilhelm Frederik Ludvig Kauffmann
Generalløjtnant, S.K.*, D.M.
f. 1821, d. 1892

Mathias Lüttichau
Generalløjtnant, S.K.*, D.M.
f. 1795, d. 1870

Officers-Asp. Grev <i>Ahlefeldt</i> , fremh. 17. April Dybbøl	
Officers-Asp. <i>A. V. Barner</i> , fremhævet 18. April Dybbøl	
Seklt. <i>W. A. Greve Ahlefeldt</i> , fremh. 18. April, Dybbøl	
Kapt. <i>A. A. F. Moltke</i> , fremh. 2. Febr. Mysunde	DM. Sølvk.
Kapt. <i>O. S. H. Krabbe</i> , fremh. 18. April Dybbøl	Ridderkors
Seklt. <i>Peter Gersdorff</i> (fald.), fremh. 17. Marts Sundeved	
Prmlt. <i>A. C. J. A. V. Moltke</i>	Ridderkors
Kapt. <i>J. F. E. Baron Haxthausen</i>	—
Seklt. <i>Hans Fr. Severin Benzou</i> (fald.), fremh. 28. Marts	
Kapt., Baron <i>H. F. Rosenkrantz</i>	—
Major <i>C. F. Bauditz</i>	DM. Sølvk.
Kapt. <i>E. C. F. Ahlefeldt</i> (falden), fremh. 18. April	
Seklt. <i>C. E. Bardenfleth</i> , fremhævet 17. April	
Seklt. <i>F. E. Holck</i> , fremhævet 28. Marts.	
Prmlt. Grev <i>F. L. Rantzau</i>	Ridderkors
Prmlt. <i>N. C. L. Scheel</i>	—
Oberst <i>A. Bernstorff</i> , fremhævet 18. April.	
Prmlt. <i>L. F. E. A. Baron Bretton</i>	—
Seklt., Grev <i>G. L. Sponneck</i>	—
Oberstlt. <i>I. C. Scholten</i> , fremh. 18. April	
Kapt. <i>F. H. E. H. Stockfleth</i> , fremh. 18. April	
Major <i>A. Sperling</i> , fremh. 18. April	DM. Sølvk.
Prmlt. <i>O. I. Krabbe</i>	Ridderkors
Seklt. <i>I. C. C. Krogh</i>	—
Seklt. <i>H. H. Lüttichau</i>	—
Ritmester <i>H. T. C. G. Moltke-Huitfeldt</i>	—
Ritmester <i>Chr. F. T. A. Baron Juel-Brockdorff</i>	—
Prmlt. <i>G. C. I. M. H. Castenskjold</i>	—
Ritmester <i>H. Castenskjold</i>	DM. Sølvk.
Major <i>G. Castenskjold</i>	— —
Ritmester <i>H. Sehested</i>	— —
Prmlt. <i>Caspar v. Buchwaldt</i>	Ridderkors
Reserveoff., Prmlt. <i>L. v. Beck</i>	—

Altsaa 47 udmærkede, deraf i Befalinger 20, belønnede med Ridderkors 24, med Sølvkorset 9, d. v. s. 25 pCt. af disse Officerer udmærkede sig særligt.

For den nulevende Generation er det ufatteligt, at Konferencen i London kunde strande paa en Uenighed om, efter hvilken Linie Slesvig skulde deles. Men i København var man vildledt ved et Haab om engelsk og fransk Hjælp, der var ganske uberettiget, og da man ansaa Hæren for ret uskadt, greb man altsaa igen til Sværdet. I Virkeligheden var Hærens bedste Afdelinger 2. og 22. Reg. samt 9. og 20. ødelagte, 16., 17. tildels 3. Regm. stærkt medtagne.

Den 26. Juni aabnedes Fjendtlighederne paany, den 29. Juni gik Fjenden over til Als, paa tre Dage var alt tabt, og den 20. Juli kom anden Vaabenhvile, der fulgtes af Freden i Wien den 16. November 1864 med Tabet af Hertugdømmerne.

Men tiltrods for denne Krigs sørgelige Udfald, blev den i over en Menneskealder et Tilknytningspunkt for Erindringen for alle danske. »Han var med i Krigen 1864«, »han faldt ved Dybbøl« eller »han blev saaret ved Fredericia«, var Ord knyttede til Navnene paa de paagældende. De danske Adelslægter havde haft mere end hver femte Mand over 18 Aar med i Krigen, Gyldensteen og Valdemarslot havde været Lazaretter og faa Slægter var der, som ikke havde lidt Tab.

Af Officererne fra 1864 lever endnu kun General *Hegermann-Lindencrone*, Kammerherre *Johan Wilhelm Grevenkop-Castenskjold*, Esromgaard, og Greve *C. L. Sponneck*; Mindet om Krigen er ved helt at udslettes i den yngre Slægts Bevidsthed. For Generationer fra før 1875 overskyggede den alt. Sammenlignet med den vældige Verdenskrig i 1914—18 er det kun Skærmydsler og smaa Tab, men der var over denne Krigsførelse saa meget af den gamle ridderlige Krigersæd, at den altid vil fængsle unge Mænds Sind; for os ældre kan den endnu bringe Taarer i Øjnene af Spænding og Bevægelse. Trods al Kløgt og Forsigtighed rinder vore Fædres Krigerblod endnu i vore Aarer. Adel og Krigerfærd var i svunden Tid uadskilleligt forbundne, og danske Adelslægter bliver de sidste, der opgiver Tanken om Fædrelandets Forsvar.

Det danske Søofficerskorps talte i Frederik den Syvendes Rege- ringstid 36 aktive Medlemmer af de adelige Slægter fordelt over hele Perioden.

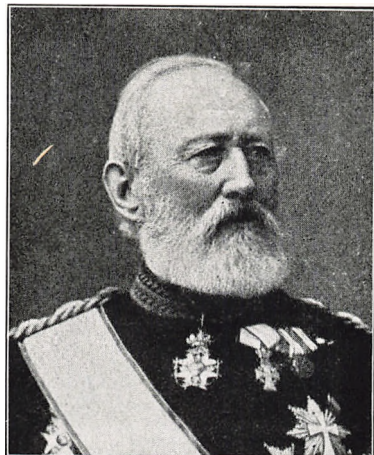
Den ældste af Admiralerne *Christoffer Lütken*, f. 1782, d. 1857, deltog i Kampene 1807—14, blev Kontreadm. 1847 og Stk. af Dbg., afgik 1851 som kar. Viceadmiral. Slægten talte ikke mindre end 9 Søofficerer i 1. Halvdel af forrige Aarhundrede.

H. D. Brinck-Seidelin, f. 1779, d. 1859, deltog ligeledes i Kampene 1807—14, blev Kontreadm. 1848, afgik 1852 som kar. Viceadm. og Stk. af Dbg.

Johan Vilhelm Cornelius Krieger, f. 1788, d. 1857, deltog i Kam- pen 22. Marts 1808 ved Sjællands Odde og i Kanonbaadskrigene, afgik 1851 som kar. Kontreadm. Slægten talte 10 Søofficerer i for- rige Aarhundrede.

Gustav Adolph Wilhelm Varendorff, f. 1788, d. 1879, deltog i Kampene 1807—14, gik af som Kommandørkaptajn 1854.

Anthøn Günther v. Ellbrecht, f. 1790, d. 1857, deltog ligeledes i Kampene 1807—14, var Kommandant paa Christiansø fra 1839 til 1854, da han gik af som kar. Kommandør. Hans Broder *Carl Lud-*

Christian Ferdinand Bauditz,
Generalløjtnant, S.K.*, D.M.
f. 1815, d. 1909

Marius Sophus Frederik Hedemann
Generalløjtnant, S.K.*, D.M., Gb. E.T.
f. 1836, d. 1903

*Johan Frederik (Fritz) Hegermann-
Lindenkrone*
Veteran fra 1864,
Generalmajor, S.K.*, D.M., Gb. E.T.
f. 1840

Heinrich August Theodor Kauffmann
Generalløjtnant, S.K.*, D.M., Gb. E.T.¹
f. 1819, d. 1905

vig v. Ellbrecht, f. 1796, d. 1869, var Chef for Kanonbaadsdelingen ved Fanø 1848—50, blev Kommandør 1851 og afgik 1861.

Steen Andersen Bille, f. 1797, d. 1883, var den bekendte Fører af *Galathea*« paa Jordomsejlingen 1845—47, var 1849 Chef for Blokadeescadren i Nordsøen og i 1850 for Escadren ved Hertugdømmernes Østkyst, blev Stk. af Dbg. 1856, Marineminister 1860—63, kar. Viceadm. 1864, Flaadeinspektør 1866, tog Afsked 1868.

Frederik Rudolf Edwin Maria Baron Dirckink-Holmfeldt, f. 1802, d. 1896, hvis Fader var hollandsk Søofficer, blev dansk Officer 1822, var 1824—29 i fransk Tjeneste og deltog i den spanske Okkupationskrig og den græske Frihedskrig, var 1842—46 Navigationsdirektør i Preussen. 1848 og 1849 Chef for »Najaden«, gik af 1864 og blev kar. Kommandør 1869. Hans Broder *Johan Carl Daniel Ulysses D-H.*, f. 1801 d. 1877, var 1824—30 dels i fransk og dels i russisk Tjeneste, hvor han udmærkede sig i Kampen mod Tyrkiet, tog Afsked 1838 som Kaptajnløjtnant, traadte ind i Diplomatiets 1848, blev Stk. af Dbr. 1856 og var dansk Gesandt 1856—64.

Harald Peder Oxholm til Taarholm, f. 1807 d. 1869, var 1849 Chef for Batteriet »Trekroner«, gik af 1852 som kar. Kaptajn.

August Bjelke, f. 1812 d. 1860 var i 1849 Næstkom. i »Najaden«, blev Orlogskapt. 1859.

Chr. Frederik Hedemann, f. 1814 d. 1863 var i 1849 Escadreadjudant, blev Kaptajnløjtn. 1853.

Greve Waldemar Holck, f. 1818 d. 1900, var 1849 i »Najaden«, blev Kammerherre 1860, tog Afsked 1862, kar. Kommandør 1869.

Adolph Johan Ludvig de Roepstorff, f. 1819 d. 1881, deltog i Trearskrigen, tog Afsked 1855 som kar. Kaptajnløjtnant, var senere Politiker.

Ingen af de førnævnte kom til at deltage i Krigen 1864.

Otto Hans Lütken, f. 1813 d. 1883 var 1849—30 Chef for Dampskibet »Eideren«, var 1863—65 Marineminister, blev kar. Kommandør 1868.

Antonius Krieger, f. 1816, d. 1891, var 1848 Chef for Dampskibet »Geiser«, blev Rdr., 1849 i »Hekla«, Eckernførdeaffairen 5. April, 1864 leder Isningsarbejderne paa Slien. 1869 kar. Kaptajn.

Antho Rudolph Hedemann, f. 18616, d. 1897, deltog i Trearskrigen, blev 1850 Rdr., 1863—64 Chef for Korvet. »Thor«, fra 1872 Kongens Jagtkaptajn, gik af 1881 som kar. Kontreadm.

Emil François Krieger, f. 1819, d. 1892, deltog i Trearskrigen, 1864 Chef for Skonnert »Fylla«, D.M., 1870—84 Chef for Orlogsværftet, 1880 Kontreadm., 1882 Escadrechef, 1884 Afsked og Stk. af Dbg.

Chr. August Obelitz, f. 1817, d. 1875, var 1849 ombord i Linie-

skibet »Chr. VIII«, 1863—65 Chef for »Hekla«, 1864 Rdr., 1875 Afsked som kar. Kommandør.

Steen Andersen Bille, f. 1830, d. 1905, var 1850 ombord i »Thetis« og »Hekla«, 1851—54 i fransk og 1865—68 i italiensk Tjeneste, 1863—64 Chef for »Willemoes«, 1868 Kaptajn, 1882 Afsked og Kammerherre.

Otto Ludvig Michael Munthe af Morgenstjerne, f. 1831, d. 1899. 1864 ombord i »Esbern Snare« og »Frederik VI«. 1873 Afsked som kar. Kaptajn.

Thomy v. Jessen, f. 1833, d. 1917, var 1864 ombord i »Rolf Krage«, 1876 Tøjmester, 1885 Afsked som kar. Kommandør.

Vilhelm Ferdinand Koefoed, f. 1837, d. 1930, var 1864 ombord i »Thor«, 1890—94. Chef for Matroskorpset. 1899 Afsked som kar. Kontreadmiral.

Johannes Chr. Oldenburg, f. 1839, d. 1898, var 1864 Adjudant i Østersøescadren, 1870—96 Lærer i Søkrigshistorie, i mange Aar Leder af Opmaalinger i danske Farvande, gik af 1888, blev kar. Kommandør 1894.

Preben Jørgen Greve Scheel, f. 1838, d. 1900, var 1864 ombord i »Skjold«, fik Afsked 1872.

Gottfried Vilhelm Chr. Ingolf Bardenfleth, f. 1840, d. 1912, var 1864 ombord i »Frederik VI«, derefter i Panserkorvetten »Dannebrog«, 1865—67 i fransk og i 1881—83 i græsk Tjeneste som Chef for Torpedovæsenet, 1890 Afsked som kar. Kommandør.

Ovc Baron Güldenchrone, f. 1840, d. 1880, var 1863 traadt i græsk Orlogstjeneste, vendte tilbage 1864 og var ombord i Panserkorv. »Dannebrog«, var 1866—68 Kongen af Grækenlands Adjudant, atter i Grækenland 1873—79 som Adjudant og derefter 1877—79 som Chef for Torpedovæsenet.

Jacob Peter Münster Fischer, født paa Færøerne 1840, d. 1897, deltog i 1864 som Løjtnant paa »Heimdal« i Kampen ved Helgoland d. 9. Maj, hvor Orlogskaptajn Edouard Suenson med »Niels Juel«, »Jylland« og »Heimdal« sejrede over den østrigske Escadre under Tegetoff og de tre tyske Kanonbaade, et af de faa Lyspunkter i denne Krig. Fischer var 1867—85 Lærer for Kadetterne i Navigation, gik af 1839 og blev kar. Kommandør 1893.

Chr. Johan Fr. Greve Tramp, f. 1842, d. 1918, deltog 1864 som Kadetunderofficer paa »Niels Juel« i Slaget ved Helgoland, han mistede det ene Ben, blev Løjtnant d. 19. Maj og Rdr. 1866, gik af 1867, var Medlem af Folketinget 1876—78 og i Postvæsenets Tjeneste fra 1884 som Postmester fra 1902—1918, først i Kjøbenhavn senere i Odense.

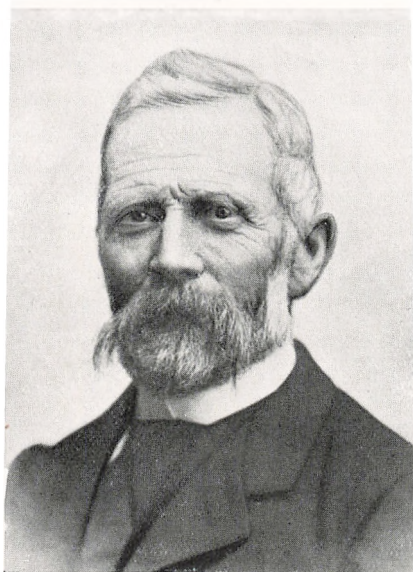
Frederik Carl Chr. Bardenfleth, f. 1846, var i 1864 som Kadet ombord i »Sjælland«, var 1886—92 Chef for Statsbanernes Søfarts-

Rigs greve Georg *Leopold* Sponneck
Kaptajn, Veteran fra 1864, K.², D.M.
Ungdomsbillede
f. 1843

Greve Christian Johan Frederik Tramp
Løjtnant i Flaaden, Postmester
R.*, D.M.
f. 1842, d. 1918

Carl Vilhelm Behagen Castenschiold
til Borreby
Premierlieutenant, Kammerherre,
K.¹, D.M., F.M.
f. 1837, d. 1919

Frederik Carl Chr. Bardenfleth
Kontreadmiral, Hofchef hos Enkedronning
Louise, S.K.*, D.M., F.M.
Veteran fra 1864
f. 1846

afdeling, 1892—1901 Chef for Søofficersskolen og 1901—1906 Kongens Jagtkaptajn. Afsked 1906 som kar. Kontreadm. og blev Hofchef hos Dronning (senere Enkedronning) Louise, blev Stk. af Dbr. 1911. Han er den eneste nulevende adelige af det danske Søofficerskorps, der deltog i Krigstogtene til Søs i 1864.

Udover Kampen ved Helgoland var Krigstogtene i 1864 ikke rige paa opsigtsvækkende Episoder, men Østersøescadrene var Øernes sikre Værn, Træfningen ved Rügen den 17. Marts, i hvilken deltog »Sjælland« og »Skjold«, var en smuk Bedrift, »Rolf Krake« gjorde Nytte ved Forsvaret af Dybbølstillingen og Flaadens Blokering af Kysterne var nok til at hindre Landets Oversvømmelse af Fjenden og Hovedstadens Fald. Ogsaa den danske Sømagt fulgte sine Traditioner i Krigen 1864.

Som det vil ses af det foregaaende deltog 16 adelige Søofficerer i Krigen.

Kapitel V.

BY- OG EMBEDSADEL FRA 1864 TIL VORE DAGE.

Medens vi fra Frederik den Syvendes Regeringstid har søgt at give en nogenlunde fyldig Oversigt over de i Statstjenesten virkende Medlemmer af de adelige Slægter, der dels kun var kendte indenfor Slægterne, dels ret vanskelige at finde i let tilgængelig Literatur, stiler Sagen sig ganske anderledes for den Periode, vi nu behandler. At følge den hidtil benyttede Fremgangsmaade vilde blot være at bringe Dansk Adelsaarbog i Udtog. Fra 1884 findes jo en fuldstændig Fortegnelse over Slægternes Medlemmer, der dækker Perioden tilbage til 1863. Vi kan derfor indskrænke os til at give Oversigter over Antal af Embedsmænd i denne Periode. Vi tilføjer her kun i særlige Tilfælde de før optagne Aarstal for Fødsel og Død.

Det vil ved Gennemgangen vise sig, at Hoffets Embedsmænd, Diplomatiets og Amtmandsstillingerne under Christian den Niendes Regering til 1907 og tildels under Frederik den Ottende, væsentligt indehavdes af Medlemmer af de adelige Slægter. Senere ændredes dette Forhold. Hvad de øvrige Stillinger i Embeder, civile og militære, angaar, stod Adelen helt paa lige Fod med de øvrige Statsborgere, hvad der ligeledes vil fremgaa af Oversigterne i det følgende.

Kong Christian den Niendes Hofstat, som den fremtræder en halv Snes Aar efter hans Tronbestigelse, frembyder ikke væsentlige Ændringer for den af os tidligere opførte. Ved 1864 var Kammerherre *W. T. Oxholm* Overhofmarskal og Grev *C. C. S. Danneskjold-Samsøe* Overskænk, medens Kammerherre *C. C. A. v. Roepsdorff* fungerede som Overstaldmester og General *H. A. T. v. Kauffmann* som Generaladjutant. Senere indskrænkedes Hofetaten. Overkammerherre var Lensgreve *L. Holstein-Holsteinborg* og Over-Hofmarskal, Kammerherre *C. L. Løvenskjold*. Alle ældre vil erindre den smukke, stilfulde, gamle Herre, der stilfærdigt og tilbageholdent ledede et Hofliv, som gennem de talrige Fyrstebesøg stillede store Krav til Lederen. Kammerherre *Løvenskjold* besad store Evner til et saadant Hverv, han kendte Fortiden vel, og har i historiske Tidsskrifter givet dygtige Fremstillinger til Belysning af dansk Hofhistorie i Detailler, der ellers unddrager sig Opmærksomheden, samt værdifulde Bidrag til vor Krigshistorie. *Carl Ludvig Løvenskjold* var født 1822, hans Fader var Oberst *H. H. Løvenskjold* og hans Moder født Komtesse *Knuth*. Som Garderofficer deltog han i Treaarskrigen, blev Major og i 1860 Hofmarskal hos Frederik den Syvende. I denne Stilling forblev han til sin Død i 1898.

Overhofmarskal *Løvenskjolds* Eftermand blev Kammerherre *Oscar Oxholm*, f. 1855, d. 1926. Han havde en Aarrække gjort Tjeneste ved Diplomatiets, og er iøvrigt bekendt for sin omfattende Virksomhed i Indre Missions Ungdomsarbejde. Han var et lyst Hoved og en ypperlig Taler. Sin Konge stod han personlig meget nær, og hørte i den gamle Konges sidste Leveaar til de faa, der bevarede Forbindelsen med Hoffets første Tider. Brodersøn som han var af Overkammerherre *W. T. Oxholm*. Kong Christian den Tiende viste ham den Anerkendelse at udnævne ham til Overkammerherre og give ham Bolig paa Amalienborg. Han var gift med en Datter af Lensgreve *L. Holstein-Holsteinborg*, Komtesse *F. Holstein*, og efterlader sig bl. a. en Søn, *Oscar Oxholm*, der nu er Gesandt i Peking.

Ved Christian den Niendes Død trak *Oxholm* sig tilbage fra Hofstjenesten. Han efterfulgtes af Greve *Frands Vilhelm Axel Brockenhuus-Schack*, f. 1863, der tidligere havde været Legationssekretær. Han virkede som Ceremonimester fra 1906 til 1908, derefter som Hofmarskal og udnævntes 1911 til Overhofmarskal. Ved Kong Frederik den Ottendes Død blev Stillingen ophævet og Grev *Schack* traadte tilbage. Han var en Tid Chef for det kongelige Teater og virker nu som Direktør for Rosenborg og Frederiksborg.

Ved Kong Christian den Tiendes Tronbestigelse blev Kammerherre *V. Rothe* Hofmarskal, han efterfulgtes ved sin Død af den siden 1911 ansatte Ceremonimester, Kaptajn i Garden *C. J. E. Juel*,

f. 1862, af den gamle Slægt paa Taasinge, der nedstammer fra Niels Juel. Ceremonimester er nu Grev *Christopher S. F. Trampe*, f. 1879, tidligere Kaptajn i Garden.

Staldmester var *F. W. A. v. Haxthausen*, der efterfulgtes af Oberst *v. der Maase*, som døde 1899. Kammerherre *Haxthausen* og *L. F. A. v. Scheele*, er begge tidligere omtalt. I 1900 overtog Grev *J. B. Krag-Juel-Vind-Frijs* af Juellinge-Linien, f. 1858, Stillingen, som han fratraadte i 1932.

Blandt de skiftende Adjudanter hos Kong Christian den Niende er flere nævnt i det foregaaende. Chef for Adjudantstaben var en Række Aar Oberst *Chr. R. v. der Maase*, han afløstes af Oberst *A. O. T. N. B. v. Kauffmann*, der atter afløstes af Oberst *P. Herbst*, død 1931.

Iøvrigt finder vi blandt Adjudanter en Række Medlemmer af de adelige Slægter.

Som kongelig Jagtkaptajn fungerede i Halvfjerdserne Kommandør *A. R. Hedemann*, der før er nævnt. Hos Hds. Majestæt Dronning Louise fungerede i 1865 Gehejmraadinde *Ida Bille*, f. Komtesse Bille-Brahe, i Halvfjerdserne Gehejmraadinde *I. A. H. Raben*, f. Bornemann, som Overhofmesterinde. Hun efterfulgtes af Grevinde *Louise F. G. Bille-Brahe*, f. Baronesse Hochschildt, Enke efter Lensgreve *Henrik Bille-Brahe* til Hvedholm, hun forblev i denne Stilling til sin Død. Grevinde *Johanne Ida Ahlefeldt-Laurvigen*, født Baronesse *Wedell-Wedellsborg*, fulgte efter Grevinde Bille Brahe som Overhofmesterinde hos Kong Frederik den Ottendes Dronning Louise. Ved Kong Christian den Tiendes Tronbestigelse blev Stillingen hos Hds. Majestæt Dronning Alexandrine besat med Frøken *L. Grevenkop-Castenskjold*, der nu fungerer.

Som Kammerherre hos Dronningen fungerede til sin Død Ritmester, Kammerherre *L. Castenskjold*, der før er omtalt. Stillingen inddrog ved Dronning Louises Død i 1898.

Som Hofdamer hos Dronning Louise, Kong Christian den Niendes Dronning, kan vi nævne i 1865 Hoffrøken *H. F. A. L. Løvenørn*, senere gift med Grev *Louis Holstein-Ledreborg*, Komtesse *Hilda Reventlow* og Frøken *Georgine Oxholm*.

Hos Kong Frederik den Ottendes Dronning, *Louise*, Komtesse *Sigismunda Vilhelmine Elisabeth Schulin*. Frøken *Elisabeth Wichfeld*, d. 1926 som Dekanese paa Vallø, Komtesse *Sophie Frederikke Scheel*, og i Hds. Majestæts Enkestand Frøken *Margrete Wedel Heinen* og Frøken *F. M. L. Castenskjold*. Hos Dronning Alexandrine Baronesse *Julie Sophie Reedtz-Thott* og Hoffrøken *Charlotte Caroline Sehested*.

Af andre Adelige der i Tiden siden 1864 har været knyttet til Hof-

fet, kan vi nævne følgende: Hos Enkedronning Caroline Amalie saaledes Kammerherre *I. C. F. Wedel Heinen*, f. 1814, d. 1887 som Hofchef, og den før omtalte Greve *F. V. Ahlefeldt-Laurvigen* som Kavalier. Hos Arveprinsesse Caroline, d. 1881, Kammerherreinde *C. Rømeling*, f. *Gyldenstjerne Sehested* og Komtesse *Augusta W. T. Moltke*. Oberst *Rømeling* fungerede som Kavalier. I Prinsessens seneste Levetid var Baronesse *A. Pechlin*, f. *v. Eyben*, Hofmesterinde. Hos Prinsesse *Vilhelmine Marie*, d. 1891, fungerede Ritmester *F. O. C. v. Buchwaldt*, f. 1826, d. 1904, som Hofchef og Frøken *Louise Levetzau*, d. 1889 som Hofdame.

Medens saa godt som alle Hofstillinger under Christian den Nien- de var besatte med Medlemmer af de danske adelige Slægter, ændredes dette Forhold noget under Kong Frederik den Ottende, og ved det nuværende Hof er foruden de adelige Damer kun 4 Medlemmer af Adelen ansatte. Blandt dem den før omtalte Kabinetssekretær *A. M. N. Krieger*.

Den anden Gruppe af Embedsmænd, hvori vi fandt en Række Adelige, var Diplomatiets. Vi bragte i det foregaaende Listen over Gesandter i Frederik den Syvendes Regeringstid, vi hidsætter nu Navnene fra 1864 til vor Tid. Vi indskrænker os til at angive, ved hvilke Regeringer, de paagældende har været ansatte.

I Washington: Kammerherre *I. H. Hegermann-Lindencrone*, Kammerherre *Løvenørn*, Grev *F. W. Sponneck* og Grev *C. P. O. Moltke*.

I Paris: Grev *G. L. Moltke-Huitfeldt*, Grev *F. Reventlow*.

I Rom: Kammerherre *I. H. Hegermann-Lindencrone*, Grev *J. Knuth*. Grev *C. Moltke*, Kammerherrerne *M. A. Oldenburg* og *H. Scavenius*.

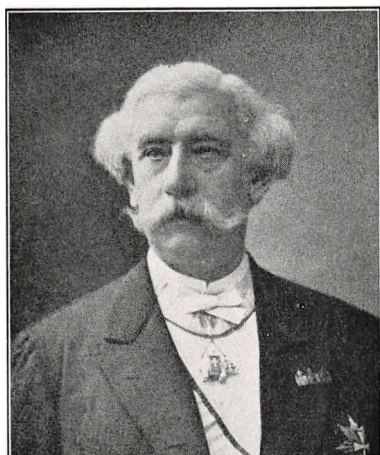
I St. Petersborg: Kammerherre *E. R. C. Wind*, Kammerherre *Harald R. Scavenius*.

I London: General *C. E. J. v. Bülow*, Kammerherre *F. E. Bille*, Grev *Carl P. O. Moltke*, Kammerherre *H. Grevenkop-Castenskjold*, Grev *W. Ahlefeldt-Laurvigen*, Grev *P. F. Ahlefeldt-Laurvigen*.

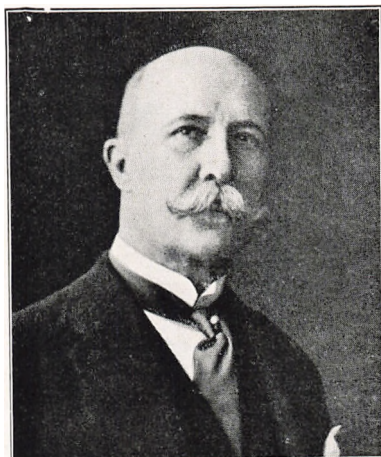
I Stockholm: Kammerherre *F. E. Bille*, Grev *F. W. Sponneck*, Kammerherrerne *O. C. J. J. Scavenius* og *Erik Scavenius*, Grev *Edv. Reventlow*.

I Berlin: Kammerherre *Wind*, Kammerherre *Hegermann-Lindencrone*, Grev *Carl P. O. Moltke*.

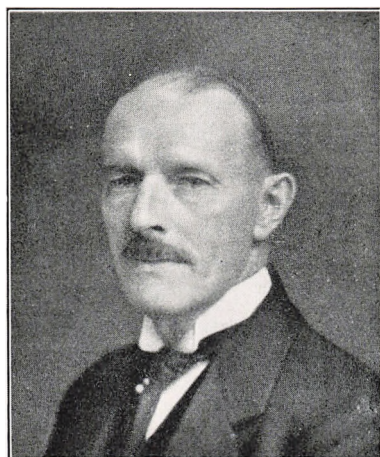
I Wien: Grev *I. S. D. Knuth*, Grev *F. W. Sponneck*.

Carl Ludvig Løvenskiold
Overhofmarskal hos Kong Christian IX
R.E.*, Gb. E.T. p. p.
f. 1822, d. 1898

Oscar Siegfried Christian O'Neill Oxholm
Overkammerherre, Hofmarskal hos
Kong Christian IX, S.K.*, D.M., Gb. E.T.
f. 1855, d. 1926

Greve Frands Axel Vilhelm
Brockenhuus-Schack
Overhofmarskal hos Kong Frederik VIII
S.K.*, D.M.
f. 1863

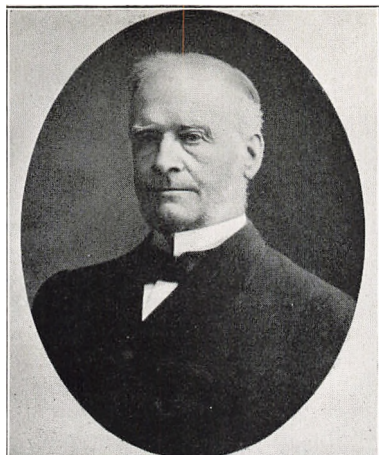
Greve Carl Poul Oscar Moltke
fh. Gesandt, fh. Minister
SK.*, D.M.
f. 1869

mand *C. L. W. Nutzhorn*, i 1886 *C. St. A. Bille*, i 1879 Kammerherre *G. F. Tillisch*, i 1880 Kammerherre *A. F. Moltke*, i 1885 Amtmand *C. A. Fabritius Tengnagel*, i 1885 Kammerherre *I. C. Hoppe*, i 1890 Grev *V. P. Schulin*, i 1903 Baron *A. H. Bille Brahe*, i 1898 Baron *I. G. Wedell-Wedellsborg*, i 1885 Kammerherre *G. C. V. H. v. Steemann*, i 1894 Kammerherre *V. Bardenfleth*, i 1908 *Axel Vedel*, i 1912 *O. C. H. G. Koefoed*, i 1920 Grev *O. D. Schack* og 1930 *J. A. A. Berner*. Af de nu fungerende Amtmænd tilhører kun 4, nemlig Stiftamtmand *Berner* i Aalborg, Amtmand *Koefoed* paa Bornholm, Amtmand, Baron *Wedel-Wedellsborg* i Svendborg, og Grev *Schack* i Tønder, de danske adelige Slægter. Efter 1915 er kun udnævnt 2 adelige Amtmænd, samt i 1929 i København Overpræsident *Johan Keller Bülow*.

Det vil heraf fremgaa, at de sidste ti Aar har bevirket en Forandring i de adelige Slægters Stilling til de tre nævnte Embedsvirksomheder saaledes, at det kan siges at de adelige Slægter ikke mere de facto søger eller søges til disse Embedsstillinger udenfor Diplomatiets, og at Adelens særlige Stilling — uanset Tabet af de i 1848 ophævede Rettigheder — ogsaa nu er blevet ændret derhen, at den ikke i nogen Henseende, hverken faktisk eller retligt, indtager nogensomhelst anden Stilling end den, der staar alle Statsborgere aaben.

Det eneste Punkt der endnu frembyder en Afvigelse er det nu ret betydningsløse, den for Grever og Baroner medfødte ikke særlig høje Rang. Hvad Klostervæsenet angaar, saa er her endnu en særlig Retsstilling, men de herhen hørende Spørgsmaal vilde kræve en saa betydelig Plads, at vi maa henvise dette til en senere sammenhængende Behandling ved dertil given Lejlighed, ved hvilken de adelige Damer burde faa en mere indgaaende Omtale, end det her har været muligt.

En Gennemgang af de i Tiden fra 1864 til vore Dage virkende Embedsmænd af de adelige Slægter er ogsaa her uoverskuelig, og som anført unødigt. At fremhæve enkelte, vilde, da alle har gjort god Tjeneste, og ingen har hævet sig saa betydeligt over Kollegerne, at dette bør antegnes, kun være en Uretfærdighed. Desuden er en Bedømmelse af de nulevende stridende mod almindelig Takt og Tone og hvad de afdøde angaar, saa har enten særlig Omtale paa givet Sted eller det faktiske Vidnesbyrd om deres lange og tro Tjeneste betegnet deres Værd. Af samme Grund er der ikke her Aarsag til at gaa nærmere ind paa en Omtale af de i Hæren og Flaaden siden 1864 ansatte adelige. Kun bør det nævnes, at følgende i dette Tidspunkt har opnaaet Stillinger som Generaler eller Admiraler, nemlig: *O. C. S. A. Bülow*, *F. C. v. Stjernholm*, *G. v. Castenskjold*, *C. F. v. Bauditz* (Generalløjtnant), *I. S. M. v. Tillisch*, *W. F. L. v*

Valdemar Oldenburg
Gehejmekonferensraad, Overpræsident
S.K.*, D.M., F.M.
f. 1834, d. 1918

Johan Keller Bülow
Kammerherre, Overpræsident
R.*, D.M.
f. 1885

Lensgreve Otto Didrik Schack
til Schackenborg
Amtmand, K.², D.M.
f. 1882

Kauffmann (Generalløjtnant) og *W. F. L. v. Kauffmann*, der alle tilhører den tidligere Periode 1848—64.

Af de siden 1864 fast i Hæren indtraadte: *M. S. F. Hedemann* (Generalløjtnant), *E. L. C. Koefoed*, *O. H. T. A. F. Moltke*, *I. F. Hegermann-Lindencrone*, *G. C. I. M. H. Castenskjold*, *C. C. E. Engelbrecht*, Baron *H. C. Haxthausen*, *O. A. H. Moltke*, *C. F. Krabbe*, *H. F. Castenskjold*, *E. O. N. Castonier*, *L. C. F. Lütken* og *C. C. F. Moltke*.

I Flaaden to Admiraler: *W. F. Koefoed* og *A. W. Scheel*.

For Tiden er i Tjeneste to Generaler: *H. F. Castenskjold* og *C. C. F. Moltke*.

Det vil af Oversigtens Bilag 3 fremgaa, at Antallet af de Medlemmer af de adelige Slægter, der for Tiden gør Tjeneste i Hær og Flaade, kun er 77 mod det i 1848 opførte Antal 255. Men her maa det ganske vist erindres, at Tidens Tendens gaar i Retning af Forsvarsvæsenets Indskrænkning til det mindst mulige — ja, vel endog mindre end det.

Kapitel VI.

KUNST OG VIDENSKAB.

Den Aandsretning, der herskede i de betydelige Adelslægters Hjem i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede var væsentligst præget af tysk Følelsesliv. Reventlow'erne paa Trolleborg, Schimmelmans Hjem paa Sølyst og i København, var Samlingssted for Skønaander, og helt op til Midten af forrige Aarhundrede var der i Lensadelen Kredse, der aabnede sig for vore store Guldalderdigtere. Baggesen var Gæst paa Trolleborg, H. C. Andersen har i sit Livs Eventyr skildret Nysø, Glorup, Hvidkilde, Holsteinborg, Bregentved og Basnæs og Oehlenschläger var tilligemed Thorvaldsen husvant hos Stampe paa Nysø.

Men underligt er det, hvor Sansen for Digtekunst som for de andre skønne Kunster ligesom svinder bort i de adelige Slægters Kreds, efterhaanden som Aarhundredet skrider frem. H. C. Andersen har skildret Forandringen paa Glorup, da Grev *Gebhard Leon Moltke* fulgte sin Fader i Besiddelsen, og den engelske Stil holdt sit Indtog i den gamle franske Have. Saaledes gik det over hele Landet. Den franske Stil, der prægede Huse og Haver, veg for den engelske, det tyske Aandsliv fra Weimars store Dage blegnede, Politik, Landbrug og Sport tog Herskabets Fritid, Literaturen stod paa Boghylderne,

men ejendommeligt er det, at vore Herregaardsbibliotheker ligesom har en Lakune fra Halvtreserne og op til Firserne.

Interessen for ny Literatur svandt som Kærligheden til moderne Musik og Malerkunst. Vor Godsadel stod i Aartier Hovedstadens aandelige Liv temmelig fjernt. Den stærke grundtvigske Retning paavirkede ikke faa af Herregaardene. »Den gamle« var jo besvogret med Grev Frijs og Godsejer Carlsen paa Gl. Køgegaard, og paa Sydsjælland, hvor han selv boede paa Rønnebæksholm i en Aarrække, vandt hans kirkelige Retning stort Indpas. Gaunø var grundtvigiansk præget og over hele Sydsjælland fandtes en Række grundtvigianske Præster.

Iøvrigt er Adelen nærmest højkirkelig præget, indtil Pastor Vilhelm Bech og hans Retning vandt Indpas i flere af Kredsene.

Men overfor Literaturens saakaldte Gennembrud i Halvfjerserne var Adelen fjendtlig og afvisende. Paa Herregaardene læste man Carl Bernhard, Carit Etlar og H. F. Ewald. Senere blev det Carl Møller og *Sophus Bauditz*. Brandesianismen var betragtet som en literær Sot, og ingen af Halvfjersernes Mænd vandt Læsere paa Herregaardene.

Det blev derfor i Hovedstadens literære Kredse en udbredt Mening, at Adelen paa Landet var blottet for aandelige Interesser, og efterhaanden som dens Velstand steg, bebrejdede man den aabenlyst, at den ikke støttede Kunsten og ikke interesserede sig for Videnskaben.

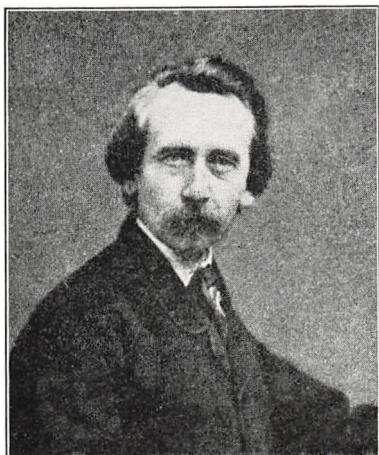
Dette er ikke helt retfærdigt. Historisk Læsning har altid staaet højt i Kurs hos den danske Adel, og Herregaardsbibliothekerne vidner om, at der fulgte man med. Den religiøse Literatur fandt ogsaa altid Vej til Herregaardene, og i deres Bibliotheker finder man desuden en stor Mængde Opdagelsesrejser og Skildringer af fremmede Landes Kultur. I en Tid, hvor Udenlandsrejser var Begivenheder i det borgerlige Samfunds Liv, holdt Adelen ved den gamle Skik at gæste fremmede Stæder og lære deres Mennesker og Sæder at kende.

Da Kendskabet til de tre Verdenssprog fra Arilds Tid hørte med til de Unges Opdragelse, og da Rejserne yderligere vakte Interessen for fremmede Sprog og Literatur, blev Herregaardene, længe før Hovedstaden, sikre Erhververe af, hvad der kom frem af fransk og engelsk Literatur, den gamle Forbindelse med Tyskland blev ikke heller opgivet.

Der stod, selv paa fjerne jyske Herregaarde, i Sommerferien til de Unges Disposition et overdaadigt fyldigt Udvalg af international Literatur, og det er med Urette, at man hævdede Mangel paa aandelige Interesser i de adelige Slægter paa Landet. At Byadelen i eet og alt fulgte Trop med Embedsoverklassen i Byerne var en ganske

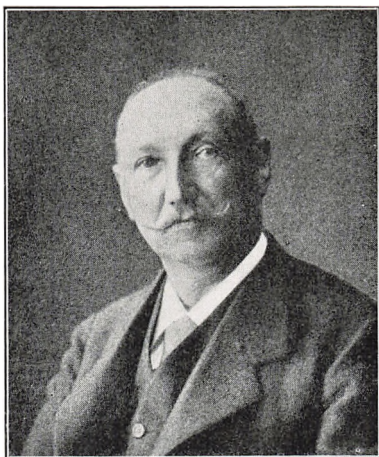
Johannes Carsten Hauch
Konferensraad, Professor, Digter
K.¹, D.M.
f. 1790, d. 1872

Hans Vilhelm Kaalund
Professor, Overlærer, Digter
R.*
f. 1818, d. 1885

Greve Ludvig Ditlev Holstein
cand. phil., Digter
f. 1864

Sophus Gustav Bauditz
Professor, Skoledirektør, Forfatter
R.*, D.M.
f. 1850, d. 1915

simpel Følge af den Udvikling, der i den sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede slettede ethvert Spor af Forskel mellem Byadelen og Hovedstadens Embedsstand og Handelsaristokrati.

Man kan ikke godt tale om en særlig Byadel i kulturhistorisk Forstand efter 1864, medens man selvfølgelig godt kan beskæftige sig med de enkelte Slægter og deres Personer og med en selskabelig set særpræget Hofkreds, der kan paavises under hele Christian den Niendes Regering og først egentlig forsvinder med Frederik den Ottende.

Godsadelen derimod holdt sig som en særpræget afsluttet Kreds helt op gennem den første Sned Aar af det tyvende Aarhundrede. Den optog i Kredsen en Del Godsejerslægter udenfor dansk Adel, der gennem Hoftitler stilledes paa lige Rang med dem. De antog dens Levevis, indrettede deres Herregaarde i Lens-Hovedsædernes og Stamhusenes Stil og udvidede saaledes Kredsen uden at tilføje den nye Ejendommeligheder, hvad vi senere skal berøre.

Naar vi nu skal betragte de adelige Slægter i deres Forhold til Kunst og Videnskab, maa vi sondre i to Hovedsynspunkter.

Hvad ydede de adelige Slægter selv i Kunst og Videnskab, i hvilken Grad støttede og fremhjælp de Udøverne, og stillede sig personlig hver for sig til Kunst og Videnskab?

Lad os tage det første Synspunkt for sig. Af Godsadelens Slægter er der ikke før Aarhundredskiftet fremstaaet en eneste Kunstner eller Musiker og kun én lyrisk Digter, *Ludvig Holstein*. I vor Oversigt fra 1888 (Bilag 3) findes i Kunstnerrubriken kun én Person opført, det var den ikke særlig fremragende Kunstmaler, Baron *Dirckinck-Holmfeldt*.

Af Byadelens Slægter var ved Midten af Aarhundredet to af vor Literaturs meget betydende Digtere, *Johannes Carsten Hauch*, f. 1790, d. 1872, og *Hans Vilhelm Kaalund*, f. 1818, d. 1885.

Hauch var født i Frederikshald, hvor hans Fader var Stiftamtmand. Han deltog med Livjægerkorpset i Udfaldene i 1807 ved København og blev Student 1808. Hans Begejstring for Naturvidenskaben var vakt ved H. C. Ørsteds Foredrag, og han valgte Zoologi som Fag. Sit Liv har han skildret i »Minder«, hans Digtergerning er kendt af alle og han hører til de ædlest Skikkelser blandt vore Digtere. I 1846 blev han Professor i Literatur ved Københavns Universitet og døde i Rom 1872, hvor hans Grav findes ved Cestius Pyramide paa den protestantiske Kirkegaard. Hans Søn, Kammerherre *Ludvig Alfred Hauch*, er kendt af alle danske Godsejere som en fremragende Forstmand.

Kaalund var født i København, hans Fader var tidligere Officer og senere Toldembedsmand. Han begyndte som Billedhugger og Maler, men opgav dette. Efter Trearskrigen, hvori han deltog, blev

han Huslærer. Grev *Moltke*, Bregentved, støttede ham, der sad i meget smaa Kaar og kun langtsomt kæmpede sig frem til Anerkendelse. Fast Stilling opnaede han først i 1860, da han blev knyttet til det nyoprettede Vridsløselille Fængsel som Overlærer, og der virkede han i 21 Aar. Han blev af alle anerkendt som en fremragende Skildrer af dansk Natur, »Efteraarets Sanger«, kaldtes han, og som Skildrer af vort hjemlige Dyreliv er han uovertruffen. Vi kender alle hans Digte, han staar paa Overgangen til en ny Tid som idealistisk Realist eller om man vil realistisk Idealist!

Med disse to og Lyrikeren *Ludvig Holstein*, en Brodersøn af Konseilspræsidenten, Lensgreven til Holsteinborg, er de adelige Slægters Indsats i dansk Digtning i vor Periode betegnet. Det ligger udenfor vor Opgave at berømme de nulevende, men *Ludvig Holstein* vil altid bevare et stort Navn i dansk lyrisk Digtning.

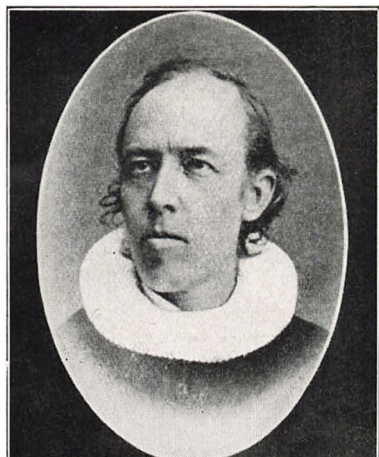
Før 1900 var Digterne og Forfatterne faa, men siden da er deres Tal vokset saa betydeligt, at det vilde være urimeligt, om ikke ogsaa de danske adelige Slægter talte Skribenter i deres Kreds.

Bedst kendt er *Sophus Bauditz*, f. 1850, d. 1915. Hans Fader var Oberst *Peter Gustav Bauditz*, han er født i Aarhus og blev Student 1869. Som Fag valgte han Juraen, men gik over i Forfattervirksomhed og Lærergerning, bl. a. ved Søofficersskolen. Han følte sig stærkt knyttet til Livet paa Landet, stod Slægterne *Moltke* og *Treschow* nær og var til det sidste en lidenskabelig Jæger. Hans Fortællinger er kendt af alle paa Herregaardene, hans Læsekreds var meget stor, og selv om han aldrig vandt Anerkendelse paa »Bjerget«, er hans elskværdige og gemytfulde Kunst tilstrækkelig personlig præget til længe at bevare hans Navn. Han døde som Skoledirektør i København. Hans Søn, *Gustav Bauditz*, er ligeledes Skribent og har udgivet Erindringer om Faderen. Af Slægten *Bauditz* var *Ferdinand Fr. Chr.*, f. 1846, d. 1912, Søn af Oberst *Ferd. C. A. Bauditz*, en kendt Journalist og Lejlighedsskribent.

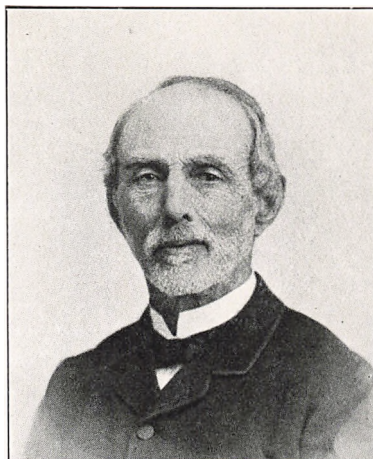
En ejendommelig Stilling som Forfatterinde indtager *Cornelia Levetzau*, f. 1836, d. 1921, Datter af Toldkasserer *D. V. Levetzau*. Hun har udgivet en Række Hverdagsskildringer, der udkom i meget betydeligt Oplag og fandt Vej til alle Hjem, kønt og underholdende fortalte, som de var. Frøken *Christiane Rosenørn-Teilmann* til Nørholm har skrevet en Række smukke og følte Fortællinger.

Som allerede sagt, blev Kredsen af danske Forfattere stærkt udvidet ved Aar 1900, og de danske adelige Slægter tæller nu et ret stort Antal af, dog væsentligst populær videnskabelige, Skribenter, som vi vil overlade Eftertiden at bedømme, idet vi her indskrænker os til at anføre deres Navne, der ikke bør savnes i en Oversigt som vor.

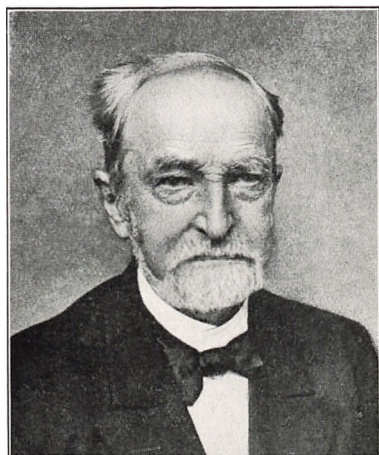
Josias Bille, Søn af Kammerherre *St. A. Bille*, har udgivet Digte, *Palle Rosenkrantz*, Søn af Baron *I. H. Rosenkrantz*, der selv udgav

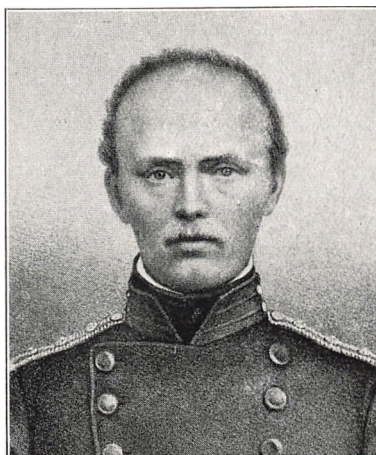
Henrik *Christian* v. Leunbach
Biskop, R.*
f. 1837, d. 1903

Hans *Christian* Joachim Cederfeld
de Simonsen
Kammerherre, Amtmand, K.º, D.M.
f. 1817, d. 1906

Emil Wedel
Kammerherre, Amtmand, Arkæolog
Historiker, S.K.*. D.M.
f. 1824, d. 1909

Johannes Vilhelm Antonius Harbou
Generalmajor, Historiker
C*, D.M.
f. 1810, d. 1891

en lille Samling Fortællinger, har siden 1898 virket som Dramatiker og Romanforfatter samt været knyttet til en Række Blade og Tidsskrifter. *Per Scavenius*, Søn af *I. F. Scavenius*, Gjorslev, udgav som ung et Par Bøger, men holdt hurtigt op. *Franz v. Jessen*, Søn af Ritmester *C. F. v. Jessen*, har virket som Journalist, særlig i Paris, og udgivet Romaner og personalhistoriske Arbejder. Mens Tallet af de skønliterære Forfattere saaledes ikke er stort, skyldes en Række historiske Arbejder adelige Forfattere, i hvilken Række vi ogsaa nævner de ældre nu afdøde. Grev *Fr. Ahlefeldt-Laurvig* til Langeland, har udgivet omfattende Skildringer af Medlemmer af sin Slægt, Baron *Hans Berner Schilden-Holstein* til Holstenhus, har virket som personalhistorisk Forfatter, *Ernst Düring Rosenkrantz*, f. 1830, d. 1890, har samlet et stort Materiale til Slægten Rosenkrantz' Historie, og Kammerherre *Konrad Barner*, f. 1836, d. 1903, har udgivet et Bind om samme Slægts først kendte Medlemmer, Kammerherre *Fr. Juel*, f. 1860, d. 1928, har behandlet Slægten Juels Historie, og var i sine sidste Aar knyttet til Aarbogen. *Christoffer Zytphen-Adeler*, f. 1851, d. 1915, har i Brickas Biografisk Leksikon behandlet en Række Diplomater og udgivet en Bog om sin Fader, Baron *Zytphen-Adeler* til Dragsholm. En særlig Rolle som Skribent spiller *Carl St. A. Bille*, der før oftere er nævnt, han var Redaktør af »Dagbladet« i en Aarrække og har udgivet livfulde Skildringer fra Italien og Amerika. Frk. *Thyra Sehested*, f. 1840, d. 1923, har skrevet en meget anerkendt Bog om Hannibal Sehested og iøvrigt udført et betydeligt historisk Arbejde. *Paul Hedemann*, Søn af Generalløjtnant *M. Hedemann* og Hustru *Sofie Baggese*, en Sønnedatter af *Jens Baggese*, har virket som Forfatter. Fra General *C. D. Hegermann-Lindencrones* Haand foreligger et Skrift om Krigen i 1864. Særlig betydelig Virksomhed har *F. Krogh*, f. 1815, d. 1891, udført som Genealog, paa en Tid, da Kundskaben til Adels Genealogi var meget lidt udbredt. Hans Værker om den højere Adel, om Majoratsadelen og Adelsleksikonet, var Forløbere for den nuværende Aarbog. En lidet kendt romantisk Livsskildring af Kaj Lykke skyldes hans Pen. *Otto Munthe Morgenstjerne* er en flittig personalhistorisk Skribent, der særlig har beskæftiget sig med dansk-norsk Adel. *Fr. Oldenburg* er allerede før omtalt, saavel som *H. Thurah* og den ogsaa i denne Henseende, fremragende *A. F. Krieger*. Desuden bør i denne Forbindelse nævnes Bibliothekar, Dr. phil. *Viggo Ivan Holstein-Rathlou*, hvis Arbejder som Lyriker, de frivillige Korps Historie og Skrifter om Sønderjylland, har vakt fortjent Opmærksomhed og Musikforfatteren *C. V. Gunnar Hauch*. Som Militærforfatter bør endelig nævnes Oberst *F. H. V. Harbou*, anerkendt som en af vore dygtigste Specialhistorikere og i en Aarrække Redaktør af »Personalhistorisk Tidsskrift«.

Medens saaledes en Række Medlemmer af de adelige Slægter — med de førnævnte er Listen endda ikke udtømt — har udgivet literære Arbejder, er der en Række, der har dyrket den egentlige Videnskab. Vi har allerede nævnt Professor *Stockfleth, J. P. T. Benzon-Buchwald*, f. 1821, d. 1877, var Professor i Statsøkonomi. Før omtalt er tre Jurister. *Fr. Chr. Bornemann*, f. 1810, d. 1861, der i en Række Aar var Professor i Retsvidenskab ved vort Universitet. Han tilhørte en Slægt af Jurister saa langt tilbage som til 1660, og var særlig strafferetskyndig. Samtiden fremhæver ham som en sjælden Begavelse. *Peter Georg Bang*, der før er omtalt, var ligeledes Professor ved Universitetet og docerede Romerret og Proces. Han fremhæves særlig som praktisk Jurist, og hans Kendskab til Landboret kom hans Fædreland til Gode i de Aar, da de gamle Tilstande erstattedes med nye Reformer. Ogsaa han døde i 1861. *A. F. Krieger* virkede ligeledes som Professor i Retsvidenskab ved Universitetet, men hans Indsigt satte sig stærkest Spor i Landets Lovgivning. Som Universitetslærer i Jura virkede i en kort Række Aar Professor *Carl Georg v. Holck*, f. 1834, d. 1868, en af hans Sønner døde som Byfoged i Nysted.

Botanikeren *J. L. A. Kolderup-Rosenvinge*, f. 1858, Søn af den foran omtalte Officer, *V. Kolderup-Rosenvinge*, virkede ved Universitetet som Lærer i Botanik, han har gjort omfattende Studier over Grønlands Fauna. Hans Bedstefader var den førnævnte Professor i Retsvidenskab *J. L. Kolderup-Rosenvinge*, der døde 1850, og saaledes falder udenfor vor Periode. Men i tre Generationer har saaledes denne Slægt ydet sit Fædreland meget betydelige Mænd.

Vi har blandt Læger i Frederik den Syvendes Tid nævnt Fysikus *Hoppe* og lige omtalt Professor *Harald Krabbe*, f. 1831, d. 1917, der i en Aarrække som Lærer ved Landbohøjskolen skabte sig et, ogsaa i Udlandet velkendt Navn ved sine Studier over Indvoldssnyltere og over Husdyrenes Anatomi. Hans Sønner har ogsaa helliget sig Videnskaben, *Thorvald Krabbe* er en anset Ingeniør og *Olaf Krabbe* Professor i Retsvidenskab ved Universitetet. Som Docent i Elektroteknik har Ingeniør *A. V. Emil von Holstein-Rathlou* i de senere Aar skabt sig et Navn.

Den tidligere omtalte *L. C. Brinck-Seidelin*, f. 1787, har præsteret et betydeligt Arbejde som landøkonomisk Forfatter. *O. Gerhardt Ellbrecht*, f. 1872, Mejerikonsulent og Docent ved Landbohøjskolen, har udgivet en Række betydelige Arbejder om Mejerivæsen. *Christoffer Lütken*, f. 1826, d. 1906, redigerede Tidsskrift for Skovvæsen og udgav en Række Værker om Forstvidenskab. *Vilh. Neergaard*, f. 1858, d. 1912, var en betydelig praktisk Forstmand og virkede dels i Sorø, dels paa Frijsenborg Distrikt.

Iøvrigt kan der nævnes en Række Videnskabsmænd, Læger o. a.,

der dels i deres Virksomheder, dels som videnskabelige og populærvidenskabelige Forfattere har skabt sig et Navn i deres Samtid. Blandt disse findes ogsaa adskillige adelige Damer. *Alvilda Harbou Hoff*, f. 1862, Datter af Generalmajor Harbou (omtalt 1864), der selv var en dygtig Militærforfatter og i sin Ungdom i 1841 fik Fængselsstraf for sin redaktionelle Virksomhed i »Fædrelandet«. Fru *Alvilda Harbou Hoff* blev en af vore første kvindelige Læger, hun blev gift med Stadsfysikus Hoff og gjorde sig kendt og skattet ved sin sociale Virksomhed i Sundhedsvæsen og Hospitalsvæsen, hun sad i en Aarrække i Københavns Borgerrepræsentation.

Som Kemiker har *Albert Klöcker*, f. 1862, skaffet sig en betydelig Anseelse ved sit Arbejde paa Carlsberg med Gæringsfysiologi. Han redigerer Arkiv for Pharmacie og Kemi og er tillige en anerkendt Entomolog. *Rudolf Koefoed*, f. 1862, er en anset Kemiker, der ligeledes har arbejdet paa Carlsberg; han er Medlem af Sø- og Handelsretten og Censor ved polyteknisk Eksamen.

En Række Videnskabsmænd indenfor Zoologien kan her anføres: *Wilh. Hedemann*, f. 1836, d. 1905, var en betydelig Entomolog, han levede en Aarrække i Udlandet. *Ejner L. Koefoed*, f. 1875, er ligeledes Zoolog og har gjort et omfattende Arbejde ved Havundersøgelser i Grønlandshavet og Atlanterhavet. Den bekendteste af disse Zoologer er Professor *C. F. Lütken*, f. 1829, d. 1901, hvis Bøger i Fortiden var benyttede i alle Skoler. Han var knyttet til Universitetet og i en Aarrække vor mest ansete Zoolog. *Johan Ewald Scheel*, f. 1854, er Konservator ved Zoologisk Musæum. Ogsaa Musæums-mænd tæller Slægterne. Den mest fremragende er *Chr. Fr. Herbst*, f. 1818, d. 1911, Worsaaes Efterfølger og Elev. Han blev Direktør for Nationalmuseet og havde i en Aarrække Bolig paa Rosenborg. Særlig fremragende var han som Møntforsker og Arkæolog. *V. Conradt Eberlin*, f. 1868, er Bibliotheksmand i New York og har Fortjeneste af Udbredelse af Kendskabet til dansk Literatur i Amerika.

Som Historikere bør endvidere foruden de førnævnte anføres: Grev *Chr. Reventlow* til Etelsen, der har udgivet Statsminister R.'s Papirer; *F. le Sage de Fontenay*, udsendt Gesandt paa Island, f. 1880, der har ydet et stort Arbejde i Kulturhistorie. Generalmajor *H. C. Haxthausen* (omtalt i 1864), var en anset Militærforfatter og Redaktør af militært Tidsskrift. Overauditor *L. J. F. Moltke* var en dygtig Historiker; *C. Fr. Moth*, f. 1861, er Literaturhistoriker og Skolemand, han har særlig beskæftiget sig med Renæssancen; Geheimeraad *C. L. E. Stemann* var historisk Forfatter og har behandlet Holstens Retskilder; hans Søn, Stiftamtmand *G. V. H. C. Steemann*, f. 1845, har store Fortjenester af Samlinger til jysk Historie og Topografi og er Grundlægger af Museet i Ribe. Han har bl. a. skrevet *Helligaands*

Klostrets Historie. Af samme Slægt er *Ingeborg H. F. A. Ste-mann*, f. 1889, cand. mag. og anerkendt Filolog.

Højt fortjent som Oldforsker var Amtmanden i Sorø *Emil Vedel*, Vicepræsident i det kgl. nordiske Oldskrifts Selskab, f. 1824, d. 1909. Han holdt i 1857 Foredrag ved Universitetet om Slesvigs Privatret; men sit egentlige Felt fandt han, da han i 1866 blev Amtmand paa Bornholm. Værket »De bornholmske Brandpletter« af 1870 og Stiftelsen af Bornholms Museum stammer fra denne Tid, senere udgav han Bornholms Oldtidsminder. Hans Søn, *Axel Vedel*, f. 1859, blev Amtmand og Medlem af Voldgiftsdomstolen i Haag.

André Lütken, f. 1843, d. 1916, var Redaktør og Oversætter. Han har udgivet Opfindelsernes Bog og Baron *Caj Schaffalitzky de Muckadell*, f. 1877, er en anerkendt Militærforfatter.

Af Præster kan her nævnes: Biskop *Henrik Christian Leunbach*, f. 1857, d. 1903, og Pastor *V. J. Hoff*, f. 1882, d. 1907, der udgav en Række religiøse Skrifter, saaledes: Fra Kirken og fra Lønkamret, og Provst *Chr. A. Obelitz*, f. 1850, d. 1922. En særlig Stilling indtog den højt ansete Slotsgartner *H. A. Flindt*, f. 1822, d. 1901, der i en Aarrække havde Opsynet med Statens Havevæsen og var en i vide Kredse kendt og skattet Mand. — Som Oversætter af Dickens er *Adam Ludvig Joachim Moltke*, f. 1805, d. 1872, kendt og skattet. Han døde som Sekretær ved Københavns Borgerrepræsentation.

Endelig kan vi nævne den lovende Forfatter *Ditlef A. S. S. Zepelin*, der levede i Paris og forfattede en Række Værker, som fornylig er udgivne af den intelligente Kritiker Otto Gelsted. Zepelin var født 1887 og døde allerede 1916.

Baron *Henrik Stampe* paa Nysø, hvis Hjem er kendt i vor Literatur og Kunsthistorie, og som var gift med den fra H. C. Andersens Livseventyr kendte Jonna Drewsen, havde med hende to Døtre, Baronesserne *Rigmor* og *Astrid Stampe*. *Rigmor Stampe*, der i en Aarrække var gift med Komponisten Victor Bendix, har særlig interesseret sig for sociale Spørgsmaal, i 1891 fik hun Københavns Legepladsforening oprettet og har iøvrigt deltaget i Diskussion om Børneopdragelse. Desuden har hun skrevet Erindringer om Thorvaldsen, H. C. Andersen og hans nærmeste Omgivelser og en Bog om Carlo Dalgas. *Astrid Stampe* har indtaget en fremskudt Plads som Kvindepolitiker. Hun var gift med Stiftamtmand *H. Feddersen*, der døde 1912. En Række Pjecer og Afhandlinger i »Kvindesagen« foreligger fra hendes Haand. I denne Forbindelse bør nævnes *Regitze V. L. A. Barner*, f. 1834, d. 1915, Datter af Amtsforvalter *C. V. Barner* og Hustru, f. *Castenskjold*. I 1860 indtraadte hun i det københavnske Fængselselskab og blev senere knyttet til Dronning Louises Diakonissestiftelse, hvor hun sad i Bestyrelsen til 1884. Hun har stiftet Foreningen til Værn for enlig stillede Kvinder og har udgivet Meddelelser om Diakonissegeringen samt Digte og Fortæl-

Vilhelmine Ulrikke *Alvilda* Hoff
født Harbou
Læge, Raadmand
f. 1862

Astrid Feddersen
født Baronesse Stampe
Forfatterinde
Formand i Dansk Kvindesamfund
f. 1852, d. 1930

Regitze Vilhelmine Louise Augusta Barner
Forstanderinde for Forening til Værn for enligstillede Kvinder
F.M.
f. 1834, d. 1911

linger. Comtesse *Thusnelda H. M. Moltke* har i en lang Aarrække virket som Skolebystyrerinde i København. Hun er født 1843, d. 1928 og tilhørte Linien Espe.

Blandt de yngste fortjener at nævnes Baron *Preben Bille Brahe*, f. 1888, d. 1922, Søn af Baron *Vilh. Bille Brahe*, der lige havde begyndt en overordentlig lovende Skribentvirksomhed, men bortkaldtes ved en altfor tidlig Død, kun 24 Aar gammel. Vi har omtalt Grev *Frederik Ahlefeldts* historiske Arbejder, og kan i denne Forbindelse endnu en Gang minde om den gamle Stamhusbesidder *Jørgen Wichfeldt* til Engestofte og hans Værk om Niels Steno; Stamhusbesidder *N. F. B. Sehested*, Broholm, omfattende Arbejde med nordisk Arkæologi og Grev *Hans Schacks* Syslen med Ægyptologi. I en Menneskealder sad dene sidste, højtbegavede, i sit Hjerte fuldtro danske Mand paa sin lille Enklave Schackenborg, med Møgeltønders ejendommelige vedbendklædte Gade, i et Bibliothek, der rummede Skatte fra Bogtrykkerkunstens første Tid, og arbejdede med sin Videnskab. Det blev hans Søn, Grev *Otto Didrick Schack*, hvem det forundtes at hilse Danmarks Konge Velkommen paa den generhvervede danske Fædrejord.

Som det af foranstaaende vil ses, er det en anselig Række Medlemmer af vore adelige Slægter, der har ydet literært og videnskabeligt Arbejde, som har fremhævet dem i Samfundet. Navnlig bliver Tallet anseligt, naar der tages Hensyn til den talmæssige set indskrænkede Kreds, hvoraf de er fremgaaede. Vi behøver saaledes ikke at spørge om, hvilken Livsvirksomhed, de yngre Generationer efter 1848 har søgt, da de lidt efter lidt forlod Hæren og Statstjenesten og den store Kreds af Aandsarbejdere, der er fremgaaet af disse Slægter, er ikke alene til Ære for dem selv, men ogsaa for de Fædre, der har givet dem den Opdragelse, de har faaet.

Det er naturligt, at Byadelen her afgiver langt det største Kontingent, og som vi har set, er de Veje de har betraadt, allerede midt i Aarhundredet prøvede af en Række af deres Fædre.

At der ikke af de adelige Slægter er fremstaaet mange Komponister og Musikere er ikke underligt, deres Tal var altid ringe i Danmark. Vi kan dog nævne enkelte. Komponisten *Joachim Brun de Neergaard*, f. 1877, d. 1920, var en Søn af *Vilhelm Brun de Neergaard* til Stubberup og *Sophie Louise Bardenfleth*. Han debuterede i 1906 som Pianist og dirigede en egen Orkesterkoncert i 1910. Han betegnes som en meget fremragende Komponist i den Tschaikowsky'ske og Johan Svendsen'ske Retning. Med Svendsen skrev han Musiken til Dramaet »Attila«. Men han døde kun 43 Aar gammel i Sorø, hvor han levede meget tilbagetrukket. *Erik Christian Hartvig Knuth*, f. 1885, Søn af Grev *Adam Vilh. Knuth* til Knuthenborg, var ligeledes en lovende Musiker. Han naaede dog

aldrig at indfri disse Løfter; kun 20 Aar gammel døde han i Berlin og efterlod kun nogle faa Kompositioner. Greve *Emil Frijs*, Juelinge, har skabt sig et smukt Navn som Komponist.

B. C. Heinrich Nutzhorn, f. 1833, d. 1925, Højskolelærer, Professor og cand. theol., var en betydelig Musiker, der navnlig beskæftigede sig med Folkesange. Hans Fader var den før nævnte Læge, *Ditlev A. Nutzhorn* og hans Moder, en Søster til Præsten *Ludvig Feilberg*. Han udgav Sangsamlinger og komponerede Melodier til Grundtvigs Salmer. Han skildres som en elskelig Mand, og i sit Værk om den danske Menigheds Salmesang har han sat sig et varigt Minde. Ogsaa for Sømandsmissionen har han virket.

Ulla Neergaard, Datter af *J. Andreas Neergaard*, er født 1894 og Koncertsangerinde. *Vagn Hedemann*, Sekretær i Adelsforbundet, er Koncertsanger, og *Ellen Hedemann*, Datter af afdøde Kommandør *Hans Theodor Hedemann*, gift *Jessen*, er ligeledes Koncertsangerinde. *Theodor Alfr. Chr. v. Irgens-Bergh*, f. 1866, der er gift med Komponistinden *Gisela Franke*, der fører efter kejserlig østrigsk Bevilling Titlen »Professor mus.«. *Else Berregaard Krieger* er en kendt og skattet Pianistinde, hun er Datter af *A. E. Krieger*.

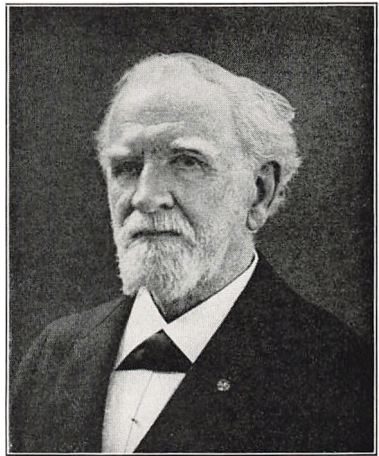
Den bekendteste af de her omhandlede Komponister er dog ubetinget *Christian Barnekow*, f. 1837, d. 1913, der i en Aarrække hørte til de mest betydende i vort Musikliv. Han var Leder af Samfundet til Udgivelse af dansk Musik, har skrevet store Koncertværker og Kantater og skænket sit Nodebibliothek til Dansk Tonekunstnerforening. Som Romance- og Folkedignings-Komponist indtager han en høj Rang. Organist *Knud v. Lowzow*, f. 1861, d. 1913, der blev blind som fireaarig, virkede i en Aarrække ved Nakskov Kirke og har komponeret en Række Romancer.

Fra den længst forsvundne Tid bør nævnes Kapelmusikus, Hoforganist, Baron *Herman Severin Løvenskjold*, f. 1815, d. 1870, der i en lang Aarrække var Organist i Slotskirken, han var en Søn af Baron *Eggert Løvenskjold* til Holden Jernværk og gift med *Ane Frederikke Fabritius*, men efterlod ingen Børn. Hans Kompositioner var skattede af Tiden, bl. a. har han komponeret den yndefulde Musik til Aug. Bournonvilles Ballet »Sylphiden«.

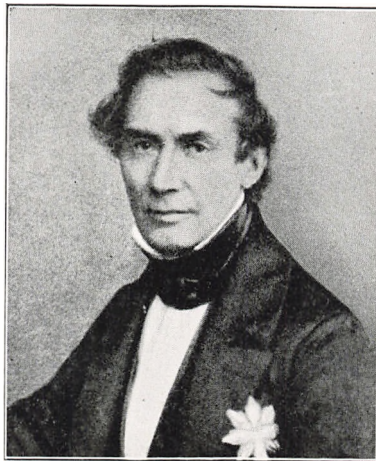
Som Malere har nogle faa af Slægternes Medlemmer gjort deres Navne kendte. *Sofus Adam Greve Danneeskjold-Samsøe*, f. 1874, Søn af Grev *Otto Danneeskjold-Samsøe* og Hustru, f. Comtesse *Louise Knuth*. Gennem sin Tante, Grevinde *Wanda Danneeskjold*, kom han i Forbindelse med Maleren *Zahrtmann*, paa hvis Skole han blev uddannet. Fra 1905 har han udstillet paa Charlottenborg, og siden 1918 har han sluttet sig til Selskabet for moderne Kunst, hvis Formand han en Tid har været. Grev *Harald Viggo Moltke*, f. 1871, Søn af Grev *Oskar P. A. Moltke*, gennemgik Charlottenborgskolen

Carl Steen Andersen Bille
Kammerherre, Diplomat, Amtmand
Journalist og Forfatter, K.², D.M.
f. 1828, d. 1898

Christian Barnekow
Professor, Komponist, R.^{*}, D.M.
f. 1837, d. 1913

Christian Ludvig Ernst Stemann
Geheimkonferensraad, Retslærd, SK.^{*}
f. 1802, d. 1876

1889—93 og udstillede i 1894. Han er mest kendt som Polarforsker og Skildrer af Grønland og dets Beboere, og har som Skildrer af arktisk Natur vundet Anseelse i Udlandet. Ogsaa Frk. *Britta Barnekow*, Datter af Komponisten og Frk. *Siegfriede Bille*, Datter af Kammerherre *St. A. Bille*, har udstillet Malerier paa Charlottenborg.

Baron *Arild Rosenkrantz*, f. 1870, Søn af Baron *Iver H. Rosenkrantz*, blev som 15aarig Elev af den italienske Maler Faustini, siden gik han paa Juliens Akademi i Paris og arbejdede under Benjamin Constant og Boulanger. Paa Salonen i Paris udstillede han i 1891. Han har siden 1884 levet i Udlandet og har nu fast Ophold i London. Som Discipel af Professor Steiner har han tegnet Udkastet til Goetheanum i Arnheim ved Basel og dekoreret Sale og Korridorer. Han tilhører en ejendommelig Retning indenfor Kunsten. Som Portrætmaler har den danske Gesandt Grev *Preben Ahlefeldts* Datter Comtesse *Ingegerd* i London vundet stor Anerkendelse. Hun har malet Portrætter af Medlemmer af det engelske »Selskab« og den danske Koloni. Som Dyretegner indtog Lensgreve *Chr. Einar Reventlow* en fremragende og af alle anerkendt Plads.

Baronesse *Anna Hedvig Charlotte Rosenkrantz*, f. 1864, d. 1923, var Malerinde og udstillede i en lang Aarrække sine stilfærdige og dygtige Interiører paa Charlottenborg. Hun var Datter af den under 1864 omtalte Oberst *H. F. Rosenkrantz* ved 8. Bataillon og hendes Moder var født *Stockfleth*. Billedhuggerinden *Adelgunde Vogt*, f. *Herbst*, f. 1811, d. 1892, er den eneste Billedhugger i de adelige Slægter. Hun var Moder til den nuværende Ejer af Selchausdal Gunde Vogt, og hun var det først optagne kvindelige Medlem i det kgl. Kunstakademi.

Blandt de yngre, der har helliget sig Malerkunsten, kan nævnes *Ebbe Helmuth Adam Berner*, f. 1894, Søn af Baron *Adam Berner Schilden Holsten* til Holstenshus, *Roger Scavenius*, f. 1884 paa Klintholm og *Henning Knud Jørgen Scheel*, f. 1889, Søn af fornavnte Konservator *Johan E. C. Scheel*.

Spørgsmaalet om de adelige Slægters Stilling til Kunstens Udøvere besvares lettest ved en Undersøgelse af den Kunst, der dækkede Væggene i deres Hjem.

Det var en gammel Tradition, at Herremænd lod deres Fruer og deres eget »Kontrafej« gøre af en anset Kunstner, og vi træffer da ogsaa rundt paa Herregaardene en Mængde Portrætter udført af vore bekendte Kunstnere.

Küchler har saaledes til Tølløse malet Baron F. Chr. Zeuthen paa Snejpejagt i Italien.

Rørby har malet samme, og Købke har malet Fru *Amalie Henriette Bang* til Sparresholm. Marstrand har malet *Henrik Stampe* og hans Hustru til Nysø, Holbeck har malet en Række Portrætter,

blandt andet *C. A. Vind* og af Gude findes paa Sanderumbaard et Billede af Kammerherre *Vind* til Bækkeskov. *C. A. Jensen* har malet Baron *Chr. Holsten Charisius* til Holstenshus og Gertner Baron *Holsten* og Baron *Carl Blixen* til Dallund. Af Siegumfeld er Portrætter af Lensgreve *B. Wedell* og Lensbaron *C. C. S. Rosenørn*.

Mest benyttet af Godsadelen var Otto Bache, han har malet Portrætter af Grev *Erik Schaffalitzky*, Kammerherre *C. A. Treschow*, Grev *Preben Bille Brahe* og Hustru, Grev *C. A. Danneskjold*, Grevinde *Brockenhuus-Schack* og Grev *F. C. Danneskjold* o. fl.; hans Billede af Frijsenborgjagten er bekendt. *Chr. Jensen* har malet Baron *C. V. Juel-Brockdorff*; *C. Ventorff* har malet Hofjægermester *H. Wichfeldt*, Grevinde *Lucie Haugwitz Hardenberg Reventlow* og Grev *Hcinrich Haugwitz*; *P. S. Krøyer* har malet Grevinde *Raben* til Aalholm, *J. Roed* har malet Grev *Brockenhuus-Schack*, og af Schiøtt findes en stor Mængde fortræffeligt malede Portrætter spredt over snart sagt alle Landets Herregaarde.

Som særlig Kunstmæcen maa Baron *O. D. Rosenørn Lehn* nævnes. Paa Orebygaard findes en stor Samling samtidig Kunst, men næsten paa alle de store Gaarde findes Malerier af Samtidens Kunstnere, og fra ældre Tider findes paa Nysø, Rygaard og Aalholm ikke faa Billeder, der tilhører Kunsthistorien. Det maa i det hele siges, at vor Malerkunst ikke har savnet Støtte fra Herregaardene, selv om ingen i vor Tid har fulgt Grev *Adam Gottlob Moltkes* Eksempel og anlagt Gallerier for Billedkunst. Men set under et er Malerkunsten lige op til vore Dage et vigtigt Led i Herregaardskulturen.

Fra ældre Tider er bevarede og delvis restaurerede en Række Malerier, særlig Portrætter fra de gamle hollandske Malere. *Th. Gemperlin*, *Wuchters* og *Carel v. Mandern* over *Pilo* og *Toqué* til *Lorenzen* og *Jens Juel*, af hvilke *Rosenholm*, *Tranekær*, *Hverringe* og nu *Gyldensteen* ejer en Række. Portrætgallerierne paa *Hvedholm* nu *Steensgaard*, *Gaunø*, *Wedellsborg*, *Ledreborg*, *Holsteinsborg* og *Brahetroldborg* rummer en Række gode Arbejder gennem snart 300 Aar.

Om Godsadelens Forhold til Arkitekturkunsten vil senere lejlighedsvis blive talt.

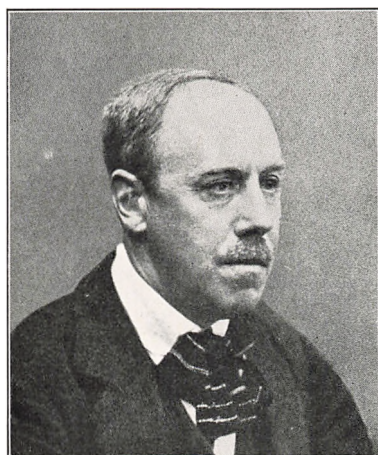
Hvor der er Tale om Aandsarbejdere betyder det kvantitative: Tallet ikke stort, men af de her af de faa Slægter tagne op mod 100 Navne har over Halvdelen en betydelig kvalitativ Vægt og giver et ganske andet Billede end det af Bibliothekar *Elberling* i 1902 i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* udkastede. Han har fra den Tid 23 Navne mod vore 96 Navne af de samme omend i de 30 Aar mindre talrige Slægter. Man smiler nu med Rette ad saadanne Profeters Forudsigelse af, at Adelen »sank ned« efter at være berøvet sin Glans!

Baron *Palle* Adam Vilhelm Rosenkrantz
Overretssagfører, Forfatter
f. 1867

Franz Christopher v. Jessen
Redaktør, Forfatter, R.*, D.M.
f. 1870

Greve *Adam* Sophus Danneskjold-Samsøe
cand. phil., Maler
f. 1874

Greve *Harald* Viggo Moltke
Løjtnant, Maler, R.*
f. 1871

Der er og bliver noget umiddelbart pudsigt i denne Bedømmelse af Adel udefra, der dels hævder en Pligt til at være »fremragende« for en tilfældig Omstændighed »Fødsel i en Slægt«, dels paa det mest energiske fastslaar, at de paagældende ikke staar Maal med Pligten. Og saa viser en ædruelig Gennemgang af disse Slægters Historie i omtrent hundrede Aar, at deres Medlemmer — selv om Grundlaget for deres Særstilling svinder bort — kan fremvise en Kreds af Landmænd, Aandsarbejdere og Embedsmænd, der vanskeligt lod sig fremstille ved at sammenstille halvandet Hundrede Slægter af Landets hele Befolkning. Her er en *Slægtskultur*, der uimodsigeligt spiller ind, og i den ligger de adelige Slægters Betydning i Nutid og nærmere Fremtid gemt; idet den rummer en mærkelig Evne til at *bevares* og ikke, som det saa ofte sker i Samfundet, blusse op i et Par Generationer, for lige saa pludseligt at forsvinde.

Kapitel VII.

HERREGAARDE OG HERREMANDSLIV.

Det er en besynderlig Ting, at Liv i Luksus og Rigdom, Liv der er omgivet af alt, hvad Tiden har at byde paa, aldrig bliver »gammeldags«.

De Perioder — og de vender tilbage med en roterende Regelmæssighed — hvor gode Tider bringer overvættets Velstand til Samfundets Overklasse, vil altid bevare et »moderne« Skær, selv om Tiderne skifter. Athen i Perikles Tid, Rom i Kejsertiden før dens Forfald, Pavernes Rom og de italienske Storbyer i Renæssancetiden, Ludvig den XIV's Paris som Napoleon den III's Paris er og bliver altid moderne og kan aldrig betegnes med Ordet »gammeldags«.

Vi har i vort Fædrelands Historie lysende Perioder, naar det gaar ned ad Bakke som under Frederik den VI, begynder man at kunne tale om »gammeldags«, men givet er det, at Hoflivet i København og Livet paa Herregaardene i Slutningen af forrige Aarhundrede og indtil tæt op mod vore Dage var »moderne« — vi er i mange Henseender langt mere »gammeldags«.

De tekniske Fremskridt, Damp, Elektricitet, Radio og hvad alt dette nu kan være, har intet med dette at gøre. I de Perioder, hvor Livet udfolder sig rigt og støttet af Tiden, er der almene Træk, der giver det en Farve, som ikke er Tidsfarve.

Og dette gælder — den indskrænkede Kreds, hvorom der tales

selvfølgelig betragtet — i høj Grad om Herregaardslivet i Godsadelens Velmagtsdage, som vi nu skal til at behandle. Her er ikke Tale om en »stor« Tid, historisk set, men her er Tale om en Periode, hvor en bestemt Klasse Mennesker var i Stand til at leve et Liv, der til alle Tider vilde være at betragte som et Liv i Sollys og Lykke.

At det var en begrænset Kreds, kan give Anledning til sociale Betragtninger, der ganske ligger udenfor vort Emne, som kun er at referere. Vi har i det foregaaende berørt de politiske og økonomiske Forudsætninger for en saadan Udfoldelse og skal nu prøve at skildre den.

Den der i et lille Samfund som vort har kendt Mændene, der fødtes i Napoleonstiden og gjorde deres Manddomsgerning ved 1848, derefter haft Lejlighed til at omgaas dem, der var fødte i 1848's Tid og virkede i 70'erne og 80'erne, været samtidig med dem der fødtes ved 70'erne, fulgt deres Virksomhed og endelig haft Lejlighed til at lære den Ungdom at kende, der nu staar i Trediveerne og Tyverne, er i Stand til at sande en altfor ofte overset Læresætning, at det først er Sønnesønnernes Samtidige, der kan bedømme, om Bedstefædrene var værdige Sønner af Oldeforældrene.

Og lad det da straks være sagt, paa Bedsteforældrene er der ikke noget at klage, og det skal nok slaa til, at det samme om et lille hundrede Aar kan siges om Sønnesønnerne.

I de Aar der er forløbne siden 1848 har de danske Godsejerslægter været næsten som en stor Familie, at kende en Gren var at kende hele Slægten. Og hvad Byadelen angaar har næppe nogen, der har levet i vor Hovedstad og taget Del i dens offentlige og private Liv, kunnet undgaa at træffe det overvejende Antal af vore adelige Slægters Repræsentanter. Vi er saa heldige her, hvor vi skal give et Overblik over en lang Periode, at have et rent personligt Indtryk af disse Kvinder og Mænd og den Hjertelighed, hvormed vi kan udtale os, skyldes netop dette personlige levende Indtryk, der stemmer os vemodige ved Tanken om og Billederne af de fremfarne.

Den danske Folkekarakter er en saadan, at Livet paa Solsiden kalder dens bedste Egenskaber frem. Havesyge, Magtbegær, Misundelse, Had og Skadelyst avles i vore Himmelstrøg saa godt som udelukkende i haard Kamp for Tilværelsen. Der er værdifulde Egenskaber, der sættes til i for megen Medgang, men Hovedindtrykket er en lykkelig Fordeling af de Egenskaber, der gør Livet lettere og alligevel bedre.

Ugørligt er det imidlertid paa disse faa Blade at give en blot nogenlunde fyldig Skildring, og vi har derfor valgt at gennemgaa de enkelte Landsdele, optegne hvad der møder os saaledes, at vi snart

hviler ved Omtale af Bygninger, Kunst og Sysler. snart ved Personskildringer, Milieu og Selskabelighed, for derved at søge at give et Billede af Omgivelser og Personer, der efter Stoffets Natur maa virke spredt og tilfældigt, men for den Læser, der er kendt med Forholdene skulde byde Støttestrukturer for Minder og egne Erfaringer.

Vi maa derfor i høj Grad bede vore Læsere om at følge med og udfylde, hvad vi nødes til at overspringe. For de Læsere, der ikke er i Stand til dette, maa vi prøve at skabe et Helhedsbillede af Forhold og Personligheder saa godt vi formaar og regne med Overbærenhed, hvor det ikke lykkes os.

Til at begynde med giver vi en Oversigt over de Kredse, hvori vore Slægter samledes, vi omtaler dernæst en Række Herregaarde, som for at give enkelte Billeder fra Herregaardslivet og sluttelig en kort Redegørelse for Hof- og Selskabslivet i Hovedstaden.

Et Kaleidoskop — nok muligt, men andet evner vi ikke paa disse faa Blade at gøre. Vi fraviger i det følgende vor Skik kun at fremhæve de adelige Navne, da det her kun drejer sig om frit valgt Gennemgang, og der ikke paa noget Punkt er tilstræbt Systematik.

Herregaardsselskabeligheden, om man kan bruge dette lidt stive Ord om noget saa fornøjeligt, var i disse Perioder knyttet til forskellige Centrere, jævnt fordelte over hele Landet og samlede i et Hovedcentrum om Kong Christian den Niendes Hof hvert Aar i Tiden fra Nytaar til 8. April, som var Hs. Majestæts Fødselsdag.

Paa Landet faldt det selskabelige Samvær i tre Sæsoner: Sommeren med dens straalende Udendørsliv og Herregaarden fuld af Gæster. Det var Tiden i Juni og Juli til lidt ind i August. Jagttiden fra sidst i September til henimod Jul, det var Mændenes Samvær til Udøvelse af Jagtsporten. Og endelig Julens Fester, hvortil Slægtens Unge samledes og deltog i Ballerne, der gik Slag i Slag efter at selve Juledagene havde været forbeholdt Hjemmets Kreds og Godsets Beboere.

De afgrænsede Centrere var som sagt fordelt hele Landet over, men der var altid en Kreds af Nabogaarde, der samvirkede.

Paa Sjælland laa flere Centrere. Sydsjælland om Rosenfeldt, Gaunø, Bregentved og Gisselfeldt. Nordsjælland med Dragsholm, Lerchenborg og Gaardene om Holbæk og Korsør. Midtsjælland med de store Neergaardske Godser, Skjoldenæsholm, Gyldenholm, Svenstrup, Gunderslev, Førslev og derfra ned over Flakkebjerg Herred med Holsteinborg, Basnæs og Borreby og endelig Stevns med Gjorslev, Lystrup, Nysø, Lilliendal og derefter over i Bregentved Gisselfeldtkredsen.

I Maribo Stift var Knuthenborg, Juellinge, Christianssæde, Hardeberg, Engestofte, Lungholm og senere Aalholm og Oreby Centrere i Kredsen. Paa Grund af de korte Afstande var Samkvemmet

her lettere end nogetsteds, og Kredsen fremtraadte mere sluttet end nogen anden i Landet.

Paa Fyn var der tre Kredse, Nord og Østfyn med Ravnholt, Broholm, Hvidkilde, Holckenhavn, Glorup, Hesselager, Hvidkilde og Egeskov. Sydfyn med Brahetrolleborg, Arreskov, Hvedholm, Holstenshus og Taasinge og Vestfyn med Wedellsborg, Gyldensten og Brahesborg, idet de forskellige Kredse paa Grund af de overkommelige Afstande stod i stadig Forbindelse. Et Centrum for sig selv var det prægtige Tranekær i hine Tider for et Fyrstendømme Langeland at regne.

Dette Herregaardsliv paa Øerne var væsentlig enspræget og den Stil, der prægede det var den engelske »Manorstil«, som efter 1848 og navnlig efter at Spændingen mod Syd var skærpet, afløste den tyske Form, der oprindeligt let præget af Frankrig, havde været herskende i den Schimmelmanske, Holsteinske, Moltkeske og Reventlowske Kreds, som vi kender ogsaa fra vore Guldalderforfatteres Skildringer.

I Jylland var Stilen en noget anden, hvad der væsentligt skyldtes de store Afstande. Et Hof var i en lang Række Aar Frijsenborg, præget af den førnævnte engelske Stil, der i meget adskilte sig fra det øvrige Jyllands, som var ægte gammeldags dansk, mere Herremandsstil i Blichersk Forstand end højadelig og international. Her var Djursland med Benzon, Rosenholm, Gl. Estrup, Hessel, Clausholm, Møllerup, Meilgaard og Skafføgaard et særligt Centrum. Naar her udelades en Række Herregaarde, der stod de forskellige Centrere nær, som f. Eks. her Rugaard, Katholm og Ryomgaard, saa skyldes det Emnets Begrænsning til sin egentlige Opgave. Hele Landet over stod de ikke adelige Godsejere i den nøjeste Forbindelse med deres Naboer.

Syd for Aarhus i Odderkredsen var Rathlausdal et straalende Centrum, mere stille var Rosenvold, og da en Del af Gaardene her var ubeboede, var det vanskeligt mod Sydøst at danne en Kreds som Djurslands og Frijsenborgs. Paa Aalborgegnen og i Vendsyssel laa derimod Kredsen mere samlet med Birkelse, Dronninglund, Lindenberg og Højriis. Men hvor det gjaldt Jagten var Kredsen strakt fra Vejle til Aalborg langs hele Østkysten med Tjele, Palstrup og Villestrup med paa Vejen. Men samtidig var de jydsk Gaarde i høj Grad Sæde for en snævrere Slægtsgæstevenskab, der i Sommermaanederne kunde samle indtil 30 gamle og unge af samme Navn om et Bord. I saa Henseende udmærkede Stiftamtmand *Gottlob Rosenkrantz*, Sophiendal ved Himmelbjergsøerne, sig som et sikkert Samlingssted for hele hans Slægt fra Sverige og Danmark.

Paa Møen var det *Scavenius*, Klintholm, og Grev *Dannskjold-Samsøe*, Norfeldt, der samlede Kredsen om sig, og Jagterne paa

Samsø under Lensgreve *C. F. Danneskjold-Samsøes* Ledelse var berømte over hele Landet. De stod i Vildtets Mængde paa Højde med Lerchenborg og Bregentved, og blev kun i Stilfuldhed overstraaet af Jagterne paa Frijsenborg i deres rent engelske Form.

Men alt dette er kun Skema, der ganske vist kan vække skønne Minder hos den ældste Slægt, men ikke betyder noget for de unge udenfor den nævnte Kreds, der tilhører Lensadelen. Lad os derfor forsøge, som før antydet, at give nogle Skildringer fra dette Herregaardsliv i den danske Landadels Kulminationsperiode omkring 1880—90.

Vi tager vort Udgangspunkt ved Biskop Jens Lodehats ældgamle Borg paa Stevns.

Slægten Scavenius hører til de yngste blandt vore store Godsejer-slægter. *Jacob Brønnum Scavenius*, f. 1749 paa Skagen, tjente i Ostindien 2 Tdr. Guld og købte Gjorslev af Slægten Lindencrone. Hans Søn, *Peder Brønnum Scavenius*, blev i 1825 optaget i Adelsstanden, han er foran omtalt. Hans Interesse for Kunst og Videnskab var usædvanlig. Han ombyggede Gjorslev og smykkede en Sal med Thorvaldsens Alexanderfrise, han forøgede de gamle Malerier med en betydelig Samling af gammel og samtidig Kunst, grundlagde et Bibliothek og en Kortsamling af stor Værdi og anlagde et Observatorium i den af ham opførte Fløj. Blandt de af ham samlede Portrætter er C. A. Jensens af Oehlenschläger, Mynster og Brødrene Ørsted. Med alt hvad der betød noget i Tidens Aandsliv stod han i Forbindelse, vi finder Billeder af Eckersberg, deriblandt det berømte Thorvaldsen-Portræt af Købke, kort sagt, han støttede Kunst og Videnskab som en ægte og forstaaende Mæcen. Han døde 1868 og hans Søn, *Jacob Frederik Scavenius*, foran omtalt som Politiker, arvede Gjorslev. Hans Interesser laa paa andre Felter, selvom han gennemførte en Restaurering af den gamle Bygning, men hans Søn, *Frederik Scavenius*, har indlagt sig Fortjeneste ved det Samarbejde med Nationalmuseet, der muliggjorde et indgaaende Kendskab til den gamle — maaske vor ældste Herregaards— Arkitektur. For dem der har kendt Gjorslev i hine Dage vil altid staa Billedet af Jacob Scavenius' skønne og elskelige Hustru *Louise Sophie Castonier*, der omgivet af en Flok smukke Børn, sørgede for Ungdommen i Ferietiden og i Hovedstaden præsiderede ved Festerne som en sjælden stilfuld Værtinde. Som sin elskværdige og dygtige Søster *Thyra Castonier*, gift med *Carl Scavenius* til Klintholm, har hun haft den Glæde at se sine Sønner i en ung Alder i betydelige og ledende Stillinger i deres Fædrelands Tjeneste.

Peder Scavenius havde en yngre Broder *Jacob Brønnum Scavenius*, der i 1838 erhvervede Basnæs ved Skelskør. Han opførte her en ny Hovedbygning efter Professor Hetch's Tegning. Datidens

Arkitektur fyldestgør ikke vor Tids Krav, men Scavenius anvendte store Summer paa dens Indretning og Udsmykning. Hans Hustru *Henriette*, f. Komtesse *Moltke*, der døde 1898, omtrent 90 Aar gammel, samlede om sig i Halvtredserne og Tredserne den Kreds, som vi finder omtalt i H. C. Andersens »Mit Livs Eventyr«, og som spændte over Nysø, Bregentved og Holsteinborg til Basnæs.

I 1907 er Basnæs overgaaet til Grev *Eiler Moltke* af Espe Slægten. Klintholm paa Møen var i en Række Aar et muntert Samlingssted for en stor Kreds af unge.

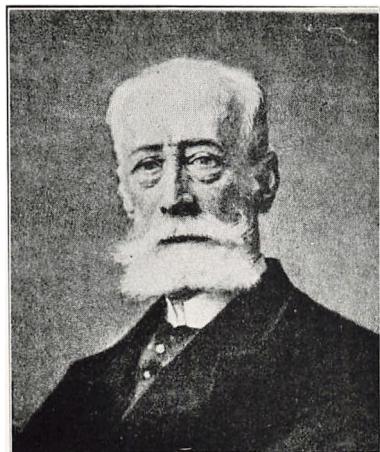
Dragsholm er vel lige saa gammel som Gjorslev, den ejedes som Hovedsæde i Baroniet Adelsborg ved Aarhundredets Midte af den førømtalte Baron *F. H. C. Zytphen-Adeler*. Hans Sønesøn Baron *G. F. Zytphen-Adeler* har ladet foretage store Restaurations-Arbejder paa den gamle Gaard i forstaaende Samarbejde med Nationalmuseet, saaledes at dette monumentale Monument fra vor Middelalder er bleven gennemforsket af kyndige Videnskabsmænd.

Baron *O. Zytphen-Adeler* og hans Døtre, af hvilke Komtesse *Agnes* blev gift med Grev *F. W. Ahlefeldt*, havde ogsaa i København et smukt og gæstfrit Hjem.

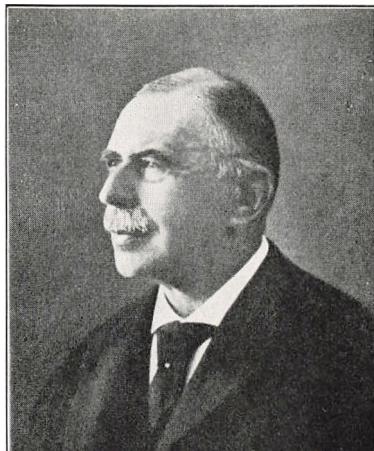
Gisselfeldt har fra *Christian Gyldenløves* Død været en Klosterstiftelse, der gik over til Danneeskjoldernes Ledelse. Grev *Chr. Frederik Danneeskjold*, der i 1886 overtog Klostret, lod den gamle Hovedbygning restaurere, idet han fortsatte sin Fader, Overskænk Grev *C. C. S. Danneeskjolds* Arbejde. Arkitekt *Herholdt* ledede den indre Ombygning, der hører til denne Arkitekts heldigste Arbejder; den ydre Ombygning lededes af *Martin Borch*, og er et af de smukkeste Forsøg paa at genoplive den danske Renæssancearkitektur fra *Peder Oxe's* glørrige Tid. Paa Gisselfeld findes fra Overskænkens Tid en prægtig keramisk Samling, og Haven paa Gisselfeld er en af Landets skønneste Herregaardshaver.

Den gamle Bindingsværksgaard Holmegaard, der i en Række Aar har været i Danneeskjoldernes Eje, staar som et smukt fredet Minde om den anden Hovedtype af Herregaarde fra Renæssancen, den hvis ypperste Repræsentanter ellers maa søges i Jylland.

Det gamle Borreby, Kansler *Johan Friis'* prægtige Renæssanceborg, har siden 1873 tilhørt Slægten Castenskjold. Den før omtalte Helt fra Dybbøl *C. V. B. Castenskjold*, overtog den i 1866 og virkede der i 52 Aar til sin Død. I Firserne lod han Bygningen gennemgribende restaurere efter Tegning af *N. C. Overgaard* og i Samarbejde med Kulturhistorikeren *Mejborg*. Det tilstræbtes at bevare alt gammelt, og det er lykkedes, saa Borreby den Dag i Dag præsenterer sig som en ægte Renæssanceborg af stor kulturhistorisk Interesse. *Castenskjold* var gift med *Henriette S. B. E. Scavenius* fra Basnæs, deres Datter, *Bertha H. M. Castenskjold*,

Lensgreve *Christian* Frederik
Danneberg-Samsøe til Samsøe
Ordenskansler,
Overdirektør for Gisselfeld
R.E.* Gb. E.T. p. p.
f. 1838, d. 1914

Lensgreve *Frederik* Christian Moltke
til Bregentved
S.K.*, D.M.
f. 1854

Jørgen Wichfeld
til Engestofte
Historiker, Kammerherre, R.*
f. 1800, d. 1888

blev 1904 gift med Baron *Axel Blixen-Finecke*, der med hende erhvervede Hesselagergaard paa Fyn, den anden af gamle *Johan Friis'* Herregaardsbygninger. Baron *Blixen* og Hustru lod den stærkt forsømte Bygning restaurere i Samarbejde med Nationalmuseet under Arkitekt *Helge Boyes* Ledelse. Resultatet tilfredsstillede alle vor Tids Krav, vore Arkitekter har nu vundet Forstaaelse af dansk Herregaardsbygningskunst. — Ak, desværre i en Tid, hvor Midlerne fra forrige Aarhundrede ikke længere er for Haanden!

Af Nybygninger i Perioden kan i første Række nævnes Bregentved. Slægten *Moltke* er ikke alene den talrigste af vore grevelige Slægter, den er ubestridt den, der i vor Periode har ydet Fædrelandet mest, snart sagt paa alle Omraader. Tre skiftende Ejere paa Bregentved fra Grev *Adam Vilhelm Moltke* til Lensgreve *Fred. Moltke*, har Lod og Del i det meste der ved privat Initiativ er gjort for at støtte Landbrug, Kunst og Videnskab gennem snart 100 Aar. Det er ugørligt at fremhæve Enkeltheder. Selve Opførelsen af det pragtfulde moderne Slot skete under Slotsarkitekt *Axel Bergs* Ledelse. Kirkefløjen blev helt bevaret, men paa den Grund, hvor *Eigtved* havde projekteret en Ombygning, rejste sig det hvide Slot med Taarnet, omgivet af en pragtfuld Have, skabt af fire Generationers Besiddere. Bregentveds Indre bærer Præget af den samme fine og forstaaende Slægtskultur, der bærer Bud fra Enevældens lykkeligste Tid her i Landet. Et stort Arkiv, der rummer værdifulde Brevsamlinger fra og til de Mænd, der styrede Riget, og et Bibliotek, der indtil fornylig fandtes i København, bærer Præg om Slægtens Sans for Literatur. Den store Moltkeske Malerisamling, der til forlylig opbevaredes i Palæet i Bredgade, var i sin Art enestaaende i Landet, og vidner om en gammel Slægt af kunstforstaaende Mæcener, der som før anført i en Aarrække har støttet den Kunst, der udgik fra det kgl. Akademi, som skyldte *Adam Gotlob Moltke* sin Tilblivelse. Bregentved har i over en Menneskealder været et Samlingsted for Sjællands Adel, og Grevinde *Magda Moltke*, en Datter af *Estrup*, førte sit Hus med samme stille Sikkerhed som hendes Mand.

Slægten *Holstein* naar op paa Siden af Slægten *Moltke* i sin Indsats til Fædrelandets Tarv. Vi har foran omtalt Grev *Ludvig Holstein-Holsteinborg*, der i 1836 overtog Grevskabet og besad det til sin Død i 1892. Han nærede en dyb Interesse for Trollernes gamle Borg og lod den 1848—50 restaurere. Desværre var dette Arbejde ikke ledet af en kyndig Bygmester, og Resultatet blev ikke heldigt. Det indre er vellykket og *Holsteinborg* rummer mange værdifulde Minder fra den store Tid. Grev *Frederik Adolf Holstein* og hans Hustru Komtesse *Wilhelmine Reventlow* fra Brahe-

trolleborg, levede der i en Kreds, der samlede alt, hvad Kunst og Videnskab kunde byde og stod i Forbindelse med Tysklands ledende aandeligt bevægede Kredse. Her findes Graff's fortrinlige Portrætter af den Reventlow-Schimmelmann-Holstein'ske Kreds, og i Grev *Ludvig Holstein's* Tid er Samlingerne udvidede. Grevinde *Bodil Joachimine Holstein*, f. *Zahrtmann*, var til 1876 Slottets forstaaende Værtinde. De gode Traditioner fra hendes Tid fortsattes af hans Søn Grev *Christian Christoffer Holstein* og hans Hustru *Elizabeth*, f. *Lindholm*, og i deres Tid lige op til vore Dage, blev Holsteinborg igen som i Grev *F. A. Holstein's* Tid, et Centrum for en stærk aandelig Bevægelse, der udgik fra den djærve Præst *Vilh. Beck*.

Den anden højt fortjente Gren af Slægten *Holstein* besad det prægtige Rokoko Slot Ledreborg ved Lejre, der foruden et værdifuldt Arkiv, som nu er indlemmet i det kgl. Bibliotek — hvori bl. a. *Christian den VI's* righoldige Brevveksling med *Johan Ludvig Holstein* fandtes — rummer en Række værdifulde Portrætter. Til Slottet hører et smukt og ejendommeligt Haveanlæg. Slottets Besiddere er lejlighedsvis omtalt i det foregaaende. Den nuværende Besidder, Lensgreve *Josef Holstein*, Ledreborg, var i en Aarrække Formand i dansk Adelsforbund.

Gaunø ved Susaaen, omgivet af en herlig Park paa en af Aaen omflydt Ø, har i næsten halvandet Hundrede Aar kun haft to Ejere. Baron *Otto Reedtz-Thott*, f. 1785, tiltraadte Baroniet i 1795, og Baron *Tage Reedtz-Thott* lukkede sine Øjne 1923. Den gamle Baron *Otto Reedtz-Thott* var en meget jævn Mand, der levede stille paa sit Baroni og passede sit eget. Om hans Søn har vi i det foregaaende talt, og det er nu Gaunø, hvormed vi vil beskæftige os. I 1867 ægtede Baron *Tage Reedtz-Thott* den 23aarige Datter af den før omtalte General *Johan Ernst L. Bülow*. I fem og fyrretyve Aar levede disse to Mennesker i et lykkeligt Ægteskab paa Gaunø og skabte et Hjem, der langt ud i Fremtiden vil mindes af den store Skare, der lærte det at kende. Gaunø var paa en Gang ægte dansk, et Samlingssted for Godsets Forpagtere, Præster og Grundtvigianere fra hele Danmark, hvor Husets Frue livlig, optaget af alt der mødte hende og hjertensgod, forstod at faa alle til at føle sig hjemme, og tillige et højfornemt Sted, hvor de Kongelige spiste paa Guld, og Diplomater fra alle Lande mødtes med den sjællandske Godsadel til straalende Fester. Baronesse *Elizabeth Reedtz-Thotts* hjertelige, sølvklingende Latter vil ingen glemme, der har kendt hende og Gaunø, og hendes Ansigt vil staa præget i Erindringerne som oplyst af et Smil af Forstaaelse og hjælpsom Deltagelse, der omfattede alle, med hvem hun kom i Berøring. Smaa Ting bidrager ofte til at fæstne et Hovedtræk. I Korridoren paa Gaunø ud for Spise-

Lensbaronesse
Elisabeth Adelgunde Reedtz-Thott
født Bülow
f. 1841, d. 1909

Lensgrevinde
Louise Frederikke Gustava Bille-Brahe
født Hochschild
Overhofmesterinde, Gb. E.T.
f. 1830, d. 1910

Lensgrevinde *Benedicte* Christiane Reventlow
født Comtesse Reventlow
f. 1834, d. 1893

salen, hvor *Ove Vind* og hans talrige Slægt dækkede Endevæggen, slog der den indtrædende i Møde en ejendommelig Duft, som ikke lettelig er sporet andetsteds. Uforklarlig og ubeskrivelig den samme i 1878 som i 1923, et Hjemmets Aandepust, som nu, da Gaunø for mange Aar staar lukket, vil vejre hen. Fuldt var Huset altid ved Sommer og Jul i 80'erne, præget af de gamle af General *Bülow* og hans Hustru, f. *Riegels*, af Oberst *Scholten*, Baronessens elskelige gamle Onkel, og den djærve, virksomme *Thora Höhling*, Baronens ældste Søster og hendes Mand Oberst *Th. Höhling*, Veteran fra to Krige. I mange Aar var den faste Kreds af Gæster Kammerherre *C. Oxholm* fra Rosenfeldt og hans Hustru *Sophy Oxholm*, f. *Bech*, der endnu lever som Ejerinde af Rosenfeldt, og har indtaget en fremskudt Plads i Kvindebevægelsen, Ægteparret *Collet* fra Lundbygaard, hvor Fruen var en Datter af den ofte omtalte Godsejer *Rs. Carlsen* fra Gl. Køgegaard, og desuden de før nævnte Moltker og Danneskjolder fra Egnens Herresæder. En stor Kreds berømte Danske med *Tietgen* i Spidsen, har været Gæster paa Gaunø, Missionærerne *Børresen* og *Skrefsrud* har gæstet Hjemmet, der er næppe en af den danske Godsejeradel fra Skagen til Gedser, der ikke har lært dette sjældne Hjem at kende.

For de unge var det et Paradis. Forstaaende og frisindede overfor Ungdommens Rørelser modtog den store hvide Gaard ikke alene Slægtens unge, Brødrene fra Biskopstorp og Fairy Hill med deres Børneflokke, de fjernere Slægtninge og flere Slægter, men ogsaa en uoverskuelig Række af Skoledrenge fra Herlufsholm, hvor Baron *Reedtz-Thott* i 1888 blev Forstander, og som han og hans Hustru omfattede med en Kærlighed, som Forældrenes overfor deres Børn.

Baronesse *Reedtz-Thotts* Død vakte dyb Vemod i den udstrakte Kreds, der med Taknemmelighed saa hen til Gaunø. I fjorten Aar levede Baron *Tage Reedtz-Thott* alene i det store Hus, hvor hans Søster, Baronesse *Julie Juell-Brockdorff*, i en Aarrække ledede Husvæsenet. Han fortsatte Traditionerne, og som et særligt Træk kan det anføres, at han — som han med et lunt Smil fortalte — lod de mange Gæster, der nu enkeltvis besøgte Gaunø, bebo skiftevis de talrige Gæsteværelser, saa hele det vældige Hus Aaret igennem var beboet.

Nu sover Gaunø Torneroses Søvn for en Række Aar, men der er Adgang for Offentligheden til at besøge det storstilede Hjem, blot at alle, der kendte det, da det var besjælet af Værtsfolkets elskelige Aand, med Vemod vender Tankerne mod en Tid, der aldrig kommer igen. For Eftertiden bør Gaunø staa som et Hjem, hvor alt hvad Herregaardskulturen gennem Tiderne har skabt af værdifuldt i mere end et halvhundrede Aar, blev belivet af Personligheder, der

under lykkelige Kaar skabte for dem selv og alle, der kendte dem, en Række Oplevelser, der dybt præger Erindringen og sent vil gaa af Minde.

Slægten *Neergaard* er en gammel, sjællandsk Landmandsslægt, der midt i det attende Aarhundrede optoges i Adelen. Paa de foregaaende Blade er dens Medlemmer uafsladelig blevet nævnte. Deres stolte Herregaarde, væsentlig opførte i Rokokostil, er Svenstrup, Skjoldnæsholm, Førslev, Gunderslevholm, Frederikslund. En Undtagelse danner Gyldenholm, som er en af vore yngste Herregaarde, oprindelig samlet af Kancelliassessor *Anders Dinesen*, men i 1862 erhvervet af *Charles Adolf Denis de Neergaard*, der opførte en Hovedbygning ved Arkitekt *Herholdt* i den Stil, som Tiden yndede. Vi sætter ikke Pris paa denne efterlignede normanniske Borgstil med firkantede Taarne o. s. fr., men det indre er gennemført kunstnerisk udsmykket af *Hilker* i en Stil, paavirket af den groteske, der gav *Rafael* Ideerne til de verdensberømte Stanzer i Vatikanet.

Charles Neergaard var en anset Landmand, han levede paa *Gyldenholm* til sin Død 1903.

Af de anførte *Neergaardske* Gaarde er *Svenstrup* blevet navnkundig ved den storstilede Monografi, som den sidst afdøde Ejer, Baron *Joachim Wedell-Neergaard*, lod udgive under Navnet »*Svenstrupbogen*«. Hovedbygningen er restaureret og rummer en Række fortræffelige Slægtsportrætter. *Gunderslevholm* er opført af den berømte *Carl Adolph Plessen*, den erhvervedes i 1802 af *Peter Johansen Neergaard*, Fader til den foromtalte *Carl Neergaard*, d. 1850. Ved *Carl Neergaards* Død gik den over til *Johan Th. O. Neergaard*, bekendt som Landmand. Den smukke stilfulde Hovedbygning er indgaaende restaureret. *Førslev* har ligeledes tilhørt *Carl Adolf Plessen*. Den erhvervedes i 1803 af *Peter Johansen Neergaard*, der ejede 4500 Tdr. Hartkorn og over 8000 Tdr. Land Skov. Hans Søn, *Peter Johansen Neergaard*, fik *Førslev* og *Fuglebjerg* og opførte den hyggelige og jævne Hovedbygning i 1831. Han døde 1872, og hans Søn af samme Navn arvede *Førslev*, hvor han, der nærede en varm Interesse for Kunst og navnlig Skuespilkunst, samlede en Kreds af Kunstnere om sig.

Skjoldenæsholm er den ejendommeligste af de *Neergaardske* Gaarde. Den tilhørte en Række Aar *Kronen*, gik saa over til *Marie Grubbes* Gemal *Ulrik Frederik Gyldenløve*, fra hans Slægt til *Danne-skjolderne* og erhvervedes i 1796 af Slægten *Neergaard*. Ved 1850 ejedes den af den foran ofte omtalte *Andreas Theodor Bruun de Neergaard*, der ejede den til 1891. Under hans Sønesøn *Henri Neergaard* er Hovedbygningen bleven smagfuldt restaureret ved *Godtfred Tvede*. Den rummer en Del Kunstværker og Kunstsager, der skyldes en Broder til første Erhverver *Tønnes Neergaard*. Blandt

andet findes alle Original Tuschtegninger af *Eckersberg* med Motiver fra Egnen. Slægten *Neergaard* har med Undtagelse af den langlandske Gren og Svenstrupslægten altid staaet Kredsen af adelige Godsejere noget fjernt — været sig selv nok.

En særlig Plads blandt Sjællands Grevesæder var, til Lensafløsningen kom, indrømmet Lerchenborg. I Læ bag høje Allé- og Parktræer ligger det pragtfulde hvide Barokslot med sine høje Vinduer, sine trekantede Frontespicer og afrundede Pavillonbuer foran brede og et sindigt og formfuldendt fransk Haveanlæg, der nu — lidt sent — har faaet sin Monografi i Haveselskabets Værk. Huset er opført af General *Lerche* af den fynske Købmandsslægt, dets Bygmester var han selv, han vilde vise d'Herrer *Haüser*, *Eigtved* og *Thurah*, at ogsaa han kunde bygge, og han skabte en Bygning, der er en Fryd for Øjet, og hvis Riddersal i let ophøjet Stuk er en Seværdighed. Da *Christian Albrecht Lerche* ved 1852 overtog Grevskabet, var det efter svære Kampe i Fortiden vel arronderet og rigt. Hans Bedstefader, Grev *Christian Cornelius Lerche*, havde været en forstandig Godsherre og Sønnen fulgte i hans Fodspor. Han var født 1830 og i hans Mindreaarighed voksede Formuen. Fem og tyve Aar gammel ægtede han *Cornelia Tillisch*, Datter af den før omtalte Kabinetssekretær *Christian Ludvig Tillisch*, og Lerchenborg blev et Centrum i Herregaardslivet paa Nordvestsjælland ligesom det Schimmelmansske Palæ i Bredgade, som Grev *Lerches* Slægt den Gang beboede, blev et Samlingssted for Landadelskredsen i Vintrens Liv i Hovedstaden. Lercherne var en stor Slægt; paa Birkindegaard, *Lerchesminde* og *Jyderup* sad de yngre Grenes Mænd som *Baroner Lerche*, og en Række ypperlige Gaarde laa som Fortrop foran den frugtbare Halvø mellem *Kallundborg Fjord* og *Storebelt*, hvor Godsejere fra hele Landet samledes til Jagter. Grev *Lerche* og hans Hustru var højt skattede som Værtsfolk, og Grevens tidlige Død i 1885 beklagedes dybt af alle. Hans Søn *Christian Cornelius Lubbi Lerche* ægtede i 1896 *Baronesse Anne Hedvig de Falzen Zytphen-Adeler* fra *Dragsholm*, og det unge Par traadte i deres Forældres Fodspor. Lerchenborgs Kongejagter var kendte over hele Landet. Det bør dog her anføres, at da den spanske Syge efter Verdenskrigen gik over Landet og hærgede alle Egne, gjorde *Grevinde Lerche* sin Gerning som Godsets Frue i de af Sygdommen hjemsøgte Hjem og vandt derved en dybt følt Erkendtlighed. Lerchenborg er ikke mere Grevesæde, men for den nulevende Slægt staar det endnu i de smukke Minders Glans.

Fra *Arilds Tid* har det *Øland Fyn* været en lun adelig Rede. Her herskede i svunden Tid *Eggert Frille*, her sad *Fyns Konge Jørgen Brahe* paa *Hvedholm* og bød Kong *Christian den Fjerde* Trods. Ingen Amter i Landet tæller endnu den Dag i Dag saa mange ade-

lige Herresæder som de to fynske. Den, der kommer fra Sjælland, hilses Velkommen af *Ellen Marsvins* gamle Borg, nu Holckenhavn, der, efter at være grundigt og forstaaende restaureret af Baron *Christian Holck*, fremtræder som et stateligt Slot i røde Mursten spejdende over Sø og grønne Skove ved sin lune Vig. Baron *Christian Eiler Holck* fødtes 1847 som Søn af Baron *Conrad Frederik Holck*, der fra 1830 til 1877 havde besiddet Baroniet. Han ægtede en Datter af den foran omtalte General *W. H. A. T. Kauffmann*, *Luise Marie Julie Kauffmann*, og havde sit Hjem paa Holckenhavn til sin Død i 1919. Baron *Christian Holck*, der en Række Aar var Præsident i Dansk Adelsforbund, var en højt anset og meget skattet Mand. Hjælpsom, elskværdig og foretagsom, som han var, tog han livlig Del i alt i Kredsen og som Sejlsportsmand vandt han sig Venner i Hovedstaden i den Kreds, der efter Fædrenes Sød pløjede Havet paa skarpe Køle. Holckenhavn var et lyst, venligt Hjem for en stor Kreds, og er det endnu i hans Søn Baron *Mogens Holcks* Besiddelse.

Om Hesselager er lejlighedsvis talt, vi skal nu beskæftige os med det brede solide Christian den Fjerde betegnede Broholm. Som det nu staar ført tilbage til *Otto Skeels* Tid ved en af Ejeren *Jørgen Sehested* ledet Restaurering med *Ingversen* som Arkitekt, virker det ganske i Tid og Stil. Ved 1850 saa det noget anderledes ud. Slægten *Sehested* erhvervede Broholm ved Ægteskab, idet *Anders Sehested*, en Søn af *Elisabeth Skeel* og *Niels Sehested*, tiltraadte Stamhuset 1811. Hans Søn var den kendte Oldforsker *Niels Frederik Bernhard Sehested*, der fødtes 1813 paa Broholm, og levede der til sin Død 1882. Hans Moder, Datter af Degnen i Marslev, Jomfru *Edel Marie Kjær*, er skildret af *H. C. Andersen*, der i en Række Aar var Gæst paa Broholm. Hun styrede Stamhuset ved Sønnens Hjælp. Han valgtes til Stænderforsamlingen og blev en ivrig Deltager i offentlig Virksomhed i Amtet. I Treaarskrigen var han Herregaardskytte, siden Officer. Han ombyggede ved *Herholdts* Hjælp Broholm, desværre i den førømtalte Similistil. Hans kæreste Sysse vel Studiet af Oldsager. Han lod bygge et Bjælkehus til Stenredskaber, fundne i Gravhøje; han skrev et Værk om Fortidsminder og Oldsager fra Egnen om Broholm og samlede et stort Bibliotek, hvortil senere som til Oldsagssamlingen blev bygget et Hus. Sehested paa Broholm var en dansk Adelsmand af den brede Type fra før 1660, hans Søn *Hannibal*, der fulgte ham i Besiddelse, var som han. Nu sidder paa Broholm en Søn af den førømtalte *Knud Sehested*, *Jørgen Sehested*, en Mand, der trods sin Pietet og Slægtsfølelse, er af en helt anden Type. Den vidtberejste, forstaaende, praktiske Jurist og Forretningsmand, der i de seneste Aar har taget mangan

drøj Tørn for at frelse Godsejerstanden for den haarde Behandling, der bliver den til Del, og som her har udrettet et stort Arbejde.

»Wild as en Ahlefeldt« hed det i Holsten, hvor Slægten er fra. Lad være, at Vildskaben er dæmpet, men ikke nogen dansk Adels-slægt kan tilnærmelsesvis opvise det Antal Mænd, der med Sværd i Haand har kæmpet for Danmark som denne Slægt af Krigere under Chr. d. V. Det er ikke en Tilfældighed, at saa mange af de Officerer, vi har nævnt i 64, bar Navnet *Ahlefeldt* og bar det med Ære. En sjælden kraftig og dygtig Slægt, der endnu blomstrer usvækket, er Ahlefeldterne, der slog sig ned paa Fyn med den højtfortjente Statsmand, Grev *Frederik Ahlefeldt*. Tranekjær er endnu deres Hovedsæde, desuden ejer Slægten paa Fyn følgende Herregaarde: Lundsgaard, Hvidkilde, Lehnshøj, Egeskov, Fjellebro og Gaardene før under Grevskabet, Korsebølle, Pæregaard, Blegholm, Brolykke, Søgaard og Nordenbro samt Sundsgaard.

Hvidkilde er en Arv fra Rosenørnerne, der igen arvede det fra *Abraham Lehns* Efterslægt. Den stolte hvide Barokbygning ved Svendborg-Faaborg Landevej staar nu ubeboet med den største Riddersal i Landet. I Ahlefeldternes Eje kom det efter Udenrigsminister *O. D. Rosenørn Lehns* Død, da det gennem hans Broderdatter Baronesse *Anna Chr. A. Rosenørn-Lehn* gik over til hendes Mand, den fortjente Landmand Grev *Fr. Ahlefeldt* til Kjærsgaard. I en Række Aar var Hvidkilde nu Samlingsstedet for en udstrakt Kreds og vedblev at være det, da den uværende Ejer, Grev *Chr. Ahlefeldt Laurvig Lehn*, f. 1878, gift med Baronesse *Lenna Reedtz-Thott*, i 1909 tiltraadte Besiddelsen. Grev *Ahlefeldt Laurvig Lehn* er en virksom Landmand, Forstkandidat og ivrig Deltager i Egnens Virksomhed, han forstaar at møde den nye Tid, der er kommen, og den tager hans Evner i Brug.

Egeskov er en Billegaard som saa mange af de fynske Gaarde. Det er Danmarks dejligste Herregaard, saa stolt og skøn med brede Taarne, men ogsaa med slankt Spir, med en ubeskrivelig Farvepatina paa sine Mure toner den frem af en blinkende Grav som en Fyrstedatter, der med stolt Ro tager mod Beskuerens Beundring.

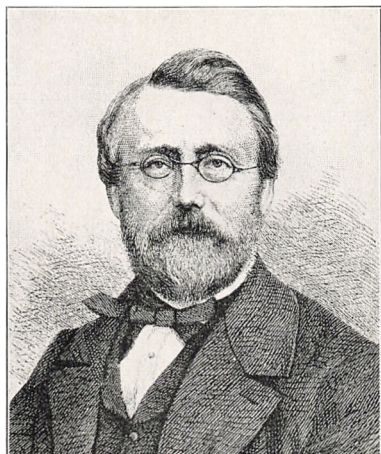
Ved 1850 tilhørte den Baron *Frantz Preben Bille-Brahe*, omtalt som Diplomat. Han forlod Tjenesten 1872 og slog sig ned paa Egeskov, hvor han planlagde Restaureringen af Brockenhusernes gamle Borg. Men han døde i 1882, inden han fik Arbejdet udført, og hans eneste Datter, Baronesse *Jessie Bille-Brahe*, bragte Egeskov til sin Mand, Grev *Julius Ahlefeldt Laurvig Bille*, en af de stoute Sønner fra Tranekær. Som den dygtige og virksomme Mand, han var, fuldførte han Værket og Egeskov, som det staar nu, skyldes ham. Planen er den svenske Arkitekt *Zettervalls*.

Om Ægteparret paa Egeskov, der ved Slægtskabsforbindelse stod saa godt som hele den fynske Adel nær, samlede der sig en Kreds af unge og gamle, der under den livskraftige og energiske, men samtidig smukke og vindende Husfrue, hørte til de stilfuldeste og muntreste i Landet. Da Grev *J. Ahlefeldt* var død i 1912, sad hans Enke til sin Død i 1927 som Ejer paa Egeskov. Nu besiddes den af hendes Søn, Grev *L. Preben Ahlefeldt Laurvig Bille*, gift med Baronesse *Eleonora Sophie Bille-Brahe-Selby* fra Hvedholm. Grev *Preben Ahlefeldt* er kendt som en af Landets dygtigste Jægere og Vildtplejere, en jævn og djærv Mand.

Tranekær var Reden paa Bakketoppen, hvorfra Slægten spredte sine Vinger. En urgammel Borg. Ved 1850 ejedes den af Greve *Frederik Ahlefeldt-Laurvig*, f. 1817, der i 1843 havde ægtet *M. A. Mathilde* Komtesse *Schulin* (Frederiksdal). Han besad Grevskabet i 43 Aar og prægede det ved sin Virksomhed. Han restaurerede Slottet ved Arkitekt *Nebelong* og anlagde den prægtige Have. Mens Livet paa Tranekær i den forrige Ejers Tid havde været noget »wild«, gennemførte Grev *Fr. Ahlefeldt* en mønsterværdig storstilet Husholdning. Boglige Sysler laa ham fjernt, men mange var de, han hjalp til Studeringer. Hans Hustru var en sjælden dygtig Husmoder og tillige en fremragende Værtinde. Paa Tranekær og i København skabte hun den Ahlefeldtske Kreds og opdrog sine mange Sønner i Husets Aand. Det vidstes i Kredsen, at hun paa gammel Herremandsvis sørgede for deres Giftermaal, og de hjemførte alle smukke og begavede Hustruer af de første Slægter i Landet, ja flere fik endog med Bruden store og fede Gaarde. Hele Kredsen var præget af solid grundretsindig Tankegang, og den ældste Søn, den før omtalte Greve *Chr. Ahlefeldt-Laurvig*, der overtog Grevskabet ved Faderens Død, var et Mønster paa en dansk Herremand, paa en Gang støt og sikker, men ogsaa forstaaende og myndig, fornem, retsindig og helt igennem »en Mand«. Lidt efter lidt løftedes Stilen i Herregaardslivet op i en mere international Sfære, men Ahlefeldt-Kredsen bevarede altid det nationalt danske, noget bredt og støt som prægede alle Brødrene fra Tranekær. Han har bekostet Slægtens Historie i 7 Bind ved *L. Bobé*.

Den nuværende Lensgreve er af en anden Støbning, han har fra sin Moder, f. Komtesse *Johanne Wedell-Wedellsborg*, arvet en slankere mere international forfinet Form, og han har kastet sin Interesse paa Systemen med Kunst og Literatur. Han har taget Ophold paa det smukke Barok-Slot Lundsgaard ved Kerteminde.

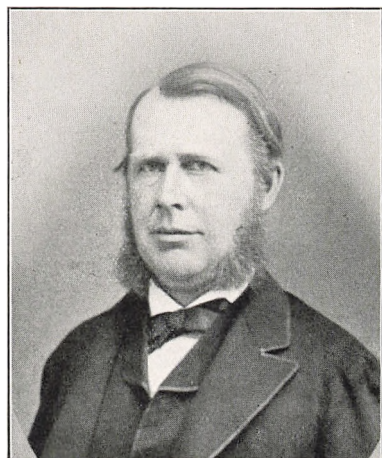
Jørgen Brahe, kaldet Kongen paa Fyn, havde arvet Hvedholm fra Bille-Ætten. Han døde 1660 — godt for ham, han havde aldrig kunnet finde sig til Rette med Enevælden. — Hans Søn *Preben* blev næsten 90 Aar, og efter faa Slægter gik Hvedholm tilbage til Bil-

Christian Peder *Theodor* Rosenørn-
Teilmann til Nørholm
Kammerherre, Minister, K.¹, D.M.
f. 1817, d. 1879

Lensgreve *Christian Einar* Ferdinand
Ludvig Edouard Reventlow
til Christianssæde m. fl.
R.*
f. 1864, d. 1929

Lensgreve *Frederik Georg Julius* Moltke
til Bregentved
Minister, S.K.*
f. 1825, d. 1875

Niels Frederik Bernhard Sehested
til Broholm
Kammerherre, Arkæolog, R.* , D.M.
f. 1813, d. 1882

lerne og bragte med sig Navnet *Brahe*. De gamle *Biller* hedder nu alle *Bille-Brahe*. En Gren af Slægten var tilhuse paa Svanholm i Horns Herred, men Hovedstammen forblev paa det Fyn, hvor Rigmarsken *Anders Bille* havde levet og virket. Efterhaanden ejede Slægten *Bille-Brahe* en Række Gaarde og Godser paa Fyn. Hvedholm, Stensgaard, Damsbo, Østergaard, Avernakø og Drejø samt Fraugdegaard.

Ved 1848 var Besidderen den føromtalte Gesandt i Wien, Grev *Henrik Bille-Brahe*, der i Ægteskab med Baronesse *Jeromia Cathrine Selby*, blev Ejer af det store Selby'ske Pengefideikommiss. Han ægtede ved hendes Død Baronesse *Louise Hochschildt*, omtalt som Overhofmesterinde og døde paa Hvedholm 1875. Hans Søn af første Ægteskab, Grev *Preben Charles Bille-Brahe-Selby*, f. 1842, arvede Godserne, han var gift med *Antoinette Komtesse Rantzau* og forstod som en ualmindelig dygtig Administrator og Godsherre at forøge sin Forvejen overordentlig betydelige Formue. Grev *Preben Bille-Brahe* gjaldt for et økonomisk Talent. Han ombyggede Hvedholm — med et begrædeligt Resultat — og indrettede en pragtfuld Bolig bag de uheldigt anbragte Mursten. Paa Hvedholm fandtes *Jens Juels* berømte Billede af Dronning *Caroline Mathilde* og *Struense*, desuden et stort Arkiv og en Mængde ypperlige Portrætter.

Den nuværende Lensgreve *Henrik Bille-Brahe-Selby* er en interesseret, dygtig Landmand, der har taget Bopæl paa Steensgaard, en Juvel af en lille Herregaard fra Middelalderen, fortrinlig restaureret og udstyret med en ypperlig indrettet Avlsgaard.

Blandt de fynske Herregaarde indtager Brahetrolleborg en særlig Plads. Den har i over 200 Aar været Hovedsædet for den højtfortjente *Reventlowske* Slægt, der har skænket Fædrelandet en Række af dets ypperste Sønner. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede sad Grevinde *Sybille Reventlow*, født *Schubart*, som Enke paa dette »de følsomme Hjerters Hjem«, og i den af Dr. *L. Bobé* udgivne *Reventlowske* Brevsamling findes en Række Breve, der ved deres Sjælsadel stemmer Sindet til Vemod og frister til Sammenligning med vore mindre »følsomme« Dage. I 1851 tiltraadte Grev *Ferdinand Otto Carl Reventlow*, f. 1803, Baroniet og det lollandske Grevskab Christianssæde. Han var gift med Komtesse *Benedicte Reventlow*, f. 1834. I hans Besiddelsestid blev Brahetrolleborg restaureret, desværre i den Tid, da Arkitekterne svigtede. Smukt og værdigt ser det ud, omgivet af en herlig Park og i Karakter bevaret, men en altfor udpræget Anvendelse af Stuk skæmmer Bygningen, naar den ses paa nært Hold. Grev *Ferdinand Reventlow* var en stille, tilbagetrukket Mand, han døde 1875 og hans Enke vedblev at styre Godserne. Grevinde *Benedicte Reventlow* hørte til vor Lensadels betydeligste Kvindeskikkelser i vor Periode. Hun samlede om sig en

stor Kreds, i sine sidste Aar levede hun paa Christianssæde, hvor hun med Pietet værnede om sin Slægts rige Traditioner, som de var nedarvede fra Statsminister Grev *C. D. F. Reventlows* Tid. Hendes Væsen var præget af ægte Fornemhed i Tænkemaade, stilfærdig, fordringsløs tog hun sig af alle, der søgte hendes Hjælp og tog med stille Lune Del i andres Glæder, mens hun samlede Ungdommen om sig fra nær og fjern. Denne Dom, som er udtalt af en, der kendte hende vel, vil de ældre, der har kendt hendes stilfulde Hjem i København, fuldt ud kunne tiltræde.

Sine bedste Egenskaber gav hun i Arv til Sønnen *Chr. Ejnar Reventlow*, der fulgte Faderen i Besiddelsen. Sen i sin Udvikling var han, og han beholdt hele sit Liv en underlig fjern, næsten fraværende Holdning overfor Livets praktiske Foreteelser, men ligesom hans Evner i visse Retninger var usædvanlige — han var en sjælden talentfuld Dyremaler og en historisk Begavelse — var hans Tænkemaade saa fornem og retsindig, hans Takt og Hjælpsomhed saa udpræget, at han for dem, der kendte og forstod ham, fremtraadte som en sjælden ædel Skikkelse. Hans Kunstsans var usædvanlig, han bødede paa de skete Forsyndelser i Bygningsværket og restaurerede Kirken og de gamle Munkehvælvinger, genopførte *Kaj Lykkes* storslaaede Lade, udvidede Biblioteket og samlede en Række betydelige Kunstværker. Men ogsaa udadtil viste han sin Redebonhed, og der er næppe nogen dansk Godsejer i vor Tid, der har ofret mere end han til kunstneriske og historiske Opgaver. Klostret i Helsingør er saaledes restaureret væsentlig ved Hjælp af hans storstilede Gave. Han døde 1929 og meget tyder paa, at Slægten Reventlows Virken som Godsejere, der kun kan sidestilles med Moltkernes og paa væsentlige Punkter vel aldrig er overgaaet af nogen dansk Adelslægt, ved hans Død er afsluttet.

Nabo til Trolleborg ligger lunt ved en blinkende Sø i det skønneste Landskab, Fyns Ø kan vise, med Hornebakke i Sydvest, den gamle Borg Arreskov, siden 1773 i Slægten *Schaffalitzky de Muckadells* Eje. Grev *Erik E. Schaffalitzky de Muckadell*, f. 1834, tiltraadte Besiddelsen i 1859 og ejede Arreskov i omtrent 50 Aar. Han var en stille Mand, der passede sit, ombyggede den gamle af *Erik Rosenkrantz* og *Helvig Hardenberg* ved 1560 opførte Gaard. Det indvendige er godt og praktisk indrettet, men hvad det ydre angaar — naa det er ikke værd at blive ved med at skyde paa de arme Arkitekter!

Lad os fremhæve, at i den Periode, i hvilken sjælden Velstand kom til de adelige Godsherrer, fulgte de alle beredvilligt den gode gamle Skik at bygge solidt og storladent, og Arkitekterne havde gode Dage ved dem. At Danmark ikke kunde fremvise en Bramante el-

ler Michael Angelo, ja end ikke én, der kom op paa Siden af Adelsvældens Bygmestre — hvis Navne næsten alle er glemte — kan ikke med Billighed lægges den danske Adel til Last. Viljen havde de, og store er de Summer de anvendte; deres Børn og Børnebørn har maattet betale til Danmarks Statskasse, vel over 200 pCt. af, hvad disse Byggearbejder har kostet, i Afløsningssummer og Ejendoms-skyld blot i ganske faa Aar, og saa skal de endda høre, at deres Arkitekter har været uheldige!

Ved Grev *Erik Schaffalitzkys* Død i 1905 overtoges Grevskabet af hans Søn, cand. jur. Grev *Albrecht Christoffer C. Schaffalitzsky de Muckadell*, f. 1859, der har ydet et stort Arbejde paa Godset, nænsomt bødet paa de ved Restaureringen begaaede Fejl og med Indsigt deltaget i Egnens Arbejde som Formand i de fynske Skov-ejeres Forening og Bestyrelsen af en Del økonomiske Institutioner.

Niels Juels gamle Slot paa Taasinge ejedes midt i forrige Aarhundrede af Baron *Fr. C. V. H. A. Juel-Brockdorff*, der vandt det ved en i sin Tid meget omtalt Proces. Han levede meget tilbagetrukkent og døde i 1876. Hans Søn, den i 1864 omtalte Baron *Carl Fr. S. V. Juel-Brockdorff*, ægtede Baronesse *Julie Reedtz-Thott*, en Søster til Baron *Tage Reedtz-Thott* til Gaunø. Han istandsatte Slottet, der i 1864 tjente som Lazaret, det fremstod i en smuk og stilfuld Skikkelse og blev Samlingssted for en stor Kreds af Ungdom. Livsglad og foretagsom var Baron *Carl Juel-Brockdorff*, en ivrig Deltager i Væddeløbssport og en Vært, som der selv i hine Dage gik Ry af. Han var en af Fyns mest populære Godsejere, og hans Slot var fyldt med Minder om *Niels Juel* og en Række fortræffelige Portrætter malede af *Jens Juel*. Ved hans Død overtog hans Søn, Baron *Fritz Juel-Brockdorff* Godset, han døde ung kort efter, og i mange Aar har Valdemarsslot været under Administration. Det skyldes ikke mindst Baron *Carl Juel-Brockdorffs* Enke, at det nu under sin unge Ejer, Baron *Carl Juel-Brockdorff*, gaar en ny forhaabningsfuld Tid imøde, han har ægtet en Adoptivdatter af den danske Boghandels Primas, Direktør *Frederik Hegel* i »Gyldendal«.

Vi har tidligere nævnt Baron *Alexander Berner Schilden-Holsten* til Holstenshus. Hans Søn, Baron *Adam Chrff. Berner Schilden-Holsten*, f. 1855, gift med *Louise Quaade*, Datter af Geheimeraad *Quaade*, arvede Baroniet efter ham. Han var en Aarrække Formand i Dansk Turistforening og udrettede her et stort Arbejde. Hans Søn, ligeledes før omtalt, *Hans H. E. Berner Schilden-Holsten*, har med ualmindelig Dygtighed forstaaet at føre Slægtens Ejendom gennem de svære Storme, som Lens afløsningen og den haardhændede Skattepolitik har rejst. Han lever nu paa det smukke Langesø, og hans Hjem er et Samlingssted for Fyns Godsejerslægter, idet han

og hans Hustru, *M. S. Louise*, f. Komtesse *Knuth* fra Lilliendal, har forstaaet i fuldt Maal at genopvække de gode Traditioner fra Landadelens Velmagtsdage sidst i forrige Aarhundrede og gennemføre dem i en efter Tiden afpasset Stil.

Gyldensteen, der har henligget ubeboet i næsten hundrede Aar, har i de sidste Aartier oplevet en Renæssance. Det er nu sat i ypperlig Stand og rummer en Række sjældne Kunstskatte og smukke Møbler. Ejeren, Grev *E. A. E. Bernstorff* og Hustru Grevinde *A. S. Bernstorff*, f. Komtesse *Krag-Juel-Vind-Frijs* fra Frijsenborg, har her skabt et smukt og gæstfrit Hjem, hvor ogsaa nu en Del af Bollers gamle Malerier er samlede. Grev *Bernstorff*, der deltog i Verdenskrigen, har i sit nye Fædreland forstaaet at vinde trofaste Venner, og med ham vender en Slægt tilbage til Danmark, som vort Fædreland skylder Tak og Ære. Ogsaa Lensgreve *Chr. Rantzau* til Krængerup bør nævnes for den gennemførte og stilfulde Restauration af et Bygningsværk fra Empirens bedste Tid.

Om Wedellsborg er foran talt, og vi maa indskrænke os til foranstaaende Omtale af de fynske Herregaarde, idet vi nu gaar over til Jylland, der som angivet i mange Henseender frembyder store Forskelligheder fra Herregaardslivet paa Øerne.

Ved Grev *Mogens Krag-Juel-Vind-Frijs* Død i 1923 blev Danmarks største Gravskab sprængt. Standsfæller har bebrejdet Grev *Mogens Frijs*, at han med sin store parlamentariske Indflydelse og sin i alle Maader fremragende Stilling sluttede sig til det Lovgivningsarbejde, der medførte Ophævelse af Majoraterne, og saaledes udslettede de sidste faktiske Rettigheder, Adelen besad. Selv efterlod han ingen mandlige Livsarvinger, og dette har maaske været medbestemmende, men han har næppe anet, hvor dyrt det vilde komme hans Standsfæller til at staa, da Værket bragtes til Udførelse. I langt over en Menneskealder havde Grev *Mogens Frijs* indtaget en Særstilling blandt de danske Godsejere. Hans Fader, der tidligere er omtalt, var en særpræget og fremragende Mand, Grev *Mogens Frijs* havde arvet en Del af hans Egenskaber. Som ung var han den vidtberejste, elegante unge Adelsmand i international Stil med en usædvanlig indtagende og blændende Fremtræden. Men bag dette skjulte sig en Jævnhed, som kun de, der kendte ham nøje, forstod og vidner om. De, der kendte ham bedst, siger om ham, at han inderst inde var en beskeden Mand, der befandt sig bedst i sit Hjem paa Landet med den jævne Befolkning, for hvilken han nærrede den varmeste Interesse. Hans Stilling medførte, at han i Pressen kom til at staa som en Forgrundfigur i Godsadelen, og det Billede, Offentligheden dannede sig af ham, var langt fra at svare til hans virkelige Karakter.

Man gjorde Frijsenborg til et Hof — med en letkøbt, journa-

listisk Vending — talte man om ham som Jyllands ukronede Konge og hans Hustru, født Komtesse *Fr. S. Danneskjold-Samsøe* fra Norfeldt, som Jyllands ukronede Dronning. Det var den almindelige Opfattelse, at Frijsenborg var et Slags Hof med Særstilling for Vært og Værtinde, og lidt efter lidt vænnedes selv Standsfællerne sig til at betragte det som saadant. Hvorvidt dette er rigtigt eller ej, faar staa hen. Stort anlagt var Frijsenborg med mange Funktionærer, et Præg af engelsk Herresæde, en stor Kreds af fornemme Gæster, kort sagt alt det, der vækker Maaben i Aviser, navnlig i Fortiden. Grevinden, der selv malede, havde megen Sans for Kunst, og Slottet rummer fra gamle Dage værdifulde Billeder. En Skildring af Frijsenborg fra hin Tid, der strakte sig over fyrretyve Aar, vilde have Interesse, navnlig om den blev givet af én, der virkelig forstod at bedømme og vurdere de sande og nøgterne Forhold. Saalænge til en saadan foreligger, maa vi nøjes med det fastslaaede Billede af det jyske Hof paa Frijsenborg, der allerede nu hører Fortiden til. Om Grev *Mogens Frijs'* Indsats i vort offentlige Liv hersker ingen Tvivl, han hørte til de Adelsmænd, der vækker Minder om *Frederik Ahlefeldt* og *Ulrik Frederik Gyldenløve* paa Christian den Femtes Tid, han, der var med til at afslutte Lensadelens Saga, lignede i meget de Mænd, der inaugurerede den i 1671 med *Mogens Frijs* til Frijsenborg som en af de første udnævnte Grever, blot at han var en langt smukkere og fornemmere Skikkelse end hin Tids *Mogens Friis*.

I jysk Herregaardsliv staa Frijsenborg altsaa som noget for sig. Vi har allerede antydnet, at Livet paa Herregaardene i Jylland var væsensforskellige fra Øernes. Tonen var jævn dansk, og de store Afstande bevirkede i en Tid, hvor Automobileer var ukendte, ja Telefonter endog sjældne, en hel anden Form for Livsførelse. I Egne som Djursland, hvor Herregaardene laa tæt, stod det Livet paa Øerne nærmere, men altid langt mere jævnt og gammeldags. De jyske Herremænd var »Jyder«, de var som Regel selv »Mænd« paa deres Gaarde, drev dem selv og virkede i Amtet og Sogneraadene sammen med Bønder og Proprietærer. Deres Jagter var »Blicherske«, deres Tjenestefolk var gamle i Gaarde, blev tiltalt med Du og hørte halvvejs til Familien. De saa med nogen Mistillid til »det københavnske Væsen«, havde ikke Stunder til at »drive« Vinteren hen paa Brostene eller i Hoffets Sale, og det var relativt faa af dem, der forlod den hjemlige Gaard for at deltage i Regeringsarbejde i Hovedstaden.

Ogsaa Kunst, Videnskab og Literatur stod dem fjernt, en vis historisk Interesse havde de som de fleste af de adelige Slægters Medlemmer, men iøvrigt var de solide Praktikere, der med Skepsis saa Tiden tage Fart. Og saaledes begrundes det, at udenfor de

Mænd, som vi i det foregaaende har nævnt som Landmænd og Politikere, var største Delen af de jyske Herremænd kun Offentligheden lidet bekendte.

Og dog var der ejendommelige Skikkelser nok imellem dem. Kammerherre *Ernst Aug. Pyrmont-Benzon* paa Benzon var en dygtig Godsejer, en særpræget og ejendommelig Mand, der paa den gamle Skeelske Renæssanceborg ved Grenaa samlede en Kreds om sig af samme Støbning som han selv. Hans Nabo, Baron *Chr. Juel-Brockdorff* paa Meilgaard, omtalt i 1864, var en jysk Herremand af usædvanlig personlig præget Karakter. Hans Nabo, Konseilspræsident *Estrup*, satte ham højt. *Erik Skeel* paa Dronninglund er før nævnt. Hofjægermester *Folsach* paa Wedellslund ved Aarhus vil erindres af mange ældre som ægte jysk Herremand, og Baron *Juul Rysensteen* til Mundelstrup var ogsaa af solid jysk Støbning. Godsejer *Per Scavenius* paa Voergaard, en Broder til Kultusministeren, var en ejendommelig Mand. Han tog sig for at restaurere *Ingeborg Skeels* gamle Borg, men Arbejdet oversteg hans Kræfter, og han maatte standse paa Halvvejen. Hofjægermester *Folsach* fra St. Restrup, var en Mand af Officerstypen fra 1864, han mindede i Udseende noget om Kong Christian den IX, og efterlod sig et anset Navn paa sin Egn. Om Baron *Gottlob Emil Rosenkrantz* paa Sofiendal er forhen talt. Som Patriark i et stort Hus omgivet af en talrig Slægt, var han værdig at skildres. Jævn i sin Optræden, men fuld af Værdighed, belæst og kundskabsrig, interesseret i sit Landvæsen til det sidste. Han og hans Søn, Baron *Jørgen Rosenkrantz* til Sofiendal, svarede saa fuldstændig til det Billede, en Historiker uvilkaarlig maa danne sig af Frederik den Anden og Christian den Fjerdes Rigsraader. De vilde have levet værdige og selvfølede i hin Tid, som de levede i deres, og det Forhold, der bestod mellem dem og deres gamle Medarbejdere, Gaardmænd og Husmænd, var anbefalelsesværdigt at anvende til en Revision af den almene Opfattelse af svundne Tidens danske Adelsmænds Forhold til deres Bønder.

Det Indtryk, der i særlig Grad maatte virke paa de unge, der lærte denne Generation af jyske Herremænd at kende i deres Hjem, var deres ædruelige nøgterne Sparsommelighed, deres jævne Husførelse og gode Forhold til deres Naboer paa Baggrund af en værdig Hævdelse af Fortids Traditioner og en varm Kærlighed til Fædrelandet og dets Kongehus. De forlangte Respekt, fordi de selv var opdragne til at respektere, hvad der havde Krav paa Ærbødighed. Deres religiøse Stilling var den gamle lutheranske og Præsten var for dem en Mand for sig selv med det gamle Navn »Guds Ords Medtjener« til det Kald, han betjente.

Vor Literatur kender fra de sidste Aar saa mange Gaardmænd,

Husmænd og Inderster, der er bleven tegnede af dygtige Skildrere som *Aakjær*, *Skjoldborg* og *Olesen Lækken*, vi savner en forstaaende Skildring af disse jyske Herremænd fra Frederik den VII's og Christian den IX's Tid, der ikke som det lidt, der foreligger, er præget med Bitterhed mod en hel Stand, som var Agtelse og Ærbødighed værd.

Faa var Undtagelserne fra det her skildrede. Paa Birkelse, der ejedes af Kammerherre *Sofus Skeel*, var Formen en noget anden. Kammerherre *Skeel* var gift med Komtesse *Erikke Schaffalitzsky* fra Arreskov, han var gennem sit Rigsdagsarbejde knyttet til København, og hans Hjem stod i Forbindelse med Hovedstaden og Øerne. Men en ejendommelig Skeelsk Jyskhed prægede dog ham og hans smukke Hjem ved Limfjorden, der endnu under hans Svigerdatter, f. *Baronesse Güldenchrone* fra Vilhelmsborg, fortsatte de gamle Slægtstraditioner, en god jysk Gaard, hvis Døre altid staa aabne for dem, der bærer Skeelernes gode danske Navn.

En ny Tid kom med Systemskiftet, Verdenskrigen og Efterkrigstiden, og mange jyske Herregaarde skiftede Ejere. Vi har omtalt dette Forhold tidligere. Antallet af Herregaarde i Jylland i adeligt Eje var ved 1900 ca. 80, over Halvdelen af samtlige Gaarde er solgt siden Aar 1900. I Ribe, Ringkøbing og Thisted Amter findes ingen adelige Godsejere mere. I Hjørring Amt 4, i Aalborg Amt 4, i Viborg Amt 3, i Randers Amt 5, i Aarhus Amt 6, i Vejle Amt 7 og i Sønderjylland 2, ialt altsaa kun i hele Jylland 31 mod 40 paa Fyn.

Lindborg er i de senere Aar, i Grev *Heinrich Schimmelmans* Besiddelse, blevet meget smukt og forstaaende restaureret og fremtræder nu i en særdeles tiltalende Skikkelse. Benzon styres nu af Fru *H. Mylius*, født *Hedemann*, i den gode gamle Stil fra Kammerherre *Benzons* Dage, Fru *Mylius* minder i meget om de dygtige Enker, som vor Godshistorie ved at fortælle om, og under hvem Gaard og Gods trivedes.

Noget for sig er Rosenholm, der i Frederik den VII's Tid var typisk for en jysk Adelsgaard under den »gode« Kammerherre, Baron *Hans Henrik Rosenkrantz*, f. 1806, d. 1879. I en Aarrække stod det tomt, til den nuværende Ejer, Baron *H. C. O. Rosenkrantz*, ved 1890 blev myndig og overtog det gamle Herresæde, der siden 1559 uafbrudt har været i Slægtens Eje. Han istandsatte det gamle Slot, der rummer en Mængde Portrætter og Møbler fra dets allerældste Tider, saa det nu fremtræder som de udenlandske Slotte, gammelt og ærværdigt, men samtidig fuldt moderne og herskabelig indrettet. Efter at Gl. Estrup er gaaet ud af Scheelernes Besiddelse, er vel nok Rosenholm den smukkeste jyske Herregaard i dansk Adels Eje.

Venligt og gæstfrit, særdeles velholdt og hyggelig er Gjessing-

gaard, der tilhører Hofjægermester *O. Folsach*, f. 1868. Ogsaa Tjele staar under sin nuværende unge Ejer, *Chr. D. Lüttichau*, som en smuk Repræsentant for jyske Herregaarde. En meget smuk og ejendommelig Række Avlsbygninger beklædt med jyske Granspær, hæver sig over Skov og Sø og ses langt borte fra. Meilgaard i sine Skove ved Kattegattets Kyst er et smukt vedligeholdet Hjem, hvor Kammerherre *Niels Juul* har sin Bolig omgivet af ung og dygtig Slægt og selv langt fremme i Arbejde for Danmarks Skovbrug og Landbrug. Endelig bør det anføres, at *Ove Juuls* gamle Villestrup i de senere Aar er bleven restaureret og nu danner Hjem for en ung Familie, Løjtnant *Axel Juul*, en Søn af Kammerherre *Sehestedt Juul* paa Ravnholt. De Ravnholtske Traditioner er gode. Kammerherre *Ove Sehestedt Juul* til Ravnholt, f. 1830, d. 1882, spillede i sin Tid en betydelig Rolle i fynsk Landbrug, og hans Hjem var af samme Type, som vi foran har skildret ved Omtale af den fynske Adel. Hans Søn, Kammerherre *Chr. Sehestedt Juul*, f. 1867, har ført Traditionerne videre, han har yderligere udvidet Slægtens betydelige Ejendomme ved Køb af Lykkesholm og er indenfor det fynske kommunale og Landbrugsliv en af de mest søgte og betroede Godsejere, ligesom han i Kredsen af Standsfæller nyder samme Anseelse som Venskab. Hans Interesse har altid været nøje knyttet til den navnkundige *Ove Juuls* gamle Herresæde, der er opført af *Axel Juul*, den Mand, der lagde Grunden til Slægten *Juuls* Aarhundreder gamle Anseelse og Velstand.

Mens Falster fra Arilds Tid væsentligt har været i Kronens Eje, har Lolland altid været rigt paa adeligt Jordegods. Slægterne *Rud*, *Oxe*, *Gøye*, *Urne* og senere *Rosenkrantz* ejede før 1660 de fleste af Lollands Sædegaarde. Efter Enevælden gik Gaardene over til nye Slægter af den højeste Adel. *Reventlowerne* erhvervede Christianssæde, *Pederstrup* og *Hardenberg*, hvis Jordegods strakte sig fra Guldborgsund tværs gennem Øen til Storebælt. *Knutherne* erhvervede Aarsmarke med de talrige Gaarde, hvoraf Grevskabet *Knuthenborg* opstod og *Rudbjerggaard* ved Nakskov, medens *Abraham Lehns* Slægt erhvervede *Oreby* og *Lungholm*, et Bælte fra Smaalands-havet til Østersøen tværs gennem Musse og Fuglse Herreder. Endelig tilfaldt *Aalholm* og hele den sydøstlige Del af Øen Slægten *Raben*, der oprettede Grevskabet *Christiansholm*, mens Slægten *Neergaard* ved 1819 satte Foden paa *Fuglsang* og *Priorskov*, idet *Peter Johansen Neergaard* til *Gunderslev* erhvervede Gaarden ved Køb, og Slægten *Wichfeldt* ved 1800 erhvervede *Lützowernes* Herresæde *Engestofte* ved *Maribo Sø*.

Saaledes var de talrige lollandske Herresæder fordelt ved 1850. Paa *Hardenberg* sad Grevinde *Ida Augusta Hardenberg-Reventlow*, tre Gange gift, først med Grev *Harald Holck*, efter hans Død med

**Lensgreve Albrecht Christopher Carl
Ludvig Schaffalitzky de Muckadell
til Arreskov
R.*, D.M.
f. 1859**

**Christian Sehestedt Juul
til Ravnholt m. fl.
Kammerherre, R.*, D.M.
f. 1867**

**Greve Ludvig Alexander Edouard Reventlow
til Rudbjerggaard
Kammerherre, R.*, D.M.
f. 1848, d. 1916**

Chr. L. J. A. O. Gersdorff, der ophøjedes i Lensgrevestand, og endelig efter hans Død med *Simony Dominico Almaforte*, der ophøjedes i dansk Grevestand af Frederik den VII, der altid spøgefuldt kaldte ham Grev »Almaviva«.

Aarestrup har forherliget den virksomme Frue paa Hardenberg i et Digt, hun døde 1867, og hendes Søn af første Ægteskab, Grev *C. L. A. Rudolf Holck-Hardenberg-Reventlow*, blev Besidder af Grevskabet. Grev *Holck* var en Herremand af en storladne gammel Type, der holdt sig paa sit eget og prægede sit Gods lige fra Slottet, som han restaurerede i den gængse Mellemstil mellem Renæssance, Barok og Fantasiothik uden dog helt at udslette Karakteren af *Mogens Gøjes* og *Palle Rosenkrantz'* Renæssanceborg. Han var en ejendommelig Mand, der herskede som en Fyrste paa sit eget, men aldrig tog Del i Statens Opgaver. Ved hans Død gik Grevskabet over til Slægten *Haugwitz*, idet en Søn af Rigskansler *Haugwitz* havde ægtet Prinsesse *Lucie Schönaich Carolath Beuthen*, en Datterdatter af den gamle Ekscellence *Hardenberg* paa Hardenberg. Derved traadte en ny Slægt ind i den danske Adel. Grevinde *Lucie Haugwitz* levede efter sin Mands Død 1888 meget paa Hardenberg, og døde 81 Aar gammel i 1903. Hun opnaaede i sine sidste Aar, hvor hun stadigt opholdt sig paa Hardenberg, at skabe sig en udstrakt Vennekreds, der samlede sig om den fornemme, stilfærdige, tyske Fyrstedatter. Bestyrelsen af Hardenberg havde hun allerede i 1888 overladt til sin ældste Søn, Grev *Heinrich Haugwitz-Hardenberg-Reventlow*, der med sin Hustru *Fredine*, f. *Maubeuge*, fra første Færd forstod at indleve sig i de fremmede Forhold og vinde fast Fod i den lollandske Kreds. Grev *Haugwitz* var en fin, dannet Mand med udstrakt Viden, særlig fremragende Kunstnerbegavelse, men dertil mild og venuesæl, og forstod paa en sjælden Maade at bevare alt fra *Holcks* Tid, og trods sit udprægede prøjsiske Sindelag at rette sig efter Egnens og Landets Skik. Han havde, da han i 1923 overlod Grevskabet til sin unge Brodersøn, Grev *Heinrich Haugwitz H.-R.*, skaffet sig et Eftermæle som en af alle skattet forstaaende Godsejer, hvis Hjem — særlig mens hans sjældent elskværdige og varmhjertede Hustru levede — var blevet et Centrum for Herregaardslivet paa Lolland i storladne og stilfulde Omgivelser, men præget af hjertelig Gæstfrihed. Han døde i 1931 i Schlesien paa sit Gods *Krappitz*, 87 Aar gammel.

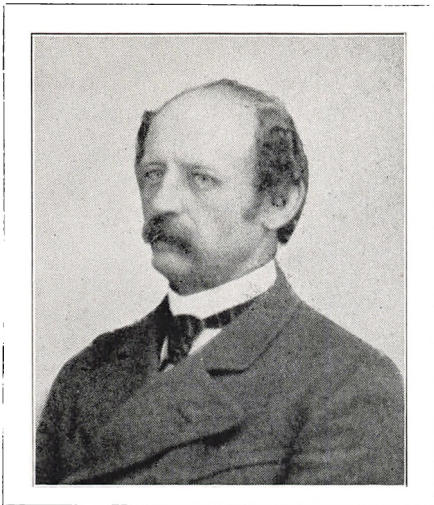
I det hele var den lollandske Godsejer-Kreds i 90'erne ganske særlig fasttømret. Ganske vist stod *Christianssæde* og *Pederstrup* ubeboede, da Grev *Chr. E. Reventlow* boede paa *Trolleborg*, men *Aalholm* var, da Grev *Frederik Raben-Levetzau* i 1886 havde ægtet en Steddatter af Gesandten *Hegermann-Lindencrone*, *Lilly Susanne Moulton*, og ladet den ældgamle Kongeborg gennemgribende restau-

rere, et Adelsslot af ganske ejendommelig storstilet Art. Internationalt præget og gennem Grevindens sjældne musikalske og kunstneriske Begavelse i høj Grad forfinet, blev Aalholm et Herresæde i stor europæisk Stil, et Samlingssted for de mest forskelligartede Mennesker, men tillige et solidt Centrum i den lollandske Adels Samliv. De store straalende Fester paa Aalholm var Begivenheder paa Øen, denne Blanding af ægte dansk og højt kultiveret udenlandsk var noget af et Særsyn i Tiden.

Paa Engestofte, hvor de ofte omtalte Kammerherre *Jørgen Wichfeld* i to Menneskealdre havde dyrket sine historiske Sysler, sad ved den Tid hans Søn, Hofjægmester *Henning Wichfeld*, en brav Jæger og dygtig Forstmand, der ved sit jævne Væsen vandt Venner i alle Kredse. Hans Hustru *Ellen*, f. *Brun*, af den kendte *Brun'ske* Patricierslægt, styrede efter hans Død i 1908 i en Aarrække Engestofte og vandt et Navn ved sin forstaaende Hjælpsomhed og sin Arbejdsdygtighed.

Paa Oreby var i en lang Aarrække den ofte omtalte Baron *O. D. Rosenørn-Lehn* Besidder, ved hans Død overtog hans Broder, Baron *Chr. C. S. Rosenørn*, Godset. Han og hans Hustru, f. Komtesse *Benedicte Knuth* fra Knuthenborg, var stilsfærdige, men virksomme og forstaaende Mennesker, der gled ind i den lollandske Kreds og skattedes af alle. Baron *Chr. Rosenørn* døde 1899, hans Hustru i 1909. Den nuværende Ejer, Baron *Fr. Marcus Rosenørn-Lehn*, havde tilbragt sin Ungdom i Sverrig, han ægtede i 1904 den skønne og hjertevindende Komtesse *Sigrid Bonde* fra Björnöhous. og skabte et smukt og stilfuldt Hjem paa Oreby. *Fr. Rosenørn* var en virksom Mand, Student, Forstkandidat med udprægede sociale Interesser, og han blev i den første Snes Aar af sin Besiddertid en søgt og optaget Mand i Stiftets forskellige Anliggender. Men i de senere Aar har han trukket sig tilbage til sine Godser i Sverrig. De store Godsejere paa Lolland har særlig haardt maattet føle Skattepaa-lægene, og det bliver sværere og sværere at fortsætte med, hvad Offentligheden endnu kræver af Godsejerne, samtidig med at den betager dem Midlerne til at fortsætte Traditionerne.

Paa Lungholm sad i en Aarrække som Besidder Baron *Julian Johan Sofus Ernst Bertouch-Lehn*, der arvede Godset i 1831 som ti Aars Dreng, han tiltraadte det i 1846 og havde det til sin Død 1905. Han oplevede Stormfloden i 1872, og ved de lollandske Digearbejder indvandt han et stort inddæmmed Areal, der blev hans Hjertebarn, selv om det voldte ham store Bryderier. Lungholm ombyggede han i en meget usikker Stil, medens Haven, der ligeledes om-lagdes af ham, er af usædvanlig Skønhed. Udadtil var Baron *Julian Bertouch-Lehn* en tilbageholden og stilsfærdig Mand, men de, der har lært ham at kende i hans smukke Hjem og i den snævrere

Ludvig Castenskjold
Gehejmekonferensraad, Ritmester
Hofchef hos Dronning Louise
S.K.*, D.M., Gb. E.T.
f. 1823, d. 1905

Lensgrevinde *Johanne Ida Birgitte*
Augusta Ahlefeldt-Laurvig
født Baronesse Wedell-Wedellsborg
Overhofmesterinde
f. 1846, d. 1930

Lensbaron Johan *Julian* Sophus Ernst Bertouch-Lehn
til Sønderkarle
Kammerherre, R.*
f. 1826, d. 1905

Kreds, vil erkende, at han paa sin Vis var en sjælden indtagende Type paa den Slægt af taktfulde og fintfølende, men tillige i sin Hensynsfuldhed selvbevidste Kavalerer, som Tiden ikke mere frembyder, og som vi alligevel savner. Et Liv som Leder af en saa udstrakt Virksomhed ført gennem næsten 70 Aar, forlener sin Mand med Erfaringer og Optræden, der, langsomt udviklede, er af en god fast Struktur, som Nutidens Ilfart ikke formaar at sammensejse. Og lader vi Blikket glide tilbage til Rækken af de gamle Herrer, der døde ved Aarhundredets Begyndelse, maa vi erkende, at der var Skikkelser, der mindes, og at der er noget i den gamle Betegnelse »en ægte Adelsmand«, skabt ikke alene af medfødt Personlighed, men ogsaa af ydre Forhold, og at den Række af gamle Kavalerer stod Maal med Betegnelsen.

Hans Søn, *Poul Abraham Bertouch-Lehn*, levede det meste af sit Liv som »Kronprins«, hans smukke og dygtige Hustru, *Baronesse Sophie*, f. *Løvenskjold*, var i en lang Aarrække sin Svigerfader en god og trofast Støtte i hans lange Enkemandsstand. Da Baron *Poul Bertouch* saa arvede Lungholm, lod han ved Arkitekt *Glahn* Bygningen smukt og gennemgribende restaurere, og i den relativt lange Tid det forundtes ham at leve paa Lungholm, vandt han og hans Hustru Tillid og Anerkendelse i vide Kredse. Han var af bredere og jævner Støbning end Faderen, men ogsaa han gennemgik under sit Ansvar og Arbejde en betydelig Udvikling mod det gamle velprøvede Maal. Han døde 1928, 73 Aar gammel. Baroniet overtoges af hans Søn, Baron *Poul Johan*, der er ansat ved Legationen i London. Godset styres endnu med fast Haand af Enkebaronesse *Bertouch-Lehn*.

Reventlowerne paa Christianssæde og Rudbjerggaard er foran omtalte. I Tilslutning hertil maa Hofjægermester *Ebbe Flach de Neergaard* nævnes, der er gift med en Søsterdatter af Grev *Ludvig Reventlow*. Hun er Datter af den i sin Tid saa højtskattede Forpagter paa Christianssæde, Kammerjunker *Fr. v. Rosen*. *Neergaard* har nu i over 40 Aar virket som Landmand paa Lolland, den længste Tid som Forpagter af Skelstofte under Grevskabet Christianssæde, som han nu har erhvervet til Eje. Af den store Kreds af »Lolliker«, der udgjorde Herregaardsfolket i Firserne og Halvfemserne i Maribo Stift, er foruden Grev *Raben-Levetzau*, *Ebbe Neergaard* nu den eneste overlevende. Og det skal siges til hans Ære, at han i fuldt Maal har taget det Arbejde op, som i de forløbne fyrretyve Aar var lagt paa de lollandske Herremænds Skuldre, og som midt i forrige Aarhundrede blev baaret af *Reventlowerne* og deres Svoger, den højt fortjente Grev *Fr. Krag-Juel-Vind-Frijs* til Baroniet Juellinge ved Nakskov, f. 1821, d. 1885.

Vi skal nu omtale en Slægt, der i mange Maader adskiller sig fra

samtligede de fornævnte. Grev *Frederik Marcus Knuth* til Knuthenborg har vi oftere før nævnt, han hørte til Landets bedste Sønner. Ved hans Død arvede hans Søn, Grev *Eggert Christoffer Knuth*, Grevskabet i 1856. Han var en ejendommelig Skikkelse, højtbegavet og vidtberejst, en urolig Aand, men besjælet af en Skabertrang, der drev ham til at omforme Urnernes gamle Hovedgaard til et storstilet Parkanlæg, der er enestaaende i Danmark. Han naaede at fuldføre Anlægget, men ikke at rejse Bygninger, der svarede dertil, skønt han opførte en Række spredte Boliger i Parken, tegnede af Arkitekt *Sibbern* i god Stil. Denne i mange Henseender mærkelige Mand døde som de fleste af Slægten i en ung Alder, kun 36 Aar gammel i 1874. Hans Broder Grev *Adam Vilhelm Knuth* arvede Grevskabet, han var gift med *Margrethe Chr. L. Rosenørn-Lehn* fra Hvidkilde, men døde allerede i 1888. Aaret efter Grevindens tidlige Bortgang. De efterlod sig et smukt Navn i Kredsen, og under en lang Administrationsperiode laa Knuthenborg hen ubeboet. Sønnen, Grev *Eggert Christoffer Knuth*, født 1882, tiltraadte Besiddelsen i 1901. Grev *Eggert Christoffer* var en ejendommelig Skikkelse i meget sikkert sin Farbroder lig. Han havde ført et bevæget Ungdomsliv, dels i England, dels tilsøes, og hjemførte fra Amerika som Hustru en Datter af den kendte Socialdemokrat *Louis Pio*, Grevinde *Sylvia Knuth*, der besad en usædvanlig Skønhed og en sjælden virksom Natur. Stormfuldt og uroligt blev *Eggert Knuths* Liv, han var højt begavet, en underlig Blanding af højfornem Ærgerrighed og Skaberlyst og urolig Eventyrernatur, man kunde fristes til at kalde ham »Byronisk«. I Herremandslivet paa Lolland forstod han ikke at indleve sig. Uagtet han havde store Planer om at skabe et stilfuldt, kunstnerisk fuldendt Knuthenborg, naaede han det ikke, hans Smag var sikker og hans Viden usædvanlig, men Døden afbrød hans Virksomhed, endnu inden han havde naaet den afbalancerede Ro, der er Betingelsen for at grundlægge noget varigt. Han var en god og forstaaende Mand overfor sine Undergivne, men præget af en Ustædighed, der hæmmede ham i hans Livsværk — alt i alt en Bekræftelse paa, at det ikke er de høj-intelligente Begavelser, men de vel afbalancerede og forstandige Arbejds mennesker, der sætter sig Spor i Samfundets daglige Arbejde. Men Skikkelser som *Eggert Christoffer Knuth* hører dog til dem, der forlener Dagliglivet med et Skær af Romantik, som for den, der forstaar at bedømme det, er af en vis forsonende Værdi.

Den nuværende Ejer af Knuthenborg, Grev *Frederik Marcus Knuth*, har i sin Kreds Ord for at være en dygtig og energisk Administrator.

Godsejer *Viggo Neergaard* paa Fuglsang var en begavet Mand,

der levede stille paa sin Gaard stærkt optaget af aandelige Interesser. I 1888 havde han ægtet *Bodil Hartmann*, en Datter af Komponisten *Emil Hartmann*, og derved var han traadt i Forbindelse med en Kreds, der i vort Musikliv har spillet en fremragende Rolle. Fru *Neergaards* Søster var gift med Sceneinstruktør *Lehmann*, og Kredsen paa Fuglsang dannedes af Slægten *Lehmann* og *Hammerich*, blev et Musikhjem og et stærkt aandelig beriget Hus, hvis Kreds stod noget udenfor den lollandske Herremands Kreds. Godsejer *Viggo Neergaard* døde 78 Aar gammel i 1915, til det sidste interesseret i de store Begivenheder, der da bevægede Verden. »Jeg kunde dog nok lide at opleve Enden paa dette her«, sagde han til sin Læge, da denne foreslog ham en alvorlig Operation. Han opnaaede det ikke, hans Hustru styrer nu Fuglsang efter den gamle Tradition.

Endelig bør nævnes det gamle Halstedkloster, *Juellinge* ved Nakskov. Efter Grev *Fr. Julius Frijs* Død sad hans Søn, Grev *Chr. Frijs*, i en Række Aar ret tilbagetrukket paa *Juellinge*. Han var gift med en Datter af den i 1864 nævnte Grev *F. W. Ahlefeldt*, men var en »stille« Mand. Ved hans Død i 1907 overgik Baroniet til hans Søn, Grev *Fr. Julius*, der var gift med en Datter fra *Frijsenborg*, Komtesse *Helle Frijs*. Til hans tidlige Død 1926 var *Juellinge* atter et Samlingssted for Lollands Adel.

Efter saaledes at have kastet et Blik over den danske Godsejeradel i vor Periode, maa vi overlade til vore Læsere at søge at samle Billedet i vort Kaleidoskop — alt efter enhvers Indstilling og Livsanskuelser. For dem, der staar udenfor Kredsen — om disse Linier skulde falde i deres Hænder — vil det ikke være svært at se, at den danske Godsadel i de forløbne 80 Aar har haft et Præg, at den har gjort et Arbejde, og at den har forstaaet i det Solskin, som gennemgaaende har hvilet over dens Liv, at sprede Glæde og yde Hjælp og Støtte til andre, hvis Kaar var mere trange og mindre sollyse. En Kreds der mindes ud fra Personlighed, og hvor Prisen ikke netop tilkendes den, der talmæssigt samler »de fleste Stemmer«.

Vi skal herefter ganske kort omtale Godsejeradelens Hovedstads-liv i den Periode, vi nu har gennemgaaet og søgt at skildre.

Naar Julen derhjemme var overstaaet, kom Landadelen til Nyt-aarskuren paa Christiansborg, senere paa Amalienborg, og tog saa Ophold i deres Palæer eller store Lejligheder i Hovedstaden, hvor da Sæsonen begyndte og Selskab afløste Selskab med Hofballer og Router til Kongens Fødselsdag den 8. April, hvor der sluttedes af med et Bal ved Hove.

En Del af Godsejerne havde Palæer i Hovedstaden fra ældre Tid, hvor det hørte sig til, at en Lensbesidder havde sit skattefrie Hotel i København.

Moltkes Palæ i Bredgade hørte til Bregentved, Thotts Palæ paa Kongens Nytorv til Gaunø; i Amaliegade havde *Ahlefeldt*, *Bille* og Grev *Rantzau* deres egne Huse, det *Treschowske* Palæ ved Frederiksholm blev købt af Grev *Frijs-Frijsenborg*, Grev *Ahlefeldt-Laurvig*, Langeland, indrettede sit eget Hus i Kronprinsessegade, *Treschow* Brahesborg, havde sit paa St. Annæ Plads, Grev *Lerche* havde erhvervet *Schimmelmanns* Palæ, Grev *Raben* havde sit Palæ i Amaliegade og i den Række herskabelige Huse, der laa mellem *Moltkes* Palæ og den gamle Marmorkirkes Ruin havde Grevinde *Reventlow*, Kammerherre *Scavenius*, Gjorslev, og Baron *Zytphen-Adeler* i en Aarrække deres Boliger. I det Classenske Palæ i Amaliegade ved Toldboden boede en Række Aar Grev *Danneskjold*, Nordfelt, og i det *Rosenkrantzske* Palæ i Bredgade (*Hornung & Møller*) Baron *P. Bille-Brahe*, Egeskov, senere Grev *Knuth*, Lilliendal, og Kammerherre *O. C. Scavenius*, Basnæs. Grev *Bille-Brahe*, Hvedholm, havde et Hus paa St. Annæ Plads og Overhofmesterinde *Bille-Brahe* boede i Amaliegade. Andre Samlingssteder for den saakaldte »Kreds« var Baron *Oscar Løvenskjolds* Hjem i St. Kongensgade, Overhofmarskal *Løvenskjolds* efter Slotsbranden ved Holmens Kanal. Stiftamtmand *Bille-Brahe* i det tidligere Enkedronningens Palæ, hvor Højesteret efter Slotsbranden fik Lokaler paa første Sal. Enkegrevinde *Ahlefeldt* boede ved Frederiksplads.

Det var i Almindelighed saaledes indrettet, at Landadelens Fester skiftedes med Gesandternes. De indleddes i Reglen med Middagselskaber, hvori kun de ældre deltog, bagefter blev der saa danset af de til senere indbudte unge. En Begivenhed var det, naar de unge Damer præsentereds ved Hoffet, og for dem betød Sæsonen i København ofte Indledning til deres Fremtids Liv som Fruer paa Herregaarde.

»Kredsen« var ret skarpt afgrænset. Foruden Hoffet — det var i gamle Dage en Regel, at Kongen og Dronningen kun kunde være Gæster hos de allerfornemste og kun, naar de beboede et Hus for sig selv — i Reglen Kongens Brødre, Prins *Valdemar* og senere de yngre Prinser med Hoffets Damer og Herrer, Diplomatiets, de adelige Godsejere og deres Naboer fra Landet, der bar Hoftitler, Slægternes unge Officerer af Garden og Husarerne samt Søofficererne, der fra Arilds Tid havde Ord for at være velskikkede Balkavalerer.

Det var ret naturligt altid de samme Mennesker, der mødtes. Dog var der en vis Nuance. Slægterne *Skeel*, *Bille-Brahe*, *Ahlefeldt*, *Rantzau*, *Moltke*, *Treschow* og *Schulin* havde Ord for at være udpræget »danske«, medens Slægterne *Scavenius*, *Reedtz-Thott*, *Raben*

Levetzau, Danneskjold, Frijs, Løvenskjold, Castenskjold, Oxholm og *Zytphen* ansaas for at være mere internationale og staa det i høj Grad toneangivende Diplomatkorps nærmere.

De udenlandske Gesandter og deres Sekretærer hørte i hin Tid til deres respektive Landes fornemste Aristokrati og deres udstrakte Selskabelighed prægede i høj Grad det selskabelige Liv i Hofkredsene i Tiden fra 1880 og et godt Stykke ind i 1900.

Hertil bidrog naturligvis Fyrstebesøgene en Del, men de faldt altid om Sommeren, naar Adelen var ude af Staden. Naar store Højtideligheder ved Hoffet krævede Masseudfoldelse, mødte dog alle. Saaledes ved Prins *Valdemars* Bryllup, ved Kong *Christian den Niendes* 25 Aars Regeringsjubilæum og ved Kongeparrets Guldbryllupsfest, hvor København for sidste Gang blev Vidne til et Skuespil, hvori Czaren af Rusland, Prinsen af Wales med Gemalinde og en Mængde Prinser fra Europas Hoffer ved en pragtfuld Fest i Schimmelmans Palæ samledes med hele den danske Adel, der opførte sirlige Kvadriller. Ved den Lejlighed var til Hovedstaden draget alt, hvad Godsejeradelen havde af stolte Firespand.

Hoffesten foregik efter Christiansborg Slotsbrand i 1884 paa Amalienborg i Christian den VIII's Palæ eller hos Kronprinsen i Palæet med Uret. De udfoldede en vis ikke særlig stram Etikette og lidt efter lidt aabnedes Kredsen for Københavns højere Bourgeois, der i de Aar væsentligst kun blev indbudte til Kronprinsens Fester. Fra Dronning Louises Død i 1898 at regne begyndte Hofkredsen at svinde ind. Den gamle Konges sidste Aar var stille Aar og Kong Frederik den VIII's Forsøg paa at genoplive de gamle Hoffester foldede sig aldrig rigtig ud.

Et betydningsfuldt Moment i dette Ophør af en sluttet Landadelskreds i Hovedstaden var det, at de adelige »Alliancer«, som det hedder i Genealogien, efterhaanden hørte op. Medens By-Adelen lige siden Frederik den VI's Tid giftede sig ind i borgerlige Slægter, var dette saa sent som til Begyndelsen af Firserne yderst sjældent i Lensadelen og dens Slægter. Erektionspatenterne forbød det ofte, flere Gange har borgerlige Damer maattet optages i Adelstand for at deres Brudgom kunde bevare Lenet eller Stamhuset, og af Adelsaarbogen 1884 vil det ses, at kun et meget begrænset Antal af Landadelens Slægter har ægtet uadelige.

Hermed brød man i Slutningen af Aarhundredet, og i Generationen fra 60'erne er Tilfældet af uadelig Alliancer saa hyppige, at det nu kan siges, at Hovedreglen er, at Ægteskaber indgaas udenfor Standen. Dette medfører et Brud af den gamle Afsondrethed, og efter Verdenskrigen, ja vel egentlig saa langt tilbage som til Begyndelsen af 1900-Tallet, kan der ikke siges at være nogen adelig Kreds i Hovedstadens Selskabsliv. Paa Landet er, som vi har set,

Forholdet et andet, men her har Tiden medført, at den store Kreds af Slægt og Venner, der i Ferien samledes paa Gaardene, har maattet indskrænkes til de allersnævreste. At have et Folkehold paa 20 Tjenestefolk og 40 daglige Gæster ved sit Bord, er med vor Tids Lønninger og Priser noget, som ikke den rigeste Lensgreve kan tillade sig.

Desuden har Udendørslivet afløst den indendørs Selskabelighed, selvfølgelig gives der endnu Baller og Selskaber paa Landet endog meget regelmæssigt, men Palæliv i Hovedstaden findes kun ved Hoffet og i Gesandtskabspalæerne, og det endda i meget indskrænket Omfang.

Det bør dog sluttelig betones, at Landadelskredsen bestaar endnu og den hænger i den Grad sammen med Slægtsfølelsen, der er nedarvet, at den først vil forsvinde med Slægterne. De danske Landadelsslægter er imidlertid, som vi siden skal se, saa talrige og livskraftige, at det kan have lange Udsigter med det. Uheldigt er det blot, at Landadelen, der nu helt holder sig borte fra Livet i Hovedstaden, isoleres og føler sig ude af Kontakt med Byadelens Slægter til Skade for en Samfølelse, der endnu har sin kulturelle og sociale Betydning og som netop gennem Dansk Adelsforbund skulde styrkes og fæstnes.

Er det ikke lykkedes at give et Billede af den Kreds, der var dansk Adel i de svundne Aar vi her har behandlet — og det er svært at give et saadant Billede, der rummer saa mange Personligheder, saa vil enhver for sig selv kunne supplere Billedet. En Ting kan vi alle være enige om, vi har kun Aarsag til at være stolte af vore Forfædre, lad os da følge deres Spor og gøre dem Ære i deres Grave.

EPILOG

OVERSIGT OVER AFGANG OG TILGANG SAMT LIVS- STILINGER OG ERHVERVSVIRKSOMHED

I Hof- og Statskalenderen ved 1848 er af adelige Slægter opført	237
Af disse stryger <i>Thiset</i> i sit Adelsleksikon	<u>24</u>
Der bliver saaledes til Rest	213
Dette Antal er imidlertid ved <i>Thisets</i> og Adelsaarbogens Ar- bejde i Aarenes Forløb bleven øget, ligesom nogle Slægter er naturaliserede eller anerkendte som dansk Adel, hvorfor det maa forøges med	<u>35</u>
Antallet af adelige Slægter ved 1848 skulde altsaa efter vor Plan være	248
Men, som vi til at begynde med har angivet, beskæftiger vi os i nærværende Oversigt ikke med Slægter, der ikke her i Landet har bosatte Mænd over 18 Aar, deres Antal opgør vi for 1848 til	<u>38</u>
Naar dette sidste Tal fradrages bliver <i>vort</i> Tal af Slægter for 1848, som altsaa <i>ikke</i> stemmer med det faktiske	<u>210</u>

Tallet kan variere, da Slægter med samme Navn undertiden opføres hver for sig. Vi har valgt at opføre f. Eks. alle *Biller* under »*Bille*« og deler ikke Slægter i I og II. Ligeledes har vi i 1848 medregnet Slægter, der først senere er anerkendte, som f. Eks. *Kauffmann*, *Koefoed* o. fl. Vore Bilag 4 og 5 giver en Oversigt over samtlige i Aarbogen opførte Slægter samt en Forklaring af, at vi kun regner med 142 Slægter af de opførte 248 Slægter.

For at lette Oversigten har vi delt Slægterne i 5 Grupper: Grever, Baroner, Stamhusbesiddere, Godsejere og Byadel. Det medfører naturligtvis, at f. Eks. Amtmand *Bille* staar i Greve-Gruppen ligesom Kammerherrerne *Vind* og *Lerche*, men det medfører ingen væsentlige

Ulemper for Oversigten. Ligeledes bliver Grænsen mellem Godsadel og Byadel flydende for de senere Perioder, i 1848 er den sikker nok. Men Sondringen har, som vi skal se, en væsentlig Betydning.

Vi deler Perioden i to Afsnit, det første til 1888, det andet fra 1888 til 1930. Allerede ved 1888 vil vi finde en betydelig Nedgang i Slægtantallet, der for hele Perioden andrager 68 Slægter. Et Tal, der meget nær svarer til de Beregninger af Afgang, som *Thiset* i sine Afhandlinger i »Historisk Tidsskrift« om »Afgang« har anstillet.

Afgangen i Tidsrummet 1848 til 1888 omfatter 44 Slægter, nemlig: *Baron Zeuthen* 1852, *Banner* 1886, *Bechtolsheim* 1857, *Bjelke* 1855, *Fisker* 1859, *Gjedde* 1848, *Mund* 1852, *Oldeland* 1855, *Reichwein* 1864 og *Revenfeld* 1851. Desuden har 5 grevelige, 6 friherrelige og 23 adelige Slægter i Tiden mellem 1848 og 1888 forladt Landet. Tallet 210 skal altsaa bringes ned til 166, som er det Tal for 1888, vi i vor Oversigt regner med. Den store Nedgang skyldes i nogen Grad Tabet af Hertugdømmerne i 1864. Af Slægten *Fisher-Benzon* er efter Genforeningen *Johan Nicolaj Waldemar*, f. 1867, dansk Sognepræst paa Als, iøvrigt opholder den talrige Slægt sig i Udlandet.

Betragter vi nu Perioden fra 1888 til 1930, finder vi i Adelsaarbogen for 1930 de siden 1884 uddøde Slægters Antal opgivet til 51 (jfr. iøvrigt vort Bilag 5). Men da vi ikke har medregnet Slægter, der opholdt sig i Udlandet eller var uddøde paa Mandssiden, lige som vi ikke har opført Slægter, hvori der ikke kendtes Mænd over 18 Aar, bliver det Tal, hvormed vi skal reducere vor Opgørelse fra 1888, betydelig mindre, nemlig kun 24. Vi anfører af Slægtsnavnene, der findes i Aarbogen. Grevelige Slægter *Dannemand*, uddød 1888, *Petersdorff* 1919, *Schmettau* 1906; friherrelige Slægter *Düring Rosenkrantz* 1892, *Holsten* 1908, *Stampe* 1904. (*Bretton* rejst til Udland). Af Stamhusslægter *Oppen* 1896 og *Carlsen* 1912. Af Godsadelen *Thygeson* 1905; af Byadelen *Berregaard* 1902, *Abrahamsen* 1911, *Flindt* 1902, *Fürsen Bachmann* 1898, *Halling* 1917, *Kaalund* 1901, *Lövensön* 1922, *Münnich* 1925, *Schleppegrell* 1916, *Stjernholm* 1919 og *Zepelin* 1926; til Udlandet udvandret: *Schmidten*, *Wardenburg* og *Gähler*, ialt 24 Slægter.

Vor Gruppering bliver herefter følgende:

Grever	32 Slægter	29 Slægter	26 Slægter
Baroner	23 »	19 »	15 »
Stamhusbesidd..	15 »	13 »	10 »
Godsadel	22 »	21 »	19 »
Byadel	118 »	84 »	72 »

Ialt 1848: 210 Slægter 1888: 166 Slægter 1930: 142 Slægter

Hvad Personantallet (Mænd over 18 Aar) angaar, er det for 1848 meget vanskeligt at beregne, da Stamtavler for de nu levende By-Adelsslægter meget ofte mangler. For Nutidens Vedkommende, saavel som for 1888 har vi Adelsaarbogen, og her skulde Angivelserne være nogenlunde nøjagtige, men det Brug, vi gør heraf i Oversigten, paavirkes uheldigt derved, at i 1930 savnes Opgivelse af Livsstilling for 92 Personer, i 1888 for 206. En Del af disse er sikkert unge Mennesker mellem 18 og 25 Aar, og saaledes bliver Opgivelsen af studerende meget usikker og mangelfuld, hvad vi allerede i det foregaaende har berørt.

Et andet Forhold, der influerer paa Opgivelserne er dette, at i flere Slægter opholder et stort Antal — i flere det overvejende Antal — sig i Udlandet, og disse Personer er ikke medregnede, hvor de ikke optræder i dansk Statstjeneste eller ansatte ved udenlandske Filialer af danske Virksomheder. Dette gælder godt en Snes Slægter fordelt paa alle fem Grupper. Desuden maa det erindres, at de eksakte Tal skifter fra Dag til Dag og det saaledes er umuligt at naa andet end en Tilnærmelse til det rigtige.

Efter saaledes at have gjort Rede for de Principer, hvorefter vort som Bilag aftrykte Skema er udarbejdet, skal vi gaa over til at undersøge, hvad vi kan lære af Oversigten.

Vi ser da straks, at de grevelige Slægter, de ældste og rigeste af vore Adelsslægter fra 32 er gaaet ned til 26. Men her er det ejendommelige, at de 6 uddøde Slægter, saa godt som *udelukkende* (paa *Dannemand* nær (der kun talte een Mand) og *Hardenberg-Reventlow*, omfatter Udlændinge uden Grevskaber i Danmark. Alle vore grevelige Slægter fra 1848 blomstrer endnu og er forholdvis langt talrigere paa Medlemmer end i 1848, de er de talrigste af alle Slægterne, Slægten *Neergaard* undtaget. Det samme gælder de friherrelige Slægter, der fra 23 er gaaet ned til 15. To: *Zeuthen* og *Düring Rosenkrantz* (Patent 1843 og 1845) var ganske unge Slægter, *Heintz, Bretton* (emigreret), *Hobe-Geltingen, Selby, von Thienen-Adlerflycht, Löwenstern, Lilliencron*, er saa godt som alle udenlandske Slægter. *Stampe* er heller ikke ældre end 1800. Alle de blomstrende er de gamle, og deres Antal af Medlemmer er større end ved 1848.

Hvad Stamhusbesidderne angaar, er kun to Slægter forsvundne: *Carlsen* og *Oppen-Schilden*, der talte én Mand og i øvrigt er Medlemstallet gaaet op. Godsejerslægterne er forringet med tre, derunder *Thygeson*, en ung Slægt, selv om den sidste Mand i Slægten *Thygeson* blev 99 Aar, men Medlemmernes Tal er kun gaaet meget lidt ned.

Ganske anderledes afvigende stiller Forholdene sig for de Slægter, der ikke ejede Godser: Byadelen. Her er et voldsomt Mandefald af Slægter. Fra 118 er de gaaet ned til 72. Hele Afgangen fal-

der paa dem. Hvor den skyldes Udvandring, er dette ikke underligt, en Slægt der ikke ejer Gods i Riget, udvandrer lettere helt, og her er Hovedaarsagen; men Afgang, der betinges af Uddøen, rammer dem med Tallet 30.

Aarsagen er ganske den samme, som vi ovenfor har iagttaget. Embeds- og Militæradel tildeles én Person, og hvis han ikke stifter stor Efterslægt, uddør Slægten hurtigt. De Slægter, der slaar Rod, kan blomstre i 500 Aar og længere. Disse Betragtninger tager udelukkende Hensyn til de voksne mandlige Medlemmer, det vilde være interessant at anstille virkelige Talsammenligninger og tage Kvinderne med, men det tillader som antydnet, vort Materiale fra 1848 ikke.

Betragter vi Perioden fra 1848 til 1930 som delt i to Afsnit, viser det sig, at Nedgangen i Slægtsantallet er fra 210 over 166 til 142, i Personantallet fra 919 over 988 til 822, med det tagne Forbehold med Hensyn til Tallenes absolute Paalidelighed. Men det skyldes vel ogsaa tildels, at Tallet fra 1888, takket være Aarbogen, er langt nøjagtigere end Beregningerne fra 1848 kan være.

De talrigste Slægter er i vor Gruppeinddeling:

	Ved 1888 Mænd over 18 Aar	Ved 1930 Mænd over 18 Aar
Grever: Holstein	32	29
Ahlefeldt	27	28
Moltke	23	35
Skeel	19	22
Knuth	17	23
Lerche	17	20
Wedell-Wedellsborg ..	14	23
Baroner: Juel	7	17
Haxthausen	15	13
Rosenkrantz	13	13
Rosenørn	13	10
Stamhusbesidd.: Neergaard	23	41
Godsejere: Bülow	28	38
Castenskjold	28	20
Krabbe	16	11
Byadel: Hedemann	19	13
Bauditz	15	14
Lillienkjold	20	13
Rosenvinge	17	18

(Men samtidig bemærkes, at Antallet af Børn under 18 Aar er betydelig større i 1930 end i 1888).

Ellers er Antallet af disse Personer ikke over 10 og meget hyppigt under 5. Det samlede Antal af adelige i Danmark (Udland ikke medregnet) er i 1930 lidt over 1300 mandlige og tæt op til 1400 kvindelige, ialt ca. 2700 Individuer. Hvis man tæller de i Udlandet levende Medlemmer af den danske Adel med, vil Tallet antagelig kunne sættes til 3200. Alene i Slægten *Neergaard*, den talrigste af alle Slægterne findes i Indland og Udland 100 mandlige og 78 kvindelige Medlemmer.

Ejendommeligt er det, at en Slægt som *Rosenvinge*, der er Adel fra Kong Hans' Tid 1505, men altid har tilhørt den ubemidlede Middelstand, endnu hører til de talrigste, nemlig i Ind- og Udland 58 mandlige og 45 kvindelige Medlemmer.

En Forskydning i Erhverv falder straks i Øjnene.

I 1848 er opført 62 Majoratsbesiddere, desforuden ejede Adelen ialt ca. 300 Herregaarde, i 1888 var Majoratsbesiddernes Tal 62 og Godsejerne udgjorde 129. Disse 191 Godsejere ejede ca. 400 Herregaarde i 1888. Nu er Tallet paa Godsejerne — Majoraterne er forsvundne — 106 og Gaardenes Antal er 243.

Ved Landbruget kunde i 1848 anslaaes beskæftigede ialt 262 Personer. I 1888 er Tallet 274 og i 1930 er det 204.

Her synes altsaa ikke at være sket store Forskydninger.

Ejendommeligt er det dog, at i 1888 udgør Godsadelen — d. v. s. de Slægter, der ved Fødsel er knyttet til Majorater og Herregaarde som Grupper 1—4 — i Personantal 607 mod Byadelen 381. I 1930 er Tallene Godsadel 585 mod 237.

I 1848 var de anslaaede Tal Godsadel 537 mod 382.

Ogsaa her spores en forholdsvist større Nedgang for Byadelen.

Hvad Livsstillinger udenfor Landbrug angaar, viser en betydelig gradvis Forskydning sig.

I 1848 tog Hær og Flaade	255,	Civil-Embeder	284	af	919	Personer
1888 - — - —	168,	—	—	170	- 988	—
1930 - — - —	77,	—	—	101	- 822	—

Dette betyder, at Mænd af adelige Slægter søger fra Statsstillinger over til, hvad vi kan kalde »immaterielle« Erhverv, som Polyteknikere, Lærere, Kunstnere, Præster, Sagførere, Læger o. s. fr. eller til borgerlige Erhverv som Handel, Bank og Forsikringsvirksomheder o. s. fr. For 1848 har vi ingen Oversigt over disse Erhverv.

I 1888 tog immaterielle Erhverv	103,	borgerl. Erhverv	84	af	988
1930 - — — —	159,	—	—	163	- 822

Det vil sige, at i 1930 er Tallet paa Embedsmænd (Præster undtaget) 178 mod 338 i 1888 og 539 i 1848.

Den vigtigste Oplysning vor Oversigt giver os, er altsaa den, at Adelen nu væsentligst søger de frie Erhverv og forlader Embedsvejen.

I vor Oversigt har vi fra 1888 opført 6 Landarbejdere og i 1930 10 Landarbejdere (Boelsmænd) og 2 Byarbejdere.

En Gennemgang af Aarbogen viser, at der under de 206 ikke opgivne Erhverv i 1888 og de 92 i 1930 med Sikkerhed ikke skjuler sig nogen, der enten tilhører Arbejderstand eller Proletariat.

Som Helhed kan det siges, at Adelen i vore Dage staar i det samme sociale Plan som i 1848 og mærkelig nok med den samme sociale Fordeling, hvad der let vil erfares ved at betragte Skemaets enkelte Rubrikker. Den Ændring, der er sket i Livsstillinger svarer nøjagtigt til Forskydningerne i hele Overklassen bort fra Stats-tjeneste til frie Erhverv, endnu ligeligt fordelt mellem akademiske Stillinger og Erhverv uden Eksamensuddannelse.

Pudsigt er det, at medens Adelen i 1888 kun talte 1 Maler, er nu 20 Personer beskæftigede med Kunst og Literatur som Livsvirksomhed. Hvad Godsadelen angaar, synes den langt overvejende at søge de samme Veje, som Adelen søgte ved 1848. Det er saaledes ejendommeligt at se, at:

1848 giver for Grever og Baroner:

36 Officerer og 82 Embedsmænd, ansl. 100 Landbrug.

1888 giver for Grever og Baroner:

54 Officerer og 46 Embedsmænd samt 142 Landbrug.

1930 giver for Grever og Baroner:

37 Officerer og 41 Embedsmænd samt 108 Landbrug.

Medens de immaterielle Erhverv kun udviser i 1888 et Antal af 26 men i 1930 et Antal af 54. Iøvrigt kan vi henvise til vort Bilag 3. Og lad saa alt, hvad foran skrevet staar, tale for sig selv og vinde den Forstaaelse, vi har tilstræbt.

AKTIVE POLITIKERE AF DE ADELIGE SLÆGTER FRA 1849—1930

EFTER AXEL LAUESGAARDS VÆRK OM RIGSDAGEN

I. MINISTRE

(Titler ikke anførte)

1. A. V. Moltke, Bregentved, 22. Marts, 16. Nov. 48, 13. Juli, 18. Okt. 49. *Konseilspræsident*. (Datoerne angiver Udnævnelse i de IV Ministerier Moltke).
2. F. M. Knuth, 22. Marts 48—16. Novbr. 48.
3. C. E. Bardenfleth, 22. Marts 48—16. Novbr. 48, 18. Juli 51—18. Okt. 51.
4. C. Th. A. Scheel Plessen, 22. Marts 48—24. Marts 48.
5. H. C. Reedtz, 6. Aug. 48—18. Okt. 54.
6. W. C. E. Sponneck, 16. Novbr. 48—12. Decbr. 54.
7. P. G. Bang, 16. Novbr. 48—21. Septbr. 49, 7. Decbr. 51—3. Juni 52. Fra 12. Decbr. 54—12. Oktbr. 56 *Konseilspræsident*. (Krogh regner P. G. Bang til dansk Adel, dog næppe helt med Føje).
9. F. F. Tillisch, 16. Novbr. 48—27. Jan. 52 og 11. Juli 64—6. Novbr. 65.
10. A. W. Scheel, 13. Juli 51—15. Jan. 55.
11. C. Moltke, 13. Juli 51—18. Oktbr. 54 og 11. Juli 64—5. Juli 65.
12. St. A. Bille, 27. Jan. 52—12. Decbr. 54 og 24. Febr. 60—31. Decbr. 63.
13. H. A. Reventlow Criminil, 21. April 53.
14. W. H. B. Scheel Plessen, 12. Decb. 54—15. Jan. 55.
15. L. N. Scheele 15. Jan. 55—17. April 57.
16. M. Lüttichau, 12. Decbr. 54—25. Maj 56.
17. A. F. Krieger, 18. Oktbr. 56—2. Decbr. 59, 28. Maj 70—26. Juni 72.
18. C. F. A. Blixen Finecke, 2. Decbr. 59—24. Febr. 60.
19. J. C. von Jessen, 2. Decbr. 59—24. Febr. 60.
20. C. L. V. R. Nutzhorn, 31. Decbr. 63—10. Maj 64.
21. O. H. Lütken, 31. Decbr. 63—6. Novbr. 65.

22. H. R. Carlsen, 10. Maj 64—11. Juli 64.
23. Chr. E. Krag Juul Vind Frijs, *Konseilspræsident*, 6. Novbr. 65—28. Maj 70.
24. C. P. T. Rosenørn-Teilmann, 6. Novbr. 65—4. Septbr. 67.
25. E. E. Rosenørn, 22. Septbr. 69—28. Maj 70.
26. S. V. Neergaard, 6. Novbr. 65—29. Septbr. 66.
27. L. H. C. H. Holstein Holsteinborg, *Konseilspræsident*, 28. Maj 70—14. Juli 74.
28. O. D. Rosenørn-Lehn, 28. Maj 70—11. Juni 75, 11. Okt. 75—21. Maj 92.
29. F. G. I. Moltke-Bregentved, 11. Juni 75—10. Oktbr. 75.
30. K. T. T. O. Reedtz Thott, 2. Juni 1892—7. Aug. 94 *Konseilspræsident*. 7. Aug. 94—23. Maj 97.
31. E. V. R. Skeel, 11. Juni 75—29. Aug. 84.
32. J. F. Scavenius, 24. Aug. 80—6. Juli 91.
33. W. F. Kauffmann, 4. Jan. 79—1. April 81.
34. C. D. Lüttichau, 7. Aug. 94—23. Maj 97.
35. V. Bardenfleth, 7. Aug. 94—28. Aug. 99.
36. K. H. Sehested, 22. Maj 96—23. Maj 97.
37. H. Sehested, *Konseilspræsident* 27. April 1900—24. Juli 1901.
38. C. F. A. Juul Rysensten, 27. April 1900—24. Juli 1901.

Systemskiftet 24. Juli 1901.

39. F. Raben Levetzau, 14. Jan. 1905—12. Okt. 1908.
40. C. W. Ahlefeldt Laurvig, 12. Oktbr. 1908—28. Oktbr. 1909 og 5. Juli 1910—21. Juli 1913.
41. T. L. C. C. Holstein Ledreborg, *Konseilspræsident* 18. Aug. 1909—28. Oktbr. 1909.
42. E. J. C. Scavenius, 28. Oktbr. 1909—5. Juli 1910, 24. Juni 1913—1920.
43. Christoffer Krabbe, 28. Oktbr. 1909—5. Juli 1910.
44. C. P. O. Moltke, 1924—1926.

II. RIGSRAADENE (1855 og 1863)

Medlemmer af Rigsraadet af 1855.

<ol style="list-style-type: none"> 1. A. W. Moltke 2. F. W. Treschow 3. P. B. Scavenius 4. C. Sehestedt Juul 5. H. R. Carlsen 6. M. Lüttichau 7. L. H. H. Brockdorff 8. H. Linstow 	} Kongevalgte	<ol style="list-style-type: none"> 9. A. F. Krieger 10. L. H. C. H. Holstein Holsteinborg 11. M. H. Rosenørn 12. F. F. Tillisch 13. M. A. Holstein 14. H. A. T. Kaufmann 15. L. N. Scheele 	} Valgt af Rigsdagen
--	------------------	---	-------------------------

Rigsraadet af 1863.

L a n d s t i n g e t.		
16. T. J. Krag Vind Frijs Juellinge	} Udn. af Kongen	26. Chr. E. Krag Juel Vind Frijs.
17. A. G. Moltke Hvitfeldt		27. I. C. Bille Brahe.
18. J. Wichfeldt		28. T. G. F. Thygeson.
19. I. F. I. Grevenkop Castenskjold		29. C. P. T. Rosenørn-Teilmann.
20. A. F. Krieger.		
21. F. G. J. Moltke Bregentved.		
22. O. D. Rosenørn Lehn.		
23. N. F. B. Sehested.		F o l k e t i n g.
24. E. W. R. Skeel.		30. C. St. A. Bille.
25. G. E. G. F. Rosenkrantz.		31. C. C. F. A. Holstein.
		32. Christoffer Krabbe.
		33. I. L. A. Roepsdorff.
		34. J. C. v. Jessen.
		35. Edv. Neergaard.
		36. I. C. Brinck Seidelin.
		37. I. D. Trampe.

III. RIGSDAGEN (Grlv. 1849 og 1866)

(Fødte Titler her anførte)

A. Folketinget.

1. Abrahamsen, 1856—58.	17. Hegermann Lindenchrone,
C. D., 1861—64.
2. P. G. Bang, 1852—53, 1855—56.	18. Holck, A. O., 1881—87.
3. Bardenfleth, C. E., 1849—52.	19. Greve Holstein Holsteinborg,
L. H. C. H., 1866—76, 1879—81 og 1887—90.
4. Bardenfleth, V., 1895—98.	20. Greve L. Holstein Ledreborg,
1872—90.
5. Barner, H. S. V., 1903—06.	21. Høegh Guldberg, T. E. C.,
1898—1901.
6. Bauditz, V. G. O., 1852.	22. v. Jessen, J. C., 1858—64 og
1866.
7. Bille, C. St. A., 1861—80.	23. Greve Knuth, F. M., 1852—53.
8. Baron Blixen Finecke, C. F. A. B., 1851—52, 1862—64.	24. Krabbe, Christoffer, 1864—84 og 1895—1910.
9. Brockdorff, C. C. N. M., 1853—59.	25. Krieger, A. F., 1849—52.
10. Greve Brockenhuus Schack,
L. F. H., 1887—92.	26. Lütken, O. H., 1858—61.
11. Buchwald, A. P. F., 1858—59.	27. Lüttichau, C. D., 1858—61.
12. Bülow, F. R. C., 1866.	28. Lüttichau, H. H., 1909—10.
13. Carlsen, H. R., 1866—69.	29. Greve Moltke Bregentved,
F. C. J., 1855—58, 1858—61.
14. Eberlin, A. E. C., 1858—61.	
15. Greve Frijs Krag Juul Vind,
C. E., 1865—66.	
16. Hedemann, M. S. F., 1887—92.	

30. Neergaard, E., 1858—66.	41. Scavenius, O. I. B., 1890—98.
31. Neergaard, H. F., 1910—13.	42. Greve Scheel, F. C. R., 1879—95.
32. Neergaard, W., 1906—15.	43. Schleppegrell, T. C. G., 1869—72.
33. Nutzhorn, C. L. V. R., 1869—70.	44. Greve Schulin, J. S., 1859—61.
34. Greve Raben, J., 1850—52, 1852—54.	45. Greve Sponneck, W. C. E., 1849—53, 1866—69.
35. Greve L. A. E. Rewentlow, 1895—1913.	46. Stockfleth, V. W., 1849—51.
36. Roepsdorff, T. L. A., 1864—66.	47. Thurah, C. H., 1864—69.
37. Baron Rosenkrantz, I. H., 1868—69.	48. Tillisch, F. F., 1851—53, 1858—61.
38. Rosenørn, E. E., 1855—64, 1866—69.	49. Greve Tramp, C. J. F., 1876—79.
39. Rosenørn, M. H., 1849, 1852—53.	50. Greve Trampe, J. D., 1864—66.
40. Scavenius, J. F., 1866—95, 1898—1901.	

B. Landstinget.

De med * betegnede har været Medlemmer af Folketinget. — De med k betegnede har været *kongevalgte*.

1. Greve Ahlefeldt Laurvig, C. J. F., 1883—1910.	*k Hedemann, M. S. F., 1893—1903.
* Bardenfleth, C. E., 1853—54.	9. Greve Holstein Holsteinborg, F. C. C. C., 1910—14.
2. Bdinck Seidelin, L. C., 1866—75.	10. v. Jessen, J. C., 1855—63.
* Brockdorff, C. C. N. M., 1859—66.	11. Juel, H. R., 1910—15.
* Carlsen, H. R., 1870—87.	12.k Baron C. F. A. Juul Rysenstein, 1874—90, 1893—1907.
3.k Castenskjold, J. F. J. G., 1865—74.	13. Greve Knuth, C. A. V., 1910—15.
4. Cederfeld de Simonsen, 1878—86.	* Greve Knuth, F. M., 1854—55 og 1855—56.
5. Greve Danneskjold Samsøe, C. F., 1887—1906.	14. Koefoed, E. C., 1889—90.
6.k Greve F. V. S. Danneskjold Samsøe, 1875—95.	15. Krabbe, L. W. H., 1849—57.
* Greve Frijs Krag Juel Vind, C. E., 1866—80.	* Krieger, F. A., 1863—90.
7. Greve Frijs, M., 1880—1915.	16. Greve Lerche, C. A., 1880—82.
8.k Greve Frijs, F. J., 1864—66, 66—69 k.	17. Lüttichau, M., 1851—54, 1855—64.
	18. Greve Moltke Bregentved, A. W., 1849—55, 1855—60.

- * Greve Moltke Bregentved, F. G. J., 1866—75.
19. Greve Moltke Bregentved, F. C., 1894—1910.
- 20.k Greve Moltke Huitfeldt, A. G., 1859, 1866—68 k.
- 21.k Greve Moltke Lystrup, Chr. C. H., 1875—86, 87—1915.
22. Neergaard, C., 1849—50.
23. Neergaard, C. A. J., 1898—1901.
- 24.k Neergaard, J. P. C. B., 1875—93.
25. Oxholm, W. T., 1849—53.
26. Reedtz, H. C., 1849—51.
27. Baron Reedtz Thott, K. T. T. O., 1886—1910.
28. Baron Rosenkrantz, I. C., 1853—55.
29. Baron Rosenørn-Lehn, O. D., 1866—92.
- 30.k Rosenørn Teilmann, C. P. T., 1859—66.
- *k Greve Scheel, F. C. R., 1895—1912.
- * Greve Schulin, I. S., 1853—55.
31. Sehested Hannibal, 1886—1910.
32. Sehestedt Juul, O., 1866—1875.
33. Skeel, E. V. R., 1859—66 og 1866—84.
34. Skeel, S. F. E., 1855—97.
35. Skeel, V. S., 1852—53.
36. Steensen Leth, L. A., 1900—1902.
- 37.k Thygeson, T. G. C. F., 1868—1905.
38. Tillisch, G. F., 1851—54.
39. Treschow, F. W., 1849—53.
- 40.k Wichfeld, J., 1866—76.
41. Baron Zytphen Adler, G. F. O., 1866—78.

IV. RIGSDAGEN EFTER GRUNDLOVEN 1915

efter Hof og Stats Kalenderen.

A. Landstinget.

- Greve C. C. H. Moltke. Kongevalgt, udtraadt 1917.
- Greve C. A. V. Knuth til 1918.
- H. R. Juel Hverringe til 1920.
- Greve M. Krag Juul Vind Frijs til 1920.
- Erik Scavenius tingvalgt 1918—20 og 1925—27.

B. Folketinget.

- W. C. P. F. F. de Neergaard, død 1919.
- Baron O. Reedtz Thott, valgt 1920, død 1927.
- N. J. C. Juul, Meilgaard, 1921—24.
- Greve B. Holstein Holsteinborg, valgt 1920.

FORTEGNELSE

OVER

OFFICERER AF DANSKE ADELIGE SLÆGTER, DER DELTOG I KRIGEN 1864 ELLER STOD I NUMMER VED HÆREN I 1864

OVERKOMMANDO*).

	født	død
Stabschef Oberst H. A. T. Kauffmann	1819	1905
Adjutant Prmltn. W. F. Grev Ahlefeldt Laurvigén	1830	1897
» » A. C. N. W. Holstein	1821	1878
Korpsintendant, Generalkrigskommissær U. C. v. Schmidten	1815	1886
Telegraf Oberstltn. W. H. F. Abrahamson	1822	1911
Af Kavalleri Prmltn. E. F. Düring Rosenkrantz	1830	1890
Sekltn. C. Moltke (Lystrup)	1833	1918
Major (svensk) Palle Rosenkrantz	1825	1877
Prmltn. W. E. A. Bülow	1823	1880
¹⁵ / ₄ 64 Stabschef (Oberstltn. Stjernholm) se nedenfor.		
Adjutant Kapt. Fr. Ernst Bille (senere Gesandt i London)	1832	1918
Ritmester V. F. G. Bülow	1827	1868
Sekltn. Fr. H. C. Baron Zytphen-Adeler	1840	1908

Artilleri.

Komm., Generalltn. M. Lüttichau (i Febr. kommand. General ..	1795	1870
1 F. Kpg. Kapt. O. Moltke	1827	1897
Komm. i Dybbøl Oberstltn. C. U. E. Haxthausen	1807	1889
v. Staben Sekltn. C. Baron Güldenchrone	1837	1902
Major W. F. L. Kauffmann	1821	1892
Kapt. F. Bartholin	1829	1901
Sekltn. C. W. B. Castenskjöld	1837	1919
Prmltn. (norsk) F. J. Wedell Jarlsberg	1828	1906
» Grev W. Moltke Huitfeldt	1834	1894
Major I. S. M. Tillisch	1810	1887

*) Ved Dannevirke General de Meza, senere General Gerlach.

Ingeniørerne.

	født	død
1. Komp. Chef Prmltn. W. Kolderup Rosenvinge	1828	1889
Kapt. I. C. Hedemann	1825	1901
E. C. L. Koefoed	1830	1904

Læger.

Overlæge Chr. Aug. Ferd. Hedemann	1810	1879
Underlæge E. Scholten	1837	1908
Reserveoff.aspirant J. F. Scavenius	1838	1915

Intendantur.

Kapt. A. F. W. R. Güntelberg	1819	1891
------------------------------------	------	------

1. DIVISION.

Stabschef Major F. C. Stjernholm	1822	1879
ved Kavalleri Major C. A. F. Lillienkjold	1814	1870

1. Brigade.

Chef Oberst G. H. Lasson ved Livgarden, falden ved Dybbøl ..	1814	1864
--	------	------

2. Brigade.

Chef ¹⁵ / ₄ (H. A. T. Kauffmann)		
Adjutant Grev F. Ahlefeldt (Møllerup)	1834	1888

3. Brigade. ²⁰/₄ Kommando paa Als.

i Staben Kapt. F. A. Moltke	1822	1899
-----------------------------------	------	------

2. DIVISION.

Adjutant Sekltn. M. S. F. Hedemann	1836	1903
(Prmltn. A. C. N. W. Holstein)		

4. Brigade.

Chef Generalmajor E. H. C. Wilster	1808	1881
--	------	------

5. Brigade.

Chef Oberst I. W. A. Harbou	1810	1891
Adjutant Prmltn. H. C. Baron Haxthausen	1831	1900

6. Brigade.

Chef Oberst O. C. S A. Bülow	1812	1895
------------------------------------	------	------

3. DIVISION.

(Adjutant Prmlnt. W. E. A. Bülow)

7. Brigade, efter Dannevirke direkte under Overkommandoen.

8. Brigade, efter Dannevirke ved 1. Division

4. DIVISION (se Kavalleriet).

REGIMENTERNE.

Livgarden til Fods (tilkom 11/s 64).

2. Division:		født	død
p. T.	Chef Major I. C. Krieger	1818	1894
v. 2.	Komp. Kapt. F. C. Kaas	1825	1876
v. 3.	» Løjtn. L. H. Krieger	1822	1874
»	» Prmltn. S. H. O. Bauditz.....	1829	1896
»	» Sekltn. F. N. G. Ferd. Lerche.....	1839	1892

Infanteri Regimenterne

3. Division 7. Brigade 1. Regiment:

	Chef Oberstltn. H. C. S. Beck	1817	1890
6.	Komp. Chef Prmltn. L. Beck.....	1814	
»	» Sekltn. I. C. I. Dirckinck-Holmfeldt (faldt ved Sankelm.)	1836	1864

1. Division 1. Brigade 2. Regiment:

	Chef Oberstltn. V. E. S. Gedde	1810	1880
	Kapt. S. F. W. Ross	1821	1892
	(Off.Asp. Grev Ahlefeldt)		
»	A. V. Barner, faldt ved Dybbøl	1841	1864
	Sekltn. W. A. Grev Ahlefeldt Laurvig	1838	1919
»	S. F. F. Grev Ahlefeldt Laurvig.....	1840	1914

1. Division 2. Brigade 3. Regiment:

2.	Komp. Kapt. A. A. F. Moltke	1825	1880
II Batt.	» O. S. H. Krabbe.....	1820	1883
8.	Komp. Prmltn. A. V. Falkenskjold	1827	1878
	Sekltn. C. L. Barner, faldt ved Dybbøl	1839	1864
	Off.Asp. Carl Otto Baudissin, død i Satterup 19/7 64...	1845	1864

2. Division 4. Brigade 4. Regiment:

II Batt.	Kapt. P. J F. Bauditz, faldt ved Sundeved	1817	1864
	Sekltn. Peter Gersdorff, » » »	1845	1864

2. Division 6. Brigade 5. Regiment:

I. Batl.	Major M. P. Bülow	1814	1864
	Off.Asp. S. I. M. Hoff, død paa Lazaret		1864
	Sekltn. E. E. Schaffalitzsky de Muckadell.....	1837	1895

2. Division 4. Brigade 6. Regiment:

6.	Komp. Prmltn. A. C. J. A. V. Moltke	1830	1915
4.	» Kapt. J. F. E. Baron Haxthausen.....	1825	1883
	Sekltn. Hans Fr. Sev. Benzon, faldt ved Dybbøl	1835	1864

	født	død
2. Division 5. Brigade 7. Regiment:		
4. Komp. Prmltn. H. C. Baron Haxthausen	1831	1900
Kapt. C. C. W. F. Holck	1823	1885
Sekltn. F. A. Schleppegrell	1838	1905
4. Division 8. Brigade:		
4. Komp. Kapt. Baron H. F. Rosenkrantz	1822	1905
Sekltn. C. E. Bardenfleth	1844	1886
C. F. F. Banner	1836	1871
3. Division 8. Brigade 9. Regiment:		
Chef Major C. F. Bauditz	1815	1909
Kapt. E. C. F. Grev Ahlefeldt, faldt ved Dybbøl	1816	1864
2. Division 6. Brigade 10. Regiment:		
II Batl. Kapt. H. S. Gyldenfeldt, faldt ved Dybbøl	1817	1864
Sekltn. F. E. Holck	1838	1885
3. Division 7. Brigade 11. Regiment:		
Seklnt. Johan Theodor Beck, faldt ved Dannevirke	1837	1864
Prmltn. Rigs greve F. L. von Rantzow	1832	1893
Seklnt. A. V. Scheel	1836	1881
2. Division 5. Brigade 12. Regiment:		
II Batl. Kapt. H. V. Stockfleth	1815	1902
5. Komp. » C. F. Bülow	1816	1883
3. Division 9. Brigade 13. Regiment:		
2. Komp. Kapt. F. H. Berregaard	1827	1902
Prmltn. H. F. Skeel	1830	1901
Sekltn. F. O. I. Holstein	1838	1882
» W. L. Treschow	1830	
3. Division 9. Brigade 14. Regiment:		
Prmltn. W. C. Baron Wedell Jarlsberg	1828	1907
Sekltn. Chr. Lütken	1840	1923
Ved Dannevirke under 4. Division som Reserve.		
2. Division 5. Brigade 15. Regiment:		
Chef Oberst A. F. Zepelin	1816	1892
II Battl. Kapt. H. R. de Kløcker	1818	1884
7. Komp. Auditør V. Oldenburg	1834	1918
1. Division 3. Brigade 16. Regiment:		
Sekltn. E. A. Berner	1837	1899

	født	død
1. Division 3. Brigade 17. Regiment:		
Chef Oberst A. Bernstorff, faldt ved Dybbøl.....	1811	1864

Ved Dannevirke 3. Brigade.

1. Division 2. Brigade 18. Regiment:		
6. Komp. Prmltn. L. F. E. A. Baron Bretton	1830	1890
8. » Hans Th. Balduin Benzon	1823	1901
Sekltn. Baron H. F. I. Haxthausen, faldt ved Dybbøl .	1838	1864
» Grev C. L. Sponneck.....	1843	
» A. C. F. M. Baron Bretton	1843	1910

3. Division 9. Brigade 19. Regiment:		
I Batl. Kapt. C. C. Brockenhuus Løvenhjeml	1817	1868
2. Komp. Kapt. Baron C. H. Adler	1828	1899

3. Division 8. Brigade 20. Regiment:		
Chef Oberstltn. I. G. Scholten, faldt ved Dybbøl.....	1814	1864
2. Komp. Kapt. F. H. E. H. Stockfleth, faldt ved Dybbøl.....	1829	1864
II Batl. Major A. Sperling	1819	1883
Sekltn. Egmont Kauffmann	1835	1918

3. Division 9. Brigade 21. Regiment:		
3. Komp. Prmltn. E. C. A. Voss.....	1826	1903
» Julius v. Jessen.....	1832	1916

1. Division 1. Brigade 22. Regiment:		
Chef Oberstltn. J. A. F. Falkenskjold.....	1809	1880
5. Komp. Prmltn. O. J. Krabbe.....	1830	1891
6. » Sekltn. I. C. C. Krogh	1833	1876

Kavalleriet.

4. Division opløst, ²⁴ / ₆ kaldet nørrejydske Korps.		
¹ / ₃ Komm. Generalltn. C. D. Hegermann-Lindencrone	1807	1893
Ordon.Off. Sekltn. H. H. Lüttichau	1834	1889
¹⁰ / ₃ Adjudant Ritmester H. T. C. G. Grev Moltke Huitfeldt.....	1838	1878
» A. W. R. Oppen Schilden.....	1824	1896
²⁰ / ₆ Souschef Kapt. I. B. Scholten	1832	1910
Adjudant Prmltn. C. C. E. Engelbrecht	1833	1913
» C. J. Baron Wedell-Wedellsborg.....	1829	1903
» Ritmester Chr. F. T. A. Baron Juel Brochdorff....	1827	1888
Auditør P. F. C. Koefoed	1834	1917

Depot Fredericia.

(Kapt. E. C. A. Voss).....	1826	1903
(Julius v. Jessen)	1832	1916
(Prmltn. E. C. L. Koefoed).....		

	født	død
1. Kavalleribrigade.		
Hestgarden (ikke samlet udkommanderet).		
Major F. L. G. Wedell-Wedellsborg	1819	1869
Prmltn. C. C. v. Krogh	1832	1910
H. A. V. Moltke	1829	1892
C. C. F. Hedemann	1832	1916
Baron P. L. Petersdorff	1834	1919
2. Kavalleribrigade.		
^{1/3} Adjudant Seklnt. J. F. Hegermann-Lindencrone	1840	
^{16/3} Ordonsoff. Seklnt. C. F. S. W. Baron Juel Brockdorff	1839	1900
2. Kavalleribrigade. Gardehusarregimentet.		
^{16/3} Chef Major F. G. Lützwow	1809	1891
» H. v. Castenskjold	1818	1908
1. Halvreg. Ritmester D. W. Hegermann Lindencrone	1817	1885
2. Esk. Ritmester W. Lindholm	1818	1892
4. » » F. J. Sehested	1818	1899
^{24/6} 2. Halvreg. » W. O. F. Zepelin		
» Th. V. C. Irgens Bergh	1825	1908
Prmltn. F. Buchwaldt	1826	1904
Sek. A. M. M. S. Sehested	1838	1922
2. Kavalleribrigade. 2. Dragonregiment.		
2. Esk. Ritmester C. F. R. Jessen	1818	1885
4. » Prmltn. J. A. F. Clauson Kaas	1826	1906
5. » Ritmester C. E. Beck	1819	1904
1. Kavalleribrigade. 3. Dragonregiment.		
fung. Chef Ritmester P. G. Bauditz	1815	1877
2. Esk. » W. C. Scholten	1816	1876
4. Esk. (Prmltn. C. C. E. Engelbrecht)		
^{24/6} (Ritm. W. E. A. Bülow) ved Overkammando		
C. v. Buchwaldt	1830	1879
A. W. Lilienskjold	1827	1897
C. H. V. T. Castenskjold	1835	1908
4. Dragonregiment.		
Chef Oberstltn. F. W. Baron Rosenkrantz	1804	1882
1. Halvreg. 3 Esk. Ritmester A. S. H. Flindt	1825	
2. Major C. A. F. Lillienskjold	1814	1870
2. Prmltn. G. C. I. M. H. v. Castenskjold	1832	1901
Seklnt. L. Th. Barner	1817	1898
» Fr. v. Løwenfeldt	1841	1913
» Carl L. A. Leth	1842	1929
1. Kavalleribrigade. 5. Dragonregiment.		
5. Esk. Ritm. C. M. L. Bülow	1809	1887
2. » » H. Castenskjold	1818	1908

	født	død
2. Kavalleribrigade. 6. Dragonregiment.		
Chef Oberstltn. F. C. A. Bauditz	1811	1866
Major G. Castenskjold	1815	1886
Ritm. W. S. H. F. v. Benzon	1827	1911
2. Esk. Prmltn. P. C. S. Rosenørn	1824	1902
3. › Ritm. H. H. H. Holck	1820	1866
4. › › H. Sehested	1820	1900
6. › Prmlnt. W. Sperling	1828	1871
^{24/4} (Caspar v. Buchwaldt se foran)	1830	1879
Prmltn. Chr. Rostgaard v. d. Maase	1831	1899

RESERVEOFFICERER
(for saa vidt ikke før anførte).

Kavalleri.

J. Henri J. Brun de Neergaard	1839	1869
J. W. Grevenkop Castenskjold. 5. Dragonregiment	1844	
Axel Baron Reedtz Thott. 3. Dragonregiment	1842	1916

Fodfolket.

C. L. A. Baron Wedell Wedellsborg. 17. Bataillon	1844	1873
Fr. Chr. Emil Holstein. 11. Bataillon	1841	1895
Waldemar Sempill Bauditz. 15. Bataillon	1839	1910
L. B. M. Baron Schaffalitzky de Muckadell. 15. Bataillon ..	1843	1922
O. C. Baron Guldencrone. 15. Bataillon	1837	1892
H. V. Holstein. 7. Bataillon	1845	1921
F. C. C. L. Holstein. 12. Bataillon	1836	1911
C. W. F. Arenstorff. 11. Bataillon	1838	1919
Otto S. Falkenskjold. 15. Bataillon (antages død i Amerika)	1844	
Henning Christf. Holstein. 17. Bataillon	1841	
H. A. Fabritius Tengnagel. 19. Bataillon	1838	1920
O. G. A. F. Baron Düring Rosenkrantz. 18. Bataillon	1840	1876

ANMÆRKNING

Listen er tagen dels fra Generalstabens Værk om Krigen i 1864 dels fra den officielle Fortegnelse over Hærens Officerer i 1864. Udeladte er Bornholms Militis og de borgerlige Korps. Udeladte skønt opførte à la suite er Grev E. Reventlow, født 1810, død 1868, samt Premierløjtnant Heinrich Alfred Edmund Theodor v. Qvalen, der pudsigt nok, skønt død 1854, staar opført à la suite i den danske Hær til Udgangen af Halvfjerserne. Officerer af Slægterne Beck, Bentzon, Buchwald, Bülow, Hoppe, Koefoed, Neergaard og Schleppegrell, der ikke kan identificeres som tilhørende de adelige Grene, er ikke medregnede i de samlede Tal. Medlemmer af Slægter, der senere er naturaliserede eller anerkendte som dansk Adel

som Bauditz, Barner, Lüttichau og Kauffmann er medregnede i Tallene. Flaadens Officerer under Krigen er opførte i Teksten pag. 116 ff. efter Th. A. Topsøe-Jensens: Det danske Søofficers Korps.

Titler og Ordner er ikke medtagne i Tekst eller Fortegnelser udenfor de Tilfælde, hvor de har været nødvendige for at særtægne Vedkommende, og hvor de særligt er opførte som øjeblikkelig Anerkendelse af udvist Forhold i Krigen. Medens Fødsels- og Dødsaar er anført for saagodt som samtlige Officerer, er der udover de tre nulevende nogle enkelte, for hvilke det ikke har været muligt at anføre disse Data. Samtlige opførte Officerer er opførte med den Grad, de havde paa det givne Tidspunkt i »Ordre de bataille«. Parentheser om Navne betyder, at de har været opført tidligere i Fortegnelsen.

Bilag 3.

OVERSIGT over de adelige Slægters Livsstilling og Erhverv 1930, 1888 og 1848	Antal Slægter	Antal Mænd over 18 Aar	LANDBRUG o. lign.					EMBEDSVIRKSOMHED						
			Majoratsbesiddere	Godsejere	Landmænd	Forstmænd	Antal Personer ved Landbrug o. lign.	Hæren	Flaaden	Civil Embede I	Civil Embede II	Antal Personer i Embeder		
1930														
Greveslægt	26	267	Afløste	54	32	5	91	24	4	23	8	59		
Baroner	15	35		19	5	3	27	6	3	3	7	19		
Stamhusslægt	10	84		18	14	1	33	1	»	1	2	4		
Godsejere	19	149		14	14	2	30	4	4	12	13	33		
By-Adel	72	237		1	16	6	23	17	14	10	22	63		
Ialt.....	142	822		106	81	17	204	52	25	49	52	178		
1888														
Greveslægt	29	253	34	45	14	7	100	26	10	20	11	67		
Baroner	19	104	14	20	6	2	42	17	1	8	7	33		
Stamhusslægt.....	13	88	14	14	8	4	40	10	»	5	6	21		
Godsejere	21	162	»	46	9	1	56	18	»	12	16	46		
By Adel	84	381	»	4	19	13	36	62	14	26	29	131		
Ialt.....	166	988	62	129	56	27	274	143	25	81	69	338		
1848														
Greveslægt	32	238	35					23		66		89		
Baroner	23	76	13					13		16		29		
Stamhusslægt	15	64	14					13		5		18		
Godsejere	22	159	»					43		34		77		
By Adel	118	382	»					163		163		326		
Ialt.....	210	919	62	anslaaet til			262	255		284		539		

IMMATERIELLE ERHVERV									BORGERLIGE ERHVERV													
Ingeniører, Arkitekter	Kunstnere	Sagførere	Præster	Læger	Apothekere	Videnskab, Lærere	Studerende	Antal Personer i imm. Erhverv	Søfarende	Handel	Kontor	Industri	Haandværk	Arbejdere, By	Arbejdere, Land	Antal Personer i borg. Erhverv	Partikuliers	Ikke opgivet Erhverv	Antal Personer i alt			
6	7	4	2	1	»	5	14	39	3	6	22	4	»	»	»	35	10	33	267			
6	2	1	»	1	»	1	4	15	»	4	6	1	»	»	»	11	4	9	85			
7	»	»	»	3	1	1	8	20	2	6	8	»	»	»	»	16	3	8	84			
11	4	5	2	4	»	2	5	33	1	8	16	2	»	1	»	28	7	18	149			
16	7	4	2	3	1	13	6	52	2	17	32	8	2	2	10	73	2	24	237			
46	20	14	6	12	2	22	37	159	8	41	74	15	2	3	10	163	26	92	822			
»	»	2	»	»	»	1	17	20	»	2	1	2	»	»	»	5	6	56	253			
»	1	»	»	»	»	»	5	6	»	»	3	1	»	»	»	4	1	18	104			
1	»	»	2	1	1	»	1	6	1	2	3	»	»	»	»	6	1	14	88			
1	»	2	3	3	2	2	1	14	1	3	4	1	»	»	»	9	»	37	162			
3	»	4	11	7	2	14	16	57	5	17	16	5	11	»	6	60	15	81	381			
5	1	8	16	11	5	17	40	103	7	24	27	9	11	»	6	84	23	206	988			
<p>Det samlede Antal af Personer, hvor Erhverv ikke kunde fastslaaes, var 318; af disse har vi henført 200 til Landbruget (jfr. pag. 57).</p>																		238	76	64	159	382
																		118	919			

Bilag 4.

OVERSIGT OVER DE DANSKE ADELSSLÆGTER,

NAVN	Titel	Før 1660
1. Adler.....	Baron	
2. Ahlefeldt.....	Greve	
3. Arenfeldt	Ved 1500
4. Arenstorff
5. Bang
6. Bardenfleth
7. Barnekow	Naturaliseret 1547
8. Barner.....
9. Bartholin
10. Bauditz
11. Bentzon
12. Benzon
13. Berner.....	I. Gren Baron
14. Bernstorff.....	Greve
15. Bertouch.....	Baron
16. Bille	Greve	Uradel
17. Blixen Finecke	Baron	
18. Blücher af Altona	Greve	
19. Bornemann		
20. Boysen	Adelsbrev 1488
21. Brinck Seidelin
22. Brockdorff	Greve
23. Brockenhuus	Greve	Uradel
24. Buchwaldt		Naturalis. 26. April 1642 Gods i Danmark
25. Bülow.....		Linie I
26. Castenskiold.....
27. Castonier
28. de Cederfeld
29. Clauson Kaas.....

DER I 1930 HAR MÆND OVER 18 AAR I LANDET

1660—1750	1750—1850	Efter 1850	Indvandret
7. Febr. 1666	Baron 1. Nov. 1826		
7. Maj 1672		Holstensk Uradel
20. Juni 1672 Grever			
Nat. 24. April 1670		Nordtysk Adel
.....	Adlet 23. Juni 1777		
.....	Nat. 10. Maj 1871	Bremisk Adel
.....	Fra Rygen
.....	Nat. 3. Juli 1872	Mecklenb. 1714-75
6. April 1731			
.....		Anerk. 12. Aug. 1884	Lausitz 1625
Adlet 22. Febr. 1717			
Vabenbrev 15. Dec. 1679			
.....	Adlet 5. April 1780		
.....	Greve 14. Decbr. 1767		Mecklenborg
.....	Baron 13. Marts 1819		
	Naturalis. 11. Juni 1777		
Adelig Gren	7. Marts 1788		
adlet 3. Maj 1679	Greve Bille-Brahe		
.....	29. Okt. 1802 dansk		Pommern
	Baron		
	27. Okt. 1818 dansk		Mecklenborg
	Greve		
Adlet 1731	I. Gren adlet 9. Juni		Tysk Borger 1637
	1811		
.....	Adlet 4. Sept. 1752		
26. Maj 1672 dansk		Holsten
Greve			
6. Juli 1697	18. Maj 1822 Greve		
Brockenh.-Løvenhjem	Brockenhuus-Schack		
.....		Holsten
Linie II		L. III. 3. Okt. 1904	Flere Linier
		L. IV. 17. Maj 1881	Mecklenborg
		L. V. 9. Oktbr. 1885	
		L. VI. 26. Sept. 1877	
		L. VII. 28. Nvbr. 1873	
		L. VIII. 28. Nvbr. 1873	
		L. IX. 25. Sept. 1878	
		L. X. 10. April 1893	
12. Marts 1745			
.....	Anerk. 21. Febr. 1913	Fransk. Ved 1700
.....	Adlet 25. Maj 1759		
.....	Adlet 24. Febr. 1804		

(Bilag 4 fortsat.)

NAVN	Titel	Før 1660
30. Conradt Eberlin	
31. Danneskjold Samsøe	Greve	
32. Dirckinck Holmfeldt	Baron	
33. v. Ellbrecht	
34. Fabritius Tegnagel	
35. Falkenskjold	
36. Fischer	
37. Folsach	
38. de Fontenay	
39. Fønss	
40. Gersdorff	Baron	Ved 1600
41. af Gyldenfeldt	
42. Gyldenkrone	Baron	
43. Güntelberg
44. Harbou	Adlet 1440
45. Hauch
46. Haugwitz Hardenberg Reventlow.	Grever
47. Haxthausen	Baron
48. Hedemann
49. Hegermann Lindencrone
50. Herbst
51. Hoff
52. de Hoffmann
53. Holck	Greve, Baron	Uradel
54. v. Holck	
55. Holstein	Greve	
56. Hoppe
57. v. Huth
58. Høegh Guldberg
59. v. Irgens Bergh
60. Jermiin
61. v. Jessen
62. Juel	Baron	Uradel
63. Juul	Baron	Uradel
64. Kaas	Uradel
65. Kauffmann
66. de Klaumann	

1660—1750	1750—1850	Efter 1850	Indvandret
.....	Adlet 20. Aug. 1783		
4. Maj 1695 Greve			Holland 1806
.....	30. Maj 1828 Baron		Tysk
.....	Nat. 6. Maj 1778		
.....	Adlet 4. Sept. 1778		
Adlet 3. Aug. 1716			
.....	Adlet 12. Juni 1811		
.....	Adlet 16. Maj 1760		Fransk. 1685
.....	Nat. 3. Juni 1778		
.....	Adlet I. 29. Jan. 1801		
	II. 18. Maj 1804		
Nat. Baron 30. Marts 1699		Opr. tysk
.....	Adlet 11. Juli 1761		
Adlet 7. Sept. 1665		Marselis fra Holland
Baron 15. Sept. 1673			
.....		Anerk. 17. Marts 1876	Nordtyskl. i 1500
Adlet 31. Marts 1750			
.....	1. Okt. 1885 dansk Greve	Sachsisk 1885
.....	Nat. 12. Juni 1776	Westfalen ved 1600
.....	Nat. 28. Novbr. 1873	Brunsvig i 1750
.....	Adlet 2. Maj 1818		
.....	Adlet 9. Marts 1820		
.....	Nat. 29. Juni 1778		Bøhmen i 1600
.....	Adlet 15. Novbr. 1780		
25. Marts 1676 nat. Greve	4. Okt. 1671 Baron		
.....	Fornylespatent 19. April 1810		
1. Jan. 1708 Greve	28. Maj 1828	21. Septbr. 1888	Mecklenborg i 1600
31. Marts 1750 do.	H.-Rathlou	adelig Linie	
.....	Adlet 30. Juli 1777		
.....	Adlet 25. Jan. 1776		
.....	Adlet 11. Okt. 1777		
.....	Adlet 7. Decbr. 1824		
Adlet 25. April 1750			
.....	Adlet 13. Septbr. 1754		Frisisk
.....	25. Febr. 1812		
	Baron J.-Brockdorff		
15. Decbr. 1679 Baron			
		I. 26. Maj 1903	
		II. 8. Oktbr. 1903	
Adlet 18. Decbr. 1749			

(Bilag 4 fortsat)

NAVN	Titel	Før 1660
67. v. Klöcker
68. Knuth	Greve
69. Koefoed
70. Kolderup Rosenvinge.....
71. Krabbe	Uradel
72. Krieger
73. Krogh
74. Lasson
75. le Norman de Bretteville.....
76. Lerche	Greve
77. Leth
78. Leunbach
79. de Lichtenberg.....
80. Lillienskjold
81. Linde
82. Lindholm
83. Linstow
84. v. Lowzow
85. Lütken
86. Lüttichau
87. Lützwow	Naturaliseret 1651
88. Løvenfeldt	Baron
89. Løvenskiold
90. v. der Maase
91. Molderup
92. Moltke.....	Greve
93. Moth
94. v. Munthe af Morgenstjerne
95. Mylius.....
96. Neergaard.....
97. Nutzhorn
98. Obelitz
99. Oldenburg
100. Oxholm.....
101. Plessen	Greve
102. Raben	Greve
103. Rantzau	Greve	Jordegods i Danmark
104. Reedtz.....	Baron	i 1500
105. Reventlow	Greve
106. Rosenkrantz.....	Baron	Uradel

1660—1750	1750—1850	Efter 1850	Indvandret
..... 2. Marts 1714 d. Greve	Adlet 31. Marts 1760 Adlet 9. Juli 1811 25. Maj 1903	Mecklenborg i 1600
Adlet 14. Sept. 1731 Adlet 25. Juni 1660	Adlet 14. Febr. 1797 Adlet 4. Maj 1804 26. Maj 1818 Greve Adlet 10. Juni 1757 Adlet 19. Juli 1765	Anerkendt: I. og III. 3. Aug. 1888 II. 4. Febr. 1891	Bremen i 1600 Fransk 1790
Adlet 17. Maj 1739 Adlet 1676; uddød Mandslinie Adlet 17. Okt. 1704	Adlet 12. Maj 1808 Nat. 28. Jan. 1777 Nat. 30. Juli 1777 Adlet 29. Jan. 1780 22. April 1773 Baron Adlet 23. Okt. 1819	13. Febr. 1883 (Smidt) Anerk. 1. Marts 1892 Anerk. 25. Jan. 1887	Mecklenborg Mecklenborg Sachsisk 1600 Mecklenborg
Adlet 1. Juli 1712 Adlet 26. Juni 1731 31. Marts 1750 Greve Adlet 19. Aug. 1698	Adlet 19. Decbr. 1755 Adlet 14. Oktbr. 1840 31. Maj 1780 Adlet 29. Maj 1845 Adlet 20. Juli 1822 Adlet 11. Febr. 1840 6. Marts 1830 Scheel P. Greve I 31. Maj 1760 Greve 25. Oktbr. 1805 Reedtz Thott Baron 7. Marts 1757 Baron	Anerk. 1. Oktbr. 1876 17. Juni 1895 Scheel P. Greve II	Mecklenborg i 1600 Pommern i 1600 Mecklenborg i 1600 Mecklenborg i 1600 Mecklenborg i 1600 Holsten Holsten
25. Marts 1671 d. Greve 3. Juli 1673 Greve			

(Bilag 4 fortsat.)

NAVN	Titel	Før 1660
107. Rosenvinge.....		Adlet 1505
108. Rosenørn
109. Ross.....		
110. Rømeling		
111. de Roepstorff.....		
112. Scavenius		
113. Schack	Greve
114. Schaffalitzky de Muckadell	Greve
115. Scheel
116. Schimmelmann	Greve
117. v. Scholten
118. Schulin	Greve
119. Sehested	Uradel
120. de Serene d'Acqueria
121. Skeel	Greve	Uradel
122. Sperling	
123. Sponneck	Greve	
124. v. Späth	
125. Stemann	
126. Stibolt	
127. Stockfleth	
128. de Svanenskjold	
129. Teilman	
130. de Thurah	
131. Tillisch	
132. Tramp	Greve	
133. Treschow	
134. Undall	
135. Wedell	Greve	
136. Wedel
137. Wedel Heinen
138. Werenskjold
139. Wichfeldt
140. Vind	Greve	Uradel
141. Voss		
142. Zytphen Adler	Baron	

1660—1750	1750—1850	Efter 1850	Indvandret
Adlet 20. Marts 1679	1. April 1826 R. Lehn Baron		
.....	Adlet 12. Juni 1782	Skotsk
.....	Anerk. 15. Oktbr. 1885	Tysk 1680
Adlet 16. April 1701			
.....	Adlet I. 23. Dec. 1843		
	II. 20. Marts 1844		
Adlet 25. Maj 1671	Tysk i 1600
.....	28. April 1779 Greve	Mæhren ved 1700
.....	Anerk. 1. Oktbr. 1890	Tysk i 1600
.....	16. April 1762 Greve		
.....	Adlet 23. April 1777		
Adlet 6. April 1731	31. Marts 1750 Greve		
.....	Adlet 30. April 1817		Fransk ved 1790
29. Septbr. 1725 Greve Scheel			
.....	Adlet 22. Maj 1776	Mecklenborg i 1700
.....	Anerk. 11. Juli 1889	Tysk 1703
.....	Adlet 22. Oktbr. 1777		
.....	Adlet 19. Jan. 1848		
.....	Adlet 24. Sept. 1777		
.....	Adlet 30. Juni 1779		
.....	Adlet 31. Maj 1780		
.....	Adlet 31. Marts 1751		
.....	22. April 1773		
.....	Anerk. 22. Juni 1872	Schlesien i 1600
26. Juli 1743 Greve			
.....	I. 9. Oktbr. 1812	II. 24. Maj 1867	
.....	Adlet 10. Maj 1777		
30. Decbr. 1672 Greve		
.....	Adlet 1. Septbr. 1826		Pommersk-hol-
.....	Adlet 1. Septbr. 1826		stensk i 1600
Adlet 31. Decbr. 1717			} Kan i Virkeligheden regnes for samme Slægt
.....	23. Juli 1777		
.....	28. Novbr. 1810		
	Krag Juel V. Frijs		
	Nat. 28. Jan. 1777		
	31. Jan. 1838		Pommersk-
	Baron Z. Adler		mecklenborgsk

Af foranstaaende vil det ses, at Slægternes Oprindelse og Alder samt Nationalitet fordeler sig saaledes:

(Bilag 4 fortsat.)

Adel .	Danske	Uden-landske	Ialt	Anmærkning
Før 1660 . .	15	8	23	Af de adlede, naturaliserede eller anerkendte Slægter har 19 opholdt sig i Danmark fra 1600 Tallet, de fleste af Resten har været danske Statsborgere før Aar 1800. Og det maa derfor ubetinget hævdes, at vor Adel er <i>dansk</i> .
1660—1750.	20	12	32	
1750—1850.	50	21	71	
Efter 1850.	1	15	16	
Ialt . .	86	56	142	

OVERSIGT OVER DE I ADELSAARBOGEN OPTAGNE SLÆGTER,
DER ENTEN ER UDDØDE HELT PAA MANDSLINIEN
ELLER OPHOLDER SIG FAST I UDLANDET

NAVN	Titel	Adlede	Uddød Mands- linie	Helt uddød	Udvandret
143. Abrahamsen	1827	...	1911	
144. v. Andersen *	1452	Tyskland
145. Anker *	1778	Norge
146. Astrup	1810	Amerika
147. Aubert	Nat. 1776	Norge
148. Banner	1811	(1886)	1911	
149. Beck (Friis) *	Uradel	Sverrig
150. v. Beck	Nat. 1777	Tyskland
151. Berregaard	1726	1902		
152. Bielke (ny Slægt) (gl. uddød 1855)	Leg. 1817	Tyskland
153. Bildt *	Uradel	Sverrig
154. Blome	Holst. Uradel	Tyskland
155. Bretton	Baron	1763 og 1767	Amerika
156. Carlsen	1817	...	1912	
157. Dannemand	Greve	1830	...	1888	
158. Dorrien	1845	Tyskland
159. Düring Rosenkrantz	Baron	1845	...	1918	
160. v. Ehrenstein *	Nat. 1776	Tyskland
161. Eyben	Greve	1827	...	1899	
162. de Falsen	1758	Norge
163. Ferri	Greve	Nat. 1709	Italien
164. Fischer Benzon	1805	Amerika
165. Fisker	1797 (1809)	1859		
166. Flindt	1768	1902		
167. Fürsen Bachmann	1823	...	1898	
168. Galtung *	Uradel	Norge
169. Glücksbjerg *	Greve	1818	Frankrig
170. Grubbe *	Uradel	Tyskland
171. Gyldenstjerne *	Uradel	Sverrig
172. v. Gæhler	1749	1898		
173. v. Hadeln	Uradel	1928		

(Bilag 5 fortsat.)

NAVN	Titel	Adlede	Uddød Mands- linie	Helt uddød	Udvandret
174. Halling.....	...	1783	1917		
175. Hambro *.....	Baron	1851	England
176. Heintze.....	Baron	1845	Tyskland
177. Heusch.....	...	1691	...	1916	
178. Hobe Geltingen.....	Baron	Nat. 1776	Tyskland
179. Hielmcrone *.....	...	1757	Tyskland
180. v. Holsten.....	Baron	1778	...	1906	
181. Huitfeldt *.....	...	Uradel	Norge
182. Hoegh.....	...	Uradel	Tyskland
183. Jerichau (kun Kvinde).....	...	1878	
184. Jessen (kun Kvinde).....	...	1860	
185. Kaalund.....	...	1766	...	1901	
186. Knagenhielm *.....	...	1721	Norge
187. Ladiges *.....	...	1827	Tyskland
188. Levetzow.....	...	1670	Tyskland
189. Liliencron.....	Baron	1673	Tyskland
190. Luckner.....	Greve	1784	Tyskland
191. de Lunzi *.....	Greve	1818	Grækenland
192. Løvendal.....	Greve	1828	...	1903	
193. Løvenstjerne.....	...	1714	England
194. Løvensøn *.....	...	1823	...	1915	
195. Løvenørn.....	...	1711	...	1922	
196. Mauchelheim Bechtolsheim.....	...	Nat. 1777	...	1891	
197. v. Mansbach.....	...	Nat. 1776	Tyskland
198. Mesmer v. Saldern.....	...	1811	Tyskland
199. Michaelsen.....	...	1809	1920	...	
200. Mormand.....	...	Uradel	1882	...	
201. Mund.....	...	Uradel	...	1915	
202. v. Münnich.....	...	1688	...	1925	
203. v. Oldeland.....	...	1738	...	1886	
204. v. Oppen Schilden.....	...	Nat. 1834	...	1896	
205. Petersdorff.....	Greve	1810	1919	...	
206. Putbus *.....	...	1672	...	1894	
207. Ramel *.....	...	Uradel	Sverrig
208. v. Restorff *.....	...	Nat. 1776	Tyskland
209. Reventlow Criminil.....	Greve	1846	Tyskland
210. Rømer *.....	...	1759	...	1891	
211. Reichwein.....	1883	
212. Revenfeld.....	1913	
213. Røst (kun Kvinde).....	...	1883	...	1887	
214. Rosenborg.....	Greve	1914	Ingen voksen Mand
215. Schleppegrell.....	...	1880	1916	...	
216. v. Schmettau.....	Greve	Anerk. 1885	1906	...	

(Bilag 5 fortsat)

NAVN	Titel	Adlede	Uddød Mands- linie	Helt uddød	Udvandret
217. v. Schmidten	1783	Sverige
218. Schnell *	1782	1822	1895	
219. de Schouboe*	1747	...	1911	
220. v. Schreeb	1755	Sverige
221. Schreiber v. Cronstern	1885	
222. Schulenburg	1828	Tyskland
223. Selby	Baron	1796	1849	1906	
224. v. Staffeldt	Nat. 1776	...	1914	
225. Stampe	Baron	1810	1904	...	
226. Steensen	Uradel	1863	1895	
227. Stjernholm	1747	1919	...	
228. Sundt	1733	Norge
229. v. Thienen	Baron	1841	Tyskland
230. Thott *	Uradel	Sverige
231. Thun (kun Kvinde)	1877	
232. Thygeson	1776	...	1905	
233. Trap de Thygeson (kun Kvinde)	1876	
234. Trolle*	Uradel	Sverige
235. de Tuchsén	1731	Tyskland
236. Tuxén*	1749	Rusland
237. Urne	Uradel	...	1908	
238. Vagel (Ulricsdal)*	1782	1883	1905	
239. Walkendorff*	Uradel	Sverige
240. Waltersdorff*	Anerk. 1840	Tyskland
241. Wardenburg	1833	Tyskland
242. Warendorff	1885	
243. de Wasmer	1695	Tyskland
244. Wibe*	Anerk. 1634	Norge
245. Willemoes Suhm	1820	Tyskland
246. Wleugell*	1782	Sverige
247. de Wilster	1755	...	1911	
248. v. Zepelin	Nat. 1818	1926	...	

	Antal
Af foranstaaende vil det ses, at 53 danske Adelslægter har fast Ophold i Udlandet	53
En (Rosenborg) har kun et mindreaarigt Medlem, og 4, Jessen, Thun, Trap de Thygeson og Jerichau, bestaar kun af Kvinder	5
Helt uddøde er af de i Adelsaarbogen opførte Slægter	34
Uddøde paa Mandslinien er	14

ialt at fradrage ... 106

En lille Afvigelse fra Aarbogens Liste i Aargang 1930, der opgiver Tallet paa de uddøde Slægter til 51, skyldes, at f. Expl. Slægterne Stemann I og II samt

Slægten Nutzhorn II ikke er opførte hos os, hvad vi har gjort Rede for i vor Tekst. Vi har udeladt Slægterne Braes og Bachmann, men til Gengæld medtaget Slægterne Fisker, Gähler og Mormand.

De med * betegnede Slægter var allerede udvandrede ved 1848, ialt 29 Slægter, desuden forbigaar vi i 1848 9 Slægter, hvori vi ikke fandt voksne Mænd her i Landet, ialt 38 Slægter. De 9 Slægter er Braes, Briand, Røst, Mansbach, Stenglin, Thun, Tuchsén, Bachmann og Urne; den eneste mandlige Urne i 1848 var en Dreng.

Jfr. iøvrigt Teksten pag. 167 og 168.

BILLEDFORTEGNELSE

Forbundets Præsidenter og Formænd.

	pag.		pag.
Baron Chrph. Zytphen-Adeler, Titelbillede.		C. G. H. Hedemann	12
Lensbaron Chr. Eiler Holck	12	Baron Cosmus Adeler	16
H. H. Lüttichau	12	Lensgreve J. Holstein-Ledreborg..	16
Lensbaron Fr. Zytphen-Adeler ..	12	O. Krabbe	16

De adelige Slægter efter 1849.

Ahlefeldt-Laurvig, Chr. I. F., Lensgreve	80	Cederfeld de Simonsen, H. C. I., Amtmand	128
— — J., Lensgrevinde, f. Wedell	160	Danneskjold-Samsøe, Chr. F., Lensgreve	112
Bardenfleth, C. E., Minister	76	— — A. S., Maler	136
— Carl Chr., Kontreadmiral	118	Harbou, Alvida Hoff, Læge	132
Barnekow, Chr., Komponist	134	— J. A. V., Oberst	128
Barner, H. S. V., Godsejer	92	Hauch, J. C., Digter	126
— Regitze, Forstanderinde	132	Hedemann, M. S. F., Generalløjtnant	116
Bauditz, Chr. F., Generalløjtnant .	116	Hegermann-Lindencrone, C. D., Generalløjtnant	114
— Sophus, Forfatter	126	— — J. H., Diplomat	100
Berner-Schilden-Holsten, Alex, Lensbaron	92	— — J. F., General	116
Bertouch-Lehn, J., Lensbaron	160	Holstein-Holsteinborg, L., Lensgreve, Minister	70
Bille, C. St. A., Amtmand, Journalist	134	— — Bent, Lensgreve	86
Bille-Brahe, H., Lensgreve, Diplomat	100	— Ledreborg, L., Lensgreve	72
— — L., Overhofmesterinde, f. Hochschildt	144	— Ludvig, Digter	126
— — J. C., Baron, Stiftamtmand	102	v. Jessen, J. C., Borgmester, Minister	76
Blixen Finecke, C., Baron, Minister	68	— Franz, Forfatter	136
Bornemann, C., Højesteretsassessor	102	Juel, N., Godsejer	96
Bülow, J. K., Overpræsident	124	Juul Sehestedt, Chr., Godsejer	158
Castenschiold, C. W. B., Godsejer, Officer	118	Kaalund, H. V., Digter	126
Castenskjold, L., Hofchef, Officer	160	Kauffmann, W. F. L., Generalløjtn. — H. A. T., Generalløjtn.	114 116

	pag.		pag.
Knuth, Fr. M., Lensgreve, Minister	70	Rosenkrantz, Palle, Baron, Forfatter	136
— Chrph., Greve, Godsejer	86	Rosenørn-Lehn, O. D., Lensbaron,	
Krabbe, Chrph., Minister	72	Minister	70
Krieger, Andr. Fr., Minister	54	— Teilmann, C. P. Th., Godsejer,	
Krogh, G. C., Generalløjtnant	114	Minister	150
Lerche, G., Baron, fh. Godsejer	92	Scavenius, P. B., Godsejer	54
Leunbach, C., Biskop	128	— J. Fr., Godsejer, Minister	72
Lütken, O. H., Minister	76	Schack, O. D., Lensgreve, Amtmand	124
Lüttichau, C. D., Godsejer, Mini-		— Brockenhuus, L. F. M., Amt-	
ster	94	mand	102
— M., General	114	— — Frands, fh. Overhofmarskal	122
Løvenskjold, C. L., Overhofmarskal	122	Schaffalitzky de Muckadell, A.,	
Moltke, A. V., Lensgreve, Minister	54	Lensgreve	158
— C. P. O., Greve, fh. Minister	122	Sehested, Knud, Godsejer, Minister	80
— F. G. J., Lensgreve, Minister	150	— N. F. B., Godsejer	150
— Fr., Lensgreve	142	Skeel, E. V. R., Minister	94
— H., Greve, Maler	136	Sponneck, W. C. E., Greve, Mini-	
— Hvitfeldt, G., Greve, Diplomat	100	ster	54
Neergaard, P. C. J. B., Godsejer	92	— L., Greve, Officer	118
Oldenburg, V., Overpræsident	124	Stampe Feddersen, Astrid	132
Oxholm, O., Overkammerherre	122	Stemann, C. L. E., Retslærd	134
— W. T., General	70	Tillisch, F. F., Amtmand, Minister	76
Raben, Fr., Lensgreve, fh. Minister	86	Thygeson, T. C. C. F., Godsejer	96
Reedtz-Thott, Otto, Lensbaron	94	Tramp, C. J. F., Greve, Søofficer	118
— K. T. T. O., Minister	80	Wedell, B., Lensgreve	96
— — Elisabeth, f. Bülow	144	Wedel, Emil, Amtmand	128
Reventlow, Chr. E., Lensgreve	150	Wichfeld, J., Godsejer, Historiker	142
— Ludv., Greve	158	Vind Frijs, Krag Juel Chr. E.,	
— Benedicte, Lensgrevinde	144	Lensgreve, Minister	68
Rosenkrantz, G. E., Baron, Stift-		— — — M., Lensgreve	80
amtmand	102	Zytphen-Adeler, G. F. O., Lens-	
— H. C. O., Lensbaron	94	baron	68

Anm. Under Portrætterne er anført paagældendes fulde Navn, Titler og danske Ordre (højeste Orden) samt Fødselsaar, ev. Dødsaar. Dog bemærkes det, at kun højeste Titel er anført, saaledes f. Ex. ikke Kammerherre for Lensgrever. Ved de nulevende staar fh. Minister, ved de afdøde kun Minister, forsaavidt den paagældende har været Medlem af Regeringen. Iøvrigt er kun den højeste Charge anført for Embedsmænd.

(R.E.* betyder Ridder af Elefanten, S.K.* bet. Storkors af Dannebrog, C* Kommandør af Dbg. (ældre Ordning), K.¹ og K.² Kommandør af 1. og 2. Grad af Dbg., R.* Ridder af Dbg., D.M. Dannebrogsmænd og F.M. Fortjenstmedaillen i Guld. Gb.E.T. Guldbryllups Erindringstegn 1892).

Rettelse pag. 105. Generalauditor P. C. Bornemann, læs Fr. Chr. Bornemann (jfr. pag. 130), tilhører en ikke adlet Gren af den fra d. 17. Aarhundrede bekendte Slægt. Pag. 54 (og flere Steder) Peter Georg Bang tilhører en ikke adlet Gren af Slægten Bang. Han regnedes af Samtiden (se F. Krogh) for at tilhøre dansk Adel.

RETTELSER

Side 62, L. 3 f. o. Salto, læs *Salto*.

› 72, L. 6 f. n. Ulriksdal, læs *Ulriksholm*.

› 100, 114 og 116 i Billedunderskrifter. Lindenkrone,
læs *Lindencrone*.

› 154, L. 22 f. o. Gravskab, læs *Grevskab*.

› 201, Billedfortegnelsen. Carl Chr. Bardenfleth, læs
Frederik Carl o. s. fr.

